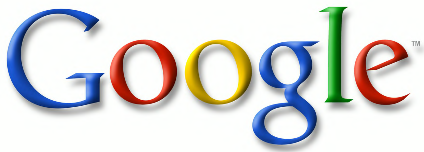
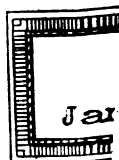

IDEËN

VAN

MULTATULI.

«Een zaaier ging uit om te zaaien.»
JEZUS.

De keerzy van den roem. WOUTER'S *begrippen over commanditair wereld-bestuur, oorzaken van 'n ergernis die, viâ* Missolunghi, *uitloopt op* FEMKE *en 'n* IDEE *over dichters en geniën.*

1081. Het plan om in den handel te gaan, lachte WOUTER toe. Misschien wel omdat-i niet recht wist wat het was.

Hy vroeg 't aan STOFFEL.

— Wel, begryp je dàt nu alweer niet? «In den handel» beduidt zooveel als... koopman worden.

— Maar... wàt moet ik dan verkoopen? En hoe kan ik weten wat de menschen noodig hebben?

— Och, je moet je dit nu niet zóó voorstellen, als-of je langs

de huizen liep met 'n pak koopgoed, en overal moest aanschellen om te vragen of iemand wat van je hebben wil. Je bent en blyft toch altyd even dom. «In den handel» zieje, beduidt zooveel als...

Stoffel begon te hakkelen. Hy was de eerste niet die over 'n definitie struikelt, en zal de laatste niet wezen. Maar weinigen hebben by zulke gelegenheden terstond 'n bondgenoot by de hand, die hen zoo flink uit den nood helpt als hier geschiedde.

— Hoe kan je toch altyd zoo dwarsdryven, Wouter! riep Jufvrouw Pieterse. Daar heeft nu Stoffel je de zaak zoo duidelyk uitgelegd, en je houdt je weer net of je 'r niks van begrypt. Wie ter-wereld heeft je toch gezegd dat je langs de deuren loopen zou met 'n pak op je rug, als 'n oliekoop of 'n *mersan de la perreplu?* Heb ik je daartoe opgebracht, en je de eerste van je school laten worden? Je bent 'n ondankbaar kind. Wat helpt het nu of je al zooveel weet, en mooie trekletters zetten kunt, als je telkens je moeder zoo veraffrenteert!

Lezers die op rechtvaardigheid gesteld zyn, zullen 't vreemd vinden — en onbillyk misschien — dat Wouter hier begraven werd onder 'n stortvloed van verwytingen. Onbillyk? Zeker! Maar... vreemd? O, neen. Ik beweer exact te zyn in de teekening van zekere manier waarop nu-en-dan gepolemiseerd wordt, en waarin Jufvrouw Pieterse 'n ware virtuose was. Aan de stiptheid die ik my tot regel stel, heeft dan ook 't woord *paraplute* in haar mond het vrouwelyk geslacht te wyten. Ze volgde hierin zeker straatlied van die dagen, waarvan de door haar gebezigde uitdrukking 't onvervalscht refrein was.

Maar... als nu Wouter eens «in alle bescheïdenheid» de opmerking gemaakt had dat-i geen aanleiding had gegeven tot deze preek? Wel, dan had men hem bedolven onder 'n

tweede predikatie over de verregaande brutaligheid van 't gelyk hebben, wat dan ook in zekere omstandigheden inderdaad 'n fout *is*.

Niet zoozeer omdat-i dit inzag — daartoe is dieper wysheid noodig dan hem gegeven was! — als wel uit ongewoonte om z'n meening te zeggen, die toch nooit werd aangenomon, besloot hy zwygend by de eerste gelegenheid de vereischte inlichting te vragen aan z'n EGERIA, aan... FEMKE.

Dat hy, in-weerwil zyner onkunde niet ontevreden was met het vooruitzicht «in den handel» te gaan, is niet onnatuurlyk. In de eerste plaats zou 't vervelende school-gaan een eind nemen. Dit was 'n zékere winst. De minder stellige voordeelen eener verandering van standpunt, mat-i af naar z'n hoop, en naar den wensch om *iets* te zyn, wàt dan ook! 't Zou dan toch al heel slecht geschapen staan met «handel» wanneer daarin niet iets beters te bereiken was dan 'n geminacht schooljongensschap, dat hem meer begon te drukken naarmate hy hooger stond aangeschreven in PENNEWIP's achting. Het was namelyk ten-zynent 'n *tic* geworden — en z'n by-uitstek domme zusters deden dapper mee — hem z'n arithmetische, aardrykskundige, grammaticale en kalligrafische kennis aanterekenen als 'n verpletterend servituut. De geringste fout tegen huis- of fatsoenstucht werd hemelsbreed uitgemeten, en in bezwarend verband gebracht met z'n veronderstelde schoolwysheid. Z'n onoverwinnelyke tegenzin in zuurkool, byv. «paste geen jongen die zooveel boekjes vanbuiten kende» en als-i na 'n wandeling iets later thuiskwam dan hem genadig was toegestaan, moest-i de vraag hooren: of dàt nu 't goede gedrag was van iemand die zoo'n uitstekend onderwys te danken had aan z'n moeder?

De bespottelyke ingenomenheid met WOUTER's schoolkennis, maakte hem die tot nacht- en dagmerrie, en 't had er veel van of men hem by-voorbaat wilde genezen van mogelyke roemzucht.

Natuurlyk kende hy zichzelf volstrekt niet, en had dus

niet den minsten grond om aan die laatste veronderstelling 'n plaatsje te gunnen in z'n overwegingen. Ook wanneer dit anders geweest ware, zoud-i tot het besluit gekomen zyn dat de onwelwillendheid zyner omgeving 'n veel minder wysgeerig-liefderyken grond had, dan voortydige bezorgdheid voor z'n zedelyk welzyn. De zaak kwam eenvoudig neer op de onsmakelyke stroefheid die, naar zeker soort van burgerlyke opvatting, de gezellin behoort te zyn van 't goede.

De oorzaken van zoodanig genotbederf zyn niet ver te zoeken. Ze liggen in bekrompenheid van verstand en hart. Bybel en christendom — vooral het dor protestantismus! — hebben er geen goed aan gedaan.

Is 't wonder, dat de PIETERSENS niet weten omtegaan met kinderen, zy die 'n God dienen, wiens hoofd-bezigheid eeuwen lang schynt bestaan te hebben in vloeken en razen tegen de menschen die hyzelf gemaakt had? Het eeuwige vitten van WOUTER's moeder was alzoo goddelyker dan zyzelf wist, en ook sprak ze meer waarheid dan haar bekend was, toen ze op den plechtigen salie-avend verzekerde: «ik doe daar m'n godsdienst mee!» Wel zeker!

1082. Men ziet hier alweder dat de dogmatiek meer invloed heeft dan door velen geloofd wordt. Lang nadat ze werd uitgeroeid, en zelfs daar waar ze nooit zeer diep wortel schoot in 't gemoed van 'n byzonder persoon — gelyk by Jufvrouw PIETERSE het geval was — ontwaren wy hare nawerking op de zeden. Indien geheel Italie protestantsch of turksch werd, zou men na vele eeuwen nog blyvende sporen ontwaren van 't schynbaar vergeten katholicismus, en wie Engeland of Nederland katholiek maakte, zou altyd tot z'n verdriet ondervinden dat de door hem bewerkte bodem eenmaal bezaaid was geweest met puritanismus of dordrechtery. Even als in m'n zeeziekte-vertelling (**229**) heb ik hier geenszins het oog

op leerstellingen, maar op zeden, of juister gezegd: op onbewuste levens-opvatting. Lang nadat àlle godsdienst zal uitgeroeid wezen, of teruggedrongen naar de lagen der maatschappy, waar thans nog 't geloof heerscht aan aardmannetjes en heksery, zullen wysgeer, kunstenaar, moralist en wetgever te stryden hebben met de zielewanstaltigheid welke door die godsdienst is veroorzaakt geworden.

De sedert tien eeuwen gedragen keten laat 'n *moet* na!

1083. Het verspreiden van geluk, en 't zoeken van genot in deze levensrichting, stond niet in den katechismus van WOUTER's omgeving. Met den besten wil mogen wy dus het verdriet dat hem voortdurend werd aangedaan, niet op rekening zetten van 't hooghumanistisch streven om hem afschuw inteboezemen van vermoeiende beroemdheid.

En toch, toch... WOUTER wàs eerzuchtig! Maar hy was het in geheel andere maat, en op gansch ander terrein dan ooit iemand had kunnen gissen. Al de geneesmiddelen die men hem — al was 't dan doelloos — ingaf tegen hoogmoed, waren niet toereikend om afbreuk te doen aan 'n zelfgevoel dat waarlyk de perken van 't ooit *da gewesene* ver te-buiten ging.

«Eerzuchtig? Hoogmoedig? Onbescheiden? Verwaand? Veeleischend van de toekomst, tot het brutale toe?»

Waarom vraagt ge dit, lezer? Omdat het kind zoo gaarne Koning van Afrika wilde worden?

Hebt ge niet opgemerkt dat er naast stond: «of 'n bleekersjongetje?»

Was ook dàt onbescheiden?

Neen, niet zulke nietigheden waren 't onderwerp van WOUTER's ongeëvenaarde eerzucht. Z'n wenschen zweefden hooger dan dit alles, en wanneer-i droomde van Koninkschap, was 't by-wyze van spreken, en omdat hy zichzelf geen rekenschap wist te geven van den mateloozen vlucht zyner

begeerten, 'n vlucht zóó hoog dat-i alle verschil uit het oog verloor tusschen 'n bleekveld en 'n troon.

De FANCY-verschyning had hem aangestoken met onmetelykheid. Hy onderging onbewust den indruk van 't verhevene, en z'n onwetende ziel doolde rond in 'n oneindige reeks van middelen die hy te kiezen had, en van wegen die hy wilde inslaan.

Hy was goed, innig goed. Op 't gebied van het goede wilde hy 't hoogste grypen, het moeielykste tot-stand brengen.

Zyn weifelen in keus was 'n natuurlyk gevolg van onwetendheid. By elk voorkomend geval greep hy met z'n verbeelding terstond het uiterste, het hoogste, het beste, of wat z'n ongeoefend oordeel daarvoor hield. Dat ook by hem alzoo 'n rol werd gespeeld door de gewone fout van edele harten — 'n zeer ongewone fout dus! — om de zedelyke waarde eener handeling alleen naar de zwaarte van 't gebracht offer te schatten, spreekt vanzelf. En tevens, dat dit hem verleidde tot de zucht om offers te brengen, waar ze òf niet noodig waren, òf niet verlangd werden, en in beide gevallen niet gewaardeerd. Ach, hoe gaarne ware hy uitgetogen om hier-en-daar op kruiswegen by bekkenslag te doen bekend maken dat er 'n ridder was aangekomen, die om de klandisie verzocht van wat martelary!

«Later, later!» dacht hy. Later, als-i bevryd zou zyn van schoolsche en huiselyke banden. Dan zoud-i 'n werelddeel gelukkig maken. En nog een. En nòg een...

Helaas, er stonden er maar vyf in 't boekje van z'n geografie!

Vyf werelddeelen slechts! 't Is niet de moeite waard om van te spreken.

Wat dàn? Wat daarnà?

Hier begon zich z'n fantazie te verliezen in de ruimte, en 't firmament verwarrende met 'n gedroomden onstoffelyken hemel, naderde hy 't Wezen dat men hem had opgedrongen

als: God. Maar dit bevredigde hem niet.

Geen «*Weg ter Zaligheid*» en geen katechismus was er in geslaagd het kind den anderen god te ontrooven, dien hy in 't gemoed droeg, en waarmee hy zich — ziehier z'n hoogmoed! — zonder de minste aanbidding vereenzelvigde. God, of 'n god, moest noodwendig het goede willen, het goede *zyn*. Dit wilde en was Wouter ook. Hy stond dus zoo'n Wezen zeer na, en beschouwde het in z'n trouwhartigen waan, als z'n natuurlyken bondgenoot, als z'n gezel, als z'n kameraad. Zoo voelde hy zich prins van geestelyken bloede, al was hem dan de Fancy-vertelling ontgaan, die ik meedeelde om den lezer inzage te geven in Wouter's stamboom.

1084. Hoe hy 't aanleî om den god dien hy geschapen had, den god van 't goede, over-een te brengen met het zonderling Wezen dat men hem deed kennen in Kerk en School, is moeielyk te zeggen. In hooggestemde gemoederen heeft de bybelgod veel tegen zich, door de boekerigheid waarmed-i noodzakelyker-wyze wordt voorgesteld. Het kind kan niet nalaten hem te beschouwen als onderwerp van leeslesjes, opstelletjes of schooltaak — om nu niet te spreken van 't pynlyk stil-zitten in de kerk — en al van-buiten leerende «dat God zoo byzonder groot is» geeft het als onderwerp van vereering en smaak, de voorkeur aan 'n straatgoochelaar, 'n kunstpaardje of 'n handjevol kersen. Jazelfs 'n «kip te-water» is smakelyker onderwerp van geestdrift, dan de «Heer.»

Ouders en geestelyken weten dit wel, maar wat is er aan te doen? Wanneer ze uit weerzin om verveling tot bondgenoot der onverschilligheid te maken, het onderwys in de «godsdienst» uitstelden tot het kind meer ontwikkeld wezen zou, liepen ze gevaar zich 'n veel lastiger vyand op den hals te halen dan gebrek aan belangstelling. Hun pogingen zouden dan schipbreuk lyden op stellige ontkenning, want «godsdienst» kan niet dan op zeer jongen leeftyd aan de patiënten wor-

den ingegeven. En dit geschiedt dan ook overal, met het gevolg dat de God des bybels in de gemoederen der jeugdige adepten 'n bescheiden plaatsjen inneemt naast rekenen en versjes-opzeggen. We zagen immers reeds, hoe ook de eerwaardige Pennewip kind bleef op dit stuk, en in z'n opvoedings-systeem het «breien en merken» waarin z'n egae zoo uitmuntte, tot paralel-studie verhief van 't «psalm-zingen »en de «leer der Zaligheid.»

Hoe volleerd nu ook onze Wouter was in den katechismus — of liever, juist omdat z'n god van school en katechisatie maar 'n onderwerp was van leeslesjes — hy zag er geen bezwaar in, 'n geheel ander Wezen in z'n hart te dragen. En Jehovah schikte zich.

Bovendien, Wouter's privaatgod was niet zeer aanzienlyk, en zelfs niet verheven boven verwytingen. De kleine jongen veroorloofde zich hem kwalyk te nemen, dat niet alles in de wereld overeenkwam met zyn begrippen over 't goede, en hy was dan ook ernstig van plan allerlei verbeteringen intevoeren, zoodra hy...

Wanneer? Hoe?

Dit: *wanneer* en dit: *hoe* speelden de hoofdrol in z'n gedachten. Het denken hieraan beheerschte hem, en had den dubbelen invloed, eerst hem neerslachtig te maken, en ontevreden met het tegenwoordige, vervolgens kracht te geven tot geduldig dragen der kleine tegenspoedjes die hem drukten, omdat-i de hoop koesterde later alles te regelen naar zyn wil. Later, als-i zou aangekomen zyn op het punt waar hy wezen wilde. Later, als zyn god — dit was hyzelf, maar hy wist het niet! — ontwaakt zou zyn, of... mondig. In zulke stemmingen zou 't z'n gemoed verlucht hebben, wanneer-i had kunnen uitbersten in verwytende jammerklachten, als waarvan ik 'n staal gaf in **361**. Maar hy was hiertoe te onbedreven in uiting. En, bovendien, hy wist weinig van zichzelf, en zou inderdaad vreemd hebben opgezien, indien

men hem den hier eenigszins beschreven toestand van z'n gemoed had voorgespiegeld als de zyne. De mythologische poëzie die in hem werkte, was hem evenmin bekend als aan FEMKE haar onschuld. Hy droeg z'n hooggestemde levens-opvatting in z'n binnenste als 'n kool vuurs. Ze brandde hem, martelde hem, maakte hem onvatbaar voor menige andere smart, en jaagde hem voort, voort, naar...

Ja, waarheen?

Waarheen? Wanneer? Hoe?

Daar kwamen ze weer, die pynlyke vragen!

Ach, er was zoo véél te doen! En hy was zoo ver achter! Wat moest er nog veel gebeuren, voor-i 'n eind kon maken aan al 't verkeerde! En dit toch was z'n roeping, naar-i meende. De straat was slecht geplaveid. Daar ginds stond 'n huis op 't instorten. LEENTJE stak povertjes in de kleêren. Er was onlangs 'n arme blindeman in 't water gevallen, en verdronken. Er scheen niemand by geweest te zyn om te helpen... ook alweer God niet. Bovendien, waarom was die man blind? En, nu eenmaal blind zynde, waarom was-i arm? en nu eenmaal arm zynde, waarom... och, er was geen eind aan verwytende vragen.

En telkens als er regen noodig was, bleef 't weken lang droog weer. Maar 't plasregende als alles onder water stond. En dan las men in de krant: als nu de wind maar oost werd! Welnu, de wind werd niet oost. WOUTER's god scheen niet te weten dat de wind oost worden moest.

Is dat 'n behoorlyk bestuur? Is dat orde? Is dat 'n wereld regeeren? Zóó slecht konden de zaken wel gaan zònder bestuur, zònder almacht, zònder God!

1085. O, er waren nog veel meer dingen in de war. De brave Grieken streden tegen de wreede Turken, en leverden dage-

lyks de by zulke gelegenheden gebruikelyke heldendaden. Ieder had er den mond vol van. Alleen God scheen alweer niet op z'n post te zyn. MARKO BOZZARIS en YPSILANTI deden waarlyk hun best, maar 't hielp niet veel. En al de Grieken waren dapper. Maar dit hielp ook niet. En al de Turken waren van 'n glad verkeerd geloof. 't Hielp nog niet. Zelfs hielp 't niet, dat ze zoo byzonder lafhartig waren, en overal by troepen te-gelyk op de vlucht sloegen, zoodra maar één Griek zich vertoonde... tòch werden elke week alle grieksche vrouwen, kinderen en grysaards vermoord. WOUTER's historische en krygskundige kritiek ging niet ver genoeg om te vragen waarom de grieksche helden dit toelieten? Hy hield zich aan de verantwoordelykheid van z'n god, en was recht boos over zooveel plichtverzuim. Ignorantie kon de trage wereldbestuurder ditmaal niet voorwenden. De zaak was *notoir*, want de kinderen op de straat bezongen in tranenwekkende liedjes de heldendaden der Grieken, en 't voortdurend wegloopen van die onchristelyke Turken. Menig orgelman in Europa had goede dagen te danken aan de onmacht of de onverschilligheid van WOUTER's god.

En zie, daar vernam hy dat de ergernis over al dat plichtverzuim zelfs was doorgedrongen naar vreemde streken, naar 't verre Engeland... *hoofdstad: Londen aan de Theems met veel handel, scheepvaart en 'n yzergietery. Beeft by 't hooren van 't Nederlandsch geschut. De protestantsche godsdienst is de heerschende. Heeft ook bezittingen in Azië, Afrika, Amerika en Australië. Regeeringsvorm Koninklyk. Getal inwoners...*

Hm... zóóveel! min één nu. Want zekere dwaas — dichter en lord was-i ook — had er z'n zinnen op gezet om met de Grieken meetedoen. De man heette BYRON, of zoo-iets, en verliet z'n vaderland...

Wel zeker, dit had WOUTER ook willen doen — en met pleizier! — om aan z'n god en die Turken 'n lesje te geven... als-i maar permissie had kunnen krygen van z'n moeder,

d. i. als-i maar niet 'n armzalig schooljongetje geweest was! Ach, hoe gaarne had hy dien gelukkigen engelschman gevraagd hoe men 't toch aanlegt om lord, dichter en held te worden? En wat men doen moet, om van kleine jongen zich optewerken tot onsterfelykheid... niet die uit den katechismus! Een voorrecht dat-i zou te deelen hebben met ieder ander die «geloofd zal hebben en gedoopt zal zyn» kwam hem niet byzonder wenschenswaard voor. Hy wilde in dit geval niets weten van verlossing, zoendood en genade, altemaal zaken die zeer belangryk zyn in de schooltheologie, en waarin-i dan ook op elk examen de eerste noot behalen zou, maar de prikkel die hem thans aandreef, was van geheel anderen aard. In z'n verbeelding zag-i hooggekleurde prenten met onderschriften als: «WOUTER's *begrafenis by Thermopylae.*» De lykstaatsie bewoog zich over 'n plaveisel van doodgeslagen Turken, drie man hoog, en zoo breed als de prent maar eenigszins toeliet.

Daar by Thermopylae namelyk, had-i, zoud-i, moest-i...

Ach, ach, ach, hy had niets gedaan, niets nog! De Turken maakten laaghartig misbruik van z'n verdrietige onvolwassenheid. En die m'nheer BYRON ook.

Was er niet valsheid in dat vooruitloopen van 'n mededinger, die — geheel buiten z'n schuld immers — nog niet gereed was? Ook deze onbehoorlykheid had God moeten voorkomen, meende WOUTER. By zoo'n verkrachten van wet en regel, was er geen eerlyk mededingerschap mogelyk. Kon de Wereldgeschiedenis niet even wachten tot-i gereed was?

Dan zoud-i...

Wat? Hoe? Wanneer? Waarheen?

Alweer die martelende vragen!

Hy voelde behoefte om te schreien. En als-i de plaats voor 't kiezen had gehad, waar-i door ontlasting van z'n gemoed

z'n wrevel had mogen veranderen in weemoedigheid... och, dan had-i willen uitschreien aan FEMKE's borst.

Het is opmerkelyk dat een der zéér weinigen die 't verband zouden begrepen hebben tusschen... dat en dit, juist de Engelschman was, dien hy zoo verwenschte.

Ik geloof namelyk dat BYRON — in-weerwil van z'n verzen dan (56) — inderdaad dichter was.

1086. Het komt me voor, dat DA COSTA de elementen die den dichter vormen — *Gevoel*, *Verbeelding en Moed* — met betrekkelyke juistheid heeft opgegeven. In personen die ik meende voor dichters te mogen houden — en waarvan het aantal zeer gering is — heb ik steeds de door hem geëischte kenmerken waargenomen, terwyl ze in anderen, die ik niet voor dichters mag aanzien, òf geheel of gedeeltelyk ontbreken, òf zich vertoonen in zoo onregelmatige verhoudingen, dat ze niet leiden tot de gewenschte eenheid van richting. De gevoelige, byv. verliest zich gewoonlyk in 'n *sensiblerie* die den moed — voor-zoo-ver dit element aanwezig was — tot sinecuur maakt. Lieden met levendige verbeelding begaafd, dwalen dikwyls rond in onpraktische wolkerigheid, waar evenmin moed kan worden toegepast, omdat men in de wolken geen tegenstanders aantreft. Anderen weder wenden hun moed ten-koste van 't gevoel aan. Enz.

We mogen dus vaststellen dat DA COSTA de voorwaarde der *juiste verhouding* als vanzelf sprekend beschouwde.

Dit aangenomen, en overigens nog in lang niet gereed om DA COSTA's uitspraak volledig aantevullen, heb ik toch 'n opmerking te maken, die misschien tot meer nauwkeurigheid leiden kan.

Ik meen dat zekere ongevoeligheid voor 't verschil tusschen *groot* en *klein*, tusschen *hoog* en *laag*, insgelyks tot de

kenmerken *sine quâ non* van het dichterschap behoort, en wel voor zoo ver dit schynbaar gebrek aan besef van onderscheid — altyd met behulp der dacostasche gegevens — dienen kan tot het onbeschroomd áándurven van 't zoogenaamd-verhevene, en tot het adelen van 't zoogenaamd-geringe.

Door zekere byzondere schaal-indeeling en rangbestemming alzoo, voelt zich de dichter genoopt en bevoegd tot het naast elkander plaatsen van denkbeelden, die in 't oog van anderen te-ver uiteen-loopen, dan dat ze ooit met elkaêr in aanraking zouden kunnen komen. Hy echter, boven — of althans buiten — den gewonen kring geplaatst, erkent dit verschil van rang niet, en vindt verwantschap, of zelfs gelykheid, tusschen gebeurtenissen, denkbeelden, begrippen en indrukken, die ieder ander voorkomen als heterogeen of onvereenigbaar. Zoo zou, byv. 'n Bourbon personen van gelyken stand zien in twee Amsterdammers, die misschien wel 'n heele straat verschillen in deftigheid.

Voor-zoo-ver zoodanige vergissing voortvloeide uit onkunde — Vorsten zyn zoo! — zou m'n vergelyking 'n treurig licht werpen op 't dichterschap. Zóó negatief echter is de hier bedoelde gaaf van *synthese* en *assimilatie* niet. De dichter *kent* het onderscheid wel, maar hy *acht* het niet, en toont ingewyd te zyn ook in 't zoogenaamd-lage, door by voorkomende aanleiding dat lage te behandelen met dezelfde nauwkeurigheid, die hy aan 't hoogere ten-koste leî. Jezus gaf 'n doorslaand blyk dat-i het geringe niet beneden z'n aandacht stelde, en dat hem de eigenaardige alles overweldigende groeikracht van 't mostertplantje *bekend* was, toen-i by dat kruid het Koninkryk der Hemelen vergeleek. De tot zoodanige gelykstelling — d. i. vergelyking — noodige bekwaamheid, is ver van negatief, zoo-als 't geval wezen zou met de democratische verdienste van 'n koning die twee personen in dezelfde loge plaatste, waarvan de één koffi by 't pond verkocht, en de ander by de baal.

De vraag kan gesteld worden, of het dichterlyk samengrypen van hoog en laag, 'n mogelyk uitvloeisel of noodzakelyk gevolg wezen kan, van een der door DA COSTA genoemde eigenschappen? In dit geval zou m'n opmerking ongegrond zyn. Maar voorloopig geloof ik dit niet.

Tot het wèl opvatten en wèl toepassen der hier bedoelde assimilatie, zyn hoedanigheden noodig, die — gedeeltelyk althans — elkander schynen uittesluiten, en dan ook inderdaad by de meeste individuen onvereenigbaar zyn. *Maagdelykheid van indruk* namelyk moet bewaard blyven, in-weerwil van *veel leed*—'n gevolg van het door DA COSTA gepostuleerd *Gevoel* — en ondanks aanhoudende *oefening in denken.*

De eisch is zwaar. Is 't wonder dat dichters zeldzaam zyn, als 't in hen 'n vereischte is, dat ze niet afslyten door pynlyke wryving, en dat ze kennis en oordeel ontwikkelen boven 't middelmatige, zonder schade voor de naïveteit?

Reeds elders heb ik op de kinderlykheid van geniën gewezen (blz. 161 van den III^n bundel) en de daar gemaakte opmerking is ten-volle van toepassing op den dichter. Vanhier dan ook 't uiteen-loopende der meeningen van de wereld, over zoo'n natuurverschynsel. De een ziet hem voor 'n «geleerde» aan, de tweede voor 'n satan — zie BYRON! — de derde voor 'n kunstemaker, de vierde voor 'n kind, en zeer velen voor 'n dwaas.

Dat by zulke oordeelvellingen de wrok over eigen lager standpunt — KAPPELMAN weet het wel! — 'n rol speelt, ligt in de rede. We hebben hier te doen met de zeer bekende kleinsteedsche zucht om alles naar beneden te halen wat uitsteekt. (III, blz. 83 vlgg.) Maar ook traagheid speelt hier de gewone rol. Het veroordeelen ten-gevolge van vóóroordeel, vordert minder inspanning dan OORDEEL.

Wie overigens ter-goeder-trouw meent dat de dichter ontbloot zou zyn van gezond verstand, heeft 'n opvatting van 't

dichterschap, die niet van *zyn* gezond verstand getuigt. Ik roerde dit onderwerp reeds aan op blz. 79 van den vorigen bundel, en voeg er by, dat een dichter volkomen instaat is het hoofd te bieden aan «mannen van zaken» op *hun eigen terrein*. By zulke gelegenheden blykt er hoe gering de waarde is van *vak-routine*, tegen-over eene schranderheid die gescherpt is door aanhoudende oefening in *algemeenheid van opvatting*.

Ter aanvulling van dit nummer, beroep ik my op m'n «*Duizend-en-eenige Hoofdstukken over Specialiteiten.*»

1087. Wie tegenspraak meent te ontdekken tusschen de wyze waarop ik nu-en-dan 't woord «genie» gebruik, en de betuiging dat ik niet weet wat daaronder verstaan wordt (**626**, **627**) bedenke dat de taal arm is (**13**, **486**) en dat alleen zeer oppervlakkige denkers altyd met volkomen juistheid kunnen uitdrukken wat zy bedoelen. Van anderen is niet meer te vorderen dan dat zy er naar trachten. En dit doe ik.

De lezer moet van goeden wille zyn.

WOUTER'S *eerste studiën in menschenkennis.* Il y perd son latin. LEENTJE'*s extra-woordenboeksche bydrage tot de kennis der nederduitsche taal. Een half dozyn verbazingen.*

1088. Niet dan zeer langzaam brak voor WOUTER 't oogenblik aan, waarop hy begon zich rekenschap te geven van 't verschil tusschen *uiting* en *daden*, of — want hiermee nam z'n studie 'n aanvang — tusschen *woord* en *meening*. Maar dit oogenblik kwam toch, en wel nog juist by-tyds om niet z'n naïveteit te doen overgaan in domheid. Een der eerste aanleidingen die hiertoe medewerkten, was 'n schynbaar onbeduidend voorval. Hy had op last zyner moeder iets in 'n winkel gekocht, en voor goed geld slechte waar thuis gebracht. De heele familie was 't eens: «dat dit nu al heel dom was voor 'n jongen die...

Volgt: de schoolknapheid.

... en: die in den handel zou gaan.»

— Maar, moeder, de man zei toch...

Allen berstten uit in schamper gelach.

— Als men dáárnaar luisteren zou!
— Nu, wat men in zoo'n winkel zegt!
— Uiliger heb ik 't nooit gezien! Begryp je dan niet, dat zoo'n man bly is als-i z'n bedorven goedje van-de-hand kan zetten?
— Maar, jongen, ben je dan niet recht wys?
— Wat is er aantevangen met zoo'n kind!

De indruk van den storm die by deze gelegenheid over Wouter's hoofd losberstte, was te dieper en blyvender, omdat-i ditmaal zelfs by Leentje geen troost vond.

— Ja, Wouter, zei ze, ikzelf moet zeggen dat het heel dom van je-n-is.

Dit «ikzelf» was hartelyk en verwaand te-gelyk. Het beduidde zoowel: «ik, 't hooge hof van appèl!» als: «ik, die anders zoo graag party voor je trek.» Hoe ook opgevat, de slag was zwaar voor Wouter's eigenliefde. Hy was dom, dommer, allerdomst, de domste van allen. Leentje zelf had het nu gezegd.

— Maar de man zei toch...
— Gut, Wouter, de menschen liegen zoo! Wist je dàt niet?
— Maar... hy gaf er z'n woord op!
— Wel zeker, dat doen ze-n-altyd in alle winkels. Maar toch liegen ze. Weetje hoe je doen moet, Wouter...

Hoe jammer dat dit gesprek plaats had in 'n burgerlyke boven-achterkamer! Waarlyk, de schildery mocht aanspraak maken op beter lyst. Leentje's woorden hadden verdiend te weergalmen langs onafzienbare tempelgewelven, of als bedwelmenden wierook heentedringen door de spleten van 'n *krypt*. By de diepte van haar wysheid zou 'n ter-aarde ge-

bogen priesterschaar niet misstaan hebben, noch bebloede offersteenen, noch de bekende honderd ossen die bezig zyn met overlyden aan ergernis over 't ontsluieren eener nieuwe waarheid. De geheimzinnige Isis zal den mond openen...

— Maar hoe kan ik dan weten, Leentje, of zoo'n man de waarheid zegt of niet?

— Wel, jongen...

De honderd ossen blazen honderd laatste adems uit. De stomme dieren wisten wat er volgen zou.

— Wel, jongen, je moet altyd zelf uit je oogen kyken. Al wat de menschen je zeggen, is maar *fut*, zieje!

Wouter kende dit woord niet. Als meer uitdrukkingen die tot 'n lager soort van spreekwys behooren, was 't hem zeker meermalen in 't oor gedrongen, doch altyd afgegleden op z'n onnozelheid. Hy had het nooit in z'n boekjes gevonden, en wist nog niet dat er zin kon liggen in termen die niet waren geykt tot schoolgebruik. Voor weinige dagen nog zoud-i in allen ernst aan Leentje gevraagd hebben, onder welke klasse van rededeelen het gebezigde woord moest worden gerangschikt? Doch 'n toeval bewaarde hem ditmaal voor zooveel nuchterheid. Er lag in Leentje's toon iets bepaalds, iets uitgemaakts, iets dat geen verder redeneeren, en althans geen tegenspraak of twyfel toeliet, en deze toon herinnerde hem aan 'n stembuiging, aan 'n toonval, aan 'n melodie...

Neen, 'n melodie was 't niet! Waar toch had-i — en onlangs nog — iets gehoord, dat... dat...

Iets dat ook Leentje zou hebben kunnen verkondigen. Iets waarop haar maxime als-'t-ware 'n weerslag was...

Hy wàs er! Iets dergelyks immers had ook Mevrouw Holsma gezegd. Hy herinnerde zich haar: «wel zeker, ieder moet handelen naar z'n overtuiging!» en op den klank af, begreep

hy LEENTJE's apodictische uitspraak, zonder zich verder te bekommeren over den rang dien 't woord «fut» bekleedt in de nederduitsche taal.

«Zelf uit de oogen zien!» En: «ieder moet handelen naar z'n eigen overtuiging.» Hy dus ook. Hy, de kleine WOUTERTJE PIETERSE! Wel-aan dan...

Ach, z'n nieuwe wysheid haalde hem dien dag 'n verdrietig geval op den hals. 't Was diep in 't voorjaar, en de aardappelen die in ons landje 't hoofdbestanddeel uitmaken der voeding van armen en burgerstand, begonnen den dienst optezeggen. Ze waren byna zoo oneetbaar als de nieuwe die men aan koningen present geeft. En WOUTER nam de vryheid dit, of zoo-iets, te zeggen.

Groot rumoer in den huize PIETERSE! Zooveel brutaligheid had men nog nooit bygewoond. Ieder was er mee tevreden, ieder behalve die ondeugende jongen, die op z'n school...

— Zeg jyzelf nu eens, STOFFEL, of 't geen schande is! De aardappelen zyn verleje-n-October «opgedaan» en de man zei, ze konden best twee jaar duren, want, zeid-i, 't waren expresse winter-aardappelen, overblyvers...

— Ja, moeder, maar wat zoo'n man zegt, is... *fut!*

— Christenzielen, waar haalt-i de gemeenigheid van-daan! Moet ik nu ook dat nog aan je beleven? Maak dat je weg komt van tafel, of ik zal je... neen, zeg ik je, eerst je bord leeg! Leeg, leeg, heelemaal leeg! Denk je dat ik je wil zien opgroeien voor 't schavot? Ja, voor 't schavot, zeg ik je! Want het is zonde wat jy doet, 'n ware zonde! Mag je brutaal wezen tegen je moeder, en... God verachten? Want, dàt zeg ik maar, God heeft ze laten groeien... die aardappelen! Weet je dàt niet? Wat geeft het dan, of je-n-al allerlei dingen weet van versies en sogrefie, en zoo-al? Wat zeg *jy*, STOFFEL?

Men moet erkennen dat onze kleine ridder van de waar-

heid niet veel voldoening had van z'n eerste heldenfeit. Toen-i zich later beklaagde by LEENTJE, viel ook deze hem af, of althans niet onverdeeld by.

— Ja, zieje, WOUTER, dit is nu zóó: de aardappelen, zieje, zyn... niet heel goed meer. En dat komt, omdat we... Mei hebben. Want, zieje, in Mei zyn de aardappelen altyd zoo slecht. Maar... je mag daarom niet brutaal wezen tegen je moeder. Want, zieje, 'n mensch z'n moeder... gut, *ik* lust ze-n-ook niet! Zoodat ik maar zeggen wil, dat je moeder... altyd je moeder is. Weetje wat je doen moet? Vraag haar excuus, en zeg dat je 't nooit weer zult doen.

— Maar, LEENTJE, als ik nu werkelyk die aardappelen zoo erg slecht vind, en ze niet eten kan. En... ieder moet toch handelen naar z'n overtuiging, niet waar?

De laatste opmerking ging LEENTJE's sfeer te-boven. Ze bleef er by, dat WOUTER vergeving vragen moest. En dit deed hy, maar met zwygend voorbehoud zich schadeloos te stellen, zoodra hy...

Wanneer? Waar? Hoe?

Indien de oorzaak zyner ergernis zich bepaald had tot de slechte hoedanigheid der aardappelen, zoud-i reden hebben gehad tot tevredenheid. Kort na z'n vreeselyke schavotzonde kwam hem 'n bondgenoot te-hulp, die den vyand uit het veld sloeg. By 't behandelen van een der jonge-jufvrouwen — in den burgerstand, is altyd een der huisgenooten ziek — had Dokter HOLSMA gevraagd welk voedsel er doorgaande gebruikt werd, en by deze gelegenheid het byna uitsluitend gebruik van aardappelen, vooral in dit jaargety, verboden. Toen de man over dit onderwerp begon, was WOUTER angstig dat z'n moeder hare denkbeelden, die hy meende te kennen, lucht geven zou op 'n wyze die niet paste by HOLSMA's toon en eenvoudige waardigheid. Maar hoe groot was z'n verbazing, toen-i z'n moeder op-eenmaal welsprekend

hoorde worden in geheel andere richting dan onlangs, toen hy zich beklaagd had over dezelfde zaak.

— Juist, dokter, zei ze. *Ik* zeg ook dat het geen behoorlyk eten is. En de kinderen ook. En WOUTER ook. 't Kind kan ze niet eten, die glazige dingen! En als 't nu uit zuinigheid was, dan zou ik zeggen: wat God doet, is wèl gedaan, niet waar, dokter? Maar zóó deun hoeven we 't goddank niet te overleggen, en *ik* zeg ook: liever goeie boonen dan aardappels die geen mensch eten kan. Daar heb je nu m'n oudste dochter — TRUI heet ze, maar we noemen 'r SERTRUDE — zy heeft óók gezegd: niet waar, TRUI?

— Ja, moeder.

HOLSMA verdiepte zich niet in de nasporing van wat SERTRUDE zou gezegd hebben. Hy zei dat WOUTER aanstaanden zondag by z'n kinderen verwacht werd, en verzekerde Juffrouw PIETERSE dat aardappelen in 't late voorjaar niet veel beter waren dan varkenskost. Deze waarheid, díe WOUTER niet aan den man brengen kon, werd nu gunstig ontvangen niet alleen, maar zelfs onder toejuiching ingehaald als 'n oude bekende. 't Spreekt vanzelf dat WOUTER niets van dien ommekeer begreep.

En zie, juist dienzelfden dag geschiedde er iets van geheel anderen aard, dat de gelyksoortige strekking scheen te hebben, hem wantrouwen inteboezemen op z'n doorzicht. Juffrouw LAPS werd verwacht. Hy had haar niet weergezien sedert z'n... zonderling bezoek, en wist dat ook zyne huisgenooten nog niet in de gelegenheid waren geweest, van háár kant iets te vernemen omtrent de wyze waarop hy zich ten-harent gedragen had. Meer dan gewoonlyk zag hy tegen hare komst op. Hy wist wel dat eens-vooral èlke omstandigheid tekst leveren kon tot drukkende vermaningen, en zou dus bevreesd geweest zyn, ook al had z'n afgelegd examen — of wat daarvoor heette doortegaan — een normaal verloop genomen. Maar nu?

Wat er eigenlyk geschied was, wist-i niet. Of liever, hy wist niet waaròm er niets geschied was, en waaròm hy op zoo vreemde manier 't mensch verlaten had? Zéker was het, dat er iets haperde, en dit «iets» zou wel op zyn rekening worden gezet. Bovendien, hy had z'n moeder in den waan gelaten dat hy zich onder de leiding der oefenaarster had bezig-gehouden met genade, Israël, erfzonde en verwante rubrieken. Hoe nu, indien zy aan 't licht bracht dat er over al die schoone vakken geen woord gewisseld was, en dat WOUTER's kwikzilverachtigheid daarvan de schuld droeg?

De kans op ontdekking was des te grooter, omdat de zeer ongunstige stemming omtrent de oefenaarster, waarvan Moeder en STOFFEL op den bewusten zondag blyk gaven, Juffrouw LAPS waarschynlyk zou aanhitsen tot wrevelige klacht. Hy zocht 'n middel om 't huis te verlaten, en was juist gereed met 'n voorwendsel, toen er gescheld werd:

— Daar is ze, riep PETRO die 't spionnetjen in 't oog had. Daar is ze-n-al. Ze heeft 'r zwart merinossen japon aan, en drie korenbloemen op 'r hoed. Toe, WOUTER, je moet toch uit, doe jy maar 'ns open, als 'n jongen!

Hm, dit had-i liever niet gedaan! Op zoo'n wys hielp 't uitgaan niet veel. Maar hy gehoorzaamde, als altyd. En zie:

Tweede verwondering. — Zoo, lieve jongen, ben je daar om me de deur te openen! Nu, dat is heel zoet van je... ik heb altyd gezegd dat je zoo'n best kind bent!

En ze gaf hem 'n tikjen op den wang. WOUTER kleurde. Verlegenheid en verbazing streden om den voorrang. Hy wilde langs de vriendelyke bezoekster naar-buiten sluipen, maar ze liet het niet toe.

— Wat? Wou je uitgaan nu ik kom? Dat's niet mooi van je! Kom-aan, die boodschap zal zoo'n haast niet hebben. Ik blyf niet lang. Wacht maar even, dan kunnen we straks

samen-gaan. Hoe meer zielen hoe meer vreugd, weetje. Dat zeg ik maar.

En ze biologeerde WOUTER den trap op, zoodat-i heel bedeesd met haar weder de kamer binnen-trad.

Derde en vierde verwondering. De heele familie PIETERSE ontving de bezoekster, als-of ze zich nooit had schuldig gemaakt aan bybel-verwaandheid. Geen spoor van verstoordheid over de bespottelyke vordering: «dat zoo'n kind àlles weten zou!» Als WOUTER latyn te verliezen gehad had...

— Ga zitten, mensch, en neem je gemak. MINE-TJE, leg jy nu eens de Jufvrouw 'r hoed op 't kammenet... korenbloemen, ja, net als PETRO gezegd heeft. Want PETRO heeft je gezien, weetje, in 't spionnetjen, en ze zei... nou, dat 's tot daaraan toe. En SERTRUDE zal de koffi zetten, niet omdat we anders op dit uur koffi drinken, och neen, maar 't is gezellig. En hoe gaat het? We hebben je-n-in lang niet gezien. Onze MINE heeft 't weer erg in den rug, en LOUWERIS sukkelt aan de fyt... we hebben er koekdeeg op. Maar 't wil niet dóórgaan. Anders... koekdeeg is 't beste. Voor de fyt niets beter dan koekdeeg. Van snyen houd ik niet, en LOUWERIS ook niet. We hebben zoo'n goeien dokter... niet omdat-i zweeren snydt — gut né, want-i is dokter, weetje, en geen surezyn — 't is maar om te zeggen dat we zoo'n goeien dokter hebben. En hoe gaat het *uwe?*

De lezer zal zich wel nagenoeg kunnen voorstellen wat er op al deze praatjes werd geantwoord, mits-i zich 'n ander punt van uitgang kieze, dan de zoo-even door WOUTER ondervonden vriendelykheid op den trap. Jufvrouw LAPS had verschot van uitdrukking op haar gelaat, en 't viel WOUTER niet gemakkelyk zich te herinneren dat zy dezelfde persoon was, die hem by 't binnenkomen zoo vriendelyk bejegende. Na de verbazing over den toon die z'n moeder aansloeg, was dit dan ook de oorzaak zyner:

vyfde verwondering. — En waarom ga je nu niet de deur uit? vraagde hem z'n moeder. Ik kan je niet zeggen, m'n goeie Jufvrouw LAPS, wat 'n last ik van dien jongen heb! Zoo-even woud-i asseluut 'n booschap doen — hy moest 'n potlood koopen, weetje, om 'n landkaart te teekenen — want in landkaarten is-i knap, en als 'n land niet deugt, veegt-i 't uit met gommelistiek — en-i zei dat het moest, en dat het niet wachten kon, zeid-i. En ik geef 'm 'n stuiver, en-i gaat, en... daar zit-i nu weer! Dat's geen manier van doen. Wat zegt uwe, Jufvrouw LAPS?

— Wat *ik* zeg? God-bewaarme, hoop ik, dat ik me moeien zou met 'n andermans zaken, Jufvrouw PIETERSE. Dat's m'n zinnigheid en m'n manier niet. Maar als je me vraagt, dan zeg ik...

— Maar, moeder, ik wil wel uitgaan! Ik wou juist uitgaan, toen...

— Zwyg, brutaal kind! Nu zàl je niet uit. Nu zeg ik je, dat je dáár, daar in 't hoekje, zult blyven zitten zoolang ik 't verkies. Ik kan die koppigheid niet verdragen. TRUI, geef de andere suikerpot... er is 'n barsie in. Neem 'n boek, WOUTER, en zit me niet zoo dè woorden uit den mond te kyken. Want, Jufvrouw LAPS, dàt doet-i altyd. Wat moet ik er in gods-heeren naam aan doen?

— 't Zit 'm alleen in de kerk, jufvrouw, en in de dominees!

— In de dominees?

— Ja, Jufvrouw PIETERSE! Wat ik je zeg! In de dominees en in de kerk. Wat hoor je daar? Wereldsche praat. 't Ware geloof gaat te-gronde met hun grieks en latyns en geleerdhedens! Denk je dat zoo'n kind wat goeds leert in de kerk? Gekheid! Och ja, zoo dom was ik ook, toen ik de genade nog niet had — met pinkster wordt het zeven jaar — maar jawel! Prulwerk is 't, niets dan prulwerk. 't Heele woord «dominee» komt in de Schrift niet voor. En «preek» ook niet. Wel lezen we dat de vrouwen nederzaten aan JEZUS'

voeten. Dàt 's 't ware, zieje.

Natuurlykerwyze begreep Jufvrouw PIETERSE 't verband niet, tusschen de klachten over WOUTER, en dezen onverwachten aanval op de officiëele kerk. Met de inschikkelykheid die in zulke gevallen 't kenmerk is van verdraaide gemoederen, sloeg ze geen acht op 't ontbreken van 'n paar schakels in de redeneering, en begon meetespreken over de onderwerpen die Jufvrouw LAPS ter-tafel bracht. Wel was ze niet op de ware hoogte der zaak, maar zóó nauwkeurig kwam 't er niet op aan. Logische geleidelykheid is geen suikerpot of jurk, waarin men 't minste scheurtjen opmerkt en betreurt.

— Ja, de dominees! Je hebt wel gelyk, Jufvrouw. Wil ik je-n-eens zeggen wat de zaak is? 'n Dominee is net 'n mensch als 'n ander. Daar heb je nu, byv. die man hier achter ons op de gracht.... hoe heet-i ook, SERTRUDE?

TRUI noemde 'n naam.

— Neen, dien meen ik niet. Ik bedoel... och, 't is 'n naam die... hy heet... help me toch, TRUI? In de Lange-Niesel woont 'n man die byna ook zoo heet, maar toch anders, heelemaal anders...

— De naam doet er niks toe, zei Jufvrouw LAPS. Ik heb er niet tegen dat het kind naar de kerk gaat, in 't minst niet! Al zingen ze daar telkens gezangen die door menschen gemaakt zyn...

De lezer weet, hoop ik, dat de psalmen 'n heel andere afkomst hebben?

... toch is 't beter dat-i dáár zit, dan dat-i zich thuis verveelt, of rondloopt voor niemendal. Maar je moet niet denken dat het preeken en bidden van de dominees aan den waren grond raakt, gut né! De gemeente moet zich oefenen... met mekaêr, zieje! Dàt is het! Ik heb verleje zondag duidelyk aan 't kind gemerkt dat jelui dit schandeloos verzuimt. Wou-

TER staat niet vast in de genade! In 't geheel niet, volstrekt niet! 't Kind dobbert tusschen de vleeschpotten van Egypten en den tabernakel des Heeren.

Hier volgde eene beschryving van WOUTER's gemoed, die Jufvrouw PIETERSE angstig maakte, en den betrokkene zeer verdrietig. Hy had den moed niet, Jufvrouw LAPS voor krankzinnig te houden — wat ze dan ook niet was — en moest dus wanhopen aan z'n eigen verstand. Hoe toch kon zy uit het voorgevallene by z'n bezoek, al die gevolgtrekkingen halen? Er was immers geen tyd geweest voor 'n theologisch woord. Hy had niets gedåan dan hard wegloopen. En in-plaats van 'n berisping dáárover, vernam hy eindelooze opmerkingen over meeningen die hy niet geuit had, en over dwalingen die hy niet kende. Hy begon op wat toelichting te hopen toen z'n moeder vraagde: uit welk boekje de Jufvrouw hem dan «overhoord» had?

— Want, zieje, 'n ieder leert uit z'n eigen boek. En als je dan in-eens uit 'n ander boek gaat vragen...

— Ik vraag nooit uit 'n boek, riep Jufvrouw LAPS, met 'n waardigheid die haar prachtig stond. Boeken zyn maar menschenwerk! Neen, dáárin zit het hem niet!

— Maar, Jufvrouw, zei WOUTER met z'n gewone bedeesdheid, u heeft me niets gevraagd!

— Ik heb je niets gevraagd, zegje? Juist, zoo is het! Ik heb je niets gevraagd? Dit moet ik nu hooren tot m'n dank! Je ziet nu zelf, Jufvrouw PIETERSE, dat het kerkgaan niet helpt. Zou anders het kind, na alles wat er gebeurd is, nog zeggen dat ik hem niets gevraagd heb? Waar moet het naar toe, ik vraag je om Kristis' wil, waar 't naar toe moet? Zóó verzet zich de mensch, en weet niet wat tot z'n eeuwigen vrede dient. De Heer kan toch niet telkens om den wil der verstoktheid van 'n enkelen zondaar, landplagen zenden, dit begryp je-n-immers ook wel? Moest *ik* je wat vragen, jongen? Of moest jyzelf je zondig hart opdragen aan den Heer,

tot verbryzeling en reiniging en zaligmaking, hè? Gut, Jufvrouw PIETERSE-n-als je-n-eens wist hoe weinig uitverkorenen er zyn! Daar heb je nu, byv. WOUTER. Geroepen was-i, o ja... maar dit's 't ware niet. Meen je dat-i uitverkoren is? Ik zeg: neen! Niet... zie, zóó veel!

En ze knipte met de vingers.

— Maar... wat-moet ik dan met het kind doen, Jufvrouw LAPS?

— Stuur 'm gerust 'ns by me... al was 't van avend nog.

WOUTER rilde. Maar gelukkig drong z'n moeder dien dag niet op de herhaling van 't bezoek aan. Integendeel, na 't vertrek der oefenaarster, gaf de heele familie blyk van eenig gezond verstand, door de eenstemmige verklaring dat men toch eigenlyk uit haar praatjes niet recht kon wys worden.

Dit troostte WOUTER, die nog veel meer redenen dan de anderen had, om haar niet te begrypen. In z'n onnozelheid meende hy slechts de keus te hebben, háár voor waanzinnig te houden, of... zichzelf!

WOUTER's *intrede in 'n brok van de werkelyke wereld. Taalkundigheid van den auteur, blykbaar in 't vinden van den oorsprong van 't woord:* hypotheek, *dat geboren is op den Zeedyk te Amsterdam. Muntslag. Zaken! Gods vinger in 'n leesbibliotheek, naast snuif en tabak.*

1089. «*In eene gevestigde handelszaak wordt gevraagd een jongeling* (P. G.) *van deftige familie. Vereischten zyn: eerlykheid, goed zedelyk gedrag, en niet beneden de vyftien jaren. By lust tot werken bestaat er vooruitzicht op salaris. Op 'n fatsoenlyke behandeling kan men staat-maken. Reflecteerenden worden verzocht zich met gefrankeerde en eigenhandig geschreven brieven onder 't motto:* «Handel» *aantemelden by den boek- plaat- en kunsthandelaar* E. Maaskamp, *Nieuwendyk by den Dam te Amsterdam, waar te verkrygen is...*

Welk kunstprodukt er in die dagen by MAASKAMP van de pers kwam, weet ik niet meer. Misschien iets van den aard der prenten die WOUTER kleurde. Bejaarde lezers zullen zich de hier bedoelde firma herinneren, en de jongeren kunnen haar gebruiken als verklaring van zekere uitdrukking die bur-

gerrecht verkreeg in 't whistspel. 't Was 'n bonte winkel. Dáár zyn de hollands-fransche modeplaten verschenen, waarnaar zich de «*incroyables*» en «*merveilleuses*» kleedden... niet precies om te voldoen aan de proclamatie der Amsterdamsche Regeering van 13 Juni 1795, die: «bevallige tooy» voorschreef »bestuurd door nette eenvouwigheid." (**514**)

1090. De lezer vergeve my deze chronologische vingerwyzing, waaraan ik hier bedachtelyk plaats geef, om hem zooveel mogelyk in den war te brengen. Ik wil namelyk by 't schetsen van WOUTER's ontwikkeling, niet gehouden zyn aan tydrekenkundige stiptheid, en wel: 1° gemakshalve. 2° Om wáár te kunnen zyn in hoofdzaken.

Ik weet zeer goed dat het «P. G.» waarop met zoo aandoenlyke geloofsvastheid gelet wordt by 't kiezen van keukenmeiden, boodschaploopers en leerjongetjes, van later wording is dan de bloei der Maaskampsche prentenkermis. Doch juist deze verwarring heb ik noodig, om my eens-vooral ontslagen te rekenen van tydrekenkundige juistheid. Zùlke waarheden kunnen van hoog belang zyn by geschiedschryvers die hun leven ten-pand geven voor 't correct aanhalen van 'n diploom. Psychologische Kunstwaarheid heeft àndere eischen.

Wanneer 't me, om WOUTER te teekenen, gelegen kwam de republiek nà LODEWYK, of Willem I vóór de republiek te zetten, zou ik 't doen. Het ziekte-verloop onzer Staatsgeschiedenis, na den bouw der huizen langs Heeren- en Keizersgracht te Amsterdam, zal men misschien kunnen waarnemen uit werken van andere soort dan ik *nu* schryf. Of men 't ooit waargenomen heeft, is de vraag. Zoo ook zyn er maar weinigen die thans de beteekenis van 't Willemspark in den Haag begrypen, tenzy men zich op den weg late brengen door de treurig-ware parabel van LACRYMAX.

1091. Met schryvers-almacht verkies ik nu dat het beminne-

lyk «P. G.» werkelyk voorkwam in de advertentie die de aandacht der familie PIETERSE in hooge mate opwekte. Stond het er niet... welnu, het had er moeten staan. Ik wil dit nu zoo.

— Ik zeg dat het niet mooier kàn, zei de moeder. En wat zeg jy, STOFFEL?

— Ja, moeder, 't kan niet mooier.

— Wat me zoo byzonder bevalt, is dat ze zoo aandringen op goed gedrag.

— Op goed *zedelyk* gedrag, moeder!

— Ja, goed zedelyk gedrag... hoor je wel, WOUTER? Precies wat ik je altyd gezegd heb. En... er is uitzicht op salaris. Hoe vind je dàt, STOFFEL?

— Ja, moeder, maar... hy moet lust in werken hebben.

— Daar moet je dan voor zorgen, WOUTER! Lust in werken, zieje. Heb ik niet altyd precies 'tzelfde gezegd? En... ze vragen: «P. G.» Dit ben je, goddank!

— Ja, moeder, dat is-i!

— En, STOFFEL, als *jy* nu eens den brief schreef? Wat dunkt je dáárvan?

— Maar... er staat: eigenhandig!

— Wel zeker! Als jy nu eens 'n eigenhandigen brief schreef. Dat is toch altyd beter, niet waar, dan dat zoo'n kind het doet...

STOFFEL slaagde niet zonder moeite in 't begrypelyk maken dat hier zeer in 't byzonder de eigenhandigheid van WOUTER zelf bedoeld werd, en dat de zyne — hoe mooi ook — hier niet baten kon. WOUTER werd dus aan 't schryven gezet.

— Maar... wat moet ik er boven zetten?

— Weet je dàt weer niet? 't Is heel eenvoudig! Je moet schryven: *Weledele Heeren!* Er staat immers dat het 'n gevestigde handelszaak is?

— Ja, zei de moeder. En zet er by, dat je vader ook 'n zaak heeft gehad, 'n *zaak*, zieje. We verkochten schoenen

uit Parys. Anders denken ze dat-i schoenmaker geweest is, en dat stáát niet.

— En schryf dat je de-n-eerste bent op je school...

— En dat je van de Protestantsche Godsdienst bent...

— En van goed zedelyk gedrag...

— En dat je zooveel lust in werken hebt. Zieje, dan geven ze je misschien terstond salaris.

Na eenige vruchtelooze pogingen op de lei, slaagde WOUTER eindelyk in 't voor-den-dag brengen van 'n staatsstuk dat aan alle eischen voldeed. 't Adres werd, na rype deliberatie: *Aan de Weledele Heeren*, *den heeren... motto:* «handel.»

Maar... 't frankeeren? Hoe te voldoen aan deze voorwaarde, als de jonge handels-candidaat den brief bezorgde in persoon? STOFFEL had al z'n wysheid noodig om te berekenen dat de Weledele Heeren... *motto: handel*, in dit byzonder geval wel iets door de vingers zouden zien. «Maar, zeid-i, zeg 't er dan by, als je m'nheer MAASKAMP te zien krygt.»

Met 'n bezwaard hart toog WOUTER op-weg. Hy verbeeldde zich dat alle voorbygangers 't hem aanzagen, dat-i nu eindelyk de wezenlyke wereld intrad, en bezig-was den «handel» te bestormen. De geringe dunk dien hy van zichzelf had, drukte hem neder. Hy vond er iets onbescheidens in, zich aantemelden by *Weledele Heeren* die 'n «gevestigde zaak» hadden. Zóó stond er in de advertentie, en 't zou dus wel waar zyn.

By ieder manspersoon dien hy ontmoette, en die eenige deftigheid in kleeding en voorkomen ten-toon spreidde, vroeg hy zich af: zou nu ook die man een gevestigde zaak hebben? En 't was alweder karakteristiek, dat-i verzuimde naar 'n antwoord te zoeken op de vraag: wat zoo'n «gevestigde zaak» dan toch eigenlyk voor 'n ding was? En wat men te verstaan had onder: niet-gevestigde zaken?

Nu, dit zoud-i spoedig genoeg te weten komen.

Stamelend vraagde hy aan 'n bediende in den winkel, ver-

schooning dat de brief niet gefrankeerd was. Deze begreep hem niet, en smeet onachtzaam WOUTER's document in 'n bakje waarin reeds 'n paar dozyn stukken van gelyken aard op 't goedgunstig welnemen van de Weledele Heeren MOTTO, HANDEL & Cie lagen te wachten. Met verdere praatjes liet zich de man uit den printwinkel niet in, daar-i 't juist byzonder druk had met het debiteeren van hoogkleurige Turkengevechten. De arme WOUTER watertandde naar zoo'n bonte schets van Grieksche dapperheid. Maar wat baatte dit? Geld om er een te koopen, had-i niet. En bovendien hy was op weg naar «handel» en niet naar heldendaden.

— Later, later! dacht-i.

Thuis-komende werd hy op de gewone wys over een-ofander berispt. Z'n moeder beweerde dat-i zeker niet fatsoenlyk genoeg den prentenwinkel was binnen-getreden. Anders toch zou die bediende hem wel vriendelyker hebben te-woord gestaan. Ze vreesde dat dit 'n slechte noot zou kunnen geven by de beoordeeling van z'n goed zedelyk gedrag, waarop de Weledele Heeren MOTTO, HANDEL & Cie, blykens hun advertentie, zoo byzonder gesteld waren.

— En, zeg je, er lagen al zoo véél brieven aan dat adres? Gut, STOFFEL, als-i maar niet te laat komt! Wat hoeven nu al die menschen zich terstond zoo haastig aantemelden, na zoo'n advertentie? Ieder wil haantje-de-voorste wezen. God weet of er geen roomschen ook op geschreven hebben, en of ze wel eens gelet hebben op 't goeie zedelyk gedrag! Want, dit zeg ik maar, zoo zyn de menschen!

Er werd besloten dat WOUTER nog-eens naar MAASKAMP gaan zou, en 't adres vragen van de firma. Dan kon hy zich rechtstreeks aanmelden, en al de anderen die nu «haantje-de-voorste speelden» zouden achter 't net visschen. Die onbescheiden haast was onverdragelyk, want het was immers de vraag of ze wel behoorlyk protestantsch waren, en lust

in werken hadden? Jufvrouw PIETERSE was bereid haar neus te-pand te geven op de zekerheid, dat er onder al die andere candidaten geen enkele was, wiens vader schoenen verkocht die uit Parys kwamen.

— Dit kun je gerust aan die heeren zeggen, jongen! Je vader deed geen steek... hy kòn 't zelfs niet! 't Is maar, zieje, om te bewyzen dat we-n-ook 'n zaak hadden, 'n effetieve *zaak!* Gut, de man nam nooit 'n els in z'n hand.

De Weledele Heeren MOTTO, HANDEL & Cie woonden... ik weet niet waar ze woonden, maar ze hadden 'n tabaksen sigarenwinkeltjen, gecombineerd met 'n leesbibliotheek, opgezet op den *Zeedyk*, niet zeer ver van de plek waarschynlyk, waar zes, acht eeuwen vroeger de «grootste koopstad van Europa» werd opgezet door 'n paar visscherluî. Van paralel tusschen 't succes dezer beide ondernemingen is geen spraak.

WOUTER vond een der Weledele Heeren compagnons, in hemdsmouwen achter de toonbank staan. De man was bezig met het afwegen van 'n paar lood snuif, waarop 'n oud moedertje stond te wachten. Er werd dus wel inderdaad handel gedreven in dat huis, en de heeren aanvragers hadden de waarheid niet te kort gedaan, toen ze beweerden aan 't hoofd te staan van 'n «gevestigde zaak.»

Indien WOUTER zich met eenig oordeel des onderscheids illusiën gemaakt had over de beteekenis van 't woord: «handel» zoud-i by deze gelegenheid zich zeer te-leurgesteld gevoeld hebben. Maar dit had-i niet gedaan, en wel verre van de meening dat die snuifman zich wat hoog betiteld had, verweet hy met de eigenaardige weekheid van z'n gemoed zichzelf, dat-i de ware beteekenis van 't woord «handel» niet vroeger had begrepen. *Nu* wist-i 't! «Handel» beteekent zooveel als in hemdsmouwen achter 'n toonbank snuif te wegen. En... op den *Zeedyk* nog-al!

Ik ben doordrongen van den voorgeschreven eerbied voor

de beide visschers — laat ons voor de gezelligheid hopen dat ze van tweërlei geslacht waren! — die Amsterdam «stichtten.» Maar ook omtrent m'n lezers heb ik verplichtingen, en om hunnentwil moet ik de treurige erkentenis afleggen dat het bedoeld visscherspaar, evenmin als de Weledele Heeren MOTTO, HANDEL & Cie, 'n zeer fatsoenlyke buurt kozen voor de uitoefening van hun bedryf. By stedenstichters is dit 'n allergewoonste, maar toch onverklaarbare, fout. We mogen dan ook aannemen dat die visschers, als ze hun belangryke onderneming eenige eeuwen later hadden aangevangen, hun eerste hut zouden gebouwd hebben op de Keizersgracht, om 'n deftige afkomst te bezorgen aan de patriciërs die van hen zouden afstammen.

Ook de heeren MOTTO, HANDEL & Cie hadden wel iets meer acht mogen slaan op de keuze van 't plekje waaruit de adel van hun nageslacht zou voortspruiten. Verwaarloosden ze dit uit nederigheid?

De tabaks- en sigarenwinkel nam slechts de halve breedte van 't huis in, en stond door 'n zydeur in gemeenschap met 'n leesbibliotheek die 't vloerlokaal van de andere helft vulde. Boven de winkelraampjes, rechts en links van den ingang, besloegen twee lankwerpige borden de geheele breedte van 't perceel, en gaven door overeenstemming van kleur, maaksel, symmetrische plaatsing en lettersoort der opschriften, duidelyk te kennen dat ze, als de Mensch volgens den bybel, bogen konden op eenheid van oorsprong. 't Moest 'n byzonder domme voorbyganger wezen, die niet bemerkte dat de «zaak» der heeren MOTTO, HANDEL & Cie «gevestigd» was op twee industriën te-gelyk. Wie niet rooken of snuiven wilde, kon zich hier van lectuur voorzien, en omgekeerd.

Op het bord boven de tabak- en snuifhelft, werd verzekerd dat er in die localiteit iets «gefabriceerd» werd. De ordonnateur van 't opschrift scheen dus in de meening te verkeeren, dat in dit byzonder geval het vervaardigen van ee-

nig voorwerp, of wel het toebereiden en smakelyk maken daarvan, hooger stond in maatschappelyken rang, dan 't verkoopen. Juist anders-om dus dan we 't genoegen hadden waartenemen by de schoenen-trafiek der PIETERSENS. De geleerden zyn 't nog niet eens, aan welken kant het grofst gedwaald werd. Één ding is zeker: wie 't eene nalaat uit tegenzin, luiheid of onbekwaamheid, en 't andere versmaadt uit welbegrepen eerbied voor z'n karakter, staat hooger dan alle anderen. Uit de zoodanigen namelyk kiest men by voorkeur de voorgangers van de Volken die nog niet geheel ontaard zyn.

Of 't evenwel waar was, dat er in de hier «gevestigde zaak» inderdaad iets *gemaakt* werd? Eigenlyk niet, wanneer we de papieren zakjes uitzonderen, die geplakt zouden worden door den P. G-jongeling van allerbest zedelyk gedrag, die zoo'n byzonderen lust in werken hebben zou.

De handelswaar, waarmee 't winkeltje gestoffeerd was, bedroeg ter-nauwernood de waarde van 'n jaar huur, en de booze wereld van den *Zeedyk* durfde zelfs beweren dat de twee blauw-porceleinen vazen, waarop in ouwerwetsche krulletters de woorden: *rappee* en *zinking* te lezen stonden, voor drie stuivers in de week waren... geleend van 'n uitdrager in de buurt. Kwaadwilligen beweerden dat de man dagelyks kwam kyken of z'n kostbare stukken nog wel behoorlyk schildwacht hielden op de toonbank: *ὑπὸ θηκῃ!*

De winkel was zeer ondiep, en werd aan de achterzy begrensd door 'n groen-saaien gordyn, die den binnentredenden kooper, mits-i niet scherp zag, in den waan kon brengen dat er wat achter stak. En, zeer stipt gesproken, was dit ook zoo. Er hing 'n verweerd scheerspiegeltjen in die alkoof, ter opvroolyking van den eenzamen stoel — op dit oogenblik getooid met den jas van den Weledelen heer MOTTO — en van 't halfrond tafeltje dat tegen den wand leunde, waarop 'n pomadepot aan 'n kam scheen te verwyten dat-i op zyn jaren zich bespottelyk maakte door 'n mislukte poging tot tandwisselen. De heer «patroon» MOTTO namelyk, hield zich

in de weinige oogenblikken die hy niet aan «handel» wydde, niet ongaarne bezig met het verhoogen en verfynen der hem door de Natuur verleende schoonheid, en was er in geslaagd rechts en links van z'n gelaat 'n glimmende haarlok te ontwikkelen, waaraan-i veel moeite en vet ten-koste leî, en die dan ook de bewondering opwekte van al wat er vrouwelyks in den winkel kwam.

Dat overigens in dien winkel zelf 'n groote rol werd gespeeld door leêge sigaren-kisten... zou niet begrepen worden door den oudheidkundigen lezer, die MOTTO's lokken geen plaats geven kan naast sigaren. De bloeityd dezer beide zaken staan niet in synchronistisch verband, en juist om my te wapenen tegen aanmerkingen op zulke fouten, voelde ik my genoopt zoo onhebbelyk baas te spelen over de geschiedkundige perioden van m'n verhaal. In WOUTER's jeugd was 'n sigaar nog altyd 'n zeldzaamheid, en ik maak me dus hier schuldig aan 'n gelyksoortige verkrachting der waarheid, als VIRGILIUS, die DIDO laat hof-maken aan ENEAS, en als FLORIAN, die ZOROASTER tot leermeester van NUMA POMPILIUS aanstelt.

— Zoo, wou jy hier in den handel komen? vraagde MOTTO, toen-i 't oude vrouwtje geëxpediëerd had «met 'n snuifje uit den pot *toe.*» En wat ken je-n-al zoo wat? Lezen, schryven, rekenen, fransch... hè? En wat doen je ouwers?

— In... schoenen, m'nheer! Maar fransch ken ik niet. Rekenen wèl... den heelen STRABBE.

— Zóó? Ken jy rekenen? Hoeveel is dan anderhalf *pietje?*

WOUTER stamelde dat-i 't niet wist, en gaf dus blyk van dezelfde domheid die ik in de meesten myner lezers veronderstel, voor-zoo-ver ze 't geluk hebben minder dan 'n halve eeuw oud te zyn.

— Dàt moet toch iemand weten, die rekenen kan! Je weet dus niet wat 'n *pietjen* is? En ken je-n-'t verschil wel tusschen 'n *zest'half* en 'n schelling? En tusschen *daalders* en *acht-en-*

twintigen? Kyk...

De heer MOTTO trok de lade open, en scheen naar 'n «daalder» te zoeken, doch om deze of gene oorzaak vergenoegde hy zich met 'n «zest'half.» Hy stelde WOUTER's handelskennis op de proef, door hem optedragen 'n «schelling» daar naast te leggen — in z'n verbeelding — en zich dan met redenen bekleede rekenschap te geven van 't verschil. Dit alles moest men «in den handel» precies weten en kennen, beweerde m'nheer MOTTO.

1092. Laat ons rechtvaardig zyn, en iemand die de waarheid zegt, geen geloof weigeren, omdat-i vette lokken draagt, en in z'n hemdsmouwen snuif verkoopt achter 'n toonbank. Het was zeer juist gezien van den heer MOTTO, dat-i de kennis der geldsoorten onmisbaar achtte voor iemand die «in den handel» gaat. De overlevering luidt dat-i er grondbeginselig byvoegde:

— Dat's 't voornaamste!

Zeer jonge lezers weten niet hoe 't op dit stuk, tot voor 'n dertig jaren toe, in ons landje gesteld was. Er werd 'n ware studie vereischt om op de hoogte te komen van de waarde der geldsoorten. Juist toen er 'n voorstel by de Kamers aanhangig was, om alle kassiersknechts — na voldoend afgelegd examen — te doen benoemen tot Doctoren in de numismatiek, begreep de Minister VAN HALL dat men deze rangverheffing kon uitwinnen door vereenvoudiging van de munt. En dit deed-i. Het spreekt vanzelf, dat men hem hiervoor heeft gestraft met de impopulariteit die in onze praateeuw de belooning is van iemand die de koe by de horens vat. Op dit oogenblik bestaat dergelyke verwarring in 't muntstelsel, nog altyd in Duitschland. Of ze daar zóó erg is als vroeger ten-onzent, blyft de vraag, maar zeker is ze — hoe lastig ook — minder groot dan ze by ons was, wanneer men ze

beschouwt in verhouding tot de uitgebreidheid des lands, en tot den meer of minderen samenhang der bestanddeelen. Als bydrage tot de blyken der moeielykheid om iets te *doen*, kan aangevoerd worden, dat BISMARCK, de man met yzeren wil en schynbaar onbegrensden invloed, er tegen opziet z'n groot vaderland — en waarom niet geheel Europa? — te begiftigen met *eenheid* van munt. Het oogenblik schynt hem nog niet gekomen, om òf de *thaler-* òf de *gulden*-rekening afteschaffen, of... *beide!* Ik laat nu daar, of men hem moet beschuldigen van zwakheid, of zich beklagen over de sterkte der beotische gehechtheid zyner tegenstanders aan 't oude, maar zéker is 't dat hy tot-heden-toe niet heeft durven besluiten aan die babylonische muntverwarring 'n eind te maken. Als staaltje kan dienen, dat ze 't aanzyn heeft gegeven aan de allervreemdste nieuwe waarheid, dat $2 \times 17 = 35$ is. Één *vyfgroschen*-stuk namelyk, zou eigenlyk nagenoeg overeenkomen met $17^1/_2$ *kreutzer*. Daar er geen halve *kreutzers* bestaan, ontvangt iemand die *zeventien kreutzers* te betalen heeft, en zich met 'n stuk van vyf *groschen* kwyt, niets terug. Zoodra men evenwel *vyf-en-dertig kreutzers* schuldig is, kan men met *tien groschen* volstaan. Het spreekt dan ook vanzelf dat de echte duitsche huismoeder, by 't afdoen van 'n schuld in onderdeelen van *gulden*-geld, nooit 'n stuk van vyf groschen uit de handen geeft zonder het te doen vergezeld gaan van 'n tweeling.

In WOUTER's jeugd — en lang daarna nog — hadden wy in Holland allerlei muntsoorten, waarvan de gemeene deeler soms zeer ver te zoeken was. De gulden was verdeeld in twintig stuivers. De *hollandsche* ryksdaalder bedroeg vyftig stuivers, de *zeeuwsche* twee en vyftig. De «daalder» was anderhalven gulden waard, en de «goudgulden» werd: «*acht-en-twintig*» genoemd naar 't getal stuivers dat zoo'n stuk bedroeg. Van muntslag, randschrift en zelfs van cirkelvormigen omtrek, was by de meeste stukken geen spoor meer te zien.

Dat dit allergunstigst werkte op de industrie van valsch-munters, en vooral van muntsnoeiers, ligt voor de hand. En die heeren hebben daarvan dan ook jaren lang een niet zeer bescheiden gebruik gemaakt. Bovendien was elke transactie zeer gevaarlyk by avend en onvoldoende verlichting.

Behalve de genoemde muntsoorten hadden we nog *drie-guldenstukken*, *dukatons* van drie-en-zestig stuivers, die in de wandeling «ryders» werden genoemd, en nog anderen die ik me niet duidelyk herinner. Ten-bewyze hoe moeielyk het viel, sommige geldsoorten van anderen te onderscheiden, moge aangevoerd worden dat men genoodzaakt is geweest, de z.g.n. *acht-en-twintigen*, behalve den gewonen doch onkenbaar geworden muntslag, van 'n byzonder stempel — *poinçon* — te voorzien, wat dan ook de eenige manier was om te voorkomen dat men ze uitgaf of aannam voor «daalders». De «*pietjes*» — onderdeelen van den *zeeuwschen* ryksdaalder, meen ik — waren altyd krom gebogen, om ze van 't kroost der *hollandsche* ryksdaalders te onderscheiden. Wie zich nooit vergiste in de waarde van *vyfstuiverstukken*, *zest'halven*, en *schellingen* van zes stuivers, van *kwart-zeeuwen* en *dertiend'halven*, was 'n soort van geleerde, of ten-minste iemand die bogen kon op 'n zeer gezocht specialismus. Het ras der *ad hoc* bekwame kassiers-knechts zal nu wel uitgestorven zyn. En... de aarde draait nog. Er wordt beweerd dat die specialiteiten, verstoord over de onttrooning hunner onmisbaarheid, geen standbeeld hebben opgericht voor den minister VAN HALL.

Zou BISMARCK misschien bevreesd zyn voor 'n dergelyk gebrek aan vereering, wanneer-i 'n eind maakte aan de improductieve nyverheid der geldwisselaars?

1093. Er bestaan ambachten, bedryven, beroepen, bekwaamheden, jazelfs wetenschappen en kunsten, die geen andere reden van bestaan hebben, dan gebreken in de inrichting onzer Maatschappy of in onze zeden. Sommigen zelfs leven

indirect van ondeugd.

Zou hierin misschien 't *criterium* liggen van 't bekende: «nuttig zyn?» Aangenomen dat het rooken 'n verderfelyke gewoonte is — en ik geloof dit — zou dan 'n sigarenmaker of tabaks-«fabrikant» daarom behooren onder de niet-nuttige leden der Maatschappy?

Ik heb reeds betoogd dat deze redeneering geen steek houdt. Rechtsgeleerden en Rechters immers leven van twist en misdaad, en zouden dus niet kunnen gemist worden, zoolang misdaden, en 't verschil van gevoelen over 't *myn en dyn*, niet uitgeroeid zyn.

Toch is 't plicht, van hooger standpunt beschouwd, de gronden waarop zulke onmisbaarheid berust, tot 'n minimum te beperken. Hoe minder behoefte aan rechtspraak, hoe beter.

In-stede daarvan ziet men gedurig dergelyke oorzaken van onmisbaarheid — zelfs de *factice* — uitbreiden, en dit keur ik af. Als voorbeeld wees ik reeds op de geldwisselaars die zoo'n parasitische rol spelen, en geheel overbodig wezen zouden, als we één *Europesche munt* hadden. De hieromtrent bestaande toestand wordt vry duidelyk gekenschetst door 'n duitsch spreekwoord: «liever ééns bestolen dan zevenmaal gewisseld!» Zyn zulke wenken beneden de aandacht der Staatslieden die invloed uitoefenen op de belangen van Europa? Wachten ze op revolutiën of 'n verhandeling van STUART MILL, om intezien dat men de algemeene welvaart niet behoorde te wryven en te schuren langs 'n rasp?

De verregaande slordigheid waarmee groote belangen worden verwaarloosd, steekt treurig af by de kleingeestige *quasi*-diepzinnige uitpluizery van byzaken. Men brengt wetenschap te-pas, waar ze niet noodig is — en dus schade veroorzaakt — en schynt haar te minachten waar ze licht geven kon.

De geologie leert dat onze aarde duizende eeuwen oud is. Dit blyven de Regeeringen ignoreeren, want ze brengen fondsen op hun budgetten, om personen te betalen voor 't onderwys in de *Mozaïsche* scheppings-geschiedenis die ons bolletje

slechts 'n ouderdom toekent van zes duizend jaar. Enz. Enz.

Aan den anderen kant roepen zy de «Wetenschap» te-hulp by zaken die niet behoorden te bestaan, en die — al ware dit anders — in-allen-geval moesten kunnen bestaan zonder hulp van geleerde *finesses*. De ambtenaren by de zoo verderfelyke Inkomende-rechten, hebben — grappig genoeg! — behoefte aan allerlei kennis, vooral aan... scheikunde! Ook de ridder in **318** en **319** was geen byzonder «nuttig lid der Maatschappy» maar hy had dan toch de verdienste, de «Wetenschap» buiten spel te laten by z'n barbaarsheid.

't Spreekt vanzelf dat dezelfde Regeeringen die 't verfoeielyk overblyfsel uit de eeuw der roofridders stempelden tot «Wetenschap» alweer niets van «Wetenschap» willen weten, zoodra die zou moeten worden toegepast op de voedingsmiddelen der burgery. Wie zelf z'n geld maakt, of valsch geld in omloop brengt, of 'n muntstuk besnoeit, wordt zwaar gestraft. Maar wel mag de verkooper van levensmiddelen *zyn*-waar vervalschen. 't Staat hem zelfs vry, gif te leveren.

Als *algemeen* staatkundig principe blyft het de vraag, of bemoeienis van Regeeringswege in dit opzicht gewenscht is? 't Ideaal is... onthouding! Maar voor we genaderd zyn tot de toepassing van idealen, zou er nog zeer véél te doen vallen. 't Ideaal eener Maatschappy brengt ook de afschaffing van rechtbanken en gevangenissen mee. Toch zal ieder inzien dat we voors'hands die inrichtingen niet kunnen missen.

In-allen-geval dring ik op consequentie aan. Waarom wordt er «Wetenschap» aangewend om de hoedanigheid van ingevoerde waren te bepalen, en niet om bakker, wynkooper of bierkroeghouder te beletten hun klanten naar de eeuwigheid te zenden?

Ik keur het Amerikaansch systeem — dat ook LEENTJE bleek aantekleven — geenszins af. «Ieder moet uit z'n eigen oogen zien!» Maar om dit mogelyk te maken, is *vereenvoudiging* en *oprechtheid* noodig. De burger behoort gewaarschuwd te worden dat z'n industriëele landgenooten 't recht hebben

hem te vergiftigen. Hy weet dit niet, en moet het wel betwyfelen, wanneer-i 't oog slaat op de zeer geleerde zorg die de Staat draagt voor z'n eigen — d. i. *inkomende* — «Rechten.» Hoe kan hy op 't denkbeeld komen dat er rottekruid in *champagne* wezen zou, in 'n land waar de grenzen bewaakt worden door Berzelius, Liebig en Virchow?

Vereenvoudiging. Ik las dit woord nooit in de honderde programmen van optredende Ministeriën, die my onder de oogen kwamen. Is men bevreesd in zee te steken, zonder 't noodig aantal bruggemannen (**340**, **341**) «die de nieuwe orde van zaken met hart en ziel zyn toegedaan?» Ligt er *haute politique* in 't handhaven van overbodighedens? Wat is dan *lage* politiek?

De kinderachtige neiging om belangwekkend te schynen door jacht op ingewikkeldheid, valt o. a. dagelyks optemerken by de eindelooze verhandelingen over muntstelsels. Eenvoudiger zaak bestaat er niet. Toch vindt men middel — met behulp van de niet zeer ongebruikelyke citaten, natuurlyk! — ook daarby 'n maat van kennis, kunde, wetenschap, geleerdheid, ervaring en... *humbug* te-pas te brengen, waarmee men, wèl besteed, de maan zou kunnen veroveren. Nu, dit hoeft niet. Maar dat het jammer is, al die hoedanigheden telkens te zien verslonsen aan niemendal, blyft waar.

In dit byzonder opzicht — ik spreek van 'n muntstelsel en niet van *humbug* — heeft ons landje, dank zy van Hall, niet te klagen, vooral wanneer men de overal bestaande wenschelykheid van een *algemeen-europeschen* muntslag nu eens buiten spel laat.

Toch heb ik, ook voor Holland, 'n opmerking die naar ik meen nieuw is, en dus wel zal worden afgekeurd.

De courante waarde van 'n muntslag kan ten algemeenen nutte, en zonder onevenredig-meerder uitgaaf voor den aanmaak, worden verhoogd door het toevoegen van Kunstwaarde *en* historische beteekenis *aan de* elk jaar *in omloop te brengen stukken.*

De ontwikkeling van dit denkbeeld — eenmaal zal 't ver-

wezenlykt worden, en men zal verbaasd staan dat hieraan niet vroeger gedacht is! — zou me afleiden van 't program dat ik me voor dezen bundel heb opgelegd. Wie de moeite neemt over dezen wenk natedenken, wordt uitgenoodigd myn voorstel te toetsen aan de gissing die ik waagde op blz. 90 van den vorigen bundel, en daarby niet uit het oog te verliezen wat de heer WINTGENS over *Kunst* gezegd heeft. (**671** vlgg.)

1094. — En fransch versta je-n-ook niet? vraagde de heer MOTTO op niet zeer bemoedigenden toon.

Helaas neen!

— En zouden je ouders genegen zyn, om borgstelling voor je te storten?

WOUTER gaf blyk dat-i deze vraag niet begreep.

— Borgstelling, weetje? Er gaat veel om in m'n zaak, en je begrypt dat ik weten moet wien ik winkel en lâ toevertrouw. En... versta je deensch?

— N...e...e...n, m'nheer!

— Zoo! Deensch ook al niet? 't Is maar, weetje, omdat hier soms wel eens deensche matrozen komen, om 'n onssie tabak te koopen. In 'n zaak als deze moet je-n-alle talen kennen... dat's 't voornaamste! Anders ben je *fittu!* Grieken heb ik hier ook al gehad...

WOUTER's gemoed sprong op. Hy had zoo gaarne willen vragen welke heldendaden ze by zulke gelegenheden gewoon waren uitterichten?

— Ja, Grieken zelfs. Maar ze waren dronken, en wilden 'n pruim negerhaar hebben voor niemendal. Daar doe-n-ik niet aan. Want op de kleintjes passen is 't voornaamste! Anders ben je *fittu*, zieje? 't Is maar om je te zeggen dat je-n-in den handel alle talen moet kennen, om alle-man te-

woord te staan. Dat's voornaamste! Maar dat's nou tot daaraan toe, als je-n-ouwelui maar behoorlyk borg kunnen stellen. Er is soms wel tien gulden in de lâ, weetje, en in den handel moet 'n mensch z'n zekerheid hebben. Dat's 't voornaamste! Anders ben je *fittu*, dit begryp je zelf wel.

— M'n vader is dood, zei WOUTER, als-of deze byzonderheid de borgstelling minder noodzakelyk maakte, maar eigenlyk omdat-i niet wist wat-i zeggen moest, en toch 'ns eindelyk wat zeggen wilde.

— Zoo? Dood? Ja, dat komt soms voor. Dood? Heel goed! Maar heb je dan geen moeder die voor je storten kan?

— Ik... zal... 't... 'r... vragen, stotterde WOUTER.

— Wel zeker! Ga jy 'r dat maar terstond vragen. Want, zieje, in den handel komen geen praatjes te-pas. Zóó gezegd, zóó gedaan, dat's 't voornaamste! Anders ben je *fittu*. Hier is nòg 'n winkel. Daarin heb je ook te werken... als je moeder storten kan. Dat's 't voornaamste!

De Weledele heer MOTTO geleidde WOUTERTJE in de leesbibliotheek. Langs de drie wanden stonden eenige kasten met boeken, die tot aan de niet zeer hooge zoldering reikten. Overigens bevond zich in dat lokaal niet veel anders dan 'n inslag-trapje dat dienen moest om de wat hoog hangende vruchten der letterkunde te plukken, en 'n dik boek waarin de protestantsche jongeling die lust in werken had, de namen zou opschryven van de personen die zich aan dezen hengstebron kwamen laven voor 'n dubbeltje per ingebonden teug in de week. In WOUTER's tyd namelyk, was de beschaving van deze soort duurder dan tegenwoordig, en abonnement was uitzondering.

— Zieje, zei de heer MOTTO, daar is 't boek, of wat je zou kunnen noemen: 't grootboek. Je verstaat toch 't boekhouden wel?

WOUTER was genoodzaakt te erkennen dat ook dit alweer

behoorde onder de vele vakken die hy niet bestudeerd had.

— Ook al niet? Dat's toch in den handel 't voornaamste! Want, zieje, wie dàt niet kan, is *fittu*. 't Is heel eenvoudig. Je moet opschryven wie 'n boek haalt, met dag en datum er by, en 't huisnummer, en de straat, en alles. En als ze 't weerom brengen, dan haal je 'r 'n streep door. 't Zou er mooi uitzien, als je dàt niet deed! En als je de menschen niet kent, moet je...

— Pand vragen? riep WOUTER snel, verheugd dat-i eens eindelyk wat wist.

— Ja, pand. Één gulden voor elk deel van 't heele werk. Want, dit begryp je, als er één deel weg is, is 't heele werk *fittu*. Van de sigaren en de snuif zal ik je later alles precies uitleggen, maar ik moet eerst weten of je moeder... ga 't 'r maar 'ns vragen! Ik heb nu al zesmaal alles haarklein uitgelegd — want aan jongetjes die in 'n zaak willen, is waarachtig geen gebrek — maar als 't dan aankomt op Mozes en de profeten — de borgstelling, weetje! — dan halen ze bakzeil. En dat's toch 't voornaamste! Zeg dit aan je moeder. Anders... je ziet er nog-al knappies uit... als ik maar zeker weet dat je storten kan! Ajuus!

WOUTER ging in zonderlinge stemming naar huis. Dat die man in hemdsmouwen een niet by-uitstek bevoegd vertegenwoordiger van den «handel» was, kwam niet in hem op. Hyzelf had zich vergist, meende hy, in 't weinigje begrip dat-i zich van dat woord vormde. Toen zoud-i zeker 'n allerontmoedigendst relaas van wedervaren hebben afgelegd, indien niet die leesbibliotheek hem had aangetrokken. Wat al GLORIOSO's konden daarin zyn! En misschien nog schooner dingen!

Het aandringen op borgstelling werd door den daarop belegden familie-raad, in-den-beginne niet zeer gunstig opgenomen. Maar toen STOFFEL verzekerde dat-i er meer van gehoord had, en dat het in dèn «handel» gebruikelyk was,

kwam men na eenig bieden en dingen ten-laatste met de firma MOTTO, HANDEL & Cie overeen, dat er eene som van honderd gulden zou worden gestort, die 'n jaarlyksche rente van drie-en-'n-half procent zouden opbrengen. Héél aangenaam vond Jufvrouw PIETERSE deze transactie niet. Ze was gewoon, door edelmoedige bemiddeling van 'n makelaar, vier percent van haar geldje te trekken. «Maar, zei ze, men moest wat over hebben voor z'n kinderen.»

Het bevreemdde STOFFEL, die met de onderhandelingen belast was, dat-i van de firma nooit iets anders te zien kreeg dan de eerste helft, of 't eerste derde. Hy was zoo vry z'n verwondering hierover in gepaste bewoordingen te-kennen te geven, en vernam nu dat het staartje: *& Compagnie*, tot de klasse der welluidende verzinselen behoorde, en dat ook de heer HANDEL 'n voortbrengsel was van MOTTO's ryke verbeeldingskracht. Als 'n Atlas droeg deze de dubbele «gevestigde zaak» op z'n reuzenschouders. Vanhier dan ook dat-i in oogenblikken van menschelyke zwakheid, zich soms vermoeid voelde, en gelegenheid zocht, 'n deel van z'n last op den nek te wentelen van 'n protestantsch jongetje dat lust in werken had, en... *cautie* stellen kon. Dit was 't voornaamste... inderdaad!

Wel eenigszins ten-nadeele van z'n tabaks- en snuifkennis, omvatte WOUTER's gemoed het ander deel van z'n werkkring met 'n liefde... och, als-i zooveel gesnoven of gerookt had, als gelezen, zoud-i ziek geworden zyn! En... rechtstreeks gezond werkte dan ook het verslinden van al die boeken niet! Met 'n waren geeuwhonger slikte hy ryp en groen in — véél ryps was er niet by! — en las al sneller en sneller. Hy begon zekere vaardigheid te krygen in 't voorzien van den loop der geschiedenissen die hy in-handen kreeg, en was weldra beter vertrouwd met den burgerlyken stand van helden en heldinnen, dan eigenlyk 'n auteur aangenaam is. De bekwaamste *faiseur* kon geen tien bladzyden lang 'n vondelingetje dood-arm laten, zonder dat WOUTER de sterren en

ridderkruizen zag schitteren, waarmee 't kind zou getooid worden op 't laatste blaadje. Deze scherpzinnigheid ging in 't onbescheidene over. Komiek echter was het, dat hy ook alweder van dezen vooruitgang — eenigszins betrekkelyk verdiende het dezen naam, want het was 'n stap tot hooger — zichzelf geen rekenschap gaf. Oppervlakkig beoordeeld, zou men meenen dat-i na zóóveel welgelukte oefening in juïst-raden, die romanknoopjes beneden z'n aandacht gesteld had. Toch was dit het geval niet. Ondanks alle ontwikkeling van z'n *begrip*, bleef by hem de naïveteit van *smaak* en *opvatting* ongeschonden. Al *wist* hy welke ridder straks onder de hoede van 't Medusa-schild des schryvers, overwinnaar wezen zou in het tournooi, toch had-i het geduld zich langs de voorgeschreven *ficelles* te laten leiden tot op 't oogenblik van den officiëelen triumf, en hy zou 't zondig en deloyaal hebben gevonden, ééne seconde vóór den tyd Saksers en Normandiërs toeteroepen:

— Helpt eens kyken of niet de verzwakte IVANHOE dien bluffer BRIAN DE BOIS-GUILBERT flink op den kop slaat!

En... en — och, ik durf 't byna niet zeggen, doch wáár *is* het! — hem bezielde daarby 'n gevoel als-of hyzelf...

IVANHOE was?

Neen! Als-of hy, WOUTERTJE, voor de godheid gespeeld had, die den uitgeputten brave kracht gaf tot het verpletteren van den krygshaftigen booswicht. Met het wegloopen van EACHIN Mc JAN in *Valentin's day*, en den solieden moed van den nuchteren SIGISMUND in *the Maiden of the mist*, is en was die ontknooping een der schoonste grepen van WALTER SCOTT, en... van WOUTER! Want hy zou precies zóó gehandeld hebben, èn als auteur, èn als ridder, èn als beschikker over den uitslag van 'n gods-oordeel!

En wat hy die arme REBEKKA liefhad! En wat-i haar graag stammoeder had gemaakt van alle engelsche ridders, van ARTHUR af tot dien lord in Griekenland toe!

O, als *hy* 't boek geschreven had, als *hy* de god ware geweest, die door bemiddeling van almachtige schryvers, helden en booswichten op hun respectieve plaatsen zet...

Ja... àls! Maar daar rinkelde dan op-eens de deurschel van de snuifhelft, en er werden van den hoogmoedigen WOUTER heel andere dingen gevorderd, dan god-zyn. Er was tabak of snuif noodig.

't Eenige wat de omstandigheden hem in zulke oogenblikken vergunden op 't gebied van 't goddelyke te leveren, was dat-i nauwkeurig woog, en niemand 'n sigaar «van de tien» in-handen stopte voor 'n dito «van de acht.» En zelfs dit conscientie-werk trof geen doel, want de heeren MOTTO, HANDEL & Cie hadden de handelsgewoonte deze en andere rubrieken aangevuld te houden uit de soort die eigenlyk «van de twintig» zou moeten heeten, als zy 'n naam gedragen had. De heer MOTTO beweerde dat z'n klanten gewoonlyk dronken waren, en dat men ze in alle gerustheid koolbladeren kon te rooken geven. «Je moet altyd zien wien je voor hebt, zeid-i, dat's 't voornaamste!»

Dit nu leerde WOUTER, in de bedoelde beteekenis, nooit. Tien was hem *tien*, acht was *acht*, onverschillig met wien hy te-doen had, en wat daarbuiten ging, bleef hem uit den onbegrypelyke. Van liegen om rechtstreeks voordeel had-i geen begrip. Wel van onwaarheid uit verlegenheid of angst. Maar ook dan zelfs, indien men hem op eenvoudige wys gevraagd had: «is 't *waar* wat ge daar zegt?» zoud-i hoogstwaarschynlyk *byna* altyd — en toen-i moediger werd: *altyd* — geantwoord hebben: neen, ik heb onwaarheid gesproken!

Ik laat nu daar, in hoeverre deze logisch-moreele zin hem aangeboren was. Zeker werd z'n afkeer van onjuistheid — vreemd genoeg! — gevoed door al die lectuur. Dit klinkt te zonderlinger, als men in aanmerking neemt, dat slechts 'n zeer klein gedeelte daarvan tot de soort behoorde van den aangehaalden IVANHOE. Het lydt geen twyfel, dat WOUTER z'n tyd beter had kunnen besteden, of liever dat dit het ge-

val zou geweest zyn met byna ieder ander kind. Maar z'n natuurlyke inborst dreef hem — naast veel kinderachtigs, gelyk we reeds zagen by-gelegenheid der kennismaking met GLORIOSO — om voornamelyk behagen te scheppen in wat ik in *Millioenen-Studiën* »zedelyk rym" noemde. De als dapper geschilderde ridder vocht tot-i overwinnaar of dood was. Alleen doodelyk gekwetsten gaven zich gevangen. Zóó behoort het, en WOUTER zou precies zoo gehandeld hebben. De allerschoonste schoone van 't stuk werd door ieder bemind, en de afgewezenen stierven van wanhoop, of lieten zich aanwerven by 'n aan den dood gewyde cohorte. Dàt's correct! De deugdzamen bleven braaf, trots duivel en hel, en zelfs in-weerwil van de verveling. Wie eenmaal door 'n schryver benoemd was tot model, had geen smetjen op z'n kleed. 't Was de vraag of zoo-iemand buikpyn of jicht hebben kon, en zéker is 't, dat-i in al die boeken nooit jicht of buikpyn hàd. Prachtig!

Met de gebrekkigheid die zulke produkten uit 'n oogpunt van *Kunst* aankleeft, liet WOUTER zich nog niet in. Hy wist niet, of dacht er niet aan, dat de voorgestelde volmaaktheid, 'n verkeerde voorstelling, en dat alzoo die volmaaktheid valsch was. Hem was 't voldoende dat ieder die in zoo'n roman werd opgevoerd, accuraat deed wat de schryver hem opdroeg. De booswichten deden niets dan verraden. De helden sloegen alles dood. De boekschoone jonkvrouwen betooverden de halve wereld. En, ook God — WOUTER's god — vervulde in al die boeken z'n plicht veel beter dan... byv. op den *Zeedyk*, waar-i gister nog 'n kleinen jongen had zien mishandelen door 'n groote. 't Moest eens in 'n boek gebeuren... alle ridders zouden te-hoop geloopen zyn!

En ook WOUTER had getracht...

Kon hy 't helpen dat z'n patroon hem op strengen toon terugriep?

— Wat bliksem gaat dat jou aan? Jy hebt je zaken hier

in den winkel! Pas dáárop! Nooit je-n-inlaten met 'n andermans krakeel... dat's 't voornaamste!

Ziedaar 'n wysheid van àndere soort dan in z'n boeken stond!

Hy las er niet minder vlytig om. In-den-beginne zou de geschiedschryver van z'n uit- en inspanning, by deelen geteld hebben. Zeer kort daarna, by geheele werken, al waren ze zoo lang als de nooit ten-eind gebrachte: *Sophia's reize van Memel naar Saksen* — och, WOUTER vond Sophia's oneindige reis veel te kort! — en eindelyk by planken. By planken, ja, en juist zoud-i 'n begin maken met den laatsten, toen-i op zekeren morgen de deur van den winkel gesloten en verzegeld vond. De Weledele heer MOTTO was als matroos naar Amerika — 't voornaamste zeker! — en de ongelukkige eigenaar der beide snuifpotten had 'n verdrietig proces over de belangryke rechtsvraag, of de pagoden: *rappee* en *zinking* al dan niet mochten verzwolgen worden in de «faillite massa.»

Volgens Romeinsch Recht namelyk, en dit vooral behoort by kwestiën op den *Zeedyk* te Amsterdam geraadpleegd te worden...

Nu ja, de Romeinen snoven niet, en gaven dus geen voorschriften over: *râpé.* Ik weet niet hoe de zaak werd uitgewezen.

We willen hopen dat ieder 't zyne kreeg, tot de Romeinen toe. Jufvrouw PIETERSE, minder gelukkig, was haar honderd gulden kwyt, en klaagde als vroeger: «dat er met dien jongen altyd wàt was!»

Als-of WOUTER 't helpen kon!

Maar hèm speet het zeer, dat-i zoo zonderling gestoord werd in z'n lectuur. De geheimzinnige afkomst van den jon-

gen roover lag hem wel klaar voor oogen, maar... men wil in zoo'n geval gaarne weten of men juist geraden heeft. Om van myn kant het bankeroet van de Weledele heeren Motto, Handel & Cie, voor den lezer zoo dragelyk mogelyk te maken, wil ik hier wel verklappen dat Bulwer's *Paul Clifford* wel inderdaad de zoon was van den vader zyner beminde... neen, dit klopt niet. Iets van dien aard dan.

Over zekere digestie-verschynselen, en de betrekkelyke bruikbaarheid van slecht voedsel. De auteur geeft 'n raadseltjen op. Klassieken.

1095. Na de vermelding van dat proces over de snuifpotten, ligt het in den aard der zaak, hier de herinnering te verlevendigen aan 'n ander proces, dat misschien in zeer ouden tyd zou kunnen gevoerd geweest zyn tusschen bodem en zaad. Daarby had de vraag kunnen gesteld worden, wie van deze factoren het meest bydraagt tot de eigenschappen van plant en vrucht, en we mogen aannemen dat alle rechters zich incompetent zouden verklaard hebben. Eerstens omdat de zaak zeer ingewikkeld is. En vervolgens, wyl ze had kunnen dagteekenen van vóór den tyd der Romeinen. De lezer weet uit de snuifpot-kwestie en andere bronnen, dat geen verstandig man in de negentiende eeuw zich aanmatigt 'n denkbeeld te vormen van *Recht*, voor-i wel en deugdelyk in oude boeken heeft nagelezen wat de Romeinen er van zeiden. Hun chicane-auguren zyn nog altyd in hooge achting,

te-meer omdat ze — na CICERO's waarschuwing — finaal afgeleerd hebben elkaêr in 't gezicht uittelachen wanneer ze 't genoegen hebben 'n collega-*auspex* of 'n confrère-*haruspex* te ontmoeten op den publieken weg. Wat ze binnen'skamers doen, staat aan hun bescheidenheid.

Hoe dit zy, misschien was eenmaal de stryd tusschen grond en zaadkorrel, eene *question brûlante*, waarmee onze overgroot-voorouders zich den slaap uit de oogen hielden. Zonder wyzer te willen zyn dan 'n Romein, of onvoorzichtiger dan die incompetente rechters, waag ik de gissing dat men by de pogingen ter oplossing niet uitsluitend letten moet, noch op de hoedanigheden van 't gestrooide zaad, noch op die van den bodem. Het komt me voor, dat ook — en misschien vooral — de *verhouding* tusschen wederzydsche deugden en gebreken moet in aanmerking genomen worden.

Zéker is 't, dat de in WOUTER's gemoed uitgestrooide romanlectuur niet zóó nadeelig werkte, als met schyn van grond zou gevreesd zyn door iemand die de hoedanigheid van dit zaad beschouwde op-zichzelf. Ook de aanraking met dien MOTTO en 's mans zonderlinge klanten, had minder schadelyke gevolgen dan, oppervlakkig beoordeeld, te verwachten was.

Dóórdenkende over den invloed dien een-en-ander noodzakelyk op WOUTER's ontwikkeling maken moest, kom ik zelfs tot het besluit — er hoort moed toe! — dat deze invloed inderdaad gunstig geweest is.

WOUTER's gemoed was zacht, tot het zwakke, weeke en ziekelyke toe. De omstandigheden waarin hy door onverantwoordelyke slordigheid zyner verwanten geplaatst werd, moesten hem òf neerbuigen en zedelyk vernietigen — en hierop scheen de kans het grootst! — òf... buitengewoon versterken. Een middelweg bestond hier niet. Ieder die — zonder nauwkeurige bestudeering der eigenaardigheden van 't kind, maar overigens voldoend ingelicht — van de zaak had kennis ge-

dragen, zou 't ergste gevreesd hebben, d. i. het gewone.

De verregaande zachtheid die aanvankelyk WOUTER's hoofdeigenschap uitmaakte, zoo ruw gewreven tegen een der onbehagelykste staaltjes van werkelykheid die de buitenwereld leveren kon, dreigde te bezwyken. Het moest schynen of z'n gevoel, na wat ziekelyk en onvruchtbaar tegenspartelen, na wat gesukkel met miskende gevoeligheid, zou worden verstikt, en daarmee de kiem van het goede. En dit zou dan ook 't geval geweest zyn, wanneer-i alleen zacht was geweest, niets dan zacht. Maar gelukkig bezat hy 'n andere hoedanigheid, die hem staande hield, en waarby de in de meeste andere gevallen zoo ongezonde romanlectuur hem dapper te-hulp kwam. WOUTER leefde maar voor 'n zeer klein deel met moeder, broêrs en den Weledelen heer MOTTO! Z'n ziel woonde elders, en nam deel aan den stryd dien z'n helden en heldinnen te voeren hadden. Zelfs was-i daarby altyd voorganger, aanvoerder, maarschalk en — alweer precies als in Afrika — koning. Meer nog, hy voelde zich de verantwoordelyke persoon, de *deus ex machinâ* van rechts- en plichtswege. By elk dreigend incident, by elke krisis, by elk gevaar dat deugd en eer kon te-gronde richten, meende hy den angstkreet te verstaan: waar blyft WOUTER?

De Weledele heer MOTTO zou zeker vreemd hebben opgezien, als-i had kunnen weten welke vreemdsoortige mededingers hy had in het beschikken over den dienstyver van z'n leerjongetje. Hy was er de man niet naar, om den hartigen toon van WOUTER's antwoord optemerken, als deze door hem uit de eene winkelhelft in de andere werd geroepen. Dat haastig: «ik kom!» waarmee dan 'n zwygend droomen van uren lang werd afgebroken, klonk veeleer als 'n krygshaftig: «*ce sera moi*, *Nassau!*» dan als blyk der gewilligheid die elk «patroon» eischen kan van winkeljongetjes die lust in werken, en — onder borgstelling voor de geldlâ — 'n behoorlyk geloof hebben.

WOUTER's ziel liep op stelten, en plaste onbesmet door 't vuil waarin men zich veroorloofd had hem te werpen. Het scheen wel of-i zich tot taak had gesteld, z'n reinheid ongeschonden te bewaren, en zich te oefenen in kracht. Noch 't een noch 't ander was echter het geval. Hy kende de gevaren niet, waaraan-i was blootgesteld, en had in deze eerste levensproef, z'n behoud alleen te danken aan... smaak, die toch niet eens zuiver was. Hoe immers had het in hem kunnen opkomen de beelden die z'n droomen bevolkten, aftevallen ter-wille van den Weledelen heer MOTTO en diens genooten? Waarom zoud-i spreekwys, toon, manieren en... gedrag van z'n omgeving hebben nagebootst, hy die zoo precies wist hoe 'n edele ridder zich uitdrukt? Hoe 'n vorst behoort te spreken en te handelen? Wat er omgaat in 't gemoed der jonkvrouwen van koninklyken bloede? En nu sprak ik nog niet eens van z'n allerhoogmoedigsten godsplicht, van z'n eigen zieleverwantschap, in vergelyking waarmede al die ridders en vorsten en jonkvrouwen maar zeer gemeen volk waren! O, die grappig verheven adeltrots! En zelfs wanneer men de aanduiding der oorzaken die hem behoedden voor vernedering, stemmen wil op lager toon, dan nog zou hy — op de bewustheid na — te vergelyken zyn geweest by den zwemmenden krygsman, die geweer en kruithoorn opheft boven den waterspiegel, niet achtend wat hem omklotst, alleen zorgend voor 't ééne noodige, voor 't behoud van het *goede.*

Dat ons kind het goede voor-als-nog op 'n verkeerde plaats zocht, doet hier niet ter-zake. Ik verdedig den maatstaf van z'n streven niet, ik tracht te verklaren hoe en waarom hy staande bleef.

Zeker, zeker, WOUTER legde hooger aan dan noodig was om 't punt te bereiken, waarop z'n leven moest uitloopen! Maar geen keus hebbende tusschen *te* hoog of *te* laag, was 't voor hem 'n logische noodzakelykheid zich tegen afdryven

te waarborgen door de meening dat men méér kon zyn dan *goed*, dat men edel moest wezen, en verheven!

Reeds in **509** heb ik dit 'n fout genoemd.

Gewis, 't *is* 'n fout — en 'n zeldzame! — maar beter dan menige soort van *niet* zeldzame wysheid, bewaarde zy onzen WOUTER voor 't wegzinken in 't gemeene!

1096. Ik zal wel genoodzaakt wezen terug te komen op eenige byzonderheden in de werking van zekere boeken op WOUTER's gemoed. Even als dokter HOLSMA vraagde wat de familie gewoon was te eten, toen-i geraadpleegd werd over de kwalen van PETRÒ, heeft de lezer eenig recht op de kennis van wat er al zoo aan WOUTER werd ingegeven in die leesbibliotheek op den *Zeedyk*. En ik zou 'n slordige geschiedschryver zyn, als ik daarvan geen melding maakte.

Daar waren drie, vier, planken, die met 'r allen één schryver torschten...

O!

Voor-als-nog voel ik me onbekwaam den indruk te schetsen van die... vier planken! Ik zou daartoe meer kans zien, wanneer ik alleen bejaarde menschen onder m'n gehoor had, by wie 't *meminisse* my kon te-hulp komen...

Ach!

Maar om nu, nu, in 1873...

na 't wonderjaar '48...

na en gedurende de toepassing van stoom en electriciteit...

na de uitvinding van *debating-clubs* en Kieskollegiën...

na de verheffing der Industrie tot 'n generale agentuur ter bevordering der sofisticatie van levensmiddelen...

na de schrikbarende vermenigvuldiging van knappe kinderen...

na 't meedoogenloos uitroeien van het *naïve*...

na, na... na alles dus wat het tegenwoordig geslacht zoo oneindig hoog verheft boven 't voorlaatste...

Ik wil maar zeggen dat ik niet den moed heb, den naam te noemen van 'n schryver, die zestig jaar geleden zooveel planken buigen, en zooveel harten kloppen deed, tot brekens en berstens toe.

Toch hoop ik het te doen, en wel zoodra ik mezelf betrap op 'n vleugje van excentriciteit.

Maar vooraf heb ik behoefte aan 't opfrisschen van m'n herinnering. Al beleefde ik den bloeityd der hier bedoelde soort van litteratuur niet, toch ligt de kennismaking te lang achter my, om zonder opzettelyke studie den toenmaligen smaak te kunnen toetsen aan m'n tegenwoordig oordeel. Ik moet eerst 'n gedeelte van die werken — godbewaarme voor de heele vier planken! — met aandacht weder lezen. De my opgelegde taak heeft iets van 'n geestbezwering, en de veelschryvende vriend myner jeugd zal wel genoodzaakt wezen ter-zyner tyd de rol te spelen van *revenant*.

Dit weet ik, en 't verwonderde my dus in 't minst niet, by onderscheiden gelegenheden te bemerken, dat z'n naam uit het geheugen gewischt is van de kleinkinderen zyner vereerders niet alleen, maar zelfs van bekwame boekhandelaars en bibliofilen! Ach — en: O! — *sic transit!*

Die naam was toch eenmaal 't pas- wacht- en heiligwoord, waaraan legioenen eenzame kluizenaars in afgelegen dalen en ongenaakbare wildernissen, elkaêr herkenden! Er bestond 'n tyd, dat het portret van dien man in armband of halssieraad, het uitsluitend bevoorrecht embleem was, het *shibboleth* van modieuse gevoeligheid en sentimenteelen goeden toon.

Verloofden zwoeren dure eeden dat 's mans helden en heldinnen — nu ja, één of twee uit den groep — peet wezen zouden van de eerste — en volgende — vruchten hunner «bekroonde» liefde, en menig trouwverbond werd gesloten onder aanroeping der... aandoeningen — «beginselen» mag ik niet zeggen — die hy had opgewekt in de harten!

Om me voortebereiden tot de nauwkeurigheid die ik hoop in-acht te nemen by de behandeling van dien schryver, moet ik reeds nu de opmerking maken, dat dit: «opwekken van aandoeningen» slechts in zeer betrekkelyken zin juist gezegd is. Op de *individuen* die zich overgaven aan de betoovering van z'n stem, moge deze uitdrukking nagenoeg toepasselyk zyn, *over 't geheel* echter was de door my bedoelde voorganger van één dag, slechts de uitdrukking van z'n tyd, een der trompetten waarop de logica der feiten 't mondstuk zet.

Voorloopig echter wil ik dit voorbyzien: hy oefende grooten invloed uit, en is in zekeren zin één der hoofdbewerkers van 't hedendaagsch *materialismus*, geenszins in theologischen zin — *j'en suis!* — maar in *zedelyke* en *artistieke* beteekenis. Ik bedoel het materialismus der geldmakery, en van de jacht op plomp genot.

De lezer zal aan 'n drukfout denken, of — met 'n krant die me dezer dagen onder de oogen kwam — meenen dat »de oorlog met Atjin me in 't hoofd geslagen is" wanneer-i, na deze bewering, te weten komt dat de *O!*'s en *Ach!*'s waarmee ik zoo-even 'n paar zinsneden verfraaide, aan dien schryver ontleend zyn. *O*- en *Ach*-auteurs en... *materialismus?*

Ja. *O! Ach!* en: *materialismus!*

Om nu den lezer nog verder van den weg te helpen...

Reclame! Onder al de dertienhonderd millioen aardbewoners is niemand dan ik in-staat hem er weer behoorlyk op te brengen. En alzoo:

... om 't verband tusschen die eenzame kluizenaars, hals-

sieraden, peetschappen en trouwbeloften met *materialismus*, nog ontastbaarder te maken...

O!

... en den lezer te dwingen op myn *bon plaisir* te wachten voor-i den sleutel vindt, waarmee deze mysterie kan ontraadseld worden...

Ach!

... daarom hier 'n citaat uit onzen schryver. Men bedenke dat ik z'n boeken niet by-de-hand heb, en uit het geheugen aanhaal.

»En zuchtte zy: ERGOTELES,
Dan lispte hy: THEONE!»

Zie-zoo, m'n «knoop» is gereed! De lezer is nu wel genoodzaakt m'n schryfheld onder verzemakers te zoeken: éérste dwaling. Hy moet 'm voor 'n *graecus* houden: ERGOTELES... ἔργον! THEONE... θεός! Dit is duidelyk, niet waar? Zeer duidelyk, en de tweede dwaling. Hy was 'n schoolmeester, en plaatste 't woord: *Ergoteles* in de maat, om z'n leerlingen te waarschuwen tegen 'n lapsisch: *èrregetélis.* Ook dit lydt geen tegenspraak, en vormt alzoo de derde dwaling die ik in 't leven roepen wilde.

Quaeritur nu: welke graeciseerende verzemakende schoolmeester, heeft met behulp van: *O!* en: *Ach!* meegewerkt aan 't veroorzaken van het thans heerschend materialismus op 't gebied van *Smaak*, *Kunst* en *Zeden?*

O? Ja! *Ach?* Ja! En men durft spreken van GÖTHE's *Werther?* Van 't onnozel liefdeheldje dat de schuld dragen zou van zooveel zelfmoorden? Gekheid! Noch GÖTHE, noch een zyner scheppingen waren ooit zoo populair, als de man van m'n raadseltje en die vyf planken — misschien waren 't er zeven of acht! — en wat het aantal zelfmoorden aangaat, ik geloof er niet aan. Mocht ik hierin ongelyk hebben, dan

nog beweer ik dat één held van myn gevoelsman, des-verkiezende zou in-staat geweest zyn meer kerkhoven te bevolken dan tien *Werthers*... met de misteekende MIGNON er by. Maar dit deden die helden niet, waarlyk niet! Zonder deze pryzenswaardige onthouding toeteschryven aan discretie alleen... geloof me, lezer, dat sterven aan ongelukkige liefden, is 'n boosaardig uitstrooisel van «bekroonde» echtparen die zich vervelen, en die 't niet verdragen kunnen dat anderen 't geluk hebben zoo belangwekkend ongelukkig te zyn.

1097. Van WOUTER's menschenkennis mag ik niet veel goeds zeggen, maar wèl breidde zich de kring uit, van de menschen met wie hy kennis maakte.

Het spreekt vanzelf dat dit laatste woord moet worden opgevat in allerlaagsten zin, daar hier van eigenlyke menschenkennis geen spraak is. Nog minder van menschkunde.

Menschkunde is — als aardryks- werktuig- ontleed- en andere kunde — een wetenschap. Waarschynlyk zelfs is zy de moeielykste, omdat ze zich niet persen laat in 'n vanbuiten te leeren schoolsysteem. Men kan in dat vak geen docenten benoemen. Men kan er geen nummer van maken op de *Series Lectionum*. Men kan er geen examen in afnemen. Men kan er geen professoraat voor stichten. Men kan er 't budget niet by te-pas brengen, en zelfs geen onbezoldigd ridderschap. De menschkundige heeft zelfs geen aanspraak op 'n grafschrift. Immers... wàt zou men daarin moeten zeggen?

Dit alles is dan ook de reden dat «*the proper study of man*» tot de ondankbaarste en minst beoefende vakken behoort.

1098. *Menschenkennis* daarentegen is 'n dagelyks voorkomend verschynsel. Men vindt haar zelfs by dieren. Ze is gewoonlyk

niet veel meer dan 'n gevolg van *routine*, d. i. van toegepaste ondervinding. (III, 247)

«Gewoonlyk» ja, en slechts: hoofdzakelyk. Er worden altyd eenige bykomende hoedanigheden vereischt, om de opgedane ondervinding vruchtbaar te maken. Daar dit evenwel kan worden beschouwd als in de uitdrukking *routine* begrepen, behoef ik die hoedanigheden niet nader aanteduiden.

Maar ik heb 'n opmerking van anderen aard. Het woord: «menschenkennis» wordt niet zelden gebruikt om 'n eigenschap aanteduiden, die soms — geenszins altyd, en dit is zeer gelukkig! — gelyke voordeelen schynt opteleveren, en daarom by velen zeer ten-onrechte voor menschenkennis doorgaat. (**114**)

Lieden van wantrouwenden inborst, zy die onvatbaar zyn voor goede indrukken, en dus niet gewoon die te veronderstellen by anderen, loopen minder gevaar bedrogen te worden, dan dezulken die wèl gelooven aan 't goede.

Alle kennis is loffelyk. Menschenkennis dus ook. Daar er nu in één doorgaand wantrouwen niets loffelyks ligt...

1099. Er bestaat 'n soort van voorzichtigheid en van ongeloof, die evenzeer als de lynrecht tegen-overgestelde hoedanigheden, uit domheid voortvloeit.

Daar zùlk wantrouwen niet loffelyk is, kan 't geen menschenkennis wezen.

Wie eens-vooral alle munt voor valsch houdt, en daarom geen enkel stuk aanneemt, loopt zeker geen gevaar bedrogen te worden met valsch geld.

Geeft hy door deze methode blyk van kennis? Immers neen! Zou ze voordeelig zyn? Evenmin.

De menschenkennis van 't oude vrouwtjen in **492**, was waarschynlyk van dit allooi.

1100. Er bestaat zeker soort van domheid, die — onder bepaalde gegevens — beter waarborgt tegen bedrog, dan eene veel hooger staande, maar altyd onvolkomen, intelligentie. En — vreemd genoeg! — deze speelt soms, ten-gevolge van de goede eigenschappen die haar vergezellen, nòg slechter af, dan reeds overigens 't geval wezen zou.

De moedervogel laat zich vangen om by haar jongen te zyn, die men uit het nest heeft genomen. De vader van 't kroost, minder liefde voelend, en misschien zelfs onbewust van de verwantschap, ontloopt *zonder hooger graad van menschenkennis* den strik, waarin 't arme gaaike zich vangen liet: *omdat* ze 'n paar goede hoedanigheden ryker was dan hy.

Ik beweer evenwel volstrekt niet, dat het gehoor-geven aan verstand en hart *op-den-duur* minder goede vruchten draagt, dan dorre onwetendheid. 't Is reeds verdrietig genoeg, dat het soms eenigen tyd zoo schynen kan.

Dat verschalkte vogeltje zou haar moederliefde niet willen missen voor de vryheid. En, by *volkomen* intelligentie — die ook de liefde volkomen zou gemaakt hebben — had ze gewis middel gevonden de vryheid te bewaren buiten kosten van het hart.

1101. By elke gelegenheid dat Wouter verschil opmerkte tusschen meening en uiting, was hy verwonderd, en byna verbaasd. Toch kwam 't denkbeeld dat zy die zich hieraan schuldig maakten, blyk gaven van valsheid, niet in hem op. Indien hy als rechter de zoodanigen had moeten vonnissen, zouden zy er beter afgekomen zyn dan ze verdienden, want z'n hoofdindruk was: verdriet over eigen wanbegrip. Hy meende dat het slenteren en draaien, en 't schipperen met halve waarheden, tot de attributen behoorde van volwassenheid, en wanneer-i zich rekenschap had kunnen geven van z'n indrukken, zoud-i zich misschien betrapt hebben op

den hoogstonzedelyken wensch: och, wanneer toch zal ik «groot» zyn, en bekwaam genoeg om zóó te liegen!

Een geheel anderen indruk evenwel ving-i by de HOLSMA's op, schoon ook daar 't genoegen dat-i smaakte, geenszins onverdeeld was. Wel gelukte het hem, zich op den in dat huis doorgebrachten zondag iets minder houterig aantestellen, dan den vorigen keer, maar telkens bleek er dat de behandelde onderwerpen z'n kennis te-boven gingen, en tevens dat de daar gebruikelyke luchtige vrye toon nog altyd boven z'n bereik was.

In dit laatste opzicht was-i door z'n schuwheid bewaard gebleven voor... erger dan niet te kunnen «meedoen.» Hy onthield zich van 't belachelyk pogen.

Het dansen niet verstaande, had-i geen bokkesprongen gemaakt, en hy was dus niet op z'n neus gevallen.

1102. Niets is moeielyker natebootsen dan losheid. De dwaas kan zich — door te zwygen, byv. — nu-en-dan voordoen als 'n man van verstand. De onkundige kan pronken met zekere pas opgedane en misschien maar half-begrepen kennis. De nydigaard vertoont beminnelykheid. De ongeloovige of onverschillige hangt vroomheid uit. De liederlyke kan voor preutsch doorgaan, enz.

Al deze vervalschingen zyn niet zeer moeielyk aan den man te brengen, maar 't voorwenden van 'n vluggen dartelenden geest is onmogelyk.

Wie 't beproeft, voelt dat-i 'n zot figuur maakt, en wordt daardoor zoo ontevreden op zichzelf en anderen, dat-i oogenblikkelyk uit z'n rol valt, en door stugheid onbekwaam wordt gemaakt haar weer optevatten. Het schynt vreemd, maar 't is de waarheid, dat de zoodanige 'n boosaardige vyand wordt van ieder dien hy vruchteloos trachtte na te apen.

Wie diep graaft in de ziel van den door BEETS geschilderden NURKS — 'n meesterstuk! NURKS niet, maar 't werk van den artist — zal iets opdelven van den hier bedoelden aard. De beminnelyke NURKS schopte zoo omdat-i niet dansen kon.

1103. Onze goede WOUTER, niet kunnende meehuppelen, schopte zichzelf.

Als gewoonlyk had de dokter een door hem bepaald onderwerp aan de orde gesteld, en het kind had met open mond zitten luisteren. Het betrof: «de kunst van lezen.» In-den-beginne meende WOUTER allerbevoegdst te zyn tot meespreken. Hy hoopte dit dan ook te doen met al 't gewicht van iemand die de hoogste tevredenheid van Meester PENNEWIP had ingeoogst over 't voordragen der bekende leerstelling: «myn vader gaf my dezen nieuwen hoed.» In de «*Oefening in 't kunstmatig lezen*» uitgegeven door de Maatschappy *tot Nut van 't Algemeen*, kwam deze zinsnede voor, en de leerling moest ze opzeggen met zooveel veranderingen van toonbuiging, als er woorden in den zin waren. WOUTER had LEENTJE in verbazing gezet met al de wysheid die hy wist te verkoopen over dien nieuwen hoed, en meende nu...

Maar HOLSMA behandelde iets anders. En 't was weer het oude: de kleine jongen voelde dat-i achterlyk was. En dit smartte hem zeer.

De grond zyner overtuiging in dit opzicht, lag niet zoozeer in de behandelde zaak — deze was geenszins boven z'n begrip — maar in de telkens aangehaalde voorbeelden, die hem voorkwamen als blyken van kolossale geleerdheid, omdat ze hem ten-eenen-male onbekend waren. Zelfs de kleine SIETSKE ging hem in kennis ver te-boven. Het besef hiervan drukte hem zóó, dat-i ook het weinigje dat-i wèl wist, niet kon te-pas brengen. De goedigheid waarmee men hem trachtte op den weg te helpen, ontsnapte niet aan z'n fyn gevoel,

en maakte z'n toestand nog pynlyker. In zekeren zin dus gevoelde hy zich in dezen kring, die hem door gedeeltelyke zieleverwantschap toch zooveel nader stond, even misplaatst als te-huis.

Hy meende dat die kinderen hem minachtten, en by Herman — die in latyn deed — was dit dan ook inderdaad eenigszins het geval.

1104. De beschavende invloed der zoogenaamd-klassieke studiën openbaart zich eerst — tenzyd-i geheel wegblyft! — op later leeftyd. In-den-beginne werkt de kennismaking met Cicero kannibaals. *Il faut passer par là*, naar 't schynt.

Wat vervulde by de Grieken de rol die by ons door 't klassieke gespeeld wordt?

Zouden ze misschien den rang van voorgangers, juist hieraan te danken hebben, dat ze zich geen voorgangers tot modellen kozen, en dus wel gedwongen waren zichzelf te zyn?

't Is de moeite waard, hierover natedenken.

1105. Het komt me voor, dat de telkens hernieuwde stryd over 't nut der klassieken by 't onderwys, slecht gevoerd wordt. De wederzydsche argumenten geven meer blyk van voor- en tegen-ingenomenheid, dan van onpartydig onderzoek of zaakkennis.

Ik beslis niet, en wel uit gebrek aan de noodige gegevens. Maar wel acht ik het nuttig en doenlyk, op 'n paar fouten te wyzen, die naar myn inzien de oplossing der vraag in den weg staan. Men zondigt gedurig tegen juistheid van uitdrukking, en komt dus niet verder.

In de eerste plaats: *wat is klassiek?* Ik, byv. heb 'n geheel

andere opvatting van dit woord dan de gewone. En zy die van my verschillen, zyn 't onderling niet eens.

Om aantetoonen hoe slordig er wordt omgegaan met de definitie van dit woord, haal ik hier aan, wat ik in 'n oude *Dictionnaire de l'Académie* vind. Het doet er niet toe, of misschien de bepaling die nu volgt, in later uitgaven verbeterd is. Om optewekken tot meer nauwkeurigheid, wil ik maar doen in 't oog vallen dat er 'n tyd was, waarin fransche «geleerden» met zulken onzin genoegen namen.

Classique, adj. des deux genres...

Dit bericht zal gewis zeker soort van taalgeleerden in verrukking brengen. Men hoeft niet te zeggen: *un homme classiq*, noch: *femme classique-e.* Deze vermeerdering onzer kennis is voorzeker heel kostbaar, doch... ik had liever 'n definitie van de *beteekenis.*

Laat ons zien of die volgt?

Il — dat tweeslachtig *adjectif* — *est principalement d'usage...*

Zonderling begin eener *bepaling!*

... d'usage en cette phrase: auteur classique, *c. à. d. un auteur approuvé, et qui fait autorité dans une certaine matière...*

Indien dit waar is, mogen wy van die Dictionnaire geen leering aannemen, daar ze blyk geeft zeer onklassisch te zyn.

Ik sla nu al de aanmerkingen over, die er zouden te maken zyn op zóó'n definitie. Om de duisternis zoo egyptisch mogelyk te maken, volgen er voorbeelden: klassieke auteurs zyn: PLATO, ARISTOTELES, HOMERUS, DEMOSTHENES, CICERO, VIRGILIUS, TITUS-LIVIUS, etc.

't Minst onduidelyke is dat *etc.* Dit zal wel zooveel beduiden als: «wat ge verkiest.» En ik moet erkennen dat de gegeven definitie van 't woord: *klassiek*, hierdoor wordt verheven tot 'n monument van letterkundige en rhetorische vry-

gevigheid.

Onder de by name genoemden echter, komen slechts *Grieken* en *Romeinen* voor. Hierin meen ik 'n vingerwyzing te zien om de vergunning tot uitbreiding vooral niet toetepassen op Chinezen, Turken, Hollanders en andere barbaren. Jazelfs 'n Franschman valt niet in de termen om bereikt te worden door dat valsch-inschikkelyke: «*etc.*»

De zaak komt neer op *us*, *a*, *um* en *εἷς*, *μία*, *ἕν*. Dàt is het!

SHAKESPEARE is 'n prul. KALIDASA ook. En ik ook. RABELAIS, MONTAIGNE, LESSING, SCHILLER zyn prullen. EUTROPIUS... *parle moi de ça!*

De zeer velen nu die, wat de opvatting van 't woord «klassiek» aangaat, op de laagte staan van die oude *Dictionnaire de l'Académie*, behoorden niet te worden toegelaten in het debat.

1106. Laat ons nu de vraag anders voorstellen: is 't nuttig dat de jeugd latyn en grieksch leert?

Ik beslis alweder niet, maar beweer dat ook *deze* vraag ten-onrechte wordt voorgesteld als hoofdpunt van de kwestie want... onze jeugd leert geen latyn en grieksch. Wie daartegen yvert, bestrydt 'n schim.

Twee, drie eeuwen geleden was dit anders. Toen kon de vraag te-pas komen, of dat diep inwerken in een *zeer speciaal ònderdeel* van de ons bekende oudheid — zèlf maar 'n onderdeel van 't geheel! — z'n nut hebben kon? Er was veel daar vóór, en veel daar tégen te zeggen, maar in ònze dagen behoeft men de zaak niet zoo grondig te behandelen, *omdat ze niet bestaat.* Wie klassieke studie in bescherming neemt, houdt zich bezig met het genezen van 'n lyk. Daarby zou niet 'n arts te-pas komen, maar 'n opwekker uit den

doode. En wie ze wenscht afgeschaft te zien, kan met zwygen volstaan. Onze jongeluî, door de eischen van 't leven geperst tot broodstudie, zorgen zelf wel dat ze niet te-gronde gaan aan overmaat van 't klassieke! En — evenzeer in begrypelyke overeenstemming met den maatschappelyken toestand — ook de inrichtingen van onderwys geven daartoe geen aanleiding. 't Zou al 'n koppig student moeten wezen, die zich schuldig maakte aan te veel latyn en grieksch! Zyn er zoo?

Sedert heel lang reeds «laaft men zich niet meer aan de bron der oudheid.» De tyd is voorby dat 'n schryver of dichter — verzemaker, natuurlyk! — niet voor vol werd aangezien voor-i was:

»geheel doorwiekt van 't zuyver hengsten-sop.»

Of hiervoor iets beters in de plaats is gekomen — d. i. *het* betere: de Natuur — laat ik nu daar. We hebben goddank niet meer noodig latyn en grieksch te verstaan, om in 't hollandsch te kunnen zeggen wat we bedoelen...

Ik vergis me: wy behoeven in ons hollandsch geen — hinderlyke! — bewyzen te geven dat we onzen *vorm* ontleenden aan vreemden, voor men 't de moeite waard keurt op onze woorden acht te slaan.

Want... om dien *vorm* was het te doen. Dat was de bef die men voorhing, de toga die men omsloeg, de pruik dien men opzette... alles uit armoed, natuurlyk, en om de aandacht afteleiden van 't gebrek aan hemd en schoeisel.

Vorm! Al dat leenen en kopieeren van «klassieke» uitdrukkingen, dat schermen met antieke goden, raakte waarlyk den inhoud niet! Integendeel. Het *verving* den inhoud.

«De liefde is...

De dichter wist niet wat-i van de liefde zeggen zou. En

dit hoefde dan ook niet. Als-i maar voor «liefde» zette: Amor, Eros, Kupido, of: Venus' *dartel wicht*, dan was de lezer «aan de hippokreen gedrenkt» en volkomen tevreden. En de verzemaker, bygenaamd: Maro dan, Mantuaansche zwaan, of zoo-iets...

't Aantal hollandsche Virgiliussen is schrikbarend!

...zoo'n knoeier kreeg 'n lauwerkrans.

Ook in den tyd alzoo, toen 't grieksch en latyn wèl inderdaad beoefend werd, zag 't er met de *studie* van 't klassieke — iets anders dan kopieeren! — veel slimmer uit, dan men gewoonlyk meent. Indien men den invloed der hier bedoelde schryvers ontleedt, zou men dien kunnen verdeelen in z'n betrekking tot:

den algemeenen dichterlyken en wysgeerigen geest,

den grammaticalen en rhetorischen vorm,

de wyze van inkleeding der begrippen, *waarby vooral de laffe mythologische persoonsverbeelding* — 'n leugen steeds by 'n volk dat 'n waar geloof heeft! — *haar misselyke rol speelde.* (Zie, byv. blz. 273 van den vorigen bundel.) En:

de eigenlyke taalkennis.

Heel gaarne zou ik deze vier punten grondig behandelen. Maar ik mag niet. Ik moet me voor heden bepalen tot de opmerking dat alleen het laatste punt nog aan de orde is, *en wel in zeer beperkten zin.* Niet veel meer namelyk, dan om te dienen tot universeele terminologie in wetenschap, techniek en industrie. Zweed en Italiaan verstaan elkaêr, als ze spreken van *parallaxis*, *azote*, *centrifugaal*, *locomotief*, *dyspepsie*, enz. Dit voordeel is niet te verachten, maar 't gaat geheel-en-al buiten Plato en Livius om.

Cicero zou raar hebben opgekeken, als men hem voorspeld

had dat z'n «*de officiis*» eenmaal 'n sport worden zou — anders niet! — om met kans op goeden uitslag 'n machinefabriek optezetten, 'n koortslyder onder-handen te nemen, of de *faits et gestes* van 'n nieuwen God te verkondigen.

Het doet me leed, dat ik van dit onderwerp moet afstappen. Het is ryk aan stof tot opmerking. Nog dit: eerlang zal aan zeker soort van valsch klassicismus 'n byna laatste steun ontvallen. Het verlatynd *Recht* gaat denzelfden weg op, als de theologie die ons zoolang gelatiniseerd hield.

Maar, nog-eens, dit alles heeft met *studie* van 't latyn en grieksch — ik zeg: STUDIE — niets te maken. Minder nog met de studie van 't KLASSIEKE, dat in heel wat anders bestaat dan 't leeren van 'n paar talen, idiomen slechts!

Wie de klassieke studiën, *zoo-als die thans bestaan*, uitroeit, zal niemendal verricht hebben.

De ware kwestie zou zyn: of ze zouden behooren te worden *ingevoerd?*

Misschien wèl. Maar dit is nu juist het punt waarover ik niet den moed heb te beslissen, en waarvan de behandeling my verder leiden zou dan ik op 't oogenblik gaan mag.

Om vals-klassisch te eindigen: *o utinam*... dat ik daartoe den tyd had! Zóó klassiek kan zich nu elke lezer ook voordoen.

Is 't wel de moeite waard, ten-stryde te trekken tegen zùlke nietigheid?

Straks zal men veldtochten openen tegen overdreven eerlykheid, yver, moed, karakter, tegen de schandelyke goedkoopte van gezond voedsel...

Nog-eens: *o utinam!* Och, of dàt noodig ware!

Voorloopig is er veel anders te doen.

1107. De wyze waarop HOLSMA's klacht over gebrekkig lezen behandeld werd, mag ik gedeeltelyk overslaan, omdat ik by veel gelegenheden daarover heb uitgeweid. De zaak kwam in zyn mond hierop neêr, dat het voor 'n arts zoo verdrietig was, z'n patiënten te zien vermoorden met rottekruid, als-i met de meeste duidelykheid suikerwater had voorgeschreven.

— Maar, m'nheer, zei WOUTER, wanneer men zich dan daarover *beklaagt?* En als men dan *nog-eens* uitdrukkelyk zegt dat men geen vergif bedoeld heeft?

— Dan... dan... dan zyn er, die rondvertellen dat de auteur heeft aangedrongen op verdubbeling van de dosis arsenicum.

— Rottekruid, weetje, fluisterde SIETSKE.

— Maar... dit is toch slecht, niet waar? En waarom zyn de menschen zoo?

— Waarom? waarom? viel oom SYBRAND in. Waarom? Dikwyls uit belang, maar vaak uit domheid. Misschien ook omdat velen te traag zyn om met eigen oogen te zien, en met eigen verstand te beoordeelen, wat er geschreven staat. Dit vordert meer inspanning dan 't napraten van wat anderen gezegd hebben. Juist die tragen vormen de meerderheid, en ze worden door kwaadwilligen in beweging gezet. Men kan de groote massa laten schreeuwen wat men wil.

WOUTER begreep 't woord «massa» weer niet. Het was in die dagen nog niet afgezakt tot de sfeer der Pietersens. (*Zie de noot op blz.* 54, 1e *deeltje*, IIn *bundel.*) Hy keek vragend de kleine SIETSKE aan, die hem zoo vriendelyk aan rottekruid had geholpen.

— Dat is zooveel als... 'n heele troep, zei ze.

— De groote massa is altyd... dom, ging oom SYBRAND voort, of...

— Maar, m'nheer, vraagde WOUTER, hoe kan men dit

weten? Nooit immers spreken veel menschen te-gelyk?

Holsma begreep de oorzaak van Wouter's misverstand, en misschien oom Sybrand ook. Daarom zeker had-i na «dom» nog iets anders willen zeggen. Maar al de anderen vonden de vraag zonderling. De grootere uitgebreidheid van den woordenschat waarover zy beschikken konden, en de gewoonte zich eens-vooral te verbeelden dat ze elke uitdrukking begrepen, waarvan 't gebruik hun gemeenzaam was, bewerkte nu dat Wouter, juist dóór z'n primitiviteit, hen overtrof in stiptheid van analyse.

Zoo ook zou hy Mozes in verlegenheid gebracht hebben, door reeds by *Genesis I*, vers 1, te vragen: maar m'nheer, hoe weet ge dit? Wel te verstaan, indien hy Mozes en *Genesis* had ontmoet in onheilig gezelschap, waar 't denken aangemoedigd werd, en 't meespreken geoorloofd was.

De nuchterheid van z'n opvatting kwam gedeeltelyk voort uit het vreemde der uitdrukking: massa. Dat oom Sybrand zich hiervan bediend had in oneigenlyken zin, en dat Sietske's vertaling niet zeer correct was, doet hier niets ter-zake. Het woord: «dom» beteekende naar Wouter's schoolsche opvatting, dat men z'n les niet kende, dat men den naam van zekeren berg niet wist, enz. Het zou immers nooit te-pas gekomen zyn, Pennewip's leerlingen *en bloc* 'n domme schoolmassa te noemen? De een kende en wist wat, de ander niet. Hoe kon 't oom Sybrand bekend wezen dat 'n «heele troep» menschen — zóó had Sietske vertaald — te-zaêmgenomen «dom» was?

1108. De woorden Mensdom, Maatschappy, Volk, Natie, Publiek, zyn voor kinderen slechts klanken die 'n afgetrokken denkbeeld voorstellen. Of liever ze vatten dit denkbeeld in 't geheel niet. Het is hiermee als met getallen. De uitdrukking: drie, byv. is voor beginnende denkertjes zinledig. Ze doen er altyd appelen of knikkers by, en zyn dus hierin

even dom als de Natuur zelf, die ook niet werken kan zonder coëfficient.

1109. Er is veel oefening in begrip noodig, om intezien hoe weinig er door sommigen kan begrepen worden.

1110. HOLSMA had zich geoefend, en zag WOUTER vriendelyk aan.

Och, 't deed hem zoo goed! Naar de uitdrukking te oordeelen die hy op de gezichten der anderen waarnam, meende hy 'n domheid gezegd te hebben. Dit nu was onjuist. Hy had juist dóór en in z'n onwetendheid, bewys gegeven van intelligentie.

Oom SYBRAND had zich inderdaad versproken. En dit stemde hy toe. Juist was er in die dagen — d. i. *niet* in die dagen, want m'n chronologie is allerverwardst — te Amsterdam iets gebeurd, dat hem aanleiding gaf tot de toelichting: waarom men de «massa» niet zoozeer *dom* noemen mocht, als... als... ja wat?

Er was 'n verandering gebracht in het belastingstelsel. Zeker bedrag dat vroeger, in evenredigheid met de huurwaarde, werd geheven van de bewoners, zou voortaan worden ingevorderd van de eigenaars. In zulke van verregaande oppervlakkigheid getuigende maatregelen, openbaarde zich tenallen-tyde zeker soort van Staathuishoudkunde en Philanthropie. 't Moest beteekenen: we willen den druk laten neerkomen op *bezitters*, niet op de minder bedeelden.

Ik gis dat de bezitters zoo vry zullen geweest zyn de te betalen belasting, *plus* 'n beetje winst, op den huurprys te leggen. Lood om oud yzer.

Doch niet hierover wil ik spreken. De maatregel was òf

zonder gewicht, òf moest beschouwd worden als te zyn genomen in 't belang der armen. Dit laatste denkbeeld was heerschend. De *eigenaars* van kleine huizen achtten zich in hunne belangen gekrenkt. *Wie* gebruikten zy nu, om hun wrevel bot te vieren? De vermeend-*bevoorrechten!* Het «gemeene volk» doorliep, met stokken gewapend, de straten, en verbrandde de meubelen die uit de woningen der eigenaars waren gehaald, om op de markt te worden verkocht ter kwyting van de belasting. Het wierp de «dienders» te-water, mishandelde de «veteranen» die te-dier-tyd Amsterdam tot garnizoen dienden, en pleegde allerlei baldadigheid van de gebruikelyke soort.

Dom!

Zoo schynt het. En zeker getuigt het niet van byzondere intelligentie, wanneer men z'n wrok lucht geeft — en op *die* wys! — tegen een maatregel die in 't belang der oproermakers zelf genomen scheen.

Kan men nu aannemen dat er onder al deze menschen niemand was die dit zou kunnen begrypen? Immers neen. En dan toch alleen zou de beschuldiging van domheid op die menigte van toepassing geweest zyn. Ieder *op-zichzelf* was verstandig genoeg om de zaak te begrypen. Met *hun allen* echter sloegen ze den boêl stuk.

De oorzaak dezer schynbare anomalie ligt hierin, dat men de intelligentiën der individuen niet kan optellen. (Zie IDEËN **4—9**) Vergaderingen, kollegiën, samenscholingen, benden, worden altyd geregeerd door iets anders dan de REDE. Met hun allen weten ze niet wat ieder voor zich wèl weet. Met hun allen begrypen ze niet, wat ieder voor zich wèl begrypt. Met hun allen hebben ze niet, wat ieder voor zich wèl bezit: 'n ziel.

Wie de «massa» van 't Volk *dom* noemt, begaat de on-

nauwkeurigheid die er liggen zou in de meening dat *drie* beminnelyk is, of *lucht* bevroren. De «massa» als zoodanig, denkt niet, en kan dus niet verkeerd denken. Ze wordt in zekere richting gestuurd, of blyft geketend liggen, naarmate dit door individuen begeerd, of door 'n samenloop van omstandigheden te-weeg gebracht wordt. Hare hoofd-eigenschap is: traagheid.

Wouter had schik van z'n vraag, waarop Holsma nagenoeg in den geest van 't bovenstaande antwoordde.

Toch bleef hy verdrietig over z'n onkunde, en hy nam zich voor, meer te leeren.

STRABBE's regula *van «menging» onder de oogen gezien, in-verband met de manier om onbruikbare zedelyke thee te krygen, tegen zóóveel 't pond verkoopbare...* fictie. *Onsmakelyke bywoorden. Bespottelyke heldenmoed die van beter getuigt. Alweer Jufvrouw* LAPS!

1111. Toen WOUTER dien avend naar huis ging, stuitte hy by 't overgaan van een der pleintjes die men te Amsterdam «markten» noemt, op 'n bende van 't gemeen, die bezig was de geschonden rechten der «huisjesmelkers» heel nadrukkete wreken op zichzelf.

— Die... *massa* is niet dom, mompelde hy gedurig, als om zich goed te doordringen van de pas opgedane wysheid. *Dom* is ze niet! Misschien zelfs niet *onwetend*... neen, ook dit is onjuist. 't Is maar dat ze... niets weten *met hun allen.* Zeker zyn er wel verstandige menschen onder, die wat zouden kunnen begrypen, als ze maar... zich de moeite gaven te denken. Of... als iemand hen op het denkbeeld bracht dit

eens te beproeven. Ze weten misschien niet dat ze 't kunnen.

't Scheelde weinig, of hy had het volk toegesproken, en in dat geval de fout begaan van den dominee op blz. 142 van den III[n] bundel. Wat-i zou te zeggen gehad hebben, ware gewis begrepen door ieder afzonderlyk, maar niet door de «massa» die aan de wetten der logica slechts gehoorzaamt, voor-zoo-ver deze zich openbaren op *dynamische* wys. Vanhier dan ook, dat elk individu die toch het zyne bydraagt tot vorming van 't geheel, zich beschouwt als daartoe niet te behooren, en zelfs zich daartegen-over stelt. Ieder zegt: «ze» deden dit of dat. «De menschen» liepen, schreeuwden, tierden, als dwazen. «Ze» wisten niet wat ze wilden. «Ze» waren gek, wreed, laf hartig, enz.

Niemand spreekt by zulke gelegenheden van «ik» noch zelfs van: «wy.» 't Is hiermee als met den tafeldans, waarby ieder meent slechts de beweging te *volgen*, en geen besef heeft hoe dat vermeende «volgen» de uitwerking heeft van *meestuwen*. Ook deze begoocheling komt alzoo neder op gebrek aan juistheid in dynamische schatting, op 'n vergissing.

Hoe dit zy, men ziet dat onze WOUTER begon te *denken*, en dat het de moeite beloonde, zaad van denkbeelden neerteleggen in z'n gemoed. Hy zag in, dat de «massa» waarop-i stuitte te laag stond om... dom te zyn.

Ook kon men ze — in hoedanigheid van «menigte» alweer — niet beschonken noemen, al zy 't dan dat het getal nuchtere lieden die aan de samenschooling deelnamen, zeer gering was. Zelfs in dit opzicht alzoo, was hier de collectiviteit die we thans overal zien opdringen — ik noemde haar in **334** 'n vrucht van lafhartigheid en wantrouwen — niets dan 'n fictie. 'n Menigte kan zoomin drinken als denken, en heeft dus even weinig kans om beschonken te zyn, als dom of verstandig. 'n Menigte is, zielkundig gesproken, heel iets anders dan dit alles. Zy is niemendal.

1112. Met de toepassing dezer stelling op de te volgen methode: *om te geraken tot waarheid* in het algemeen, kon WOUTER zich nog niet inlaten. 't Was al wèl dat-i over de ydelheid nadacht van 't kwalificeeren zelf, en aan den voorrang die op verstandelyk, en dus ook op *zedelyk* terrein toekomt aan den individu.

Hy voelde — en zeer ten-rechte! — dat hy hooger stond dan al die menschen te-zamen, en dat dit het geval zou gebleven zyn, al ware STOFFEL er by geweest, of zelfs meester PENNEWIP... ja, al was 't die goede dokter HOLSMA.

Maar... hy kon zich niet voorstellen dat deze zich ooit verlagen zou tot 'n deel van zóó'n geheel!

Later eerst zag hy in, dat iemand van eenige waarde evenmin kan opgaan in elke andere samenkoppeling, en dat de ikheid...

Wel zeker! «Ieder moet handelen naar z'n eigen overtuiging!» Zóó had Mevrouw HOLSMA gezegd. En waar bleef de mogelykheid der toepassing van deze blyde boodschap, wanneer men met die overtuiging slordig omging, en haar vervalschte volgens STRABBE's «*regula* van menging?»

»*Een kruienier heeft thee van negen stuivers, van acht stuivers, en van zeven stuivers het pond, en wenscht...*

De goeie STRABBE geeft z'n kruieniers nooit *Souchong* van geen-één stuiver te mengen onder de «massa» die hy verkoopen wil tegen zóóveel winst op het pond. Men bedenke dat ik van den goeden ouden tyd spreek.

En WOUTER ging met denken voort.

... *hy wenscht van al die theesoorten eene*... «massa» *te maken*...

Daar is 't woord weer, het nieuwe woord van de HOLSMA's!

Welnu, gedachten, meeningen, overtuiging, geweten, verstand, hoop, vrees, liefde, haat, deugd, en vooral: *zedelyke verantwoordelykheid*... dit alles is geen *thee*, die men mengen kan, om aan den man te brengen tegen zekeren prys!

Wie 't beproeven zou, verrekent zich, omdat *de menging zelf* eenen vernietigenden invloed uitoefent, die aan STRABBE's rekentalent ontsnapte, maar begrepen wordt door beoefenaars der *regula:* «van den mensche, en deszelfs eigenaardigheden.»

Ik weet waarlyk niet welk deel van deze opmerkingen aan WOUTER behoort, en wat volgens de «Gezelschaps-rekening» den auteur toekomt. Daar echter de dissolutie der maatschap tusschen dien kleinen jongen en my, nog niet op-hand is, kunnen wy deze vraag ongelikwideerd laten. 't Is wel mogelyk, dat ik WOUTER wyzer voorstelde, dan-i nog wezen kon. Maar... de kiem was gelegd. En vergaan zou ze *niet!*

De lezer wordt overigens uitgenoodigd zyne — of myne — wenken voor de onbruikbaarheid in 't zedelyke van STRABBE's «*Regel van menging*», in verband te brengen met het oordeel over 't hedendaagsch parlementarismus, dat ik heb uitgesproken op meer plaatsen dan ik nu lust heb aantehalen.

't Heele stuk over «*Specialiteiten*» wyst er op.

1113. We zyn weer op die «markt.»

Nog altyd stonden daar 'n paar oud-gedienden op post, en bewaakten... ik weet niet wat!

Er is later gebleken dat ze niets bewaakten. Maar dit wisten op dat oogenblik de gebrekkige stumperts nog niet.

Ze werden door de bestbespraakten onder 't volk uitgescholden. «Bloeddieven» waren ze, en — de lezer raadt het al — «opvreters van Stad en Land."

WOUTER vond — hy begon te denken voor eigen rekening, o weelde! — dat ze 'r niet uitzagen als lieden die zich vermaken met het opslikken van zooveel grondgebied. Hy voelde medelyden met de arme kerels, en... hoor, daar vernam hy iets dat hem in de ooren klonk als de bekende kreet, als 'n beroep op zyn hulp!

De toon was minder liefelyk, dat's waar, dan AMALIA's:

Waar is... warre, warre, wou...
WOUTER die me redden zou?

Maar de beteekenis was 'tzelfde. Geen houtzaagmolen kon duidelyker kraken: «je bent iets... toon het!»

O, 't prachtig evangelie van den hoogmoed! Dàt wil ik blyven verkondigen!

Een der oude soldaten die de zaak wysgeerig bleek optenemen, had op zekere beleediging geantwoord:

— Jy weet het! Ga jy je gang maar! As ik maar 'n pruim tabak had!

— Negerhit? vroeg WOUTER snel, even bly byna over z'n nieuwbakken speciale zaakkennis, als opgewonden door 't denkbeeld dat hy 'n blyk geven kon niet tot de «massa» te behooren.

De man begreep noch 't uitgesproken woord — *negrohead* — noch de bedoeling, en meende dat het kind zich aan de zyde der aanvallers geschaard had.

Wie kon ook raden dat zoo'n kleine jongen 'n geheel àndere beweegkracht in z'n ziel had, dan die waardoor zich de «massa» liet voortdryven?

— Kom-aan, jy snotjongen, hou jy 'r je nu maar buiten! Wacht tot je droog achter je ooren bent!

— Ik wil je tabak geven! schreeuwde WOUTER door 't gejoel heen.

— Hè?

— Dat salje wel s.....s-gauw late, brulde 'n kerel die achter onzen kleinen zelfdenker stond. Lâ-de fent ferèkke!

«*S.....s-gauw late*» beduidt: iets *volstrekt* niet doen, iets zóó byzonder-overdreven nalaten, dat men reeds alleen by de gedachte aan 't wèl doen, de koorts zou krygen van verbazing, of... 'n slag in 't gezicht. Dit laatste werd blykbaar hier bedoeld.

Wouter keerde zich om, zag op tot den waarschuwer die zich bediend had van 't prachtig bywoord dat zoo moeielyk te vertalen is, en zei:

— *Ik* zal dien man tabak geven!

Ach, hoe heerlyk hy dat «ik» intoneerde! De «nieuwe hoed» uit z'n leeslesjes was er niets by.

— *Ik* zal dien man tabak geven, *ik!*

«Of sterven!» zeid-i er niet by. En dit hoefde ook niet. Men kon 't hem aanzien, dat-i hiertoe bereid wezen zou, als 't gevorderd werd.

Hyzelf had nooit geweten dat-i zoo moedig was!

Hy drong door de menigte heen, en kocht in den eersten tabakswinkel den besten, wat-i hebben wilde, niet zonder wat te luchten te hangen van z'n zaakkennis. Al ware hyzelf in 't bezit geweest van twee «gevestigde» zaken, hy had niet met meer *aplomb* z'n bestelling kunnen doen. De bediende in den winkel mocht toezien dat-i goed woog, en zich onthield van elke poging om den neêrgelegden schelling te doen doorgaan voor 'n zesthalf. Hy had te-doen met iemand die 't wist, met 'n specialiteit!

Nu, 't liep goed af. Wouter besteedde een stuiver, en kreeg behoorlyk het te veel betaalde terug.

Die schelling... o, hoe gelukkig dat WILLEM en SIETSKE hem begeleid hadden tot aan de huisdeur, toen-i zoo-even de HOLSMA's verliet! Dit had God nu eens goed beschikt! Hierdoor immers was-i in 't heerlyk bezit gebleven van 't geldstuk dat z'n moeder hem had meegegeven «voor de meid» omdat ze, vooral jegens den dokter, zoo op 't fatsoen gesteld was.

Maar 't aanbieden van de zonderlinge versnapering aan den soldaat, had moeite in. Er moesten veel mannen worden op-zy gedrongen. Ook vrouwen en meisjes, en zelfs kinderen...

De kleine hinderpaaltjes belemmerden WOUTER 't meest.

— Wilje me-n-asjeblieft even doorlaten, vraagde hy met 'n stemmetje zoo zacht, op 'n toon zoo smeekend en onderdanig, zoo uitermate fatsoenlyk en bescheiden...

Wat er 'n inspanning noodig was, om door al die menschen te dringen, waarvan geen enkele hem bedreigd had!

Toch naderde hy de plek vanwaar-i was uitgetogen om z'n heldenfeit voortebereiden. Hy hield den papieren kegel hoog boven 't hoofd — er zyn wel eens minder eerbiedwaardige vaandels opgestoken, dan dat peperhuis met 'n stuiver tabak! — en bereikte den man die hem met het vreemde bywoord gedreigd had...

Wèg was z'n beschroomdheid! Ruwer dan eigenlyk noodig was, en met meer uittarting dan 't aanspraak-maken op verschooning kon voorbereiden, zette hy den kerel z'n schouder in de lenden, en boorde zich dóór tot de voorste ry:

— Dáár, man! Ziedaar tabak — negerhit, weetje? — 'n snotjongen ben ik *niet!*

De soldaat nam, en pruimde. WOUTER keerde zich om, en keek den man aan, die zoo zonderling lucht had gegeven aan z'n overtuiging: dat-i 't wel s...... s-gauw »late sou.» Hy

scheen te vragen welke aanmerking de profeet te maken had op dit protest tegen z'n voorspelling?

De zaak liep goed af. Het verwonderde Wouter, dat niemand hem stompte, sloeg of uitschold. Misschien zou dit dan ook geschied zyn, als niet de verheugde tabakspruimer door 'n nog-al bekende soldaten-aardigheid, de voorsten van den troep aan 't lachen had gemaakt: »beter 'n halve pruim in je mond, as 'n heel stuk in je... kraag!»

Al wat de voorvechter van 't non-interventie-stelsel tegen Wouter inbracht, toen deze zich zegevierend verwyderde...

O, *Thermopylae!* O, Miltiades! O, Glorioso! O, Ivanhoe! O, Kolokotroni! O riddereer! Welke dame zal z'n harnas ontgespen? Hoe is de kleur van den sluier dien-i voortaan dragen zal... rechter schouder, linkerheup, rozet...

De bywoordman verzekerde aan de omstanders, dat «die kleine jongen 'n s.....s-brutale bliksem» was.

Wouter antwoordde niet, al had-i het recht gehad te verzekeren dat de man zich bedroog. De door hem — tot z'n eigen verrassing waarlyk! — aan den dag gelegde moed, was 'n uitvloeisel van geheel àndere gemoedsgesteldheid, dan brutaliteit. Hy was bescheiden, verlegen, beschroomd. Maar hy had nu ondervonden dat er omstandigheden konden bestaan, die hem 'n oogenblik lang boven deze fouten verhieven, en deze ervaring deed z'n ziel groeien.

In zeer langen tyd was-i niet zoo vergenoegd ingeslapen, als den avend van dezen dag.

Och, als Femke 't gezien had!

1114. Maar deze stemming zakte weer gedurende de weinige maanden van z'n leertyd op den *Zeedyk*. Hier zag

hy dagelyks het gemeene van even naby als op die markt, zonder daaraan 't verheffend denkbeeld te kunnen verbinden van stryd. Integendeel. De Weledele heer MOTTO had hem 'n onverstoorbare beleefdheid voorgeschreven, en zelfs betuigd dat deze eigenschap «in den handel 't *voornaamste*» was.

Nu, beleefd en vriendelyk wàs WOUTER. Gewoonlyk meende hy dat de onaangename indruk dien het triviale op hem maakte, aan z'n eigen onbedrevenheid moest worden toegeschreven, en — als met de leugens — kwam soms de wensch in hem op: «wanneer toch zal ik groot genoeg zyn, om me zoo mannelyk uittedrukken?»

Wie weet of-i niet gestrand was op de klip der hypermetaforische bywoorden, wanneer z'n lectuur hem daarvoor niet bewaard had?

Neen, ook zonder die boeken, zoud-i ontoegankelyk gebleven zyn voor deze soort van gemeenheid, door z'n onbederfbare lust in 't exacte, een der meest loffelyke wyzen waarop poëzie zich openbaart.

Eens was-i genoodzaakt geweest, 'n kwaejongen die steenen in den winkel wierp, te berispen, en zelfs te dreigen. Hierop was 'n scheldwoord gevolgd, dat in den mond der amsterdamsche straatjeugd bestorven ligt: *dief!* En wel met 'n onzindelyk toevoegsel dat nu niet ter-zake dient, en dat ik dus mag overslaan.

— Hoe kan die jongen beweren dat ik 'n dief ben, en... zoo onzindelyk? had WOUTER aan den heer MOTTO gevraagd. Ik had gezegd dat ik hem 'n klap geven zou, als-i weêr met steenen wierp. Waarom noemt hy me nu: *dief?* Dat's iemand die steelt, niet waar?

De heer MOTTO was er de man niet naar, om 't verschil tusschen schelden en kwalificeeren te verklaren. (**648**) En WOUTER berustte. Hy had zich meer geërgerd over 't gebrek

aan logischen samenhang, dan over de beleediging, en hierin lag inderdaad iets... goddelyks. 't Was 'n schending der wereld-orde, iemand *a* te noemen omdat-i *b* was. Iets als misdaad tegen den H. Geest van 't 2 × 2 = 4! 'n Hinkend rym. 'n Onmogelykheid!

En... 't straatjongetje dat zich aan al deze gruwelen had schuldig gemaakt, was 'n hoofd kleiner dan hy! De hier gepleegde verkrachting van de Rede, was alzoo ditmaal geen uitvloeisel van begeerlyke volwassenheid!

Maar... maar... al de wèl «groote» menschen? Vanwaar by hèn dan dat gedurig afwyken van 't ware, juiste, stipte? Waren *zy* achterlyk, of was die straatjongen z'n leeftyd vóór? Moest WOUTER terug of moest-i vooruit, om aantelanden op 't punt waar zich 't grootste gedeelte zyner omgeving scheen te bevinden? Zoud-i ooit zoo ver komen, om als de Weledele Heer MOTTO aan 't hoofd te staan van twee «zaken»... nu ja «gevestigd» waren ze na 't overhaast vertrek van den patroon niet meer. Maar 't waren «zaken» toch, en... gevestigd geweest!

— Als ik den man hier had, zou ik 'm verscheuren, zei de moeder. Ik dacht het wel, dat-i met m'n geldje-n-op den loop zou gaan! 'k Heb 't altyd gezegd, niet waar, STOFFEL?

— Ja, moeder. Zoo'n cautie is 'n gevaarlyk ding...

— Dat heb je-n-altyd van die menschen met 'r geloof! Ik vraag je, wat doet het er toe of men protestant is, of... wat anders! Wat hoeft zoo'n man 'n jongetje P. G. te vragen in de krant, en dan... wegteloopen met myn geld! Ik vraag je, wat doet er de godsdienst toe? Ik wou... ik wou... dat-i 'n roomsch jongetje genomen had, met 'n... koussie van honderd!

— Ja, moeder, dit was zeker beter geweest.

— 'n Roomsche is net zoo goed als 'n ander, dit zeg ik maar! Waarom zou 'n roomsche jongen niet even goed snuif kunnen wegen, en boekhouden, en op den winkel passen,

en... koussies geven, als 'n griffermeerde? De menschen lyken wel mal met 'r verschil van geloof. De een is zoo goed als de ander, vindje niet, STOFFEL?

— Ja, moeder.

— 't Is om 'r griezelig van te worden, als ik bedenk dat zoo'n kerel nu in Amerika van myn geldje den prins speelt. Maar, WOUTER, jy hebt ook schuld. Jy had me moeten waarschuwen dat de man niet deugde. Kon *ik* 't weten, ik arme weduw die hier in m'n huiswerk zit?

— Moeder, ik wist het ook niet.

— Je had dan maar beter moeten opletten. Maar je geeft er niet om, of je moeder aan 't bedelen raakt. En, STOFFEL, wat zullen we nu met 'm beginnen? Naar zee gaat-i *niet*, dat zeg *ik!* Ik kan 't voor God niet verantwoorden, dat-i aan boord van zoo'n schip onder allerlei soort van volk komt, niet waar, STOFFEL?

— Ja, moeder.

— En dat-i daar vloeken leert...

— Zeker, moeder.

— En z'n geloof kwyt raakt! Want, dit zeg ik maar, wie niet by z'n geloof blyft... wat zeg jy, STOFFEL?

— Ja, moeder. 'n Mensch moet altyd by z'n geloof blyven.

— Honderd gulden! 't Waren zeeuwen... ik zie ze nog! Wat hoeft zoo'n kerel 'n protestantsch jongetje te vragen?

1115. »Wel,» veroorloofde zich WOUTER te denken, de man bleef by z'n «geloof.»

Maar aan de ontleding van den zotteklap zyner moeder besteedde hy minder moeite, dan aan byna alles wat tot hem kwam van buiten'shuis. De *blunders* in redeneering, waaraan z'n verwanten zich schuldig maakten, waren zoo menigvuldig, dat-i er aan gewoon was geraakt, en uit vermoeienis de taak had opgegeven daaruit wys te worden. Één woord

van HOLSMA of oom SYBRAND strekte hem tot tekst van lange overpeinzingen, maar de *bitjara kossoeng* van z'n familie maakte niet veel meer indruk op hem, dan 't gegons van 'n byenzwerm.

Iets minder gewoon was-i nog altyd aan onzin die door anderen geuit werd, al stonden ze dan niet hooger dan z'n huisgenooten. Jufvrouw LAPS, byv. was hem 'n wel onbehagelyk, maar toch de nieuwsgierigheid prikkelend, studie-exemplaar. En z'n belangstelling in de oplossing der raadseltjes die ze opgaf, werd te grooter naar-mate hy meer acht-sloeg op 't gebrek aan samenhang of overeenstemming in haar manieren.

Sedert eenigen tyd bezocht zy de PIETERSENS drukker dan ooit, en telkens onderging WOUTER by die gelegenheden, 'n reeks van tegenstrydige indrukken. Ze was bar, nydig, èn te-gelyker-tyd weder op-eens... och, er was niet uit wys te worden.

Het heldenfeit met de tabak was gedeeltelyk bekend geworden. WOUTER had eerlyk de vyf stuivers verantwoord, die hem van den zoo providentieel gespaarden schelling waren overgebleven...

Twee jaren geleden zoud-i dit niet gedaan hebben. Doch... sedert dien tyd had het besef van ridderlykheid zich ontwikkeld. Tegen 'n flinken roover zag-i nog altyd eerbiedig op, maar 't weggrissen van 'n paar stuivers... hy vond dat-i daartoe nu te groot was geworden. De helden uit z'n boeken zouden zich over hem geschaamd hebben.

Hoe dit zy, het uitgeven van den eenen stuiver waarmeê de veteraan moest getroost worden over 't gemis van de verteerbare Landen en Steden die anders z'n gewoon voedsel uitmaakten, dwong WOUTER tot het aanroeren van 't gebeurde. Hy sloeg in z'n relaas van de zaak, 't gevaar dat-i

geloopen had, over. En... niet uit bescheidenheid. Ronduit gezegd, hy had gaarne wat gestoft op z'n moed, maar voelde dat de kans op afkeuring van z'n verkwisting, grooter was dan die op lof over z'n... ja, hoe moet ik 't noemen?

De door hem begane afwyking van spaarzaamheid werd dan ook zeer kwalyk genomen, en 't was wel gelukkig voor hem, dat-i de by-omstandigheden niet had aangeroerd, waardoor z'n ontydige mildheid was gestempeld geworden tot uittarting.

— Denk je dat de stuivers my op den rug groeien? vraagde z'n moeder. Jy verdient immers geen duit, jongen! Mag jy tabak koopen voor ouwe soldaten? Moet ik nog meer tenonder, na de honderd gulden die je me weer gekost hebt?

By zulke toespraakjes viel 't Wouter zeer moeielyk, de toonhoogte van z'n ziel behoorlyk gestemd te houden. En dit lukte dan ook niet. Hy antwoordde weinig of niets. Wat het ergste was, hy vond in zichzelf geen steun, want... z'n moeder had niet geheel-en-al ongelyk!

Edelmoedigheid is 'n versnapering waarvan men zoo min mag snoepen als van andere lekkerbeetjes. Al zag nu Wouter dit nog niet in, toch voelde hy z'n onmacht iets intebrengen tegen de beschuldigingen zyner moeder.

Dat zy niet in-staat zou geweest zyn de oorzaken te begrypen, die hem tot handelen opwekten, deed minder terzake. Maar hyzelf gaf zich geen rekenschap daarvan, en hy stond dus weerloos tegen-over de bewering dat-i gehandeld had als 'n gek. Dit werd te erger toen men de aanklacht overbracht op 't laagste terrein dat men kiezen kon, op kinderachtigheid.

De moeder had het woord: «verkwisting» uitgesproken, maar Stoffel zette haar te-recht:

— Né, moeder! Dàt is het niet. De zaak is dat-i zoo achterlyk blyft in alles. Hy weet nog niet met geld omtegaan, dàt is het!

— Precies! Hy weet nog niet met geld omtegaan. Alle andere kinderen van zyn jaren... als ze-n-'n stuiver hebben, wat doen ze? Ze bewaren hem. Of... ze koopen er wat voor. En hy? Wat doet-i? Hy geeft hem weg! Zal je dan nooit verstandig worden, jongen?

1116. Misschien was STOFFEL's opmerking niet kwaad gemeend, maar ze wondde WOUTER diep. Een «verkwister» is 'n persoon, 'n man. Was men maar zoo goed geweest, hem dáárvoor uittemaken!

«*Prodigue*, *prodigue*... asjeblieft *prodigue!*» mompelde hy. Want — tot verbazing van den lezer misschien — hy kende dit woord.

In een der omnibus-slaapkamers hing 'n stelletje grof gekleurde platen, die de parabel van den verloren zoon voorstelden. 't Was 'n fransche uitgaaf, en door vergelyking met de Schrift, verkeerde de familie langen tyd in de vaste meening dat de daarop voorkomende uitdrukking: *prodigue* niets anders kon beteekenen dan «verloren.» Dit had dan ook STOFFEL tegen een zyner kollega's beweerd, die hem met behulp eener dictionnaire beter inlichtte. Na veel gekibbel over de goddelooze fransche drukfout...

— Want «verloren» staat er, zei jufvrouw PIETERSE. En wat in de Schrift zelf staat, zal toch wel waar zyn.

Na eenig tegenstribbelen dan, wilde men wel aannemen dat de beteekenis van 't woord *prodigue*: «verkwister» wezen kon. En in die benaming had WOUTER veel zin.

Eerste tafereel. De zoon die bezig was met... verkwisten en verloren-gaan, neemt afscheid van z'n vader. De oude

heer had 'n purperen tabbert aan. Mooi genoeg. Maar de verkwister zelf... o hé! Er fladderde hem 'n mantel om de schouders — 't scheen erg te waaien in dien zuilengang! — 'n mantel... prinselyk! En z'n turksche broek was van puur goud! De jongen had 'n krommen sabel op-zy, en op z'n hoofd 'n tulband met aigrette... zeker 'n onix, of sardonix, of paarl, of... edelsteen! Men kan er den geleerden SCHRANT op nalezen. Zulke zaken kosten niets op 'n prent.

De oude heer keek verdrietig — en daarin had-i geen ongelyk — maar... al die beladen kameelen! En die slaven! En al die toestel voor 'n verre, verre reis! Een pikzwarte knecht hield 'n paard by den toom. 'n Ander den stygbeugel, en scheen te manen: «kom-aan, verloren-gaande zoon, styg op! We worden gewacht op de tweede prent!»

Welk jongetje zou niet graag zoo'n verloren zoon willen zyn? Die kromme sabel alleen was de zonde waard.

Tweede tafereel. Hm... *scabreus!* Nu ja, maar niet voor WOUTER, die in z'n onnoozelheid geen gewicht hechtte aan al de zonderling opgesierde jufvrouwen op de plaat. Hoofdzaak was dat er dapper gegeten en gedronken werd, en 't gezelschap scheen eensgezind, want dat eene meisje in glimmend satyn, hing allervriendelykst over den schouder van den verlorene. «Liever zóó verloren, dan anders gevonden» *moest* de indruk zyn, dien 't feest maakte op de verbeelding van 'n kind. De ware beteekenis van het tafereel dat zich inspande om afschrik van liederlykheid inteboezemen, ontsnapte aan WOUTER's opmerking. Of liever, hy *wist* wel wat het beduidde, maar... voelde anders. En alweer was z'n hoofdindruk dat-i met genoegen de betrekking van verloren jongetjen aanvaarden zou. Wat hem 't meest aantrok, was noch de spys en drank waarmee de tafel overladen scheen, noch vooral de zondig-gekleurde wangen van de dames die zich bezig-hielden met doen verloren-gaan. Neen, hy was

nayverig op de onburgerlyke losheid van 't gezelschap. Om ten-overvloede den aanschouwer te doordringen van 't begrip: *verkwisting*, had de teekenaar 'n wynvaas doen omwerpen door 'n paar jachthonden...

Jachthonden ook! Dus: jacht! O, goden, 't is te veel!

... de wyn stroomde, en ging verloren als of-i zelf 'n wegloopende zoon was. Dit beviel Wouter byzonder. Niemand van de gasten bemoeide zich met zoo'n kleinigheid, zelfs de schenkers niet! 't Had eens moeten gebeuren in den huize Pieterse, al was 't maar met 'n dubbeltjes-kruik scharrebier geweest!

De teekenaar spreekt: «meent ge dat ik den verleidelyken indruk van zulke schetsen niet voorzag? Wordt ze niet uitgewischt door wat er volgt?» Volstrekt niet!

Derde tafereel. Heerlyk! Hoe romantisch is die wildernis! O, wie daar zoo mocht zitten op 'n rots, starende in de onpeilbare diepte van 't verschiet, en... alléén!

Denken, denken, denken!

Geen meester of moeder, geen broêr of patroon schryft daar voor, wat men te doen hebbe met z'n hart, z'n tyd, z'n elbogen, en z'n broek! De jonge man op 't plaatje had er geen aan, en men kon duidelyk bespeuren dat-i zich niet geneeren zou, straks met uitgestrekte armen en beenen zich op z'n rug te leggen, om zon, maan en sterren te laten voortdryven voorby z'n wydgeopende oogen! Men kon wis 'n dubbel stel longen gebruiken in zoo'n ruimte, en ook de ziel zou onbelemmerd in zich opzuigen wat ze verkoos. Wouter vroeg zich af, waaraan de delinquent nu wel dacht, en praatte zich voor, waaraan hyzelf denken zou, als-i 't eens mocht gebracht hebben tot zoo'n verheven keizerschap over 't Ryk: eenzaamheid?

Hm! Op dat rotsblok daar naast hem, kon best Femke

zitten! O, goddelyk verloren zyn... met haar! Het begon hem te verwonderen dat er maar één verloren zoon in de Schrift voorkwam. Van alle zonden kwam hem 'n wèlgeconditioneerde verkwisting de aanlokkelykste voor.

En de woestyn was zoo... dragelyk. Er stonden boomen in. Die zou men beklimmen als men ter-deeg verloren was, en van de takken bouwde men 'n hut voor... FEMKE.

De verkwister op de prent scheen hieraan nog niet gedacht te hebben. 't Is waar ook, waarom was de groen-satynen juffer niet by hem? De afspraak zal zyn, dat ze hem straks komt opzoeken, dacht WOUTER. Ze zal nog niet geheel gereed zyn geweest met 'r verkwisting. Och, dat ze zich haasten mocht! Hy wacht haar met smart. Maar dit is ook 't eenig verdriet dat 'n rechtgeaarde verkwister uit de profane wereld meeneemt in de prettige woestyn.

Toch moet ik erkennen dat de varkens waarmee de prent gestoffeerd was, er leelyk uitzagen. De moraliseerende teekenaar had de arme dieren gekozen tot schildhouders van de zonde, en dus hunne fisionomiën bedeeld met waarschuwende trekken. En ook de trog had 'n onsmakelyk voorkomen.

— Als 't my gebeurt, neem ik schapen mee, zei WOUTER, en FEMKE zal ze kammen!

De teekenaar moet alzoo toestemmen dat zelfs het derde tafereel niet toereikt om behoorlyken afschuw inteboezemen van verkwisting en verloren-gaan.

Maar... 't *vierde?* Evenmin! Minder nog!

Die oude-heer is allervriendelykst, en we zyn weer in den zuilengang, waar zoo-even die kameelen zoo geduldig stonden te wachten. Een der thuis gebleven slaven klapt in de handen, en slaat de oogen ten-hemel... uit blydschap zeker dat het WOUTERTJE van de prent terug is.

Maar... *hy?* De wezenlyke WOUTER? Teruggekeerd? Vriendelyk ontvangen in z'n allerprettigsten rang van gewezen en gewezen verkwister? Niets van dit alles!

Kameelen? Neen! Schapen in de woestyn? Ach, neen, geen onkambare zwynen zelfs!

En dan dat geslachte kalf! Dáárin lag de snyendste tegenstelling met de burgerlykheid die WOUTER beknelde. Jufvrouw PIETERSE slachtte nooit iets, en nam by KEESJE's vader osselappen op 't weekboekje. Slechts nu-en-dan by hooge uitzondering 'n ribstuk.

Op 'n heel kalf was geen kans, of men verloren was geweest of niet. Maar dit belette toch niet, dat de rang van verkwister hooger stond dan die van kleine domme jongen die nog niet weet omtegaan met geld.

En zie, ditmaal had-i aan z'n vriendelyke vyandin LAPS iets te danken, dat hem weer 'n beetje bemoedigde. Zy namelyk haalde inderdaad de Schrift by de zaak, toen deze haar — op z'n pietersens! — werd meegedeeld. *Zy* sprak wel degelyk van varkens-hoeden. WOUTER had graag geantwoord:

—Goed, wèl, best, jufvrouw LAPS! Asjeblieft! Maar... och, mogen 't deze keer geen schapen zyn?

Hy begreep heel goed dat ze niet gevoelig zou wezen voor 't beoogde kammen, en dus ook niet voor 't blauwzyden halsdasje dat FEMKE's lievelingslam zoo snoepig staan zou.

Maar... 'n verkwister wàs-i, verzekerde 't mensch.

Goddank!

Toulon est là! *Woedende uitval van den auteur tegen monologen, met 'n afschrikkend voorbeeld ter adstructie.* (De uitval is gesupprimeerd, en de lezer krygt van-daag alleen 't voorbeeld.) *Gesprekken op den* Olymp, *waarby* JUPITER *'t wel eens zou kunnen te-kwaad krygen, als-i zich waagde aan 'n antwoord. Boterammen, onderbroeken, yverzucht en 'n pastoor, alles opgeluisterd door volslagen absentie van godzaligheid.*

1117. — Ja juist, dat zeg ik ook, antwoordde jufvrouw PIETERSE. Want, wat doet-i? Hy verkwist z'n moeders goed. Als die man pruimen wil, laat 'm zelf tabak koopen. Daarvoor wordt-i door den koning betaald. Ik heb altyd zuur moeten werken voor m'n boêltje, niet waar STOFFEL?

— Zeker, moeder! Maar ik blyf er by, dat het 'n kinderachtigheid van WOUTER is.

— Net wat ik zeg, 'n kinderachtigheid!

— Mensch, je bent er niet! riep de oefenaarster. Ik zeg je dat-i recht-toe aanloopt op den trog van LUKAS 15. Draf zal-i eten! Meenje dat de Heer z'n gelykenissen verkeerd maken zou? Stuur 'm 'ns by me. De fout ligt aan de dominees, geloof me, heel alleen aan de dominees. Ze verklaren de Schrift niet. Dàt is het! Zend 'm 'ns by me.

— Als ik in Gods-heeren-naam maar wist waaròm hy zulke dingen doet!

— Waarom? Wel, weet je dàt niet? Uit hoogmoed...

Ze sprak de waarheid!

— Uit puren klinkklaren hoogmoed! Precies BELSASAR of... SANHERIB, of... NEBUKADNEZAR...

Och, hoe dankbaar was WOUTER voor al die koninklyke vergelykingen! Wat was de artseny zoet, die jufvrouw LAPS hem toediende! Als-i op dat oogenblik 'n briefje te schryven had gehad — aan FEMKE liefst! — zoud-i zeker geroemd hebben: «begryp eens hoe ik gegroeid ben! Ik ben zoo slecht als drie oude koningen te-gelyk!»

En dan te worden uitgescholden voor kinderachtig!

— Hoogmoed! zei Jufvrouw LAPS. Hy is goud van boven, yzer in het midden, en z'n voeten zyn van klei. De Heer zal 'm wis en zeker omgooien! Stuur 'm 'ns by me.

De uitnoodiging om den modernen koninklyken booswicht by haar in de leer te doen, werd zoo dikwyls herhaald, dat men ten-laatste wel genoodzaakt was, daarop iets te antwoorden. Noch de moeder, noch STOFFEL hadden den moed, WOUTER's wegblyven voor hun eigen rekening te nemen. De grief der weigering moest neerkomen op hèm.

— Maar, m'n lieve Jufvrouw LAPS, de jongen wìl niet! Koppig is-i... o! Wat moet ik doen met zoo'n kind?

WOUTER was te zacht om z'n moeder openlyk aanteklagen van valsheid. By elke gelegenheid immers bleek hem, dat zy even afkeerig was van lapsisch-theologischen invloed als hyzelf. En nu? Ze hield zich als-of ze...

Maar dit was weer een van de inconsequentiën die by karakterlooze menschen elk oogenblik voorkomen, en waar-

aan-i dus gewoon was geraakt. Hy wist zeer goed wat er zou geschied zyn, indien hy 't gewaagd had zich in dit geval te beroepen op 't oordeel zyner moeder. In tegenwoordigheid van Laps, zou men z'n opmerking bedolven hebben onder 'n stortvloed van verwytingen over z'n «brutaligheid.» En na 't vertrek van 't schepsel, had men hem gezegd:

— Je bent toch 'n dom kind! Begryp je dan niet, dat ik 't mensch toch niet in 'r gezicht zeggen kan dat ik 'n hekel heb aan haar geöefen?

Hy zweeg dus. Doch zie, gedwongen om weêr en weêr en nog-eens optehalen van z'n vergryp, ontsnapte hem 'n eenvoudig woord waaruit z'n belaagster 'n vroolyk ἑυρήκα wist te putten.

— De man wou tabak hebben, zeid-i, en niemand durfde hem iets geven, en toen...

Jufvrouw Laps wist genoeg. Wouter was háár! Of althans, ze wist nu waar *Toulon* lag, en van welken kant de vesting kòn genomen worden... als ze neembaar was!

— Nu, als-i dan geen pleizier heeft om by me te komen, moet je 'm niet dwingen, zei ze op allerzachtmoedigsten toon, by 't weggaan. Ferseeren helpt niet. Men moet ieder z'n eigen sinnigheid laten. Ik geloof werachtig dat jelui 't kind te veel besikkeneert. Lieve god, wie zal nu zoo'n bereddering maken om 'n stuiver!

— Dat zeg ik ook, antwoordde de moeder. 't Zou waarachtig wel lyken of 't me daarom te doen was! Zoo nauw komt het er, goddank, niet op aan! We kunnen altyd nog wel 'n stuiver missen, wat zeg jy, Stoffel?

— Ja, moeder, maar 't werd toch tyd dat Wouter...

— Kom-aan, wat 'n geseur om 'n pruimpie tabak! De Heer zal 't zeventigmaal-zeventigmaal weerom geven! «Zoo wat ge den minste myner broederen gedaan hebt...

Met deze veelbelovende teksten op de lippen, verliet Jufvrouw LAPS 't verbaasde gezin. Men rekende haar den voorspelden hemelwoeker niet hooger aan, dan onder Christenen gebruikelyk is, maar vond het vreemd dat ze op-eens zoo inschikkelyk was geworden.

Ja, ja, 't is zoo makkelyk niet, Jufvrouw LAPS te doorgronden, en... sommige anderen!

1118. De moeite die zich de Pietersens getroostten om 't raadseltjen optelossen dat Jufvrouw LAPS scheen optegeven, was niet zeer groot. Ze waren aan niet-begrypen te gewoon, om zich intespannen tot de verklaring van dat zonderling laveeren. En oók WOUTER bekommerde zich minder over de oplossing, dan schynbaar van z'n lust in stiptheid en z'n begeerte om te *weten*, had kunnen verwacht worden. De oorzaak hiervan lag in zekere overstelping van indrukken, die hem belette zich bezig te houden met 'n bepaald vraagstuk. Z'n gemoed zag er uit als 't naaikistje van 'n goedige moeder, waarin de kinderen gegrabbeld hebben.

De zaden die in hem gestrooid werden, waren van onderscheiden soort. Dit nu is by ieder en altyd het geval. Maar 't grootste gedeelte paste niet by den grond waarop ze vielen, en onze kleine beginner in 't Mensch-worden was 'n te onbedreven hovenier, om uitterukken wat niet deugde, en te ordenen wat bruikbaar was.

Alleen met betrekking tot de eigenaardigheid van z'n gaven en streven — *trieb!* — lag in dit alles iets byzonders. Overhoop gehaalde ziele-werkdoosjes vindt men overal, maar niet overal werkt zoodanige verwarring even schadelyk.

De regeling der indrukken die WOUTER's weinigje ondervinding had te-weeg gebracht, zou niet moeielyk gevallen

zyn, wanneer slechts die indrukken niet waren vergezeld geweest van z'n voorbeschiktheid tot zedelyk en verstandelyk zwaar-tillen. Hem kleefde 'n zeldzame fout aan: hy was 't omgekeerde van lichtzinnig, en deze hoedanigheid had nagenoeg hetzelfde gevolg als we gewoonlyk waarnemen by het tegen-overgestelde. Verward in de menigte der zaken die hy niet begreep, gaf-i moedeloos de poging tot verklaring op, en scheen dus gelyk te staan met de meeste anderen die aan opheldering geen behoefte voelen.

Maar deze gelykstelling ging niet in-àllen-deele door. WOUTER *berustte* niet. Hy wachtte en verwachtte licht, en de spanning die hem hierdoor veroorzaakt werd, was pynlyk.

Zonderling dat-i by zulke stemming altyd behoefte voelde z'n onbegrepen leed te klagen aan FEMKE.

Door allerlei toeval kreeg-i haar niet te zien. Wel twaalf keeren had hy zich moeite gegeven haar te ontmoeten, door in den omtrek van haar huisje heen-en-weer te loopen. Maar altyd te-vergeefs.

By deze gelegenheden wond-i zich op tot... redenary. Hy maakte aan- en toespraken gereed, waarmed-i zich tot het meisje wenden zou, en wanneer ik daarvan den *juisten* tekst geven kon, zou ik 'n heerlyk hoofdstuk geleverd hebben van menschen-studie. Maar dit kan ik niet.

Toch wil ik het by benadering beproeven.

Nog-eens, op volkomen juistheid maakt m'n schildering geen aanspraak.

— Och, FEMKE, ik ben bedroefd. Denk je dat ik weer ziek worden zal? Zou je dan by me komen? Doe het niet! M'n moeder houdt niet van je... doe 't niet, FEMKE! Laat me sterven, en vraag maar aan de buren waar ik begraven ben. Wil je dan 's avends op m'n graf komen? Eens maar, ééns! Want ik begryp wel dat je niet dikwyls komen kunt, om

de bleek, en om al je werk, en om je moeder, en om de menschen, die 't gek zullen vinden als je komt kyken naar 't graf van 'n kleine jongen.

Maar, Femke, zoo heel klein ben ik niet meer! Ik word gauw zestien, en heb 'n deenschen matroos gezien, die 'n zwaren baard had, en kleiner was dan ik... wezenlyk!

Als ik ziek word, wou ik zoo graag dat ze 't behangsel veranderden. Die bloemen en strepen hinderen me zoo! En er is een bloem die gescheurd is, en ze lykt... nu eens op 'n gebroken toren, dan weêr op twee vechtende mannen. En ik wou dat ze op jou geleek, maar 't gáát niet! En dan maak ik me driftig dat die bloem niet veranderen wil van vorm. En dan voel ik dat ik dom ben, want... ze kàn niet! En dan word ik nog driftiger... over m'n eigen domheid, begryp je?

Och, Femke, ik geloof zeker dat ik weer ziek word! Het sterven is niet treurig, dunkt me, maar dat ziek-zyn is zoo vermoeiend!

Zeg, waarom zou God de menschen niet tot zich roepen in volle gezondheid? Waarom komt men met allerlei kwalen in den hemel? Ik wou juist zoo graag heel flink wezen, als ik God zag voor 't eerst!

Ik kan niet gelooven dat ik de oogen zou neerslaan, zooals in den bybel staat! Waarom zou hy 't aanzien zoo moeielyk maken? 't Is onvriendelyk! Eerst verlang ik naar hem — om allerlei vragen te doen, weetje? — en als ik hem dan eindelyk te zien kryg, zoud-i me terstond blind schitteren? Femke, ik geloof het niet!

En als het tòch waar is... weetje wat ik dan zeggen zal? Dan zal ik zeggen: God, dáártoe ben ik niet gestorven! Niet dáárvoor kwam ik in den hemel! 't Was donker in de bedstee waar ik ziek lag, en die bloemen plaagden me zoo,

en ik begreep zoo weinig, en nu ik eindelyk goed en wel hier ben — in den hemel, weetje, FEMKE — nu kryg ik niets te weten, en alles blyft even verward, en niets gehoorzaamt myn wil, en in-plaats van licht dat helderheid geeft, zou ik hier m'n oogen moeten sluiten voor 'n licht dat alles even donker maakt als in m'n bedstee...

Ik doe het niet, FEMKE. Ik doe het *niet!* Ik sla m'n oogen *niet* neer!

En al zou God zeggen dat ik brutaal was, en dat ik niet blyven mocht in den hemel, ik doe het *niet!*

Want, zieje, waarom wou ik altyd zoo graag by God wezen? Wèl, juist om alles te *weten.*

En als dàt niet kan...

Ieder moet handelen naar z'n overtuiging. Dàt zal ik ook aan God zeggen. Dat zal ik hem heel goed zeggen!

Ik wil hem vragen waarom-i de Grieken niet helpt? Gut, FEMKE, ze vechten zoo! En ik wou er zoo erg graag by wezen. Maar ik moet eerst nog-eens in den handel.

Ik heb je nooit zien voorby-komen op den *Zeedyk*, en ik was er bly om. Als ik je gezien had...

Ja, dat zou wel prettig geweest zyn, als ik maar niet juist m'n kerfbuis had aangehad... .

Maar toch, ik zou je verzocht hebben nooit weêr in die buurt te komen. Want... daar loopen veel matrozen die soms... onfatsoenlyk zyn. Voor my was 't niets, weetje — gut, ik kan zelf al vloeken, en gemeene woorden weet ik ook! — neen, voor *my* was 't niets! Ik heb eens «godverdomme» gezegd tegen 'n Rus die me slaan wou. 't Is heusch waar dat ik zestien word in September, en ik zou best naar Griekenland durven gaan, vooral by 't paardenvolk, omdat men dan gauwer by de Turken is. Op den

Zeedyk heb ik met één hand den winkeltrap over de toonbank gezet, en m'nheer MOTTO zelf zei dat ik veel sterker was dan-i gedacht had.

En vind jy 't ook zoo slecht van me, dat ik aan dien ouden soldaat...

Nu, ook dàt wil ik aan God vragen! 't Zal me benieuwen wat-i zegt. Ik kon al die menschen te-gelyk niet verstandig maken...

De «massa» is niet dom, FEMKE, maar ze is...

Hoe zal ik je dat nu uitleggen? Als de jongens steenen op je bleek gooien, zyn dan die steenen verstandig? Wel neen! Zyn ze dom? Ook niet! 't Zyn maar gegooide steenen. Begryp je 't onderscheid wel, tusschen dom of verstandig, en... niet-dom of niet-verstandig... niemendal?

O, en hoe 't afgeloopen is met JAKOB CLAESZ! Dat zal ik vragen. En waarom God hem niet geholpen heeft? Als-i maar z'n been had gebroken, even voor 't uitzeilen. 't Had God maar één woord hoeven te kosten! Neen... niet eens 'n woord. Hy heeft maar te willen! Och, men kan zoo gemakkelyk voor alles zorgen, als men almachtig is! En daarom wou ik zoo graag... wat grooter zyn.

En jy zou prinses wezen. Niet omdat ik grootsch ben, maar... dan kon je my beter helpen in alles. We zouden samen alles uitroeien wat verkeerd is, en de menschen dwingen om goed te zyn, en... nooit iets te zeggen wat niet precies waar is.

Waarom zorgt God er niet voor, dat ze de waarheid zeggen? Vraag 't eens aan pater JANSEN. Maar myn... dominee — onze paters heeten dominee, weetje! — myn dominee gaf me nooit 'n antwoord dat ik begrypen kon.

Weet je wat-i zei? Hy zei dat God groot was, maar...

we begrypen hem niet! Waartoe dient dan de katechisatie? En wat hebben we aan z'n grootheid, als ze onbegrypelyk is? Daar zit juist de zaak... ik wou hem wèl begrypen! En jy zeker ook?

Vind jy 't mooi van God, dat-i zoo onbegrypelyk is? Je moet denken: hy is almachtig, en kon dus heel eenvoudig...

Kyk, de zaak is zoo, FEMKE. Hy kan zeggen: daar zy begrip, en er is begrip!

Want... begrip en licht is 'tzelfde, weetje!

En, FEMKE, denk eens, als ieder altyd alles begreep, zouden er geen slechte menschen meer zyn. En dan kon de koning wat rust nemen, want ieder zou zonder bevel of verbod, precies weten wat-i te doen en te laten had! Zou je dat niet mooi vinden?

't Is waar, dan hoefde ik niet naar Griekenland! Want alle Turken zouden dan op-eens... christenen worden, en aan niemand kwaad doen...

Maar... christenen doen ook wel eens kwaad. Hoe komt dit toch, als 't geloof zoo goed is? Ik kan je wel twintig oorlogen noemen — met de jaartallen er by, FEMKE! — van christenen tegen christenen. Hoe vind je dàt?

En by elken oorlog bidden ze aan beide kanten.

Hoe redt God zich uit al die gebeden? Hy mag niemand in nood laten die gedoopt is, en hem wat bidt om JEZUS' wil. Ik zal 't hem vragen.

Als ik er ben — in den hemel, meen ik — en ze bidden dan weer zoo tegen elkaêr in... weet je wat ik zeggen zal? Ik zal zeggen: houd eerst op met vechten! Dan zal *ik* zien wie gelyk heeft, en ieder 't zyne geven naar behooren.

Want dat eeuwige vechten is te ruw. 't Is Turkenwerk.

Menschen van goed geloof kunnen op beter manier te weten komen wat recht is.

Maar God schynt er niet op te letten. En dit zal ik hem flink zeggen... als ik ziek word van verdriet, en sterf, en in den hemel kom.

Hy wéét niet hoe raar 't hier op aarde soms toegaat, en denkt misschien dat alle menschen precies leven naar de Schrift. Dàt is niet waar! Ik zal 't hem zeggen.

En ook... dat er 'n nieuwe Schrift noodig is. Een beetje duidelyker, weetje? En al die koningen Israëls hoeven er niet in. Dat geeft niemendal! Zou jy 'r beter om bleeken, Femke, als je de namen wist van al de bleekmeisjes uit ouden tyd? Gut, dat doet er zoo weinig toe!

Maar wèl zou 't goed zyn, als je wat beter zeep had — ze ruikt zoo! — en als de jongens niet met steenen gooiden. God moest maken dat ze geen pleizier hadden in kwaad-doen, en de zeep...

Dit is nu zóó, Femke. Er groeien veel dingen... in de aarde, boven de aarde, in de zee, jazelfs in de lucht. En alles kan gebruikt worden, als we maar weten *hoe?* Dit moeten we trachten te leeren, en als we ons daarmeê yverig bezig-houden, vinden we telkens wat nieuws. Oom Sybrand heeft gezegd dat er 'n tyd komen zal dat men 'n zwavelstok kan aansteken aan den muur!

Dit kunnen we nu moeielyk gelooven, Femke, omdat we... dom zyn. Want jy en ik zyn wèl dom, maar... we kunnen wat leeren. En... daartoe leven wy. Zóó is 't eigenlyk, zou ik denken.

Er was 'n tyd dat men geen boek kon drukken. Alle werken waren maar geschreven met de pen, en de gezangen ook, en de psalmen ook, en de gebeden ook — verbeelje, hoe lastig in de kerk! — zoodat het heel wat in hàd, 'n

boek te krygen. De menschen hadden kramp in de vingers van al 't geschryf. En nu? Gut, by m'n gewezen patroon — — hy is weggeloopen naar Amerika — stond 'n heele winkel vol boeken, en de menschen betaalden maar 'n gulden per deel... als pand, weetje? En vóór de uitvinding van die kunst van drukken — 't gebeurde te Haarlem in den Hout, en ik zou je de zaak precies kunnen vertellen, want er zyn verssies op gemaakt — nu, toen was 'n boek zoo duur, zóó duur, dat... byna niemand wat te lezen kreeg. En nu betaal je voor 'n heelen almanak... met de verjaardagen van Koning en Koningin er by, en ook 't weêr, en de groenten die je zaaien moet, en paasch, pinkster en hemelvaart, en de kermissen, en de maan, en de paardemarkten, en printjes van nederlandsche heldendaden... och, FEMKE, dat alles koop je nu voor één dubbeltje! Is 't waar of niet?

Dit had vroeger onmogelyk geschenen, en wie 't voorspeld had, zou niet geloofd geworden zyn. Toch is 't gebeurd!

Zóó zal 't ook gaan met die zwavelstokjes zonder vuur, en... ze zullen ook wel zeep leeren maken, die niet zoo leelyk riekt. Want, FEMKE, als ik 'n schoon hemd aantrek, word ik misselyk, en dat kan toch Gods wil niet zyn!

Ik denk dat-i er pleizier in heeft dat we zoo sukkelen, om eens te zien, of we ons weten te redden. Heel goed! Maar dan mag hy ook niet boos worden, als we dikwyls den verkeerden weg opgaan, want als we dien kenden, zou er in 't vinden geen kunst liggen. En hy helpt ons niet. Heel goed! Maar wat doet-i dan met z'n Almacht?

O, FEMKE, als *ik* almachtig was, ik zou je...

Neen, ik zou beginnen met alles te begrypen, en alles te doen begrypen! De engelen moesten 'n katechismus maken met honderdduizend vragen, en... antwoorden! Goede wezenlyke antwoorden, weetje, en geen bybelteksten die geen

mensch begrypen kan.

Kyk, zóó — maar de antwoorden zet ik er nu niet by, omdat ik ze niet weet:

Waarom valt 'n appel?

Groeit 'n boom van-boven of van-onder?

Waarom ben ik zoo verdrietig?

Waarom gaapt men elkaêr na?

Hoe weet iemand of de pyn die hy in 't hoofd voelt, hoofdpyn is?

Waar woonden de vliegen, toen de menschen nog geen huizen hadden?

Hoe wist Adam, dat hy eten moest, als-i honger had? En waarom bracht-i de spys naar den mond, in-plaats van ze tegen de maag te drukken?

Hoe verstond-i Gods taal?

Zou STOFFEL *wel 'ns 'n fout gemaakt hebben?*

Waarom begryp ik nooit wat Jufvrouw LAPS *zegt? Is 't waar, dat zy de genade heeft? Hoe kom* ik *er aan?*

Wat moet 'n mensch doen om veel te weten, om... alles te weten?

Alles? Hm!

1119. De lezer ziet dat WOUTER's bescheidenheid zich niet uitstrekte tot de *res divinae*, en dat wel beschouwd de «Heer» meer reden dan Jufvrouw PIETERSE zou gehad hebben, hem z'n «brutaligheid» te verwyten.

Toch klaagde *zy* altyd, en de «Heer» zweeg. Hy was goedertierener dan zy.

Ik roep de Amsterdamsche buitensingels en de «paden» in den omtrek van FEMKE's huisje tot getuigen, dat ik z'n mymeringen hoogst-onvolkomen heb weergegeven. De vraag is of hyzelf in-staat zou geweest zyn tot meer nauw-

keurigheid. Neen, dit was-i niet! Hy zou 't er nog slechter afgebracht hebben dan ik.

De schildering der gedachten die hem bezig-hielden, is hierom zoo moeielyk, wyl hy ze niet beheerschte, en dus meer onderging dan voortbracht. De lezer zal opgemerkt hebben dat hy onder den invloed was van tegenstrydige aandoeningen die zich z'n ziel schenen te betwisten. Wel brak hier-en-daar 't gezond verstand door, maar onbestuurde fantazie speelde de hoofdrol. 't *Gevoel* was er. De *Verbeelding* was er. De *Moed* was er...

Nu ja, en toch... toch...

Ik beroep me weer op 't overhoop-gehaalde «moeder's naaikistje.»

WOUTER grabbelde met onbescheiden hand in de gegevens die moeder Natuur had neergelegd in z'n gemoed.

Dat er onder die gegevens ook anderen waren, dan de door DA COSTA genoemden, spreekt vanzelf. Doch ik zei reeds dat we die misschien te beschouwen hebben als *corollair*.

Het sentimenteele is voorzeker 'n uitvloeisel — 'n leelyk uitwas vaak! — van *sentiment*. (**114**) En 't sentimenteele wàs er!

Moed? Wel zeker! En meer dan dat zelfs, of... iets anders, dat er uit heel de verte op geleek. We zagen immers dat er vermetelheid en lust in uittarting huisde onder al dien kinderlyken schroom? Overmoed dus... 'n leelyk ding! Maar toch... 't is niet ieder gegeven, God te roepen ter verantwoording, en pruimtabak te leveren aan 'n zondebok van de «massa.»

En de *Verbeelding?*

«Nu, dááraan ontbrak het hem waarachtig niet!» hoor ik den lezer roepen. Juist. Maar ook deze hoedanigheid openbaarde

zich op niet gewone wys. Men moet erkennen dat WOUTER's idealen niet precies gekopiëerd waren uit z'n romans. Iets dat anders wel eens 't geval is by sommigen die in sentiment doen, of daarover schryven.

En ook 't hysterisch element — wie 't weglaat by menschschilderen of geschiedschryven, is 'n knoeier of 'n huichelaar, d. i. beide te-gelyk — ontbrak niet!

Er staan of liggen my 'n paar beelden voor den geest, die de stemming van WOUTER's gemoed redelyk zuiver voorstellen, maar... ze klinken onklassisch. In-gods-naam — d. i. ik wil niet verantwoordelyk zyn voor 't litterarisch gehalte — WOUTER's ziel geleek op 'n schotel melkpap waaruit de bliksem schoot, op 'n donderend bloembed.

Elken keer als-i uitging om FEMKE te zien, meende hy bedroefd te zullen wezen, als 't weer mislukte. Maar na 'n paar alinea's gepeins, vergat hy... FEMKE niet, maar z'n lust om haar in persoon te ontmoeten. Z'n mymeren, en hopen, en wenschen, en droomen... dit alles wàs hem FEMKE. De mogelykheid bestond, dat ze, op-eens vóór hem staande, onvriendelyk zou ontvangen zyn, en dat hy, onverhoeds door haar teruggeroepen in... 'n àndere werkelykheid dan die waarin hy zweefde, haar had toegevoegd:

— Ach, had je me niet nog 'n oogenblik kunnen alleen laten? Ik vroeg juist iets aan God. Wie weet of-i ditmaal niet zou geantwoord hebben!

'n Zonderling vryertje!

1120. Éénmaal slechts verzette zich iets tegen den loop zyner gedachten. Hy voelde zich leeg, en te dom om verdriet te hebben over domheid. Misschien was de oorzaak van stoffelyken aard. We zyn zoo afhankelyk van huid-uitwaseming, onderbuik, tandpyn...

Waarom toch, o God? zou WOUTER gevraagd hebben, als-i geweten had wat hem schortte.

Eens dan was-i niet opgewekt om deze of dergelyke vragen te doen, en hy verveelde zich. Z'n stemming zakte laag genoeg om hem ditmaal werkelyk behoefte te doen voelen aan FEMKE zelf, aan FEMKE met haar frisch gelaat, met haar reinen blik, met haar vriendelyken lach, de FEMKE die onpoëtische lengte, breedte, hoogte en zwaarte had...

— Ik wil haar zien, riep hy, ik *wil!* En als vrouw CLAUS naar wurmen vraagt... 't kan me niet schelen: ik wil FEMKE zien!

Hy trad het erf op, en klopte aan. Er werd «binnen» geroepen. Dit was wel 'n beetje wreed, want er hoort heel wat toe, om zoo'n klink optelichten! Maar WOUTER déèd het: misschien dacht-i aan Missolunghi en dien Lord.

De Turken die hy ditmaal tegenover zich zag, hadden geen verschrikkelyk voorkomen. Ze waren ongewapend, en vermoordden geen enkelen zuigeling.

Maar... FEMKE was er niet by.

Vrouw CLAUS stond allerhuiselykst aan 'n wasemende waschtobbe — de zeep stonk... turksch! — en pater JANSEN rookte even huiselyk 'n goudsche pyp.

— Zoo, jonge-heer, ben jy daar? Kom aan, dat 's goed! Dat 's nou 't jongetje dat aan onze FEM die mooie prent gaf, weetje, pater?

De pater knikte hem vriendelyk toe, en rookte welbehagelyk door, zonder 't minste blyk te geven van byzondere godzaligheid.

— Ja, jufvrouw, ik kwam 'ns kyken of...

— Daar doe je goed aan, jongen! Wil je-n-'n boteram? En

hoe maakt 't je moeder? Is ze weer beter? Ze-n-is ommers ziek geweest? Hy is 'n goed jongetje, pater. FEM heeft het gezeid. Is je moeder weer beter? *Ze* was ommers ziek, niet waar.? Koorts... of... 'n beroerte, of... wat was 't ook?

— Gut né, jufvrouw...

— Je moet me geen jufvrouw noemen, want ik ben waschvrouw. Ieder moet in z'n stand blyven, niet waar, pater? Zóó, is je moeder niet ziek geweest? Nu, des-te-beter! Ik meende dat ze ziek geweest was. 't Zal 'n ander geweest zyn. 'n Mensch heeft zoo veel aan z'n hoofd. Houd je van kaas? 't Is leidsche.

De goede vrouw maakte 'n boteram gereed, kyk! Als TRUI 't gezien had, was ze flauw gevallen. In de... zooveelste onderklasse namelyk van «*Burgerstand*» II of III. (Pp), heerscht 'n fatsoenlyke schrielheid die niet bestaat by den zoogenaamd-werkenden stand. Arbeiders — mits de zoodanigen die hun geld niet besteden aan jenever — zyn minder bekrompen in de toedeeling van voedsel aan hun gezin, dan de lieden die hun kinderen fransche namen geven, en de «*Kersnacht*» reciteeren, of in andere fatsoenlykhedens doen.

WOUTER had nooit zoo'n boteram gezien. Hy wist waarlyk niet of-i het ding in de breedte of in de dikte moest ontleden, maar de richting der kaas wees hem welwillend den weg. Rond-uit gezegd...

O, realistische FANCY!

... rond-uit gezegd, vrouw CLAUS beviel hem byzonder!

En pater JANSEN ook, schoon deze zich heel anders vertoonde dan WOUTER verwacht had.

By de bekrompen stiptheid van opvatting die hem eigen, en 't gevolg was van z'n oprechtheid, had hy altyd gemeend dat 'n pastoor, 'n geestelyke, 'n godsman, geheel-en-al

vervuld moest zyn van bovenaardsche zaken. Wel was hy eenigszins van deze dwaling genezen door aanraking met huis- en andere dominees, maar toch ook deze soort van godverkondigers — hoe aardsch dan ook, en onzienerlyk! — hadden zich steeds aan hem geopenbaard op 'n wyze die hem dwong hen aantezien voor iets byzonders. Ze droegen geen kemelsharen kleed, dat 's waar, maar ze hadden 'n driekantigen hoed op 't hoofd, en heel andere broeken aan, dan menschen die in aardsche zaken doen. Misschien zou Johannes zich ook zoo gekleed hebben, als-i Jezus komst had moeten aankondigen in Amsterdam, waar geen woestynen zyn en weinig sprinkhanen. Wouter wist alzoo 't kostuum der leeraren in *zyn* kerk, vry wel pas te maken by z'n indrukken. En dit kostte hem op 't eerste gezicht even weinig moeite by pater Jansen, die 'n ander jasje droeg dan menschen die niet leven van God, hemelryk en geloof.

Maar... de houding! Maar... 't spreken! Maar... de toon!

De aan Wouter bekende dominees waren in hun voorkomen en gesprekken wel niet... heilig, maar ze spraken toch als 'n boek, en hoestten heel anders dan stervelingen en leeken. Dit nu was by pater Jansen 't geval niet. De man was, zoo-al niet eenvoudig als 'n wysgeer, dan toch ongemaakt als 'n boer. Van pedanterie vond men by hem geen spoor, en de man zou werkelyk zéér hoog hebben gestaan, als-i minder onnoozel geweest was. Geestelyke hoogmoed was hem onbekend. Hy bezocht de schaapjes zyner kudde zeer trouw, en... de armen by-voorkeur, niet uit pronkerigen weldadigheidszin — hyzelf was dood-arm — maar omdat-i in de lagere standen zich meer op z'n gemak voelde. Ook hield hy veel van boterammen, zoo-als die welke vrouw Claus gewoon was haar gasten voortezetten. Overigens bediende hy stipt de mis, sprak nu-en-dan 'n preekjen over

de zonden van den dag — de lezer heeft er een te-goed! — katechiseerde, confirmeerde, absolveerde... alles zonder de minste pretensie op hoogheid. Hy oefende z'n... ambt uit, als 'n beroep of ambacht, en dacht er niet aan, verschil van toon te leggen in de mededeelingen: dat hy «by de kerk» was gegaan, en: dat z'n broers in Noordbraband de zaak van z'n vader voortzetten, die hoefsmid en herbergier was geweest.

— En wat wil jy worden, jonge-heer? vraagde hy aan Wouter. Want... ieder moet wat worden in de wereld. Heb je geen zin in boekbinden? Dat 's 'n goed vak.

— Ik ben... in den handel geweest, m'nheer, en... ik ga er weer in.

— Wel, dat 's goed! Dan kan je-n-'n ryk man worden. Vooral hier te Amsterdam, want... Amsterdam is 'n handelsstad.

Wouter sprak 't niet tegen. Jazelfs, hy had wel lust gehad er bytevoegen: «'t Is de grootste koopstad van Europa, m'nheer!» Maar... hy was verbluft door 't... onhemelsche van pater Jansen's taal. Niet dat hy daarin iets afkeurde, o neen! Maar... 't bevreemdde hem.

't Zou nog erger worden!

— 'n Jongetjen als jy moet goed eten... je ziet 'r bleekjes uit. M'n broêr by Vucht knypt 'n hoefyzer krom. Wat zeg je dáárvan? Heb je wel 'ns noordbrabandsche mik gegeten? 't Is 't beste brood! Maar ham is ook niet kwaad. 'n Mensch die niet goed eet, wordt... kreuzelig. Ik eet altyd twee boterammen, als ik by Vrouw Claus kom, maar ik ben lang zoo sterk niet als m'n broer. Gut, je moest de Vuchter kermis 'ns zien! Dat's me-n-'n pret!

Het zou inderdaad jammer wezen, indien de lezer zich voorstelde dat de toon dezer gesprekken onzen Wouter on-

aangenaam aandeed. Volstrekt niet. Maar verwonderd wàs-i. Luchtiger, makkelyker, ongesierder had-i nog nooit boodschappen uit den hemel t'huisgekregen! En uit den hemel kwamen ze toch, de woorden in vriendelyk brabandschen tongval — 'n ongemaaktheid te-meer! — die pater JANSEN ten-beste gaf tusschen de rookwolken van z'n pyp in.

O, zeker niet, verstoord was WOUTER niet! Menige boekerig-valsche verhevenheid neep hem dieper wond, dan deze goedig-huisbakken gewoonheid. Ook *zyn* FANCY was goedig, en *bourgeois*, en onopgesmukt... als 't haar zoo 'ns in den zin kwam! Ook *zy* zou den neus niet hebben opgetrokken voor «mik» en kermispret!

Maar... WOUTER meende juist dat dit 'n fout van haar was! Hy beschuldigde z'n smaakjes, hebbelykheden, lusten en grillen van verregaande onaanzienlykheid.

En zie, daar zat 'n man met 'n vreemden jas aan — en dus tot verkondiger geykt! — zoo gemoedelyk te praten, als-of er geen God, geen genade, geen geloovery — en geen hel vooral! — in de wereld was! Die man kende God — hy werd er voor betaald! — en was verheugd over de kracht van z'n broêr, den smid! Die man was van beroep: zaligmaker, en toch hield-i van kaas en dikke boterammen!

Nog nooit had iets dat van God scheen te komen, zich aan WOUTER zoo liefelyk geopenbaard. Maar hy aanvaardde de boodschap met schroom, en dacht, en dacht, en... zei:

— M'nheer, ik wou zoo graag weten wie God is!

Pater JANSEN keek vreemd op. Hy scheen te twyfelen of-i wel juist verstaan had. Eindelyk:

— Wèl, dat is heel goed van je! Dan moet je...

— Maar, pater, riep Vrouw CLAUS, 't kind is niet van de kerk! Ben je wèl, jongen, of heb ik 't mis?

— Ja, jufvrouw, ik ben wèl van de kerk, en al aangenomen ook, maar...

— Nu ja, aangenomen, maar...

— Op de Noordermarkt, jufvrouw!

— Juist, maar zieje, in *die* kerk...

De goede vrouw had het hart niet, of hart te veel, om hem te zeggen dat die aannemery niet de rechte was.

— Ben je... by-voorbeeld, om nu eens iets te noemen, ben je gevormd?

— Gevormd?

— Wel zeker! Want als je niet gevormd bent...

Wat WOUTER 'n zonderling gezicht zette! *Hy* niet gevormd!

... als je niet gevormd bent door den bisschop, dan... zieje... dan...

In-godsnaam! WOUTER moest tot z'n schaamte erkennen dat-i 'n ongevormd wezen was, 'n *moles*, 'n «massa» misschien, een van de ergste dingen die hem konden overkomen.

— Wie God wil leeren kennen, moet braaf leven, zei pater JANSEN.

— Wel zeker, vulde Vrouw CLAUS aan, en de artikelen des geloofs van-buiten leeren. Die moet je-n-onze FEM 'ns hooren opzeggen. Dàt 's 'n lust! Niet waar, pater? Ze-n-is m'n eigen kind, maar... dàt 's me-n-'n meid!

— Ja, FEMKE is 'n heel braaf meisje, zei de pater...

WOUTER had hem wel om den hals willen vliegen.

... ik heb nooit moeite met haar.

Dit klonk minder mooi, en zeer professioneel. Zóó meende het dan ook pater JANSEN. Z'n bedoeling was dat de smetjes op de ziel van 't meisje, zich zoo makkelyk lieten afwisschen. Hy sprak ongeveer als 'n keukenmeid die haar yzeren pot

pryst, omdat-i «zoo goed schuurt.»

En de pater had nog meer lof voor Femke ten-beste. Ze had z'n onderbroeken zoo netjes versteld!

O Fancy!

Neen... alweer stuitte deze triviale loftuiting Wouter's schoonheidsgevoel niet, of althans z'n schoonheidsgevoel niet het meest. Er kwam iets anders in het spel. De hoogheid van Fancy versmaadde 't rangverschil tusschen pater's onderbroeken en den melkweg, en kon zich niet geraakt voelen, noch door 't burgerlyke, noch door ongekleedheid... zy die gewoon was alles naakt te zien, paters en Mensheid!

Een geheel ànder element van wrevel begon meetespreken in 'n deel van Wouter zelf, een deel dat ook door háár werd geduld en begrepen, omdat niets haar vreemd mocht zyn, zelfs niet het menschelyke... *vooral* 't menschelyke niet!

Wouter was *zestien* jaren oud, 'n kleine man dus, en... iets anders nog: 'n mannetje!

Wat hoefde Femke zich intelaten met dien pater z'n onderbroek!

— Ja, zei de moeder, handig is ze-n-als 'n weerlichie! Is er niet wat van je stuk, pater? Stuur 't maar gerust hier!

Wouter gloeide. Waren 't dan in-gods-naam maar halskraagjes, kouzen, of... vesten, of... ziedaar — als 't dan volstrekt iets wezen moest van verdrietigen aard — al was 't dan maar 'n bovenbroek!

... stuur 't maar hier, pater, want al is onze Fem er niet...

Wáár zou ze wezen?

... *ik* zal je boeltje wel heel maken! Dat kan *ik* ook nog wel!

Goddank! Beste, lieve, heerlyke Vrouw CLAUS! Doe het, doe het, doe het, en laat FEMKE waar ze-n-is!

Maar... wáár zou ze zyn?

Zoo *dacht* WOUTER. Ziehier wat-i *zei*, de leugenaar, de gauwdief, de huichelende booswicht... het menschje:

— Hé, 't is waar ook, Vrouw CLAUS, ik zou waarlyk haast vergeten hebben te vragen waar toch uwe dochter FEMKE is?

— FEM? Wèl, die is by 'n nicht van ons, die 'n meid ziek heeft, want... we zyn van heel gocie familie, jonge-heer! FEM is by de kinderen van onze nicht.

Moed om te vragen waar die nicht woonde, had WOUTER weer niet. De deugniet zette 'n gezicht als-of-i geheel-en-al voldaan was.

Na eenig toeven en dralen en heen-en-weer schuiven op z'n stoel — WOUTER wist nog niet hoe men 'n bezoek afbreekt: velen leeren het nooit! — verliet hy met pater JANSEN het huisje.

Het verregaand liberalismus van Jufvrouw PIETERSE *is oorzaak dat de lezer ditmaal niet te weten komt waarom pater* JANSEN *zoo doof was aan z'n linker-oor.* «Dat is Gods vinger» *en:* «is 't niet, of er 'n Duivel in 't spel is?» *eenigszins toegelicht. Als hagel! Platonistische hoestbuien, model-uithangborden van wysgeerighedens:* cave!

1121. Wil je me-n-'n pleizier doen, zei de goede man, loop dan aan m'n rechterzy, want ik ben doof hier.

En hy wees op zyn linkeroor.

— Ik zal je vertellen hoe dat komt. Toen ik 'n kleine jongen was... kan je goed klimmen?

— N...é, m'nheer!

— Zoo? Nu, ik wel! In heel Vucht was geen jongen die zoo goed kon klimmen als ik. Weetje wat ik gedaan heb? Ik heb eens 'n bloempotjen uit 'n venster van de derde verdieping gehaald. En... onze pastoor was niet gemakkelyk, in 't geheel niet! Hy wou me niet aannemen, voor ik 't potje had teruggebracht, en excuus gevraagd aan de oude Jufvrouw. Want het was 't potje van 'n oude Jufvrouw. En toen is zyzelf naar den pastoor gegaan om voor my te spre-

ken. En aangenomen hééft-i me! Maar aan de twintig *confiteors* zat ik vast, hoorje, vast als 'n bliek aan den hoek. Ik houd niet van bliek... 't is 'n gemeene visch. Nu, er was niets aan te doen! Gut, de man was zoo streng...

Maar ik zou je vertellen waarom ik zoo doof ben aan m'n linkeroor.

Op 't simmenarie was 'n student — hy is nu kanunnik, ergens in de Rynlanden, en zal wel bisschop worden ook, en misschien wel paus, want... knap wàs-i! Ik zal maar zeggen dat-i... VINK heette... maar z'n naam was anders, dit begryp je. Die VINK was 'n slechte jongen. Maar nooit kreeg-i straf, want hy paste goed op z'n tellen! Help 'ns kyken, of-i geen bisschop wordt, of... paus! Je moest hem 'ns hooren, als-i 'n brok uit de *Vulgata* opzei! Hy kon drie uur spreken achter elkaêr, en vergiste zich nooit in 'n tekst.

Er was er maar één die byna tegen hem op kon... in leeren, weetje, en in kennis, en in latyn, en zoo-al. Maar in gedrag...

Neen, neen, neen, die ander was heel goed van gedrag. Zoo goed als VINK durfde denken, maar... hy stond niet op zoo'n goeden voet met de professers. Ik mag je z'n naam wel noemen, omdat-i dood is, en bovendien ik heb niets dan goeds van hem te zeggen... hy heette KRUGER. O, 'n beste jongen! Dit kan ik je verzekeren.

Ja, KRUGER was 'n beste jongen, en byna zoo knap als VINK... misschien wel knapper. Somtyds wist onze rector zelf niet, wie de eerste wezen zou, en de studenten maakten er weddenschappen over. Ik verloor altyd, want ik wedde op KRUGER... omdat ik zooveel van hem hield.

Eens nu, toen de tyd van 't examen naderde, was KRUGER's vader ziek geworden — ik kende den man heel goed, hy was bakker in Tilburg — en KRUGER moest onverwachts

naar huis. Dit speet hem zeer, want hy was VINK 'n paar punten vóór, en zou zeker de eerste gebleven zyn, als-i maar had kunnen doorwerken. We hadden alle dagen de gewone lessen, en daarvoor kreeg-i nu geen punten. Maar dit zou niemendal geweest zyn, als-i maar kon meedingen in 't *Specimen*, klasse: *rhetoriek-eerste*, en: *theologie-derde*. Daarvoor worden hooge punten gegeven, weetje, en wie dáárin wint, kan de punten van de kleine les best missen.

We hadden in *rhetoriek-eerste* dat jaar: *de eloquentiâ*, en in *theologie-derde: de substantiâ archangelorum*... heele moeielyke stukken, dit voelje wel!

KRUGER zond z'n: *de eloquentiâ* van-huis — en 't was heel goed... mooi, hoor! — maar hy schreef aan onzen pater *theologie-derde* dat-i 'n: *de substantiâ archangelorum* reeds vroeger had behandeld... verbeelje, uit liefhebbery! Je ziet dus wel dat-i heel knap was, en lust in werken had. Want wie zóó-iets voor z'n pleizier doet...

— Ben je nu heelemaal mal, jongen, of wat scheelt je! Loop je met 'n pastoor? Hoe kom je nu in-gods-heerennaam dáár weer aan? Hier, zeg ik je, hier! In huis... terstond! Heere-jesis-kristis, wat heb ik 'n last van dàt kind!

Met deze woorden brak Jufvrouw PIETERSE voor ditmaal de kennismaking met pater JANSEN af.

De weg dien de beide kinderen hadden ingeslagen, leidde voorby WOUTER's woning, en z'n moeder die juist in onderhandeling was met 'n groentejood over 'n paar kop stoof-appelen, meende 'n beroerte te krygen van ergernis.

— Met 'n pastoor! STOFFEL, kom 'ns gauw beneden... de jongen loopt met 'n pastoor!

Tranen van smart schoten WOUTER in de oogen. Hy vond pater JANSEN 'n lieve, goede man, die zoo'n bejegening niet verdiende. En dit was de zuivere waarheid.

De goedhartige lezer hoopt dat al die ruwheid den armen doove slechts bereikte aan den linkerkant.

Dit scheen wel zoo. Want toen WOUTER hem zeide dat daar z'n woning was, en dat hy geroepen werd door z'n moeder, antwoordde de man heel goedig:

— Zóó... woon je daar? Nu dan zal ik je-n-'n volgenden keer vertellen waarom ik zoo doof ben aan m'n linkeroor... heelemaal doof, weetje?

Goddank! dacht WOUTER, en hy wischte z'n tranen af.

Het kwam hem voor, dat z'n moeder 'n zware zonde begaan had, en dat 'n vyftigtal *confiteors*...

Of hoe heetten ook de dingen, waarmee op 't «simmenarie» 't krabbedieven van 'n bloempot gestraft wordt?

— Ah... ja, dit wou ik je nog even zeggen, kwam pater JANSEN terugkeerend hem verzekeren, die anjeliertjes van de oude Jufvrouw DUNGELAAR... 't was om de bloemen niet, en ook niet om den pot, zieje, maar alleen omdat ik zoo'n lust in klimmen had. Anders... men moet nooit iets wegnemen wat 'n ander behoort, al staat het nog zoo hoog. Dag, jongeheer!

En na 'n onverdiend-vriendelyken groet aan Jufvrouw PIETERSE, ging de man zyns weegs.

STOFFEL erkende dat het zeer verkeerd was, met pastoors te loopen...

— 't Is of-i mal is, zei Jufvrouw PIETERSE.
— Ja, moeder, stapelmal! Maar de oorzaak is eigenlyk dat-i geen werk heeft, en maar zoowat rondslentert. Op zoo'n manier komt er nooit iets van hem te-recht.

Onze wysgeer had wel 'ns slechter gesproken, al zy het dan dat-i in dit byzonder geval niet geheel-en-al gelyk had.

WOUTER liep niet leeg. De zaak was maar, dat-i niets tastbaars voortbracht. STOFFEL begreep noch wist iets van de gisting die in hem woelde.

— Wel zeker, zei Jufvrouw PIETERSE, 't kind moet werk hebben. Als-i maar letterzetten wou! Of in 'n schoenewinkel. Gut, ik verg niet dat-i zelf 'n schoen maakt!

— Dat loopen met pastoors komt alleen voort uit ledigheid, moeder. Loop *ik* met 'n pastoor? Nooit! Waarom niet? Omdat ik alle dagen naar m'n school ga.

— Ja, STOFFEL, jy gaat alle dagen naar je school.

— Anders... er zyn wel goede pastoors ook. Daar heb je byv. LUTHER, dat was ook 'n soort van pastoor. En wat deed-i?

— Wel zeker, hy heeft de menschen griffermeerd gemaakt.

— Luthersch, moeder! Nu, dat 's byna 'tzelfde. We moeten niet zoo bekrompen wezen, moeder!

— Wel neen, 'n mensch moet nooit bekrompen wezen! Precies wat ik altyd zeg. Want, STOFFEL, wat doet er 'n mensch z'n geloof toe, niet waar, als-i maar braaf is, en niet roomsch.

Enz. Enz. Enz.

WOUTER sprak meer waarheid dan hyzelf wist, toen-i zich by Vrouw CLAUS den rang aanmatigde van iemand die «in den handel» geweest was, en weer «in den handel» gaan zou. Hy kwam er werkelyk weer «in.»

Door bemiddeling van zekeren leerkooper die — commerciëel gesproken — zeer na verwant was aan de schoenen die voorgaven uit Parys gekomen te zyn, werd ons heldje aangenomen als jongste bediende by 'n firma wier weledelheid iets minder apokrief was dan de ons bekende zeedyksche van MOTTO, HANDEL & Cie. WOUTER zou 'n nieuwen leertyd ingaan op 't wereldberoemd kantoor van de heeren OUWETYD & KOPPERLITH.

De zaak erlangde haar beslag op 'n woensdag, en de nieuwe betrekking zou zonder fout aanstaanden maandag aan-

vaard worden.

Voor 't evenwel zoo-ver was, geschiedden er vreemde dingen, die waarlyk wel eenigermate de strekking hadden om Wouter te stempelen tot iets wat-i niet was — god-bewaarme! — tot 'n romanheld.

1122. De lezer zal wel 'ns opgemerkt hebben dat nu-en-dan zekere byzonderheden van eenigszins gelyksoortigen aard, elkander in kort tydverloop opvolgen, als waren ze vruchten van één saisoen.

Ik meen twee verklaringen voor dit verschynsel gevonden te hebben, die misschien dikwyls te-gelyker-tyd van gedeeltelyke toepassing zyn.

In de eerste plaats behooren wy ons tot het begrypen van zulken raadselachtigen samenloop, toeteleggen op de kansrekening. De seriën van gelyksoortige voorvallen hebben gelyk recht op bestaan, als even uitgebreide reeksen van intermitteerende gebeurtenissen. «*Heden zóó*, *en morgen* weder *zoo!*» is evenzeer 't wachtwoord van de logische noodzakelykheid, als: «*van-daag dùs*, *en morgen zal 't* anders *wezen!*»

Maar wy begaan gewoonlyk de fout — en wel by-afwisseling aan twee kanten — een dezer regels meer byzonder te vinden dan ze verdient. En waar we haar door de werkelykheid toegepast zien, denken wy spoedig aan iets vreemds.

Uit de gegevens die in zekeren kring bestaan — hoe nauw die kring ook zy — *kunnen* 'n zeer groot aantal gebeurtenissen voortvloeien. De uitgebreidheid van 't veld der mogelykheden bewerkt dat *afwisseling van soort* zich menigvuldiger vertoont dan *gelyksoortigheid.* Hieraan zyn we zoo gewoon, dat wy de kans-aanspraak van 't wèl opvolgen in saemgedrongen tydruimte, dikwyls uit het oog verliezen. Toch moet deze aanspraak bevredigd worden, wanneer de symmetrie be-

waard zal blyven, die de natuur der dingen genoodzaakt is voorttebrengen uit schynbare wanorde.

Wat wy — slechts ten-deele kennende, en dus oppervlakkig oordeelend — «orde» zouden noemen, strydt gewoonlyk tegen de logika, d. i. tegen de mogelykheid.

Want: wat op logische gronden niet wezen kàn, *is* niet.

1123. Het aantal boomen is grooter dan 't aantal bladen van den boom die 't meest bladen draagt. Minstens twee boomen moeten dus 'n gelyk getal bladen hebben.

Aannemende dat er *dertienhonderd millioen* menschen leven, dan volgt hieruit dat er minstens ruim $3^1/_2$ millioen menschen op denzelfden dag jarig zyn. Want zóóveel bedraagt het quotiënt van

1300.000.000 : 365.

Het samenvallen der verjaardagen van sommige personen op één dag, is dus geen gevolg van eigendunkelyke beschikking, van willekeur, van 'n gril: het *moet* zoo wezen. De kans op ontmoeting van 'n persoon die jarig is op denzelfden dag als wy, wordt weer bepaald door 'n anderen deeler, waaruit 'n ander quotiënt voortvloeit.

Geen macht ter-wereld — noch buiten de wereld! — is in-staat deze quotiënten te veranderen. Heel gelukkig! Een Almacht die 't beproefde, zou blyk geven van krankzinnigheid, en dus *ipso facto* géén Almacht zyn.

Wie in één worp vier ballen zoodanig werpt dat ze moeten te-recht komen in 'n bak dien men in vier gelyke vakken verdeelde, heeft — zonder belemmerende by-oorzaken, als byv. de verspreiding door wryving — slechts *drie twee-en-dertigste* kans dat er in elk vak een bal komt te liggen. Op-dendunr zal 't een berekenbaar getal keeren voorkomen, dat deze

verhouding ten-achter geraakt, waaruit volgt dat zy zich in andere oogenblikken door sneller herhaling verevenen moet.

Wie dan in zoodanig oogenblik van herstel der evenredigheid, alleen acht-slaat op de frequentie der verschyning van 't byzondere, en niet gelet heeft op 't uitblyven van de verevening in andere perioden, meent ten-onrechte dat-i te doen heeft met iets byzonders, met 'n schreeuwende onregelmatigheid, met... 'n wonder!

Zyn de op-eengedrongen voorvallen gunstig, dan heeft «Gods vinger» ze zoo geschikt.

In het tegen-overgesteld geval speelt de Duivel z'n rol.

De eene meening is de andere waard.

Logische noodzakelykheid laat zich niet door vingers of klauwen van goden en duivels beheerschen. *Twee maal twee* is *vier*, met of zonder — d. i. tégen — God. Met of zonder Duivel, d. i. tégen Duivel. Want zoo'n Duivel kan niet bestaan zonder 'n beetje: *twee maal twee* is *drie*, of... *vyf*, naar verkiezing.

En die God ook niet!

Het verzinnen van zulke ongerymdheden, is 'n verkeerd middel om te geraken tot opheldering van mysteriën. Wie iets begrypen wil, moet niet beginnen met het voor-opstellen van 'n onbegrypelykheid.

By 'n correcte aanwending van ons denkvermogen...

GENOT en DEUGD, lezer! Zyt ge niet tevreden met *dit* Evangelie?

... by 't correct denken behooren wy vooral te letten... ik mag niet zeggen: op 'tgeen we niet weten. Dit kàn niet. Maar hierop toch: dàt we zoo weinig weten, en dat het onbekende, *op-straffe van* NIET-ZYN, gehoorzaamt aan dezelfde

wet van noodzakelykheid, als 't ons wèl bekende, stevige, trouwe: $2 \times 2 = 4$.

Ten-opzichte van al deze stellingen, beroep ik my overigens op zekere hoofdstukken in «*Millioenen-studiën.*» *)

1124. Het aantal gebeurtenissen die door de natuur der dingen voortdurend worden geworpen in den vergaêrbak van het leven, is zéér groot, en zelfs by-wyze van spreken oneindig.

Dit is ook daar van volle toepassing, waar we — gelyk met onzen Wouter tot-nog-toe 't geval was — slechts te doen hebben met 'n betrekkelyk gering aantal gegevens. Hoe weinig ook in getal, hoe onaanzienlyk in schynbare beteekenis en strekking, by gunstige ontwikkeling bevatten zy ruimte en stof tot het veroorzaken van billioenen gebeurlykheden.

Is 't dus wonderlyk, of zelfs vreemd, dat nu-en-dan 'n paar daarvan, ja... drie, vier, of al waren 't méér, in één vakje vielen? Dat ze zich samendrongen in 't verloop van slechts 'n halve week?

De onbeduidendheid die tot-nog-toe het doorgaand kenmerk was geweest van z'n levensloopje, had recht op wat rust. En, omgekeerd, het vreemde drong aan op verevening van achterstand.

Toch misschien lag niet in deze behoefte aan herstel van evenwicht alleen, de oorzaak van de serie der gebeurtenissen die Wouter's leven beroerden gedurende de laatste halfweek

---

*) Ik verklaar by dezen uitdrukkelyk, dat de vertraging in de verschyning der laatste aflevering van dat werk, in-geenen-deele mag geweten worden aan den heer Waltman. Er bestaan oorzaken die my 't publiceeren van het slot dier studiën moeielyk maken, en die ik den lezer zal meedeelen. Toch hoop ik weldra te slagen. (Aug. 1873.)

zyner ambteloosheid tusschen twee «handels» in.

Een tweede verklaring namelyk van 't hier bedoeld samenscholen der aandoeningen — onverspreide hagelkorrels die zich vereenigen tot kogel! — kan getrokken worden uit de homogeniteit der gegevens.

We dachten zoo-even alle by-oorzaken die de wiskunstige zuiverheid der kans konden vervalschen, gemakshalve weg. En by behandeling van 'n rekenkunstig vraagstuk zou dit wegdenken dan ook geoorloofd zyn.

Maar op 't bonte levensveld bestaat nauwe affiniteit tusschen planten die naast elkaer opschieten uit denzelfden grond, en dus wel genoodzaakt zyn zich te voeden met gedeeltelyk dezelfde stoffen.

De geworpen ballen hebben wel degelyk reden om méér keeren in één vakje te vallen dan de nuchter-arithmetische kans meebrengt.

Al ontsnappen òns, menschen, zoo menigmaal de *preuves* van oorzakelyke verwantschap, toch bestaan ze! De natuur der dingen is 'n correcte boekhoudster, en zou volkomen in-staat zyn...

Wanneer 't stomme ding by-machte was zich anders uittedrukken dan door feiten!

Wanneer het alles beheerschende — maar onmachtige! — ding tot *iets* in-staat was!

... ze zou ons de kleine postjes kunnen aanwyzen en voorrekenen, die — even dapper als de ons bekende zoogenaamdgroote! — hebben meegewerkt aan 't voortbrengen van het Saldo dat ons zoo verbaasde, omdat *wy*... zeer slordige boekhouders zyn.

Indien *wy* de kansen beheerschten, kreeg gewis niet ieder

haar bescheiden deel.

1125. Wie alles wist, zou zich nooit verwonderen. Dewyl alzoo, in zekere gevallen, gebrek aan verwondering zou kunnen doorgaan voor kennis, hebben sommigen, die te weinig weten om zich te verwonderen, zich dat gebrek aangeschaft. Zóó is 't bekende *nil mirari* 'n rinkelbel van zotskappen geworden.

1126. PLATO was eens zwaar verkouden, en gaf er blyk van. THERSITES hoestte hem na, en vroeg:

— Lyk ik nu niet op PLATO?

Dit was 't ergste niet, want vragen staat vry.

't Ergste was dat er duizenden en duizenden antwoordden:

— Precies! Leve THERSITES, de nieuwe wysgeer!

De man heeft school gemaakt.

En daarom: *cave*, *caveto*, *caveto*, *cavete*, *cavetote*, *caveunto!*

Voornaam bezoek. Koningen en oliekoeken. De gesprekken der «massa.» Catapultische inspatting der «massa.» Où peut on être mieux? *Zweven en vallen. Helaas! De auteur is beschaamd over z'n held, en bevreesd dat dit wel 'ns meer zal gebeuren.*

1127. WOUTER hoestte niemand na, en verwonderde zich telkens. Hy was te onwetend om er voor bewaard te blyven, niet bot genoeg om 't nooit te doen, en te eerlyk om anders te hoesten dan z'n eigen verkoudheid meebracht.

Gedurende den loop der week die z'n tweede plaatsing «in den handel» vooraf ging, werd-i door 'n drie- viertal ontmoetingen zoo vreemd heen-en-weer geslingerd, dat-i zich byna suf voelde, en veel moeite had om z'n hoofdje heel te houden.

En z'n hart ook!

't Was donderdag. STOFFEL kwam te huis met 'n belangryk bericht. De Koning — ik weet niet welke koning — was onverwachts in stad gekomen, en zou den volgenden avend of 'n dag later den Schouwburg bezoeken. Alles was in rep

en roer, want in republikeinsche landen hecht men veel waarde aan titels, pronk en geboorte.

Meer nog dan naar gewoonte, was de nieuwsgierigheid des Volks ditmaal gespannen, omdat veel buitenlandsche vorsten — waaronder zelfs 'n Keizer — Z. M. waren komen bezoeken. En van uit z'n residentie — Utrecht? 's Gravenhage? Haarlem? — zouden die aanzienlyke vreemdelingen 't Hof naar Amsterdam volgen. 't Was dus deze keer 'n praal *mit Umstände*, met 'n sleep.

Het republikeinsche Volk zou niet alleen 't aangezicht te zien krygen — of 'n slip van den rok — des tirans, maar tevens aangezichten en rokspanden van veel andere tirannen, om nu niet te spreken van de tiranninnen.

De vrouwtjes die gewoon waren oliekoeken te verkoopen op den dam — een pleintje dat de stedelyke regeering zich veroorloofde te verhuren als markt — dreigden de stad met 'n proces.

't Was dan ook zeer hard, dag-in dag-uit huurgeld voor plaats- en open-luchtgebruik te betalen voor de kans om 'n paar oliekoeken te slyten aan de straatjeugd, en nu op-eens verjaagd te worden, omdat Z. M. zich aan 't Volk zou vertoonen op 't balkon van het gewezen stadhuis.

Mocht *hy* die vrouwtjes niet zien? Moest de oliekoek-industrie 'n geheim blyven? Vreesde men voor namaak, en onvorstelyke concurrentie?

Of mochten die olievrouwtjes en haar koeken den Koning niet zien? Was ook hy misschien bevreesd voor onëdel nabaksel van z'n majesteit? Dit zouden noch de vrouwtjes noch de oliebollen gedaan hebben!

Hoe dit zy, de kraampjes werden weg-geruimd, en de verjaagde industriëelen behielden alleen het recht zich onder de menigte te dringen, die straks roepen zou: «leve...

dit of dat!» naar den eisch van 't oogenblik. Ze mochten meeschreeuwen ook.

't Is eigenlyk heel vreemd dat vorsten sterven. Al die *vivat*'s schynen niets uittewerken.

De drukte in de stad was ditmaal ongewoon groot, door en om al de vreemde Hoog- en Doorluchtigheden die den tiran by deze gelegenheid vergezelden.

Daar was — naar men uit de couranten vernam — de prins van Caramanië, die aanspraak had op de byzondere sympathie des Volks, wyl men had uitgerekend dat een zyner voorouders kaptein was geweest in Staatsche dienst, en dus... z'n bloed had vergoten voor onze vryheid.

Dit bloed — en misschien ook de vryheid — was 'n kranten verzinsel. Maar dat onze prins 'n groenen rok droeg met dikke gouden nestels, was waar. En op z'n hoofd had-i 'n byzonder grooten steek. Men kon dus by de eerste gelegenheid zeer gevoegelyk roepen:

Leve de prins van Caramanië!

Onder de hooggeboren persoonlykheden bevond zich ook zekere Hertog die uit z'n land was gejaagd wegens z'n deugden. De man was spaarzaam en huishoudelyk. Nooit had-i zichzelf te-kort gedaan. Toch was-i door 't gepeupel onttroond, en met 'n paar schepel diamanten over de grenzen gezet. Van deze diamanten zoud-i nu in Amsterdam eenige laten zien, en de couranten vermaanden dus 't Volk tot den allerwelst gemeenden roep:

Leve de Hertog met z'n diamanten!

Prinses Erica was 'n nicht van den Koning, en bestemd voor den troonopvolger van 'n groot Ryk dat te Zaandam timmeren geleerd, en dus aan Nederland z'n heele carrière te danken had. Dat Ryk zou de Nederlandsche staatsschuld

betalen, — zoo verzekerden de kranten — als men nu maar braaf schreeuwde:

Leve prinses ERICA!

De oude Paltsgravin van Aetolië stamde rechtstreeks af van zekeren ridder die z'n stalknechts liet bedienen door LUSIGNAN's. De couranten betoogden dat het den waren republikein paste, bewys te geven van heraldische ontwikkeling, door met byzonderen nadruk aantedringen op de levensverlenging van die hoogheid. Men moest dus roepen:

Leve de Paltsgravin van Aetolië!

De Groothertog van Ysland was de welgeslaagde kleinzoon van 'n kroeghouder. Z'n verdiensten waren drie krantkolommen lang... brevier-letter, en nauw gezet. 't Volk moest dus even nauwgezet wezen in 't waardeeren. De man was meester op kling en *bâton*, en kon zelfs schryven. Langs 'n oceaan van afgronden — zoo zei de krant — had-i zich vervolmaakt tot zwager van 'n halfgod. Ook was-i gewoon zich te kleeden als 'n koorddanser. Wie dus 't belang des Vaderlands op 't onbesmet harte droeg — zoo zei de krant — kon niet laten uit zeer onbeklemde borst mee te schreeuwen:

Leve de Groothertog van Ysland!

Er waren nog meer potentaten en potentaatgenooten, die Amsterdam vereerden met 'n bezoek. Ze hadden gehoord dat die stad eigenlyk: «*la Vénise du Nord*» heette, en... interessant was, zeer interessant!

En de hollandsche haring! Delicieus! Maar... de Hollanders weten er niet mee omtegaan: ze moet gebakken zyn.

En de hollandsche schilderschool! RAMBRÀNN! Magnifiek!

Er was nog meer in Holland, dat byzonder goed was, gelyk met neerbuigende vriendelykheid door al die hoogheden

werd erkend.

— *Il paraît qu'un certain* Wondèle *a écrit des choses, des choses... mais des choses... passablement bien!*

En de dyken! De Katwyksche sluis...

Lezer, géén chronologie, wat ik u bidden mag!

... die sluis: *gigantesque!* De hollandsche natie houdt zich in de snipperuren die 'r overblyven na 't haringkaken en kaasmaken, by-voorkeur bezig met het breidelen van elementen. Dit was met schaatsryden en harddraven 't meest geliefd — geliefkoosd, zeiden de kranten — volksvermaak.

Nu reeds kan ik den lezer verzekeren dat het voorname gezelschap met minzame tevredenheid ons land weder verlaten heeft.

De eenige persoon die 'n gansch anderen — doch daarom geenszins tegen-overgestelden — indruk meenam... neen, zóó ver mag ik m'n Wouter niet vooruitspringen. Ook 'n schryver heeft z'n plichten.

1128. Den eersten avend zou er geïllumineerd worden. Tweehonderd vyftig duizend vetvlammen zouden de geestdrift van 't Volk verkondigen. Geestdrift, voor wàt eigenlyk? Tweehonderd vyftig duizend vurige tongen zouden roepen: *hosiannah!* Gezegend wie komt in den naam... in den naam van wàt eigenlyk? *Hosiannah* voor wien, voor wàt?

Nu, dit is 'n Volk onverschillig. Er was praal, pracht en pronk. Er was drukte. 't Volk heeft iets van kinderen die zich verheugen in 'n verhuisboel, in 'n sterfgeval, in 'n brand, in alles wat *hurry* en bereddering veroorzaakt.

Wouter had verlof bekomen de illuminatie te gaan zien. Hy getroostte zich het domme gezicht te zetten, dat by zulke

gelegenheden gebruikelyk is, en hoorde de praatjes aan van de menschen die hem omstuwden, zonder acht te slaan op de leegte van die praatjes.

— Nou, dat 's me 'n ook 'n ulleminatie! Negen pitjes voor zoo 'n groot huis!

— Twaalf! riep 'n ander.

— Né, negen!

— Twaalf!

— Negen!

— Drie... drie... drie, en... kyk dáár: drie! Dat's twaalf, of *ik* heb 't mis!

— Né, die drie hooren er niet by. Dat's van de verdieping, weetje? Want de verdieping is verhuurd. Dat wéét ik.

— O, als je zóó meent! Ik wil maar zeggen dat vier maal drie, twaalf is. Wat zeg *jy*, HANNES?

HANNES vond het ook. *Enz.*

— Tot hoe lang zouden die pitjes branden?

— Wel tot... één uur.

— Dat geloof ik niet.

— Ik wel!

— Ik niet! *Enz.*

— Heb je-n-al gekeken op de Sukkelgracht?

— Och, 't is er niet mooi.

— Nou, mooier als hier!

— Ja.

— Neen. *Enz.*

— Kyk, 'n sassenet!

— Ja, 'n vers. Kan jy 't lezen?

— Wel zeker! Wat staat er?

— Zóó kan ik 't ook lezen!

— 't Is van... *doorluchtig bloed.*

— Ja, en van 't: *Vaderland... aan deugd en eer verpand.*

— *Van zyn doorluchtig bloed*, en...

— Né! Er staat: *ontwoekerd aan de baren...*

— Dat komt later. *Doorluchtig bloed...*

— *Van Neerlands helden...*

— *Met zyn doorluchtig bloed...*

— *Helden...*

— Nòg wat! «Helden» is niet uit.

— Precies! *Helden...*

— *In zyn doorluchtig bloed, ontwoekerd aan de baren...*

— *De god van Nederland...*

— *Door zyn doorluchtig bloed...*

— *Wees welkom, dierbaar Vorst...*

— *Met zyn doorluchtig bloed...*

— *Der trouwe burgery...*

— *Helden... scharen!* Dàt staat er.

— Wel zeker: «scharen.» *In zyn doorluchtig bloed...*

— Schei uit met je bloed! *Wees welkom... door Gods hand...*

— Juist! En: «verpand.» Hand, verpand, zieje?

— *Door zyn doorluchtig bloed...* Enz.

— Wie zou nu eigenlyk zoo'n vers gemaakt hebben?

— Och... dat kan de meester.

— De surezyn?

— Wel né! De schoolmeester. En ik kan 't ook wel. De Koning is in 't land... nu juicht men met verstand. Zie je wel? 't Is zoo moeielyk niet. Ik had ook kunnen zeggen: de mensch is in Gods hand.

— *En zyn doorluchtig bloed...* Enz.

— Zou nu zoo'n Koning ook naar al die lichtjes kyken? En zoud-i nu zoo'n vers wel lezen, en... uitschryven?

— Dat laat-i zeker z'n ministers doen.

— Ja, of z'n generaals. Hy heeft er zooveel gezien en gelezen van z'n leven, moet je denken!

— Zoo mooi als hier?

— Wel zeker!

— Dat geloof ik niet.

— Ik wel.

— Weet je wat *ik* geloof? Ik geloof dat-i er wel eens naar kykt.

— Zou je denken?

— Ja.

— Neen. *Enz.*

— Zeg, dring zoo niet!

— Ik kan 't niet helpen. Ze dringen my ook.

— De menschen lyken wel mal. Altyd dringen ze zoo.

— Ja, niet waar? Altyd dringen ze. Weet je wat ik zeg? Ik zeg dat de Kalverstraat eens zoo breed wezen moest.

— Ja, eens zoò breed. Want... weetje, wat het is? Hy is te smal. Dat *is* het!

— Ja, hy is te smal.

— En daarom dringen de menschen zoo, weetje! *Enz.*

1129. WOUTER was te onbewust van z'n eigen rykdom, om zich te ergeren aan de walgelyke armoed van geest, die by zulke gelegenheden zich alom vertoont. De tyd was nog niet aangebroken, dat-i rilde by 't áánzien van geestelyke naaktheid. Hoogstens zoud-i bedroefd geweest zyn, als z'n blik gerust had op slechtgevoede lichamen, op 'n bedelfamilie in lompen gekleed.

Heel veel moralisten, romanschryvers en vooral staathuishoudkundigen, zyn *heden-ten-dage* nog niet veel verder dan onze kleine jongen in den tyd der vetpitjes. Zou misschien hiervan de oorzaak zyn dat stoffelyke armoed zich makkelyker laat schilderen? En... genezen?

De paar paragraafjes waarmee 't vorig nummer eindigt, zyn toch zoo diepzinnig niet. Ieder kan ze schryven. Ieder lezer kan ze vermeerderen tot het oneindige toe. Aan modellen van geestelyke nietigheid is geen gebrek.

Inderdaad, de Kalverstraat was wat smal, en... «de menschen drongen zoo!»

Wouter werd meegedrongen, en voelde iets als schaamte. Zeker! Was-i niet: «massa» op dit oogenblik? Dat-i stompen en stooten kreeg, hinderde hem minder. Kleinzeerig was-i niet.

Maar: «de menschen drongen zoo!»

Weldra was er voor stomp en stoot geen geschikte ruimte meer. Men werd geknepen, en wie ten-gevolge van 'n laag zwaarte-cyfer minder dan anderen aan 't aardsche gehecht was, rees van den grond. 'n Allergekst *excelsior!* Wouter werd gedragen, en zag heen over mannen die veel grooter waren dan hy.

— Loop jy op stelten, jonge-heer? vroeg 'n dikke vrouw, die met haar heup Wouter tegen de knie schopte. Loop jy op stelten? Nou, dat's er óók een!

Dit «ook» heeft 'n geschiedenis en 'n pretensie. 't Beduidt, ziehier 'n spikspelder nieuwe bydrage tot het bundeltje *ana*'s die ik verzamel. *Deze* curiositeit hoort er in! Als je *dit* niet grappig, vreemd en belangryk vindt...

't Gedrang werd sterker. Weldra zou de vrouw Wouter op schouder nemen als 'n geweer. Ook begon-i kans te krygen daarop te-land te komen in hoedanigheid van ruiter. Nog 'n beetje, en hy kon «aangegeven» worden, zoo-als timmerluî elkaar 'n plank toereiken.

Naar de lichtjes werd niet meer gekeken. Men hield zich bezig met dringen en gedrongen worden. Ook 'n uitspanning!

Neen... de Kalverstraat moet niet verbreed, want wel beschouwd is dat «dringen» 't prettigst van de zaak.

Och, wat zouden die vetvlammen spoedig vervelend wor-

den, als men ze alle tweehonderd veertig duizend — er waren er 'n paar uitgewaaid sedert zoo-even — op z'n gemak had kunnen beschouwen in z'n eentje!

Onze kleine man lag op de schouders en hoofden van z'n medemenschen. Als zekere troonveroveraars: *il s'appuyait sur la masse!* Wie de geschiedenis van illuminatiën en Volken bestudeerd heeft, zal erkennen dat er steviger rustpunten bestaan. Zichzelf, byv.

Gut, WOUTER was zoo verlegen met z'n drukkende positie! Telkens liep hy gevaar zich vasttehouden, aan 'n oor of wenkbrauw. En dit gedoogt de «massa» niet. Gedrukt wil ze wel worden — daar *is* ze voor — maar wie zich aan haar wil vasthouden...

Krak!

Schrik niet, lezer! WOUTER brak niet, maar de geperste menigte had de dubbeldeur van 'n koffihuis verkracht. De inbersting was vreeselyk. Als berouwhebbende lava stroomde de massa naar binnen, en vulde den krater, waarin onze held — na 't beschryven van den bekenden bruinvisch-parabool — vry geleidelyk, en zonder zich te bezeeren, te-recht kwam op 'n tafeltje...

— WOUTER PIETERSE! riep 't verschrikt gezelschap dat er omheen zat.

— Heb je je zeer gedaan, WOUTER?

Neen! Bezeerd had-i zich niet. Maar hy was lam van verbazing. Over z'n verheffing eerst, daarna over z'n luchtreis, toen over 't neerkomen op en onder allerlei glaswerk, en eindelyk — dit was 't minst verrassende niet! — omdat-i zich op-eens in den kring bevond van de hem zoo goed bekende familie HOLSMA.

't Was SIETSKE die met lieve belangstelling vraagde of hy

gewond was.

«Gods vinger» had al de glazen en glaasjes gebroken, maar WOUTER was heel gebleven. Dit was 'n arglistigheid van dien vinger. De bedoeling schynt geweest te zyn den patiënt nog heel anders heen- en weer te smyten. En als-i nu voortydig gebroken was op dien avend...

Oom SYBRAND hielp hem, zoo goed en kwaad het ging, op de been. 't Ging zoo makkelyk niet, want de volte was... nu ja, er kon ter-nauwernood iemand by. Maar WOUTER was smalletjes, en 't lukte. De kastelein — op doordringen was geen kans — schreeuwde uit de verte, dat het gebrokene moest betaald worden. Maar ook van andere plaatsen vernam men dergelyk gerinkel. De man was wanhopig, en vervloekte alle Koningen... en de massa's er by.

— Één flesch wyn... drie limonade... zes glazen stuk! riep HOLSMA, als om zich aansprakelyk te stellen voor WOUTER's onwillekeurig vergryp.

En oom SYBRAND hield 'n paar zeeuwen omhoog.

— O God, m'nheer, ik durf niet thuis komen, riep WOUTER! Wie zal dat betalen? Ik heb geen geld, m'nheer! En moeder...

In de drukte verstond HOLSMA hem niet. Maar SIETSKE wel.

— Sjt! fluisterde zy. Ik ben zeker dat papa 't betaalt, maar anders... *ik* heb wel geld. En WILLEM ook. En HERMAN ook. Wees gerust...

Maar dit verstond WOUTER weer niet. En toen-i eindelyk onder de hoede der HOLSMA's weder op-straat stond, en 't gezelschap zich door 't inslaan van 'n zyweg, onttrokken had aan de «massa» verklaarde hy ronduit, dat hem de moed ontbrak z'n moeder en broêr STOFFEL onder de oogen te zien, na zóó'n schandaal!

— 't Geld is niets, zei de goede HOLSMA. Daarvoor zal *ik* wel zorgen. Maar je bent ontsteld, jongen. Kom even met ons mee naar de Kolveniersburgwal. Ik zal je wat hofmansdruppels geven. Dan kan je daar bekomen van den schrik.

1130. De afstand van den Kolveniers-burgwal was niet groot genoeg, om WOUTER tot bedaren te brengen, vóor 't gezelschap daar aankwam.

— M'n moeder zal boos zyn, als ik te laat thuis kom, klaagde hy.

HOLSMA stelde hem gerust. Er zou 'n boodschap naar z'n huis worden gezonden, om z'n familie te doen weten waar-i was.

De dokter gaf hem iets te drinken, en bracht hem in 'n kamer naast die waar de familie scheen plaats te nemen. Het voorschrift was dat de patiënt daar wat heen-en-weer loopen zou, tot-i zich kalm voelde.

Maar dit vermoeide hem. Hy deed weldra juist wat 'm verboden was, zette zich in den hoek van 'n sofa, en viel in slaap.

Of 't in het algemeen nuttig is, na 'n schrik in beweging te blyven, kan ik niet beslissen. Zeker is het, dat WOUTER na hevige aandoeningen altyd groote behoefte voelde aan slapen, en dan ook werkelyk door dit middel — de natuur wees het hem aan — meermalen 't verbroken evenwicht herstelde. Misschien ook was 't geen eigenlyk slapen, dat hem by zulke gelegenheden te-hulp kwam. Maar geheel wakend was-i niet. Hy droomde.

Er was weer de oude hoogheid in z'n droom. Maar met 'n schok viel-i telkens neer.

En weder klom hy, en weer werd-i opgeheven, hoog, hoog

tot in de wolken, en weder maakte duizelingwekkende tuimelingen 'n eind aan z'n zweven.

Daar namen sterke vuisten hem op, en staken hem boven de hoofden uit, en de massa droeg hem, tot 'n man hem in de hand beet...

Hy schaafde namelyk zyn pols aan 'n ongedresseerd paardehaartje dat bezig-was z'n dienst optezeggen by 't vulsel van de rustbank.

... tot 'n vrouw hem toesnauwde: dom? Niet dom? Wy? Wy, de massa? Ziedaar!

En men smeet hem neer.

Gelukkig kwam z'n hoofd te-recht in SIETSKE's schoot, zonder 't minste glaswerk.

En als ziedend water opkokend, golfde op-nieuw z'n ziel omhoog. Hy voelde geen handen meer, die hem droegen, geen tanden die hem beten, hy rustte op donzige wolken. En hy overzag de menigte onder hem, en was verheugd dat-i zoo hoog daarboven stond, maar wilde toch...

— Ik wil gaarne by u zyn, riep hy, maar maakt 'n plaatsjen open, waar ik staan kan. Staan op m'n eigen beenen! Ik zal waarlyk niemand hinderen... gooit me niet! In die drukte kan ik niet denken. Ieder moet handelen naar z'n overtuiging. De massa heeft geen overtuiging. Wie kan denken, als er geen plaats is om te staan?

Weer schuurde z'n hand langs 't weerspannig paardehaartje. Hy verzette zich... en scheen niet geheel-en-al te slapen...

Daar klonk op-eens 'n stem...

Neen! Hy droomde door. Altyd van zweven en vallen. Daar was FEMKE...

Wel zeker, er moest in z'n droomen iets van FEMKE! Waar bleef ze zoo lang?

't Was weer iets van de bleek. Maar pater JANSEN was er ditmaal by. De man was zonderling gekleed. Hy zweefde met WOUTER omhoog, en wees aan de sterren zyn kostuum: 'n onderbroek... die door háár versteld was! Orion en de groote beer vonden het ding mooi, maar WOUTER niet.

— Heb je 't zelf gedaan, hoorde hy SIETSKE vragen in de kamer naast hem. Jyzelf, of kon je 'r niet dóór?

— Neen, ik kon niet om de drukte. Maar ik heb 't den kruier opgedragen.

Wàt? In-godsnaam, wàt?

WOUTER richtte zich op. Pater JANSEN was weg. Orion en groote beer ook. Ook de onderbroek, en de wolken, en de domme «massa» maar... die stem?

Die stem klonk nog!

En ze klonk weêr:

— Ik ken hem heel goed, o, zoo goed! 't Is 'n lief jongetje!

Dàt hoorde hy FEMKE zeggen!

Hy sprong op, trad haastig de kamer der HOLSMA's in, zag nog even het driehoekje van 't gewaad eener vrouwspersoon die de deur uittrad en sloot...

Hy had den moed niet — of wat ànders was daartoe noodig? — om te vragen:

— Heet dat dienstmeisje... FEMKE?

Kom-aan, in Satans naam, vraag of FEMKE de naam is van die... meid!

1131. Op weg naar-huis had WOUTER niet den minsten last van zweven. Hy voelde zich redelyk laag, en had ditmaal volkomen gelyk.

Want... als die byna tusschen deur en post benepen jurk... van *zyde* geweest was...

Of... als-i dat driehoekje elders ontdekt had, elders! Niet by de HOLSMA's! Niet in gezelschap van SIETSKE, die zooveel geld had in haar spaarpot! Niet in dien allerfatsoenlyksten kring! Niet onder de oogen van WILLEM, die hem zoo plaagde met z'n hoogmoedig latyn...

Dan... dan... o zeker!

Dàn!

Maar *nu!* Maar *hier!*

Hy was braaf genoeg om zich te schamen. Maar dit is ook 't eenige wat ik in z'n voordeel zeggen kan.

Overigens...

Alas, poor mankind!

Wat beteekende de dolfyn-parabool op 't koffihuis-tafeltje, by zóó'n val?

Hy had zich dezen keer werkelyk bezeerd!

Over de zedelyke strekking van 't kleerborstelen. Onridderlyke verdichtselen des harten. Godenvingers en duivelsklauwen, tweede editie. *De eigenaardige kalmte van 'n kwaad geweten. Iets over driehoeksmeting in 'n bedstee, en maagdepeeren in den Jodenhoek. Hm*... zy *weer!*

1132. Jufvrouw PIETERSE was in de wolken. Ze hoopte dat de kruier die de boodschap had overgebracht, haar huis niet te spoedig mocht gevonden hebben, en dat de man toch vooral hier-en-daar in de buurt te-vergeefs gezocht had naar 't ware adres.

— Zeker is-i in de kommeny geweest, zei ze, want ze weten nooit waar ze wezen moeten... zulke kruiers! En waarom zoud-i daar niet verteld hebben dat de jonge-heer — want «jonge-heer» zeid-i — by dokter HOLSMA leseerde, op den Kolveniers-burgwal? Want, zieje, zoo'n man praat altyd. Die soort van menschen doen niets als praten.

Nu, ieder mag 't weten. 't Is maar om te zeggen dat de menschen altyd zoo praten, en zulke kruiers...

Maar... zeg, WOUTER, hoe kwam het toch, dat je zoo op-

eens met de familie meeging? 't Is nog-al heel erg asterant van je. Je bent toch 'n asterante jongen... wat zeg jy er van, STOFFEL?

STOFFEL zette het bedenkelyk gezicht, dat by zulke gelegenheden dienst deed als: «ja, nog-al!» Of: «ik zal er me op beslapen.» Of: «daar zit meer achter, dan sommige menschen wel weten!» Enz.

— Moeder, antwoordde WOUTER, ik... ontmoette de familie in de Kalverstraat.

Waar! Zeer waar! Allerwaarst! Hy had inderdaad de HOLSMA's in de Kalverstraat ontmoet, wat men mag noemen: ontmoet! De lezer kan 't getuigen. Maar... waarom vertelde hy niets van den nog-al byzonderen *modus quo?*

Och!

— Wat kleeft die rug, klaagde PETRÒ, die belast was met de zorg voor het «lakensch goed.»

De familie rook, en streek, en wreef, en tastte, en verklaarde eenstemmig dat WOUTER's rug zich had schuldig gemaakt aan 't inzuigen van allerlei vloeistoffen.

— 't Ruikt zoo-waar naar citroen ook, zei TRUI.

— *Het* riekt, verbeterde de schoolmeester, en *wy* ruiken, SERTRUDE!

— Och kom... ruik, riek, weet *ik* het. Ik wil maar zeggen dat het zoo...

— Dat het zoo naar lemoentjes... ruikt, zei de moeder.

— En naar wyn!

— En je kunt er de suiker afkrabben! Waar ben je toch geweest, jongen? Schaam je je niet! By zulke fatsoenlyke menschen op visite te komen — ik mag wel zeggen: te leseeren, wat zeg jy, STOFFEL? — en je dan zóó aantestellen! Suiker en citroen op je rug! 't Is 'n ware schande!

— 't Was zoo erg vol op straat, moeder!

— Van de volte kryg je geen wyn op je rug! En geen citroen ook! En geen suiker ook! Wat zeg jy, TRUI?

De eenstemmigheid was compleet. Schuw als altyd, durfde WOUTER niet voor-den-dag komen met de ware toedracht der zaak. En dit zou hem ook niet gebaat hebben. Het begrip der PIETERSENS was als 'n verstopt slot, waarop géén sleutel paste. WOUTER wist dit by treurige ondervinding, en liet moedeloos den storm over z'n hoofd waaien, die toch niet kon bezworen worden. Jammer evenwel, dat er ook in hemzelf iets verstopt, en dus bedorven was. 't Hooggevoel dat hem gewoonlyk bezielde, was geknakt.

Hy had 'n laagheid begaan!

Zóó gevoelde hy. Geen domine kon 't wegpreeken! Ja, God-zelf niet! Noch de God van bliksem en donder uit de Schrift, noch die andere...

Die andere!

Waar was-i, toen PETRUS struikelde? Waarom was hy zoo gierig op 'n beetje staal in 't mengsel, waaruit WOUTER's ziel gegoten werd?

— Maar... als 't Gods schuld was, dacht-i, dan hoefde *ik* zoo beschaamd niet te zyn! Dan kon ik zeggen: ja, FEMKE, 't is wel waar dat ik 'n ellendeling ben, 'n brok massa, te dom en te laf om verantwoordelyk te wezen voor m'n laffe domheid. Maar... zóó heeft God me gemaakt, zieje! *Hy* is aansprakelyk.

Dit kan ik *niet* zeggen! Want... ieder moet handelen naar z'n overtuiging.

Waartoe zou 'n overtuiging dienen, als men de schuld mocht gooien op God? Dàn had mevrouw HOLSMA wel gezegd: «ieder moet handelen naar Gods overtuiging!» En dit heeft

ze juist *niet* gezegd! Waar zou dat heen!

Ik ben laag geweest, afschuwelyk laag, *ik!* God is er heelemaal buiten.

Misschien liet hy de zaak toe, om my te doen zien hoe gemeen ik was!

Een hond zou FEMKE gekust hebben, als-i haar weerzag na langen tyd. Ik ben minder dan 'n hond!

Want... ze wàs het! Zeker, ze wàs het! Of...

O, die huichelaar... hy zocht naar ofjes!

... of zou 't 'n ander geweest zyn? 't Kan heel best 'n ander geweest zyn! Hoe zou FEMKE dáár komen?

Neen, neen, neen, zy wàs het! Zei ze niet, dat ze my zoo goed kende? Zei ze dat niet met de stem die my 'n lieven jongen noemde, toen ze my dien kus gaf by 't brugje?

Ze heeft my gekust, en 'n lieven jongen genoemd! Ze wist toen nog niet dat ik 'n ellendige bloodaard ben, zonder hart!

O, zeker zou *zy* me niet verloochenen, miskennen, verraden! *Zy* zou gewis overal en tegen ieder zeggen: «dat is WOUTER, die m'n vrindje... was, en dien ik eens 'n zoen gegeven heb, omdat-i zich dapper toonde t gen de jongens die steenen wierpen op m'n bleek!»

En ik... o God!

Neen, God is er buiten. *Ik* ben lafhartig. Zóó kan ik niet leven!

Hy dacht aan zelfmoord. En in deze stemming bracht-i den nacht van donderdag op vrydag door. Zelfs overleefde z'n wanhoop de duisternis. Hy stond dien vrydag op, met het vaste voornemen een eind te maken aan z'n onwaardig bestaan.

Heel gelukkig evenwel, werd-i terstond na 't ontbyt aan 'n bezigheid gezet, die allergeschiktst is om iemand met het leven te verzoenen.

Men had hem met algemeene stemmen verbordeeld tot het reinigen van z'n jasje — een vonnis dat m'n volkomen goedkeuring wegdraagt — en hy spande zich zóó in, dat-i na 'n uur arbeids met betrekkelyke tevredenheid naar z'n moeder liep, en juichend uitriep:

— Kyk, moeder, er is niets meer van te zien!

't Onnoozel triumfjen over 'n kleine moeielykheid, joeg de wolken voort, die hem benevelden.

Men zou voor z'n pleizier in limonade vallen, als men wist hoe weldadig de inspanning werkt, die noodig is tot het reinigen van 'n paletootje.

De ongelukkige die nooit z'n eigen kleeren borstelde, kent het leven niet.

1133. — Ik zal haar vergeving vragen, dacht Wouter.

En by dìt... oneerlyk voornemen lei zich de storm die z'n gemoed beroerd had, geheel neder.

«Oneerlyk» noemde ik dit, omdat het ware berouw geen vergeving zoekt by anderen, maar by zichzelf. Wie met 'n uitgesproken *klank* tevreden is, wie z'n geweten meent te kunnen paaien met 'n kwitantie van schuld, geteekend door 'n ander...

Ei zie, daar ben ik alweer op het terrein van schuldvergiffenis en genade! Pas-op, lezer, jufvrouw Laps is in de buurt! Wie haar niet ontmoeten wil, moet dit hoofdstuk overslaan. En vooral dien vrydag-avond niet by de Pietersens komen. Want dáár zou ze optreden, en wel ditmaal met haar: *voilà Toulon!*

Maar eerst moet ik nog iets zeggen over 't ellendig gehalte van Wouter's schuldbesef.

Zeker, hy zou vergiffenis vragen! En FEMKE zou zeggen — als in KOTZEBUE's *Menschenhaat* — «ik verrrgeef het u!»

En dan zou de zaak zyn als niet gebeurd.

Hoe sneller hoe beter dan!

Een *ondragelyken* last werpt men *terstond* neer! Terstond!

WOUTER's last bleek niet ondragelyk. Want hy besloot hem nog 'n tydje te blyven dragen.

De oorzaak hiervan was deze. Om FEMKE te spreken, moest-i naar de HOLSMA's. En dit... durfde hy weer niet. Wat zouden die menschen 't gek vinden!

Gáán zoud-i, o zeker! Maar... niet op dien vrydag!

't Kon immers best wachten tot-i eerst 'n paar dagen... «in den handel» geweest was? Dit geeft houding, vond-i, en dàn zoud-i zeggen...

Nu ja, hy zou vergeving vragen, en FEMKE «heusch» verzekeren...

De uitvinding van dit «heusch» was zoo kwaad niet. By lamlendige beroerdheid... frazen vóór! Van welken letterkundige had onze misdadiger dit geleerd?

Hy zou haar verzekeren...

Wàt?

Dit, byv. dat de Weledele heeren OUWETYD & KOPPERLITH in wier «handel» hy nu was aangeland...

Ja, ja, hy zou iets vertellen van de Weledele heeren OUWETYD & KOPPERLITH en hun «handel.»

Dan hoefde hy niet zoo naakt voor-den-dag te komen met... dat andere.

Misschien zou z'n nieuwe chef hem pryzen over... z'n

krulletters! Of over z'n aardrykskunde! Of over z'n strabbische uitgeleerdheid! En dan kon-i tegen-over FEMKE z'n schande hullen in 'n wolkje van allervereerendste byzaakjes. 't Meisje zou verbaasd zyn over z'n knapheid, en ten-slotte hem vergeving vragen voor de vrypostigheid dat ze zich had laten verloochenen door zóó'n handels-fenomeen!

Aldus *redeneerde* WOUTER niet. En zelfs niet op deze wys werd hem z'n onbewust gevoel kenbaar, doch... er was iets in hem — wat dan ook! — dat voorwendsel en verschooning leverde voor 't niet doen van z'n plicht.

Bovendien... die plicht was zoo makkelyk niet!

Naar den Kolveniers-burgwal gaan? Goed.

Aanschellen? Goed.

Maar... wat dàn?

De deur zal geopend worden. Door wien? Juist immers door de dienstmaagd uit Joh. XVIII, vs. 17, wier aanblik meer dan *iets* anders, PETRUS weerhouden zou van ridderlyke oprechtheid?

De zaak is dat onze WOUTER zich niet waagde aan dokters KAATJE!

Wat zoud-i zeggen?

Vryster, ik moet FEMKE spreken, 't adjunct-kindermeisje?

Daar hoort wat toe, waarachtig!

En dàn?

In den gang... 'n knieval doen? Of zelfs — o gruwel! — in de keuken?

Om-godswil, lezer, wat zouden al de ridders uit z'n boeken daarvan zeggen!

Welke Turk zou zich laten doodslaan door iemand, die zich schuldig maakte aan zoo'n dorperheid?

Die engelsche lord zou hem zeker geen hand geven — en de Afrikanen geen kroon! — als-i...

Zou IVANHOE 't gedaan hebben? Neen! YPSILANTI? neen! THEMISTOCLES? Neen! De «Eduards» van LAFONTAINE? Hm... dit kon-i niet zoo stellig ontkennen. In de werken van dien schryver komen inderdaad *huiselyke* trekken van ridderlykheid voor. Maar... ze staan in 'n boek, en de lezer kykt er naar, en zal 't *weten* dat er, zonder harnas, pluim of veldgeschrei dan groote daden geschieden in 'n hoekje. De auteur heeft gewaarschuwd: het boekeheldje kampt onder de oogen van 'n publiek.

Dit helpt. Zou ook dokters KAATJE gevoelig zyn voor 't grandiose van de vernedering, als ze daar WOUTER zag geknield liggen op de vloermat?

Zoo'n held in de boeken heeft makkelyk plicht-doen. Ieder let op z'n *prouesses*, en weet ze te schatten.

— Welnu, dacht WOUTER, ik zàl m'n plicht doen, ik zàl! Maar eerst «in den handel» en bovendien...

Een nieuw duiveltje bekroop z'n gemoed. Wie weet of FEMKE niet spoedig de HOLSMA's verlaten zou, en terugkeeren naar 't huisje by de aschpoort. Dáár... of in de buurt... of op de «paden»... of by 't brugje, zou alles makkelyker gaan, dacht hy. Daar was geen nood van KAATJE's facheuze tegenwoordigheid, noch van WILLEM's onmenschelyk latyn. En ook SIETSKE die zoo majestueus sprak over drieguldens...

De lezer gelieve optemerken dat er 'n leelyk *deficit* bestond in WOUTER's gemoed, en dat de aanzuivering daarvan meer moeite kostte dan 't schoon-maken van 'n jasje.

Dat overigens 't verloop van z'n... liefde voor 't meisje,

'n geheel andere richting insloeg dan z'n onschuld...

Hier spreek *ik* van verloren onschuld, en ik meen te weten wat ik zeg!

... nu, dit spreekt vanzelf! Om lieftehebben, moet men goed zyn, en WOUTER was niet goed op dien vrydag!

Nu komt de «vinger Gods» die hem straffen zou. Dit goddelyk lichaamsdeel lei 't zonderling aan.

1134. De vrydag hield zich als-of-i voorby was. WOUTER maakte zich gereed z'n nauwe bedstee te beklimmen in opgeruimder stemming dan hem paste. Hy had zelfs geen lust in 't kibbelen met LAURENS, die altyd — zonder pretentie op 't construeeren van 'n meetkunstig werkstuk — de diagonaal beschreef.

Zeer eigenaardig nam ons Petrusje zich voor, z'n inslapen te doen vooraf gaan door 't overdenken van de voorvalletjes die gedurende den afgeloopen dag aan de orde waren geweest.

Heel natuurlyk! Hy voelde geen lust zich bezig te houden met zichzelf, wat anders z'n gewoonte was.

Zekere prins had geld onder 't volk gestrooid...

— Hé... als ik zoo'n prins was!

Nu, deze indruk was de leelykste niet. De meeste jongens denken in zoo'n geval: hé, als ik mocht meegrabbelen!

De Paltsgravin van... hoe heet het land, waar ze vàn was? Ik heb geen lust den naam optezoeken dien ik haar gaf. 't Mensch was in 't Trippenhuis geweest, en daar — volgens de couranten — minzaam.

— Dàt zou ik ook zyn, dacht WOUTER, als ik... Paltsgravin was. Wat *is* dat toch voor 'n betrekking?

De Koning had audiënties en 'n diner gegeven, en gezegd... och, de gewone praatjes. Maar voor WOUTER waren ze nieuw en belangryk. Het welzyn van de Hoofdstad ging Z. M. byzonder ter-harte. WOUTER ook. Dit belette niet dat hy deze byzonderheid heel lief vond in den Koning. In Afrika zoud-i precies hetzelfde doen! En *zyn* hoofdstad...

Neen, weg met Afrika!

Hy smeet z'n linkerkous onzacht weg, zoodat het ding zich om den sport van 'n stoel slingerde als 'n stervende paling.

Weg met Afrika! Want...

Daar rees de schim van FEMKE op, en dreigde, en vroeg of zy haar plaats verbeurd had op dien troon? En of ze...

Weg met Afrika!

Wat al zonderlinge vertellingen over prinses ERICA! Men zei dat ze huwen moest met 'n grootvorst, maar... geweigerd had.

Alle burgerluî vonden dit heel mooi, zonder nog te weten of 't niet 'n malle koppigheid was van prinses ERICA.

Ze was zoo zonderling van gedrag en manieren, en kon zich niet schikken in de hoogheid van haar stand...

WOUTER trok z'n tweede kous uit, en keurde 't af, dat prinses ERICA geen lust had in aanzienlykhedens. Hm... zou ze misschien willen ruilen? *Hy:* prins ERIK. En zy...

Zou ook zy 's nachts zoo'n leelyke muts opzetten? Wel neen, dacht WOUTER, prinsessen dragen mutsen van diamanten. 't Is waarlyk zonde en jammer, dat zoo'n schepsel haar geluk niet waardeert!

En dit scheen toch 't geval. Toen ze met de Paltsgravin uit het Trippenhuis kwam — waar ze minzaam geweest was —

had ze geweigerd terstond mee terug te ryden naar 't paleis. Ze wou den «amsterdamschen Jodenhoek» zien, en nam flinkweg 'n kamerheer onder den arm, die haar den weg wyzen zou. De man kende dien zelf niet, en had alle moeite haar te loodsen tot op Vlooienburg... in 't hartje! En zie, hy droeg 'n korten broek — gelyk byna ieder-een, in Wouter's tyd — en zyden kouzen. En die kouzen werden bespat. En prinses Erica had er zoo om gelachen. En nog meer onvorstelyke zonderlingheden van die soort...

Maar dit alles stond niet in de courant. De krant sprak alleen van de minzaamheid.

Ook op Vlooienburg was de prinses allerminzaamst geweest. Ze had 'n heele kruiwagen vol maagdepeeren leeg gekocht, en de straatjeugd gebombardeerd met handen-vol sappig genot.

Maar dit stond alweer niet in de krant. De redacteurs wisten niet hoe ze 't *salvâ reverentiâ* zouden inkleeden, en bepaalden zich tot de bekende minzaamheid. Toch had ieder er van gehoord, al wist men dan niet, of 't waar was. Duizenden schiepen er stof uit tot drie vertellingen. Eerst: dat het geschiedde: «wezenlyk!» Daarop dat het 'n verzonnen praatje, en niet geschied was: «wat *ik* je zeg!» Eindelyk: dat het wel deze keer misschien niet geschied was, maar dat, wel beschouwd, zoo-iets wel 'ns op 'n anderen keer geschieden kon, en dat het zeer moeielyk was altyd precies te weten wàt geschied was, en wat niet.

Dit vind ik ook.

Prinses Erica...

Wouter blies z'n kaarsjen uit, of wilde dit doen. Hy had peiling genomen op een der twee scherpe driehoeken die Laurens hem te kiezen had gegeven, en op-eens verneemt hy groote ontsteltenis in den huize Pieterse: beroering!

't Is waar, er was drie, vier malen hevig gescheld, ja gebengeld. Brand?

Hm! Zou 't misschien prinses Erica wezen, die komt ruilen?

Och neen, 't was Jufvrouw Laps.

Ruilen kwam ze niets.

Maar wat dàn, zoo laat op den avend?

Wouter trok z'n ééne been terug uit den tophoek, en luisterde.

Wy ook!

Zelfs Jufvrouw LAPS *zegt soms 'n waarheid die 't overdenken en* toepassen *waard is. Dezelfde autoriteit in-zake:* menschenkennis. DON QUIJOTE DE LA MANCHA. *Goden, duivels en...* FANCY.

1135. Het vertrekje waar WOUTER met LAURENS in één bedstee sliep, was boven de huiskamer. Ze deelden dat verblyf met twee hunner zusters, en moesten uit kiesheid altyd 'n kwartiertje vroeger slaap voelen dan die jonge-jufvrouwen.

Ik ben niet geleerd genoeg om te weten hoeveel zuurstof vier jonge menschen gedurende acht uren noodig hebben om net even niet te stikken. Maar benauwd was 't in dat hokje! Soldaten zouden «gereclameerd» hebben, en hadden waarschynlyk by die gelegenheid myn **401—405** aangehaald.

In 'n ander locaaltje had 'n soortgelyke verdeeling van... engte plaats, en ook daar werd het oogenblik van slaperig-worden geregeld en bepaald door gelyke wetten van kiesheid.

Met 'n weinig administratief genie zal nu de lezer kunnen berekenen wat de oorzaak was dat 'n gedeelte van den grooten staf der Pietersens — en wel het deel dat tot de klasse

der vrouwspersonen behoorde — nog altyd in de huiskamer by-een zat, op 't oogenblik toen WOUTER zich voordroomde dat die gekke prinses ERICA wel 'ns in 't hoofd kon krygen, met hem te komen ruilen van positie.

In-plaats dáárvan echter, hoorde hy de stem van Jufvrouw LAPS, die als 'n razende den trap scheen opgevlogen, en schreeuwend, snikkend en huilend het huisvertrek binnenstormde.

De gewone tusschenwerpsels van: «mensch, wat is er?» en: «goeie god, wat is er gebeurd?» waren afgeloopen. WOUTER kon waarnemen dat het traditioneele glas water was aangeboden en leeg-gedronken, en tevens hoe men de blykbaar allerdiepst-ongelukkige vriendelyk uitnoodigde om «te bedaren.» 'n Zonderling voorstel altyd.

Jufvrouw LAPS begon met de zeer verstaanbaar gearticuleerde verzekering dat het haar onmogelyk was 'n woord uittebrengen.

De zaak scheen dus belangryk. WOUTER trok z'n eene kous weer aan, om beter te kunnen luisteren.

— Ik zweer je by God allemachtig, Jufvrouw PIETERSE, dat ik niet spreken kan van schrik en alteraassie.

— Gut, mensch!

— Waar zyn je kinderen, allemaal? Al naar bed? Toch nog niet naar bed, wil ik hopen! Ik kan waarachtig niet spreken! Nog 'n glas water, TRUI! Hoor 'ns hoe ik bibber... 'n mensch klappertandt van schrik, niet waar? Dankje, TRUI, en waar is... STOFFEL?

— Wel, mensch, die kleedt 'm uit. Hy gaat me vóór, my en PETRÒ. Want... MINE schopt zoo, weetje, en TRUI moet by de jongens wezen... anders vechten ze. En daarom slaap ik met PETRÒ, weetje. En daarom kleedt STOFFEL 'm uit, en dan sluit-i z'n gordyntje, weetje, als-i ons op den trap hoort. Maar, mensch, wat heb je toch?

— Ja juist... wat ik heb? Ik ben geschrokken, erg, heel erg! En, is... LAURENS ook al naar bed.

— Gut ja, mensch, al lang! Want-i moet vroeg op z'n drukkery wezen. Maar...

— Allemaal al naar bed! En ik... ik loop als 'n ongeluk langs de straat, als 'n mal mensch — van schrik, weetje! — en weet niet waar ik belanden zal. Zóó? Is hier... ieder-een al... naar... bed?

— Maar wat is er dan toch gebeurd?

— Ik zal 't je zeggen, Jufvrouw PIETERSE... och, als je wist hoe ik geschrokken ben! Verbeelje...

WOUTER trok uit 'n akoustisch beginsel z'n tweede kous aan.

— Je weet, Jufvrouw PIETERSE, dat er tegenwoordig veel gestolen wordt?

— O ja, maar...

— En ingebroken? En gemoord? En dat de policie er maar niet achter komen kan, wie dat telkens gedaan heeft? De moord van de ouwe Mevrouw en haar dienstmeid, in de Lommerstraat...

— Maar mensch, daarvoor zitten er drie in de gevangenis! Wat wil je meer?

— 't Mocht wat! De moordenaars loopen vry rond, wat *ik* je zeg! Dat gevangen-zetten van die drie kerels, is maar om ons 'n doekie voor de oogen te binden, en dat de menschen niet vragen zullen: waarvoor dient de jistiessie, zieje! De luî die 't gedaan hebben, willen wel zoo, en hebben al den tyd om op 'r gemak hun boeltjen opteknappen. Want weetje wat ik altyd zeg...

1136. De waarheid is zoo eerbiedwaardig, dat we haar niet mogen versmaden, al wordt ze verkondigd door Jufvrouw LAPS.

1137. ... *ik* zeg dat 'n gemeene kerel die 'n moord doet, en veel geld steelt, z'n bebloede kleeren niet kan verdonkeremanen. En al dat geld ook niet!

Want, zeg ik, hy is niet gewend met zooveel geld omtegaan. Al z'n buren kennen z'n buizen en broeken van-buiten. 'n Kast waarin-i wat kan wegstoppen, heeft zoo'n man niet. Verstand van effecten of obbeligaassies ook niet! En de weg naar 't buitenland weet-i ook niet! En vrinden die hem den weg wyzen om van z'n boeltjen aftekomen, heeft-i ook niet! Zoodat ik maar zeggen wil, dat... 'n moord of 'n diefstal, of... zoo-wat... als ze den moordenaar niet *terstond* pakken... nu, Jufvrouw PIETERSE, dan zeg *ik*, dat het door 'n fatsoenlyk man gedaan is, die meer rokken en kasten en kemsoossies heeft dan alleman weet, en... ongeteld linnengoed, zieje! En vrinden onder bankiers, zieje, die 'm afhelpen van z'n obbeligaassies. 'n Gemeene vent zou honderdduizend gulden in z'n broodkast leggen, en daar vinden 't de kinderen als ze boter snoepen. Wat zeg jy, TRUI?

TRUI had nooit nagedacht over dezen wel-eens uit het oog verloren grondregel van criminalistiek. Althans WOUTER vernam geen antwoord, schoon de nieuwsgierigheid hem noopte z'n broek aantetrekken.

— Maar, hoorde hy op-nieuw z'n moeder vragen, wat is er dan toch met je gebeurd?

— Wat er gebeurd is? Ik ben geschrokken... kyk, hoe ik bibber! De stad is vol moordenaars, Jufvrouw PIETERSE!

— Lieve-god, mensch, wat kan *ik* daaraan doen?

— Niks, Jufvrouw PIETERSE, heelemaal niks! Maar ik ben geschrokken, en kom je-n-om raad vragen. En... gaan STOFFEL, en... LAURENS, en... ieder-een hier altyd zoo vroeg naar bed? Kyk, hoe ik nog bibber. Zou je wel gelooven dat ik niet naar m'n huis durf te gaan?

— Maar waaròm dan niet? Denk je dat ze je vermoorden zullen?

— Ja, Jufvrouw PIETERSE, dàt denk ik! Die moordenaars van de ouwe Mevrouw en haar dienstmeid, loopen nog altyd rond — gister by de ullemenatie hebben ze god weet hoeveel horlogies gerold! — en de policie... weet je wat de policie doet? Ze kykt of iemand 'n vloerkleed uitklopt na tienen 's morgens... dàt doet de policie! Maar al die moordenaars laat ze loopen. Dat zeg *ik!*

— Maar wat weet je dan van die moordenaars? Geef ze-n-aan, als je ze kent! Dat 's je plicht, mensch!

WOUTER trok z'n vest aan, en deed 'n dasjen om.

— Wat ik er van weet? Ze belagen me-n-in m'n eigen huis! Is 't erg, of niet? Ik ben van middag uit geweest, om 't hardzeilen op den Amstel te zien. Maar er was niets te kyk, omdat er geen wind was. En 't was heel vol op den weg, en by den Amstel ook, tot Ouwerkerk toe. Al die koningen waren er, en die vreemde prinsen en prinsessen, weet je, en de menschen keken naar de koetsen, en ik ook. Niet dat ik om 'n koning geef, gut né! Want hy is 'n wurm in Gods hand, net als jy en ik, en als de Heer hem niet steunt... och al 't aardsche is maar gekheid. Stof en asch... geloof dàt maar! Maar ik keek naar de koetsen, weetje, en naar de paarden, en naar al 't volk... dat er naar keek. En ik dacht zoo by mezelf, als ik van-avend thuis kom, zal ik m'n aardappelen opbakken, want... die had ik over van van-middag, en als ik aardappelen over heb, bak ik ze 's avends altyd op. En er was groot gedrang by den Amstel, en 't speet ieder zoo, dat er geen wind was, want de menschen zyn dol op pleizier, en slaan geen acht op wat des Heeren is! *Wereldsch* waren die prinsen en prinsessen... kyk! Ja, dacht ik, 't wondert me niet, dat er zoo erg gemoord wordt, en gestolen, want ze verzoeken God. En: de Heer zal jeluî wel krygen, dacht ik, maar Hy wacht z'n uur af. Want, Jufvrouw PIETERSE, dàt doet-i altyd. Eén dame — 't mensch had roode puisten in 't gezicht, en was nog ouder

dan jy, Jufvrouw PIETERSE! — wat denk je dat ze-n-op 't hoofd had? 'n Tulleband, mensch! En ze zat in 'n koets met vier paarden. Is dat den Heer tergen of niet? Dit vraag *ik* maar! En ze speelde met 'n *soesoe*, en toen er 'n prins te-paard naast haar koets kwam, stak ze d'r hand uit het portier, en liet 'r *soesoe* driemaal op-en-neer gaan. En dat deed die prins ook. Waren ze mal of niet? En wat moet de Heer daarvan zeggen. Als er geen pestilentie komt...

— Maar... wat is je dan toch overkomen?

— Ja juist... wat me-n-overkomen is? Dàt zal ik je zeggen. Maar ik beef nog zoo. Ik had m'n aardappelen aan schyfjes gesneden, en op 'n schoteltjen in de kast gezet. Want, dacht ik, als ik thuis kom, kan ik terstond aan 't bakken gaan, want ik hecht niet aan wereldsche dingen — want ik heb de genade, weet je — want ik dacht zoo by mezelf dat ik niet lang onder al die menschen blyven wou... gut, Jufvrouw PIETERSE, je moest... STOFFEL roepen. Dan kan-i hooren wat me-n-overkomen is.

STOFFEL was reeds in aantocht, en dit deed WOUTER genoegen. Hy had geruisch in de kamer naast zich gehoord, en grondde op STOFFEL's opstaan de hoop dat ook hyzelf weer voor-den-dag zou mogen komen, om 't spannend verhaal wat meer op z'n gemak aantehooren, dan door de poriën van z'n kamervloer. Intusschen had hy zich geheel gekleed, omdat-i niet door Jufvrouw LAPS wou gezien worden in z'n nachtpon. Hy nam waar, dat STOFFEL de huiskamer binnentrad, en dat de bezoekster, na den gewonen groet en de plechtige verzekering dat ze nog altyd van 't bibberen niet spreken kon, de vraag deed: waar toch... LAURENS bleef?

LAURENS? Wèl, hy sliep, en leverde door z'n neusgaten de demonstratie van 't pythagoreïsch vraagstuk, waarin hyzelf de hypothenuse zoo aanschouwelyk voorstelde.

Dit zou Jufvrouw LAPS volkomen onverschillig geweest

zyn, als ze 't geweten had. Ze wist alleen — en 't hinderde haar erg, naar 't scheen — dat... LAURENS zich niet bevond onder haar gehoor.

Was dìt misschien de reden dat ze zoo talmde met de katastroof? Moest juist... LAURENS getuige wezen van de ontwikkeling en de uitbersting? Waarom toch?

1138. — Zeg jyzelf nu eens, STOFFEL, of de stad niet vol moordenaars en dieven is?

STOFFEL zoog z'n bovenlip naar binnen, en trachtte met de andere de punt van z'n neus te bereiken. De lezer wordt uitgenoodigd dezen mondgreep natebootsen, en hy zal, volgens de door my meegedeelde methode van ziel-ontdekking, nagenoeg weten hoe en wat STOFFEL niet antwoordde op deze vraag.

Jufvrouw LAPS hield zich of ze «ja!» verstond. 't Kwam zoo in haar kraam te-pas. En dus:

— Zie je wel, STOFFEL zegt het ook! De stad is vol dieven en moordenaars, en... 'n fatsoenlyk mensch durft niet meer in z'n eentje naar bed gaan. Dat zeg *ik!*

— Maar... jufvrouw...

— De policie? Gekheid! Wat helpt de policie, als je niet op God vertrouwt? Dàt 's 't ware! En wie dat niet doet, is verloren. Menschelyke hulp... ik kan me niet begrypen dat... LAURENS altyd zoo vroeg slapen gaat. Weet jelui wel, dat het niet gezond is, zoo veel te slapen? Wat zegt de Schrift? Waak en bid! Maar... ieder z'n zinnigheid! Ik kan je voor God verklaren dat ik niet alleen naar huis durf...

Hier vertoonde zich weer 'n «vinger!» WOUTER's nieuwsgierigheid was ten-hoogste gespannen. Om beter te kunnen verstaan, stond-i in gebukte houding, en leunde met een hand op den rug van 'n stoel. Z'n steunpunt kentelde, de

stoel gleed uit, knerste over den grond, bereikte 'n ander meubel...

— Heere-jesis-kristis, wat 's dàt nu weer? riep de moeder. Ben *jy* 't, LAURENS?

WOUTER piepte verlegen terug, dat het: «ik» was. Uit deze stoornis vloeide voort, dat-i zich wist overteplaatsen in den kring waar zulke belangwekkende dingen werden verhandeld.

Z'n *entrée de salon* had plaats onder de allerongunstigste omstandigheden. Hy werd hevig berispt, omdat-i «nog» niet uitgekleed was, en...

— Zet jy je bakker op, voor je je kleeren uittrekt? riep de moeder.

Zoo-waar! De jongen had vergeten zich te ontdoen van z'n slaapmuts! Hy meende van schaamte te verzinken. Liever had-i àl 't andere gemist, dan dat eene te hebben!

— En... wat heb je dáár?

Helaas! Ons heldje was belachelyker nog, dan men instaat is zich te maken met 'n pluimmuts alleen. Er bleek dat-i zich gewapend had met den yzeren staaf, die in voorhistorische dagen door z'n vader gebruikt werd tot recht-afsnyden van leêr. Gedurende 't begin van 't lapsisch verhaal dat zoo slecht vlotte, meende hy, dacht-i, hoopte hy...

Nu ja, hy verstond iets van 't oude: «*waar blyft* WOUTER?» Uit den mond der spreekster niet, o neen — 't waren immers juist de woorden die ze by-voorkeur niet uitsprak! — maar... hy hoorde ze toch, al kwamen ze tot hem van geheel anderen kant.

Wel was-i dien vrydag laag en slecht geweest, onridderlyk en infaam, maar... hy bleef nog altyd WOUTER!

Moordenaars? Dieven? Een vrouw in nood, 'n dame — ze heette LAPS, godbetert! — wat anders kon daarop volgen, dan:

— *Ce sera moi, Nassau!*

en :

— God laat die moordenaars maar begaan... *ik* niet! Ik, WOUTER!

IVANHOE was-i gewis dien dag niet geweest... helaas! Doch er was toch nog altyd genoeg in hem van zichzelf, om niet lager te staan dan de slechtaard BRIAN DE BOIS-GUILBERT, die dan toch ook niet wegliep voor gevaar, al was dan z'n gedrag jegens REBEKKA hoogst-indelicaat.

Slecht? Het zy zoo! Maar lafhartig ook? 't Zou te veel zyn.

In zóó'n stemming had WOUTER — hy scheen niet te weten dat ook z'n eigen felonie voortkwam uit lafheid! — tusschen z'n tweede kous en z'n broek in, den leder-lineaal gegrepen. En dat ding hield-i nog altyd in de hand, toen er door zoo'n zonderlingen samenloop van omstandigheden 'n welgelukt beroep werd gedaan op z'n moed.

O, eerbiedwaardige, correcte, maar dikwyls laaghartige... onschuldige kansverevening, waarom moest ge dat onïngetogen ridderzwaard in-handen geven van iemand die vergeten had zich te ontdoen van z'n slaapmuts? Waarom niet die twee belachelykheden in billykheid over STOFFEL en den held verdeeld? Waarom niet aan ieder wat? Den een de muts, den ander 't wapen? Of, beter nog, waarom niet STOFFEL den hellebaard in de hand gedrukt, en den slapenden LAURENS by uitsluiting belast met het torschen van den gepluimden diadeem? Wat kon het hèm schelen hoe hy er uitzag in z'n bed!

Maar... 'n held? Een held onder de oogen van de dame die hy beschermen zal!

Arme REBEKKA, wanneer IVANHOE ware te-voorschyn gekomen met zóó'n helm!

WOUTER was woedend.

En... ik ook! Op die kans-verevening namelyk, en niet zoozeer om de boosaardige combinatie van muts en degen. Zy is niet te vermyden, en de Don Quichotten schikken zich. Weldra zien ze die pluimmuts voor 'n stalen helm aan, en hun hemd voor 'n schubbejak.

Niet dáárom alzoo ben ik boos. Ik zou waarlyk te veel te doen hebben, indien ik toegaf in de neiging tot zulke verstoordheid. Maar om 'n andere samenvoeging die bedroevender is, en waarin 'n braaf ridder zich niet màg leeren schikken.

WOUTER was lafhartig geweest, toen-i FEMKE had behooren te kennen en te èrkennen. En... z'n gevloden ridderlykheid kwam te-voorschyn op 'n roep uit den mond van Jufvrouw LAPS! Dit is erger dan belachelykheid.

Tegen-over reinheid had-i zich stug betoond, en arm aan ziel. De rykdom van z'n gemoed berstte weelderig uit, zoodra ze werd opgevorderd door 't gemeene. Is 't niet treurig?

Dat de Don Quichotten weldra de onheraldische beteekenis hunner pluimmutsen over 't hoofd zien — lafaards wachten zich wel voor zulke gekheid! — is begrypelyk, en te vergeven. Maar wie — en *op-den-duur* — genoegen nemen zou met de verkrachting van *zedelyke* logica, met het *tragisch*-heterogene...

't Huwelyk van rapier en muts was maar *komisch!*

... wie op-den-duur zich tevreden stelt met... dat andere, hy is verloren! Hoogstens kan er 'n rykworder uit hem groeien, 'n schoonzoon van KAPPELMAN, of zoo-iets.

Goddank, WOUTER zou 't leeren inzien. De lezer begrypt immers dat-i anders geen geschiedenis hebben zou?

Maar hy was nog in lang zoo ver niet, en meende al veel gedaan te hebben tot herstel der zoo sarcastisch bedorven tooneelzetting, toen-i met driftig gebaar z'n wapen kletterend op den grond smeet, en z'n muts — flap! — op de tafel.

Niemand had ooit geweten dat het manneke zoo driftig worden kon. Z'n moeder vroeg dan ook met de gewone belangstelling in 't welzyn van z'n zieltje: «of-i dan in-godsheeren-naam *heelemaal* bezeten was?» 't Had er veel van.

De «vinger» van zoo-even zal wel weer de vinger van 'n duivel geweest zyn, of... van den Duivel, naar verkiezing van den lezer.

1139. — *Ik* zeg dat jelui 't kind niet zoo moet versagrineeren, zei de bibberende bezoekster.

— Oogenblikkelyk naar je bed! riep de moeder.

— Och, laat het kind zitten! Maar... wat ik je zeggen wou, Jufvrouw PIETERSE, van m'n aardappelen...

WOUTER blééf. Dat-i dit kon, had hy te danken aan de algemeene nieuwsgierigheid. Heel gelukkig waarlyk, want ik heb z'n blyven hoog-noodig voor de economie van m'n vertelling.

... verbeelje toen ik thuis kwam, zoo tegen half-elf... want ik kòn niet eer, om de drukte, weetje! Anders... ik houd niet van remoerigheid, dat weetje wel! Nu, toen ik thuis kwam — de stad is vol moordenaars en dieven, dìt moet je wèl in 't oog houden! — toen waren m'n aardappelen... waar denk je dat m'n aardappelen waren? Ze waren... weg!

— Weg?

— Weg!

— Heelemaal weg?

— Heelemaal... wèg!
— Je aardappelen weg?
— M'n aardappelen... heeeeelemaal... wèg!
— Maar...
— En ik zeg: dat hebben de dieven en moordenaars gedaan! Wie anders? Er zyn moordenaars op m'n zolder, en nu wou ik je vragen... want ik durf niet alleen thuis komen...

WOUTER's oogen flikkerden.

... ik wou je vragen of misschien... je zoon STOFFEL...

STOFFEL zette 'n allerzonderlingst gezicht, dat zeker alle moordenaars uitmuntend zou bevallen hebben, omdat het 'n gerustof stelling bevatte voor de toekomst van 't *métier*.

— Maar, Jufvrouw LAPS, vroeg-i, heb je dan geen kat in huis?
— Een kat? Ben je mal? 'n Kat tegen moordenaars?
— Né, Jufvrouw, niet tegen moordenaars. Maar 'n kat die misschien je aardappels heeft opgegeten?
— Ik weet van geen kat! Ik weet dat de stad vol gemeen volk is, dat de menschen vermoordt zonder dat er 'n haan naar kraait! Niet dat ik om m'n leven geef, o neen, niet... zie zóóveel! Als de Heer me roept, zal ik zeggen: laat je dienstmaagd gaan in vrede. M'n oogen hebben je heerlykheid gezien! En dan...
— Maar, mensch, waarom heb je niet op je zolder gezocht, of onder je bed?
— Dat mòcht ik niet, Jufvrouw PIETERSE! Wien God bewaart, is wèlbewaard, maar... men mag den Heer niet verzoeken! Op m'n zolder ga ik niet, en onder m'n bed kyk ik niet, voor alle wereldsch goed niet! Want dáár zit-i zeker! En juist daarom wou ik je vragen of... je zoon... STOFFEL... of... als STOFFEL geen senie heeft... byv. je zoon... LAURENS, of...

— Maar... waarom heeft uwe niet liever de buren er by geroepen, Jufvrouw?

Aldus sprak STOFFEL.

— De buren? Nou, je moet ze kennen, die buren! De man onder me durft geen schoothondjen aan, laat staan, 'n moordenaar! En naast me woont er een die... wat zal ik je zeggen, 't is 'n jonkman, en je weet dat ik me niet graag in opspraak breng. Want... 'n mensch moet zorgen voor z'n fatsoen, en nooit ergernis geven, dat weet je-n-ook wel.

Niemand kwam op de gedachte haar te vragen wie of wat STOFFEL dan voor 'n wezen was? Géén jonkman? Zoud-i misschien «door z'n school» boven wereldsche verdenking verheven zyn?

— En bovendien, ging de verlokster voort, meen je dat al die mannen kerasie hebben? Ik zeg neen! Ze zyn zoo bang voor 'n dief, als de dood. Verleje week stond er 'n brittale bedelkerel in 't portaal, en de vent wou niet weg. Denk je dat ze 'm aandurfden? Maar *ik*, ik pakte hem flink beet, en...

Ze versprak zich, en bemerkte het:

... nu ja, dat zou ik gedaan hebben als ik niet 'n vrouw was geweest. Want vrouwen moeten zich nooit inlaten met ruwigheid. Dat stáát niet... wat zeg jy, TRUI? Ik liep weg, en sloot m'n kamer, zieje! Neen, kerasie hebben al die manlui niet!

«Al die manlui!»

WOUTER voelde zich beleedigd, en beefde van ingehouden strydlust, of althans van begeerte om te toonen dat hy niet behoorde onder zùlke «manluí.» Jufvrouw LÀPS merkte 't wel.

— Nu, als STOFFEL 't niet graag doet...

— Om je de waarheid te zeggen, ik...

... en als LAURENS al slaapt. En als... niemand er senie in heeft...

Ze stond op.

— Nu, dan zal ik, op God vertrouwend, in m'n eentje... maar griezelig *is* 't voor 'n vrouw alleen!

Ze zag allen beurtelings aan, behalve den eenen tot wien ze sprak. WOUTER moest zich vergeten voelen, over 't hoofd gezien, en daardoor geprikkeld tot den eisch om beschreven te worden onder de ridderschap van den huize.

... als dan hier niemand is, die *durft*...

— *Ik* durf, Jufvrouw!

Allen stonden verbaasd, behalve onze menschenkenster, die niets anders verwachtte, maar toch geraden vond zich even verbaasd te houden als de rest.

— Jy?

— Jy, WOUTER?

— Jongen, ben je gek? *Jy?*

— Ja, ik! *Ik* durf, al waren er tien op je zolder, Jufvrouw, en duizend onder je bed!

Hm, zoo'n kleine LUTHER! Maar er was verschil. LUTHER had 'n God, waarop-i meende te kunnen rekenen, met behulp van 'n paar keurvorsten... nu ja, die behoefte hadden aan troebel water. Onze WOUTER — zònder keurvorsten! — trok als 't ware ten-stryde tégen den god, die toegelaten had dat er 1001 moordenaars onder 't dak en bed zaten van Jufvrouw LAPS.

— Maar, jongen!

— Ik durf!

— Och, laat hem begaan, Jufvrouw PIETERSE! Je begrypt... het is altyd 'n gezelligheid voor me, zoo'n kind by me te

hebben! Zieje, dan griezelt het me minder, als er misschien 'n moordenaar op zolder zit. 'n Mensch wil aanspraak hebben, niet waar?

Ze bereikte haar doel: onze WOUTER werd haar meegegeven. Met z'n nachtpon en bakkersmuts in 'n pakjen onder den arm, verliet hy 't huis. De yzeren staaf werd achtergelaten, omdat Jufvrouw LAPS verzekerde dat zy 'n wel gevuld tuighuis had van gereedschappen waarmee men zooveel moordenaars kon doodslaan als men verkoos.

De oorzaak dat de Pietersens zoo gemakkelyk toestemden in WOUTER's benoeming tot slotvoogd, lag voornamelyk in ydelheid. Eigenlyk keurde het geen der leden van 't concilie goed, dat de jongen meeging met Jufvrouw LAPS, maar de familie was groots op z'n moed. De zaak zou bekend raken, oververteld worden, en Jufvrouw PIETERSE zou wel zorgen dat er bygevoegd werd:

— 't Is dezelfde jonge-heer die onlangs geleseerd heeft by dokter HOLSMA op den Kolveniers-burgwal, weetje!

«Ja, ja, er zit wel wat *in* die kinderen van diezelfde Jufvrouw PIETERSE!» zou dan deze of gene de goedheid hebben te antwoorden.

En zoo-iets hoort men graag.

Dáárom kreeg Jufvrouw LAPS ditmaal haar zin.

Maar... FANCY?

Preutsch was ze niet!

Dat verloochenen van FEMKE vond zy èrger!

Doch ook dáártegen zou ze raad weten, zy die alles was, alles wist, alles kon, tot het regelen van de kans-verevening incluis.

Niet tevreden — o neen! — maar kalm toch, en geenszins wanhopend, ging ze met haren arbeid voort. Er was meer spot dan smart in haar gelaat, toen ze WOUTER dien avend den weg zag inslaan naar de woning der oefenaarster. Ze toonde hierdoor hooger te staan dan de engel die door MORITZ RETSCH tot droefgeestige getuige wordt gemaakt van de nederlaag des jongelings die op 't schaakbord z'n ziel aan den duivel verspeelt.

Hm... in één party?

Moet dan het behoud der ziel afhangen van één veronachtzaamd: *gardez la Reine?*

Waarachtig niet!

Men zou wenschen geen ziel te hebben, als ze zóó snel kon verloren gaan!

Eilieve, dan immers stond de party tusschen God en Duivel niet gelyk?

Hoe! Eén misstap, ééne dwaling, één vergissing, zou naar de hel kunnen voeren, en na 'n lang leven vol moeite, arbeid, onthouding en stryd, is er nog 'n byzondere genade noodig om in den hemel te komen?

Dit moet 'n dwaling zyn! Maar... 'n dwaling die 't verklaart, waarom de *galerie* zoo gaarne voor den Duivel parieert! En waarom er zooveel speciaal-kunsten worden uitgevonden om God 'n beetje te helpen in z'n àl te ongelyke kans.

Dit hoeft niet!

FANCY zal zich weten te redden. Zich, en... hem dien ze aanraakte met haar vleugel.

Ze laat hem begaan, en doet — als ik! — haar werk. En:

..... doet, als ik, haar werk!
En spint den vlok tot draad, en weeft den draad
Tot doek, waarop zy, eindloos voortbordurend,
Den loop van al wat is, te aanschouwen geeft.
En wie 't verband ontkent, is schuldig blind,
Ter nauwernood onschuldig wie 't niet kent!

Van dit alles wist WOUTER niets. Z'n onkunde mag wel een der oorzaken geweest zyn van de rilling die hem bekroop, toen-i met Jufvrouw LAPS den trap van haar woning opging.

't Eerste wat ze hem aanbood, waren natuurlyk de gebakken aardappelen die opgegeten waren door al die gulzige moordenaars.

Hu! WOUTER verbeeldde zich dat-i zou hebben raad geweten met SCHINDERHANNES in hoogst-eigen persoon. En al blyft het nu de vraag, of z'n — ongeoefende! — moed niet op 't beslissend oogenblik in de schoenen zou gezakt zyn, hy méénde toch dat-i durfde. En hy was dan toch begonnen met SCHINDERHANNES inderdaad optezoeken...

Maar... alleen te wezen met die gebakken aardappelen, en met die walgelyke vrindelykheid — wat ranser was, wist-i niet! — daar hoort méér toe!

Hy voelde berouw over z'n veronderstelden moed, en begreep niet hoe hy z'n heldentocht had kunnen aanvangen zonder te letten op de onvermydelyke byzaken.

Wèl beschouwd, was-i toch maar liever in een der driehoekjes gekropen, die LAURENS gewoon was zoo grootmoedig ter zyner beschikking te stellen.

De lezer maakt kennis met een der meest-beroemde Nederlanders van deze eeuw. «En de Heere zeide tot Satan: zie, al wat myn knecht JOB heeft, zy in uw hand! Alleen strek uw hand niet aan hem uit.» *Hoe Jufvrouw* LAPS *door vuur van de straat verhinderd werd deze voorwaarde te breken. Een-en-ander over de kalmte van bescherm-engelen.*

1140. — Tast jy maar gerust toe, m'n jongen, en seneer je niet! Of wil je misschien eerst je jasjen uittrekken, want daar je nu toch van-nacht hier blyft, zieje, om op me te passen...

WOUTER hield z'n jasje voorloopig aan.

— En... 'n likeurtje heb ik ook voor je... 't is beste! Van FOCKINK, weetje, die z'n fabriek heeft in... die nauwe straat, je weet wel. Je moet nooit door die straat gaan, want daar wonen gemeene vrouwluî, en die staan aan de deur, zieje, en dat 's niet goed voor 'n jonkman als jy.

De «jonkman» WOUTER keek vreemd op. Ik zou moeten jokken als ik zei dat-i boos was. Jufvrouw LAPS had met aanbiddenswaardige handigheid hem 'n paar tweede-luitenants

epauletten op schouder gespykerd... z'n eersten rang! En welke jongen neemt dit kwalyk? De verheffing tot jonkman was streelender nog dan 't «in den handel» zyn.

Maar toch, er bleek dat-i verlegen was met z'n nieuwbakken hoogheid. Althans Jufvrouw LAPS vond goed zich te houden als-of ze verstond dat-i toelichting vraagde. De dosis vleiery moest onverkort worden toegemeten.

— Wel zeker, WOUTER, je bent 'n jonkman, wist je dàt niet? 't Komt omdat ze je thuis altyd zoo kinderachtig behandelen. *Ik* zeg dat je-n-'n jonkman bent, zoo goed als de beste! Denk je, byv. dat ik zooveel van... STOFFEL houd, als van jou? Waarachtig niet! Volstrekt niet! In 't geheel niet! Ik houd veel meer van jou. Wil je-n-'n pyp rooken? Je bent er mans genoeg toe. Wel zeker, waarom zou je niet 'n pypie rooken, net als andere mannen?

«Mannen!»

Help, FANCY!

WOUTER antwoordde dat-i «nog niet» rooken kon. 't Kostte hem moeite dit te zeggen. Hy was beschaamd over zooveel kinderachtigheid, maar hy moest wel oprecht zyn. 'n Eerste poging om STOFFEL natedoen in deze uiting van mannelykheid, was byzonder ziekelyk afgeloopen.

— Zóó? Rook je niet...

Ze liet het «nog» weg.

... rook je niet? Heel goed! Eigenlyk is 't 'n verkeerde gewoonte van de mannen. Dat eeuwige gerook! Ik ken meer jongeluî die niet rooken. Daar heb je, byv. PIET HAMMEL — hy is zoo oud als jy, maar wat kleîner, en vryt met 'n nichtje van me — die rookt ook niet.

Iemand zoo oud als *hy*, maar *kleiner*, en die aan «vryen»

deed: help, FANCY!

— Ja, ze willen trouwen, zoo tegen... ik weet niet wanneer. Maar... trouwen willen ze! Zoodat ik maar zeggen wil, dat je-n-'n effetieve jonkman bent. 't Is heel mal dat ze je-n-altyd behandelen als 'n kind! Dàt heb ik wel al honderdmaal aan je moeder gezegd. Daar heb je nu, byv. om 'reis iets te noemen... zoo-even op-straat. Ik was bang, niet waar? Omdat ik maar 'n zwakke vrouw ben, weetje? En 't was nacht, niet waar? Denk je dat ik nog bang was, toen je naast me liep? Geen zier! En waarom niet? Wèl, omdat ieder zien kon dat ik 'n manspersoon by me had. Ik had je best 'n arm kunnen geven — je bent heusch grooter dan ik — maar ik deed het niet, omdat je-n-'n pakje droeg. En, bovendien... de menschen praten zoo! Want, zieje, de wacht had het kunnen zien, en in de buurt vertellen dat ik 's nachts met 'n heer liep.

«Met 'n heer!»

FANCY!

— Want 'n mensch moet altyd zorgen voor z'n fatsoen! Hier is 't wat ànders. Gut, ik weet wel dat jy geen kwaad van me vertellen zult. Wie 'n vrouw bekladt, is geen ware man, dit weet je-n-ook wel.

Ja, dit wist WOUTER, al was er meer diepte in z'n besef van loyauteit, dan helderheid in 't begrip van: «bekladden.» Hy vertaalde Jufvrouw LAPS' maxime in z'n boektermen, en las voor: «vrouw» en: «man» de hem gemeenzamer uitdrukkingen: «dame» en: «ridder.»

't Mensch werd dus ditmaal beter begrepen, dan ze verwachten of weten kon. Gesteld eens, dat WOUTER ontevreden ware geweest over de likeur — *par impossible*, want ze was van FOCKINK — of dat de olie waarmee ze haar aardappelen bakte, naar bejaardheid had gesmaakt — onmogelyk alweer,

want ze bakte met boter, die niet slechter was dan de gewoonte der hollandsche vervalschings-industrie meebrengt — jazelfs al had-i grond gevonden tot het maken van gewichtiger aanmerkingen... meent men dat ridder WOUTER dame LAPS zou hebben geschandvlekt? Nooit... «by m'n zwaard!»

De menschkunde van Jufvrouw LAPS ging niet ver genoeg om dit intezien, of althans om hierop zonder de minste voorzorg te vertrouwen. Voor iemand die maar zoo-wat beunhaasde in menschenkennis, was 't inderdaad al bekwaam genoeg dat ze zoo correct de loopgraven trok om de belegerde vesting. Had ze inderdaad menschkunde bezeten, ze zou geweten hebben dat ze kon storm-loopen in alle gerustheid. Maar... dan had ze tevens — door geestelyke oefening veredeld! — geen lust gevoeld in zulke krygstochtjes, en dus 't heele vestinkje met vrede gelaten. Zoo-als nu de zaken stonden, sukkelde zy, zoo goed en kwaad het gaan wilde, maar voort met de kleine middeltjes die leiden moesten naar 'n mikroskopisch doeltje.

Wat drommel, men kan toch niet meer doen, dan roeien met de riemen die men hééft! Brave, hoogstrevende lezer, wees niet boozer op de goeie Jufvrouw LAPS dan u past, en vooral... minacht de wetenschappelyke laagte niet van haar taktiekje. Ik ken menigen dokter in allerbespiegelendste wysbegeerte, die niet in-staat zou geweest zyn het mensch voorby- of natestreven op 't zielkundig terrein dat ze hier betrad, en dat toch, wel beschouwd, niet eens 't hare was. Want — wie zal dit begrypen? — haar scherpzinnigheid was minder wysgeerig dan sexueel. Nooit immers zou 'n *man* — overigens gelyk begaafd — uit de sobere gegevens die háár ten-dienste stonden, een zóó praktisch operatie-plan tegen WOUTER hebben kunnen samenknutselen. En, omgekeerd, zy zou minder bekwaamheid hebben aan den dag gelegd, wanneer niet haar kinderachtig plannetjen in-verband had gestaan met verwrongen geslachtsdrift.

Wie billyk oordeelt, — en, zonder broodnyd... als 't mogelyk is: *zie zekere Noot op* **448**! — vindt haar strategische wendingen om te kussen! WOUTER had waarlyk behoefte aan 'n paar gepensioneerde generaals, om uittemaken of er tegen zùlken vyand verdediging mogelyk was?

En... FANCY? Wendde zy treurig 't hoofd af? Meesmuilde zy? Begon ze te schreien? Brak zy in jammerklacht uit?

Teekent haar de artist — die m'n werken illustreeren zou, als ik 't geluk had geen Hollander te zyn — wordt ze hier door den schilder voorgesteld in gebogen houding, handenwringend?

Vlucht ze heen?

Wat toch doet hier onze FANCY?

Kom-aan, artisten — die m'n werken niet illustreert, omdat ik maar 'n Hollander ben, in-plaats van 'n zevende-klas buitenlandsche beroemdheid! — kom-aan, ik zal u helpen. Weg met die tranen op FANCY's wangen...

Een geest weent niet om zoo weinig!

Weg met die geknakte gestalte...

Geesten bukken niet onder zoo'n geringen last!

Ze weende niet, en boog niet, en vluchtte niet. Ze deed niets van dit alles!

Kalm en ernstig — een glimlach misstond er niet by! — zette zy haar kans-verevening aan den arbeid. Geschiedde daar op die kamer te véél... welnu, er zou méér geschieden, elders of hier!

Aventuur op aventuur, storm op storm, spanning op spanning...

Halt! roepen wy menschjes by zulke gelegenheid. We

vreezen dat de natuur der dingen, die slechts in feiten spreken kan, taal zal te-kort komen omdat haar feiten òpraken.

Aventuur op aventuur! Is 't u te veel? Ei, ziedaar... 'n nieuwen schok!

Spanning op spanning? Te sterk, meent ge? Wel-aan... dàn 'n nieuwen takel aan de koord geslagen... ze kan méér dragen, méér heffen, en knappen zal ze niet!

Storm op storm? Te hevig, meent ge? De sterke FANCY geneest uw angst met 'n orkaan!

En ze glimlacht!

Want, ziet ge... gy, A, zy is niet A! Want, ziet ge, B... zy is niet B! En ook C is ze niet! En D niet! En de rest niet!

Zy is FANCY, de groote, de ryke, de machtige, de majestueuze.

Zy is de Natuur die alles in voorraad heeft, en ryker wordt, al gevende. Zy is er geen tiphon armer om, al heeft ze zoo-even nieuwe vastlanden opgestormd uit den oceaan, al heeft ze met den adem van haar mond melkwegen gezuiverd van nevelvlekken.

De lezer begrypt dus dat en waarom ze zich niet zeer anstig toonde voor 't gelukken der menschenkennige kunstjes van Jufvrouw LAPS. En ik verzoek hem uit-bestwil, z'n deel te nemen van die kalmte.

1141. Neen, dit begrypen sommige lezers nog niet. Dus meer daarvan!

Wie verzekert ons dat FANCY die kunstjes vreezen zou, ook al was 't slagen zéker?

Voorwaar, voorwaar, daar is steviger bodem voor 't goede dan de verleidbaarheid van 'n halfwassen jongeling, al zy het dan dat de zoetigheid van FOCKINK's likeurtjes, en de nog zoeter drank van gekittelde ydelheid mee-oprukken als bondgenooten van het booze!

Ook zelfs by zekerheid van den aanstaanden «val» — och, arm! — blyft het misschien de vraag, of 't FANCY de moeite waard wezen zou, de wapens aantegorden in 'n stryd van zoo weinig belang? Dat... «booze» was maar *ordinair*.

Wanneer ze 't *doet*, is 't waarschynlyk uit luim alleen. Want... luimig is ze. Luimig als 't spel, als 't weder, als de wereldgeschiedenis, als alles wat òns luimig toeschynt, omdat we dom zyn, en beginnertjes in de moeielyke studie van 't *rerum cognoscere causas!*

En àls nu eens onze FANCY — uit zoogenaamden luim dan! — mocht blyven versmaden het belaagd jongetje by-tyds de hand te reiken, àls...

Jufvrouw LAPS was 'n slecht wyf. O, zeker! Maar, geloof me lezer, het doelwitje van haar begeerte beteekende veel minder dan volgens boeken-traditie geloofd wordt. De schuld dezer dwaling ligt aan de vermeende eischen van 't boekmakers-ambacht. Sedert onheugelyke tyden gebruiken de heeren van 't *métier* dergelyke zaakjes als hoofd-katastroof. 't Afgezaagd: «*en ze viel*» is de lievelings-kataklysme tot opbeuring van arme lezende zielen.

«Ze.» Ja! Want in-verband met de duurte der voedingsmiddelen, en de daaruit voortspruitende behoefte aan 'n «fatsoenlyk» huwelyk — ik erken volmondig die behoefte: «*omdat uwe harten boos zyn*» — is 't vallend voorwerp gewoonlyk een stumperige «zy.»

Welnu, die «zy» begaat 'n fout als ze valt. Men moet niet vallen. Al vinden de lezers — die de zaak hardschreeu-

wend afkeuren! — zoo'n «val» allerpleizierigst, en 't onmisbaar element in 'n «mooi» boek: *men moet niet vallen!*

En wanneer by uitzondering de vallor 'n «hy» is...

Minder pikant, omdat de *maatschappelyke* positie daardoor niet aan 't wankelen wordt gebracht: WOUTER, byv. zou geen haarbreed ongeschikter voor den «handel» geworden zyn, wanneer-i z'n jasje had uitgetrokken, en z'n... vestjen er by!

... als er 'n «hy» valt...

Wèl, dan heeft-i 'n fout begaan. 'n Mensch *moet niet vallen.* Hy heeft beter dingen te doen.

Doch — «hy» of «zy» dan — *leugen* is 't, zulke nietigheidjes voortestellen als uitgangspunten van wel-geconditionneerde verdoemenis!

Dààrtegen protesteeren JEZUS en ik.

Neen, heeren predikers van kakangéliën, zóó makkelyk komt men niet in de hel! Zóó ligt is de taak van den Satan niet! Dat mocht-i willen, de oude stumpert!

Leugenachtig dus is die triumfelyke voorstelling van 't kwade. Zoo overdryven kwakzalvers 't gevaar eener lichte ongesteldheid om hun poeiertjes aan-den-man te brengen. (**340**)

En *leugen* ook is zy uit 'n aesthetisch oogpunt, zy die van zulke armzalige gegeventjes alleen, 't zedelyk schoon of de leelykheid eener figuur wil laten afhangen.

Byna zou ik lust voelen Jufvrouw LAPS 'n handje te helpen in haar plannetjes — 't staat aan my! — om te doen in 't oog springen dat m'n heldje, zóó gevallen, nog altyd redelyk wel tot stáán kan worden gebracht. Maar ik heb 't recht niet, m'n FANCY vóórtegrypen, die wel weten zal wat er te doen is. En hierop reken ik dan ook dat zy me wel

gelegenheid verschaffen zal, ter-zyner-tyd aantetoonen dat zulke val-geschiedenissen...

Met... dàt, kan men goed zyn, of goed worden.

En velen zyn afschuwelyk, zònder... dat!

Vlek is *vlek*, bezoedeling is *bezoedeling:* geen genade voor de minste afwyking van de wetten der *zedelyke logica*...

Zóó immers wordt «deugd» by denkers genoemd?

Maar die zedelyke logica zou verkracht worden door de ongerymde machtsverheffing van 'n zweertje tot kanker.

't Is lasteren van de deugd, haar *by-uitsluiting* te zoeken in 't vermyden van zulke mis... greepjes.

En we doen aan de ondeugd te veel eer, als we haar vervloeken *pour si peu!*

Goddank, er zyn — 't geringe niet minachtend — verhevener dingen te bejagen!

Goddank, er zyn — zonder de minste vergoelyking van pekelzondjes — vreeselyker zaken te vermyden!

De te grypen eerekroon in 't strydperk der Mensheid, hangt hóóger! En wel is 't jammer dat zooveel mislukte gladiatoren krom groeiden door de opgedrongen hebbelykheid om steeds te bukken naar den lagen prys dien ze deelen met 'n eunuuk.

Excelsior, heeren schryvers en lezers en deugdwetgevers en onthoudingpreekers en verdere gladiatoren in miniatuur!

Kom-aan, moralisten, al hàd nu eens onze FANCY geslapen dien nacht, of al wàre ze 's morgens ontmoedigd weggeklept naar 't hof van WOUTER's moeder, om daar de treurmare te brengen dat prins UPSILON gestruikeld was...

Zou ze niet met strenge vermaning zyn terug gezonden

naar 't zoo ontydig verlaten strydperk? Liep ze niet gevaar — zyzelf nu, de wachtster! — veranderd te worden in 'n zandkorrel, wegens al te grove miskenning van haar plicht?

Er hoorde moed toe — krankzinnigheid liever! — dáár aantekomen met de boodschap:

Scheur u het starregewaad, o gy arme gebiedster der geesten!
't Hemelsche Ryk heeft 'n eind... maak voor u meerdere plaats!
LAPS sloeg ons prinsje te-pletter, my, u, ons allen, godbetert,
Met 'n *compositum mixtum* van vleipraat en FOCKINK's likeur!

Wat de geesten zouden gelachen hebben!

1142. Wanneer FANCY aldus gesproken had, zou zy inderdaad één element van bederf dat den vyand ten-dienste stond, hebben overgeslagen. De fleemery met het verrassend jonkmanschap miste niet allen grond. WOUTER was inderdaad op-weg om 'n jonkman te worden. Misschien wàs-i 't al. Wie hem dit kwalyk neemt, moet ook afkeuren dat z'n bovenlip begon te roepen om... den barbier wel niet, maar om de schaar toch.

— Zoodat ik maar zeggen wil, dat je nooit die steeg moet passeeren. Als je-n-'n kind was, zou 't geen kwaad kunnen, want 'n kind heeft geen erg. Maar *jy!*

Zeker, *hy* moest «erg» hebben! En z'n jeugdig kneveltje was er niet tegen, om «erg» te krygen. «*Al wat van zelven wast, behoeft men niet te zaaien!*» zei KAMPHUYZEN. Onze hovenierster liet het daarop niet aankomen, en zaaide zoo hard ze kon. Zelfs was ze niet afkeerig van 't begieten.

— Laat my je nu 'ns inschenken...

WOUTER dronk.

En... FANCY?

Ze glimlachte!

Allerlichtzinnigst voor 'n hofdame uit het gebied der geesten?

Toch niet!

— Hoe vind je nu dàt likeurtje?

WOUTER erkende...

FANCY, FANCY!

WOUTER erkende dat-i smaak vond in de *parfait amour* uit de steeg die-n-i niet passeeren mocht omdat-i te groot geworden was om zich welstaanshalve te onthouden van «erg.»

En 't winkelmeisje van Satan schonk hem nog-eens in. De glaasjes waren zoo klein, zei ze, ware notedoppen! Nu ja... doppen van zeer groote noten dan.

— En, je moest er wat by eten ook, m'n allerbeste jongen — gut, ik heb altyd zooveel van je gehouden — dat 's zoo gezond by 'n likeurtje!

God-vergeef-'m-de-zonde, WOUTER begon te eten ook! Nog 'n oogenblik, en hy zal zich thuis voelen, al te thuis!

FANCY, ben je blind?

— En trek jy gerust je jasjen uit! Je moet denken, we zyn hier onder ons beidjes.

Een koninkryk voor 'n nieuwen vloek, o goden: onze WOUTER trok waarachtig z'n jasjen uit!

FANCY!

— Heelemaal met ons beidjes, zieje!

FANCY, ben je doof?

— En ik heb lust, dicht naast je te zitten, omdat je zoo'n lieve beste jongen bent...

Fancy... deern!

Wouter schikte by.

Wie dáár niet wanhoopt, moet geen hoop te verliezen hebben!

Och neen!

Ik zeg juist andersom: wie dáár wanhoopt, had nooit behoorlyken grond voor z'n hoop!

1143. «Maar, eilieve... dat is de ware echte oude: *zal-i*, *zal-i-niet*-litteratuur!»

Ja, lezer! In stipt-*letterlyken* zin, ja! Maar overigens?

Meent ge dat ik Wouter in den hemel helpen kan, zonder hem te leiden langs àlle paden die men moet doorworstelen om daar aantelanden?

Dacht ge dat hy ooit den rang die hem by geboorterecht toekomt, weder zou kunnen innemen, zonder in 't leger der Mensheid als rekruut te hebben dienst gedaan van de patroontasch af?

Mocht gy, in-weerwil hiervan, aanmerking maken op Fancy's leiding, dan ligt de schuld aan u. Het lage bestáát. Wie 't loochent, liegt even misdadig als de miskenner van 't hoogere, van 't goede, want zonder laagheid is er geen hoogte denkbaar.

Niet in de schildering van dat lage ligt de fout, de fout ligt in 't sierlyk *aankleeden* van 't gemeene, en: in 't *belangryk maken* van onnoozele lapsische platheid.

Hoort ge nog altyd niet hoe Fancy schatert van lachen over 't veldtochtje van haar stumperige vyandin?

De nietigheid van zulke zaakjes rechtvaardigt zoo'n wyf

niet. En ook onze kleine man liep gevaar... schuldiger te worden dan geoorloofd was, zelfs aan de nuchterheid van 'n kind.

Want... ieder worde geoordeeld naar den maatstaf dien-i omdraagt in z'n eigen gemoed! En WOUTER voelde heel goed dat-i zich bevond op... onfatsoenlyk terrein. Zóó ongeveer zoud-i de zaak gekwalificeerd hebben, als-i genoopt ware geworden z'n indruk te vertolken in 'n woord.

Maar... dit zeer betrekkelyk schuldbesef verheft de zaak, *als zoodanig*, niet tot 'n wereldberoerende calamiteit, tot 'n *casus diluvii!* Och, wat zouden we weinig droge jaren hebben, als er 'n god was, die regenplassend toornde over zùlke... kostschooljongens-vergrypen!

Nog-eens, Jufvrouw LAPS wàs 'n slecht schepsel. Om 't beoogde feit niet zoo-zeer, maar... zy veroorloofde zich zulke feitjes te beoogen omdàt zy nu eenmaal 'n slecht schepsel was. Godsdienst, vochtmenging, zittende levenswys, en 'n tal van dusdanige ziekten meer, zouden kunnen worden aangevoerd ter verlichting van schuld. Ik kan me zelfs 'n zéér hoog standpunt denken, vanwaar zou mogen worden geconcludeerd tot finale vryspraak.

Maar op dàt standpunt plaats ik me nu niet, heden niet! Ze was inderdaad 'n slecht schepsel, en daarmeê voor 't oogenblik: uit! Of zou men misschien...

Ik beweer van-daag alleen dat ze... niet zeer byzonder was. Niet zeer buitengewoon. Niet zeer belangwekkend. Geen kunstenares van eersten, of zelfs eenigen rang. Geen exploiteuse van ryk terrein. Geen hóóggeplaatst ambtenaresje van den Duivel...

Och, in myn oog zou 't mensch zoo weinig contritie behoeven, om recht te hebben op 'n goedig: «uw zonden zyn u vergeven, ga heen en... *arbeid!*»

Want, lezer, er zit veel luiheid onder de oorzaken van zulke afdwalinkjes. Menig-een toont zich wat wulpscher dan noodig en behoorlyk is, omdat-i te weinig te doen heeft, of te... denken.

Misschien had Jufvrouw Laps de «deugd» van ons kereltje met rust gelaten, wanneer men in-plaats van met God, Israël en hysterische theologie, haar pover zieltje gevoed had met... gedachten. Wasschen, schuren, boenen, is ook goed. Jazelfs, 't verstellen der onderbroeken van 'n pastoor.

Wat Femke rein en gezond bleef by de bezigheid die scabreus zou hebben toegeschenen aan besmette zieken!

Ziek, ziek... ziedaar 't woord! Jufvrouw Laps was ziek!

Hoe is 't mogelyk, dat ik zóó lang zoeken moest naar den waren naam van haar kinderachtig slechtheidje! Dit was dom en verschoold van me. De lezer bedenke dat ik veel boeken heb gelezen. Toch beloof ik beterschap. En als blyk van berouw, verbind ik my ter-zyner-tyd ziekteverschynsels *van erger soort* te schetsen. Ik zal me die laten leveren door Feith, domine Hasebroek, en meer luî van dergelyk allergodzaligst kaliber. Die voorbeelden zyn van 'n aard dat men byna achting zou gaan voelen voor Jufvrouw Laps. De lezer heeft immers opgemerkt dat ze haar «God» wegliet by de zaak? Geschiedde dit uit schaamte? Uit discretie? Uit besef der overbodigheid? Uit vermoeienis van 't gehuichel? Uit gebrek aan bedrevenheid in toonzetting, en vrees alzoo voor — vermeenden! — wanklank? Hoe dit zy, in al haar geknoei had het schepsel de verdienste der *Sancta Simplicitas*. Ze theologiseerde er niet by, en poogde niet Wouter in den waan te brengen dat-i dezen of genen «Heer» 'n pleizier deed door 't uittrekken van z'n jasje. Dìt, of zoo-iets, trachten die andere verlokkers wèl! Blyvende erkennen dat ons Lapsjen aan zeer ziekelyke aandoeningen leed, wordt het waarlyk tyd eens voor-goed de symptomen te leeren kennen,

die den geneesheer in-staat stellen lichte verkoudheden te onderscheiden van kwaden droes, huiselyke namiddagkoortsjes van... pest!

1144. Wouter overigens... *goed*, of althans niet volstrekt ziek nog, zou 'r geen grein boozer om geworden zyn, al ware... de likeur van den hoogst-beroemden Nederlander Fockink nog 'n graad of wat sterker geweest.

Hierom zeker veroorloofde zich de guitige Fancy te lachen. En ze wrong zich nog altyd de handen in 't minst niet, zy die toch blyk gaf van strengheid, door zich verstoord te toonen over Wouter's *felonie* van den vorigen dag!

Fancy was, en *is*... liberaal!

Te liberaal?

Voyons!

Beste lezer — ik bedoel: gy die onder al m'n lezers de minst-onöprechte zyt — stel u eens op 'n plaats waar zeer veel menschen voorbygaan. En houd boek!

Tel, weeg, meet en noteer de tranenstroomen die al dezen voorbygangers langs wang en kleeren gudsen. Tel de paren gewrongen handen, de dozynen wanhopighedens, de duizenden gescheurde opperkleeren, de legioenen opengereten boezems...

Verzamel al de-n-asch die de voorbygaande dames en heeren zich op 't hoofd strooiden, sedert den traditioneelen eersten misstap van de bekende soort...

Componeer vertwyfelings-hymnen uit al 't geween, 'n *de-profundis* uit het gekners der tanden...

Bevolk 'n zoölogisch museum met al de wurmen die 't gezelschap incommodeeren met hardnekkig knagende on-

sterfelykheid...

En dan...

Zeg eens, minst-onöprechte lezer, vertoont zich niet, by de statistiek van al dien berouwjammer, onze aarde als 'n vóórhel? Als 'n pleisterplaats van verdoemden?

Toch kan en moet al die zoo zorgvuldig opgezamelde ellende slechts gevolg zyn van nederlaagjes als die waarmee WOUTER bedreigd werd, van crises als waaraan hy was blootgesteld.

Want... zulke crises en zulke nederlagen *bestaan!* Ze liggen in den aard der dingen, en laten zich zoo-min vernietigen — 't kinderachtig wègdenken helpt niet! — als 'n atoom of 'n zon. Zoo-min loochenen als wiskunstige waarheid.

Wie nu by zoodanige mensch-inspectie al de genoemde akeligheden *niet* ontwaart, wie *niet* stuit op de sporen die de «zonde» nalaat, op zùlke sporen van zùlke zonden...

Want er zyn anderen wier hoogtreurige beteekenis ik *niet* ontkennen mag, helaas!

Wèl, hy moet erkennen dat FANCY groot gelyk had de zaak luchtigjes optenemen, en dat ze niet den minsten last gaf tot het *ilico* op-stapel zetten van 'n goferhouten ark, van-binnen en van-buiten bepekt met pek.

Onder ons gezegd — en niet gebleven, naar ik hoop! — het komt me voor, dat de god van *Genesis VI* zich kleingeestig aanstelde, en dat het z'n eer niet te nà zou geweest zyn ter-school te gaan by FANCY.

Maar... sterk wàs de likeur, dit is waar!

En dat WOUTER er meer van dronk dan goed was — voor z'n maag vooral! — is ook waar.

Hy verloor dan ook iets van z'n bedeesdheid, en antwoordde een-en-ander op de praatjes van Jufvrouw Laps, die hiermee zeer in haar schik was, al bleek er telkens dat zy en haar kleine gast niet uit denzelfden sleutel zongen.

Dat zou ook wel beteren, dacht ze.

1145. Van-tyd tot-tyd dacht Wouter aan de eigenlyke reden van z'n komst, of althans aan wat daarvoor was opgegeven. Z'n gastvrouw scheen alle dieven en moordenaars glad uit het hoofd gezet te hebben, en spreidde by Wouter's herinnering daaraan, een moed ten-toon die hem alleraangenaamst was. Want... de zyne was geweken.

't Is de vraag of Fancy deze breuk in de logische continuïteit zyner aandoeningen even licht opnam als de gevaren van z'n slecht gezelschap.

— *Ik* zou ze... denk je dat ik bang ben voor 'n kerel? zei Jufvrouw Laps. In 't geheel niet! Voor geen drie! Voor geen tien! Voor de heele wereld niet! Ik zou ze...

Des-te-beter, vond Wouter. Dan hoefde *hy* niet te... zouwen.

Daar ritselde iets op den zolder. Wouter beefde. Hy was weer geheel kind.

— Blyf jy hier, riep 't wyf, *ik* ga kyken, *ik!* Denk je dat ik jou wil laten slaan of steken of vermoorden, m'n jongen... dat nooit! Wie aan jou komt, komt aan my... dàt zullen ze zien!

En ze verwyderde zich, en nam de kaars mee om te onderzoeken waarom 'r 'n plank gekraakt had. Ze liet Wouter lang genoeg in 't donker alleen, om hem te doen verlangen naar hare terugkomst. De rollen waren omgekeerd, en de ridderlykheid van onzen held begon *en quénouille* te vallen.

Een weinigje behendigheid nog, en de jongen zou schut en weering zoeken onder haar voorschoot.

— Maar, Jufvrouw...

— Zeg jy gerust KRISTIEN... want zóó hiet ik. Jy mag gerust KRISTIEN tegen me zeggen.

Dit durfde WOUTER nog altyd niet. Hy vermeed liever de vocatief.

— Maar... zou ik nu niet liever naar huis gaan?

— Wel neen! Je moeder is lang naar bed, dit begrypje! De-n-afspraak was dat je hier zou blyven... ontbyten.

Ontbyten? Ach, lieve hemel, de jongen deed niet anders sedert 'n uur!

— Weet je wat je doet? Kleed jy je gerust uit. Ik zal 'n kermisbedje voor je maken, daar... in dien hoek! Want, zieje, als ik alleen ben met die... dieven en moordenaars, dan word ik zoo... griezelig.

WOUTER durfde niet neen zeggen, en evenmin doen wat hem zoo streelend gelast werd...

Hy weifelde...

Zy hield aan...

Hy begon...

Men bedenke dat het kind beneveld was!

O FANCY! Liberalismus is 'n goede zaak, en... na de statistiek van zoo-even, erkennen wy dat de wereld niet vergaan zou, al...

Maar toch... *franchement*, FANCY, is 't niet jammer van den jongen?

Dit hoofdstuk is gekopieerd uit 'n oud Register der handelingen en besluiten van zekere schutsgodin. Een brok makrokosmos. (De lezer kan staatmaken op meer.) *'t Verhaal van* KLAAS VERLAAN, *den* »Amstelhavenknecht." *Geleerde verhandeling over voetzoekers. Jufvrouw* LAPS *wikt*, FANCY *beschikt.*

1146. Om van FANCY's spinsel en borduursel iets te leeren begrypen, is 't noodzakelyk eenige uren terug te gaan.

De lezer herinnert zich dat er dien middag ter uitspanning van de hooge personaadjes die Amsterdam vereerden met 'n bezoek, 'n hardzeilery zou worden gehouden op den Amstel. Jufvrouw LAPS had reeds de goedheid dit aan ons en de Pietersens meetedeelen, en tevens dat de zaak mislukt was door 'n onhoffelyk gebrek aan wind. Ze had de waarheid gezegd. Hopen wy dat deze uitspatting geen al te nadeelige gevolgen moge gehad hebben voor 't evenwicht van haar ziel.

Het was dien dag inderdaad bladstil. De mannen van 't vak beweerden «dat er geen zuchtjen aan de lucht was.» Wie zich anders uitdrukte, werd voor 'n landkrab gehouden.

Het pleizier-roeien was nog niet in de mode — de mode had ongelyk, want het is 'n flinke mannelyke oefening — doch al ware dit anders geweest, Amstel-boeiers zyn niet op roeien ingericht en andere geschikte vaartuigen waren niet by-de-hand, om nu niet te spreken van 't gebrek aan eelt in de handen der liefhebbers.

In dit opzicht dan toch waren onze grootouders nog lamlendiger fatsoenlyk dan wy. Ze dachten er zelfs niet aan, dat zoo'n matrozige inspanning een vermaak wezen kon zonder de minste schae voor deftigheid, en meenden al heel wat ferms uitterichten, wanneer ze als halfleege meelzakken met den schoot in de hand in 'n stuurstoel lagen te dutten. De wind moest by die gelegenheden al het werk doen, en had dus eigenlyk alleen aanspraak op 't pleizier.

Maar de wind deed nu eenmaal dien dag z'n werk *niet*. Hy scheen elders bezig, en floot misschien onzen tegenvoeters 'n spotdeuntje voor, op al de gefopte potentaten die tusschen Ouwerkerk en Amsterdam heen-en-weer pauwden in stof en hitte.

Ja, 't was gloeiend heet. Koningen en prinsessen zweetten als menschen. De *joujoux de Normandie* — 't speel- en groettuig der *beau-monde* van dien tyd — klommen al trager en trager by hunne koordjes op. Nu dit stond zoo kwaad niet, want de goede toon schreef voor, dat ze zeer langzaam stegen, en zich aanstelden als-of ze moeite hadden de hand te bereiken die ze vallen liet. Dat, of zoo-iets heette: *morbidezza.* De beweging der vingers die 't kleine rukje moest meedeelen, waardoor 't stygen werd te-weeg gebracht, behoorde onmerkbaar te zyn. Dit gold voor gratie, bekwaamheid, verstand, en zelfs by-mangel aan beter, voor genië.

1147. 't Is opmerkelyk hoe men zich ten-allen-tyde heeft

toegelegd op 't uitvinden van surrogaten van 't goede. Aan 't goede zelf is nooit zooveel moeite ten-koste gelegd. Ik noem dit 'n onëconomische fout. Indien de *beau* Brummel, de vriend van den prins van Wales, de studie die hy besteedde aan 't omdoen van z'n das, had toegepast op iets nuttigs, zoud-i waarschynlyk 'n achtenswaardig mensch geweest zyn. 't Blyft echter de vraag, of-i in dat geval geduld zou geworden zyn in den kring van dien liederlyken Kroonprins. Men zegt dat er ook thans nog hooggeplaatste personen zyn, die zich niet op hun gemak voelen, zonder zekere dosis nietigheid om zich heen. Wat m'n Vorstenschool aangaat...

1148. Hoe dit zy, sommige kroniekschryvers beweeren dat de oude puistige Paltsgravin 'n groot gedeelte van 't *prestige* in hofkringen, dat haar inderdaad niet kon worden ontzegd, te danken had aan de handigheid waarmee ze wist omtegaan met den *joujou de Normandie.* Volgens Stuart Mill was zy de uitvindster van den zoo beroemden horizontaalworp, en 't is niet geheel-en-al onmogelyk dat zy ook in 't bezit was van 't geheim om 't belangwekkend speeltuig òptewerpen, en zeer langzaàm te laten dalen langs de door 'n onnaspeurlyke oorzaak gespannen koord. Maar deze byzonderheid vereischt bevestiging. Stuart Mill heeft de wreedheid gehad te sterven voor-i den Hollanders heeft voorgezegd wat ze hiervan te denken hebben, en alle kans op licht is dus afgesneden.

Dat ook de zeer hooge geboorte der Paltsgravin meewerkte aan den invloed dien zy uitoefende op alle Europesche hoven — op één na: de edelste zaak heeft haar tegenstanders! — mag waar zyn, maar toch... hare virtuositeit op de *joujou* was en bleef hoofdzaak!

En ten-rechte! want men wordt geboren zonder dat men 't helpen kan — dit was zelfs met de Paltsgravin eenigszins

het geval geweest — terwyl er tot het wel besturen van 'n paar palmhouten schyfjes aan 'n koord, gaaf en oefening noodig is. Vorsten en prinsen weten dit wel, en maken er gebruik van. Me dunkt ik hoor 'n koning zeggen:

Ma toute bonne, vous qui avez la main si légère, ne pourriez vous pas me faire l'amitié de flanquer à la porte les trente mille hommes que mon diable d'... allié vient de loger dans ma capitale?

Of:

Ach, du meine liebe Cousssine, wie du göttlich chouchouirst! Auf und nieder... nieder und auf! Wenn du einmal unsern sehr verehrten Vetter mit Usurpationsminen, Kaiserliche Majestät, so am Kördelchen hieltest und chouchouirtest?

Nu spreekt 'n prinsje:

— *Auf Ehre, Durchlaucht sind zum küssen adorable! Nur der Respekt wiederhält mich... auf Ehre!* CLOTHO, *ich beehre mich Ihr Sclave zu sein.* LACHESIS, *Ihrer geschicht-lenkenden Hand empfehle ich mein Schicksal! Schaffe mir den Erbprinzen vom Halse, o* ATHROPOS! *Schicke den unbescheiden-früher geborenen nach Italien, ins Pfefferland, in den Krieg, in... Cythereïschen Vergnügungen, womit eine so gescheute* PARKE *wie Durchlaucht, Lebenskördelchen abschneidet... zum Entzücken, Parke Durchlaucht!*

Zoo spraken welopgevoede prinsjes van dien tyd. Laf was het, en mythologisch, o ja! De mythologie is weg, maar de lafheid is hier-en-daar gebleven. Er bestaan inderdaad tegenwoordig hooggeboren personaadjes die niet de minste conversatie houden over schikgodinnen, en toch de moeite van 't aanhooren niet waard zyn. Meer nog. Zelfs sommige laaggeborenen veroorlooven zich zoo'n leegte. Ik heb kooplieden gekend, jazelfs werkluî die praten konden als 'n prins... nà den bloei der salon-mythologie. Maar we zyn nu met vorstjes bezig. Alzoo:

Een prinsesje spreekt:

— *Liebe mütterliche Cousine... aber nein, so geschickt wie du... nie da gewesen! Mit dèm Händchen könntest du mir ganz bequem ein halbdutzend fette Provinzchen aus dem Deutschen Reichsmaraste zur Morgengabe zusammen fischen, Cousine!*

'n Sterveling van lager soort:

— *Königlich-Kaiserliche Hoheit, ich sehe, staune und... schweige! Wenn Königlich-Kaiserliche Hoheit nur beliebten... Gottes Erdreich wurde sich pflichtschuldigst freuen, wenn Königlich-Kaiserliche Hoheit geruhten es gnädiglich balanziren zu wollen auf Königlich-Kaiserliche Hoheit's göttlichen Fingern! Ich schweige gehorsamst, doch... dass eine Ober-geheim-küchen-ceremonienmeister-stelle vazirt, ist unterthänigste Wahrheit.*

Enz. Enz.

Al deze menschen logen 'n beetje. Maar hun praatjes waren minder dom, dan 'n oppervlakkige beoordeelaar meenen zou. Want ze bereikten dikwyls hun doel. Die laatste aanbidder, byv. kreeg inderdaad 'n aanstelling by 'n *Königlich-Kaiserliche* hofkeuken. Wat wil men meer?

Overdreven verwondering over den invloed der Prinses, zou 'n blyk zyn van onkunde. Want al reike nu de historische kennis van den lezer niet toe, om hem te doen raden welke persoonlykheid ik bedoel — men weet reeds dat ze roode puistjes in 't gezicht had, en ik voeg er by dat ze gewoon was te slapen tusschen lakens van hollandsch linnen: dit is *iets!* — welnu, al kent men haar niet, toch mag ik verwachten dat ieder wete hoe macht, aanzien en invloed gewoonlyk gegrond zyn op kleinigheden. Misschien zou er eenige verwondering te-pas gekomen zyn, wanneer ik m'n Paltsgravin had voorgesteld als verdienstelyk, en bekwaam in belangryker zaken dan 't op-en-neerwippen van 'n *joujou.*

1148. Een ruiter naderde haar koets.

— *Eh bieng, zjevalier, n'est-ce-pas qu'il fait affreusemang chaud dang ce pays?*

— *Wie K. K. Hoheit befehlen.*

— *Ch'étouffe!*

— *Zu dienen.*

— *Und wo steckt denn unsere kleine wilde Katze? Ist sie hinten? Ist sie vor? Wo ist sie?*

De «chevalier» werd door 'n toedringende volksmenigte van de koets gescheiden. Dit beviel hem wel. Vooreerst was-i uit de oude school, en durfde zich niet wagen aan 't duitsche hoffransch der Palatine, waaraan-i *admirablemang* wèl deed. Ten-tweede bezat-i te veel *routine* van nieuwer school, om gaarne te antwoorden op de vraag naar de «wilde kat.» Dit katje namelyk was 'n zeer superlatief-*K. K. Hoheit*. De halfbakken hoveling mocht dus niet te snel verstaan wie er bedoeld werd, en durfde zich evenmin schuldig maken aan nietverstaan. Een groep welwillende zangers kwam z'n verschrikte diplomatie te-hulp:

«Amour à la plus belle,
Honneur au plus vaillant...

Ja, ja, lezer, er is 'n tyd geweest, dat de kracht van hollandsche jenever — amsterdamsche proef — zich openbaarde in fransche romances. Of onze straatzangers dat refrein precies uitspraken en zongen naar de bedoeling van den... van *de* auteur...

De Paltsgravin scheen dit te ontkennen. Met haar *joujou* riep zy 'n zeer elegant jong-mensch van 'n jaar of achttien tot zich, dien zy in haar nabyheid ontdekte. De jonge ruiter groette *ganz rittermässig* met z'n karwats terug, en drong door de menigte heen.

— *Ecoutez, mein Prinz? Das Pöbel singt la changsong de la*

Reine! Oh, mong Dié, quelle pronongziaziong!

— *Vous avez l'oreille si délicate, ma Cousine!*

— *Ang férité! Aber, Prinz, sagen Sie mir 'nmal, wo ist denn Ihre Prinzessin Schwester, mein Waldkätzchen?*

— *Ma foi, il y a plus d'une heure que je ne l'ai vue! Elle s'amuse peut-être là-bas, au village d'Awercric. Qui sait si elle n'a pas passé l'eau. Vous savez, Palatine, qu'elle n'a pas l'habitude de se gêner...*

Nu ja, dit wist de Paltsgravin. Dit wist ieder die ooit de eer had het prinsesje van naby gade te slaan, en de lezer zal er ook iets van te zien krygen, *parole d'honneur!*

Honneur au plus vaillant! schreeuwde nu weer 'n troep al te opgetogen Nederlanders, en onze Paltsgravin reed op-nieuw 'n oogenblik onverzeld. Van-tyd tot-tyd harkte zy met haar speeltuig dezen of genen «*kavalier*» naar zich toe, en knoopte dan 'n gesprek aan, dat echter telkens door de volte werd afgebroken.

Om de locaalkleur te handhaven, gelieve de lezer by uitspraak van 't woord: «*kavalier*» te rymen op: »duitsche manier» in welk geval het niet «ruiter» beteekent, maar 'n «heer van den hove» een *hoffähiger gentleman*, ja misschien zelfs by uitsluiting: 'n *edelman.* Niet zonder deernis met de miskende rechten der etymologie, moet ik betuigen dat er by de zaak volstrekt geen paard noodig was, al zy 't dan dat in dit geval de «*kavaliere*» werkelyk tevens ruiters waren. Nu ik toch aan 't uitleggen ben... 't woord: «harken» is van my. Ik nam de vryheid daarmee alleraardigst te zinspelen op den befaamden horizontaal-worp.

1149. De koetsen reden nog altyd stapvoets, en als in pantoffel-parade. Het kon niet anders.

Bovendien, de souvereinen verkeerden in 'n ziekelyke bui

van «*Volksthümlichkeit.*» De mode van den dag bracht 'n misselyke neerbuigings-manie mee, en de meeste rangmenschen overdreven de mode, zoo-als altyd. Men droeg filantropie, gelyk wat vroeger de hoepelrokken, en later *crinolines*, *vryenarbeid*, of *chignons*. ROUSSEAU — die beter wist, of althans beter weten kon -- had de afgezaagde theorie van «*ce bon peuple*» op frazen gezet, en wie te arm was om gedachten te bezitten op z'n eigen hand, neuriede die frazen na. Heel ryk nu, waren de meesten niet. En dit is nòg zoo.

't Spreekt vanzelf dat dit instemmen met den deun van den dag, gewoonlyk ver van oprecht was. Binnen de wanden der staatsiekoetsen heette dat «goede Volk» zeer dikwyls doodeenvoudig: *la canaille*, eene kwalificatie die wel niet geheel juist was, maar toch niet verder van de waarheid afweek, dan de zoetemelks-praatjes van ROUSSEAU. Zelfs lag de waarheid niet in 't midden. Een Volk, als zoodanig — wy merkten hiervan reeds iets op, by 't luisteren naar WOUTER's bespiegelingen over de «massa» — is noch goed noch slecht. Het toekennen van persoonlyke hoedanigheden aan veel individuen *te-zamen genomen*, kan ter-nauwernood geduld worden als theoretische licentie. De oorzaak der fout ligt alweer in luiheid. Men vindt het gemakkelyk, millioenen te-gelyk te karakterizeeren met één pennestreek. Als punt van uitgang tot werkelyke toepassing, zal zoo'n poging tot veralgemeenen steeds 'n onbruikbare fictie blyven, en aanleiding geven tot allerlei misverstand en ongeluk. NAPOLEON verklaarde den oorlog aan Duitschland, omdat-i zich door schreeuwers en schryvers had laten wys-maken dat *de* Franschman zoo byzonder dapper is, dat-i alle andere hoedanigheden best missen kan.

1150. Wat den twyfel aan de welgemeendheid van koninklyke Volksliefde betreft, vergeten wy nooit dat ook «*ce bon peuple*» geen grein oprechter is dan de meest ge-

veinsde Machiavel. Al wat men van 't Volk zeggen kan, is dat het evenmin positief valsch is. Het schreeuwt «vivat!» en denkt... niet juist het tegendeel, maar gemakshalve niemendal.

By de zeer byzondere gelegenheid die ik bezig ben te vereeuwigen met m'n mozaïk-troffel, maakten de vergaderde vorsten zich schuldig aan 'n verzuim dat hen in de oogen des volks zeer benadeelde. Niemand strooide geld uit het portier, zelfs geen zilver. En onze Paltsgravin was de laatste die op 't denkbeeld komen zou — 't was zoo warm! — dat deze speciaal-vorstelyke manifestatie aan de feestelykheid ontbrak.

Ze werd hieraan evenwel herinnerd door Prins Erik, den jonkman van zoo-even, die op-nieuw haar rytuig naderde, ditmaal gevolgd door 'n lakei op 'n bezweet paard. Hy kwam vertellen dat z'n zuster — het *Waldkätzchen?* — hem 'n boodschap had gezonden uit «*Awercric.*» En:

— *Palatine, auriez-vous par hasard quelques douzaines de frédérics à me prêter?* vroeg hy.

— *Che parie que c'est pour elle!*

— *Si!*

— *Elle fait donc angcore l'angrachée, che pangse!*

— *C'est possible! Mais en tout cas, il ne faut pas la laisser dans l'embarras. Dieu sait dans quel gâchis elle vient de s'engager. Je n'ai qu'une bagatelle sur moi...*

Prins Erik en 't «boschkatje» gingen de Palatine nog wel drie-kwartgraad te-boven in K. K. Hoogheid. En 't boschkatje was de... verloofde van 'n Grootvorst die volgens alle menschelyke berekening keizers tot lakeien hebben zou. De Paltsgravin — «*Oh, mong Dié! Oh, mong Dié!*» — was dus wel genoodzaakt haar eeredame te gelasten aan Prins Erik 'n goudbeursjen overtereiken.

Deze gaf 't den lakei, die 'r mee wegreed zoo snel de volte gedoogde.

1151. Prins ERIK's zuster had inderdaad geld noodig. Ze speelde Voorzienigheidje. Wat zy eigenlyk met de geleende som uitvoerde, weet ik niet, maar zeker is 't, dat de dankbaarheid — d. i. de betuiging van die aandoening — haar wat druk werd. Ook drongen er zeer veel menschenvrienden toe, die haar meer gelegenheid wilden verschaffen tot het voortzetten van hare liefhebbery, dan goudbeursjen en gezond verstand toelieten.

We zullen maar aannemen dat er den vorigen dag te Ouwerkerk 'n zware brand was geweest — men assureerde niet in die dagen — of... 'n landman had al z'n koeien verloren aan de veepest — THORBECKE was nog niet geboren om die onaangenaamheid uitteroeien — of... 'n ongehuwde kraamvrouw kon geen plaatsje krygen om uitterusten van haar zonde — de lezer weet misschien dat de «deugd» dit niet gedoogde in WOUTER's tyd — of...

Hoe 't zy, Prinses ERICA had de een-of-andere weldadige gekheid uitgericht, 'n soort van *débauche* waaraan ze zich zeer dikwyls te-buiten ging. Goed was 't niet, maar er zyn erger ondeugden, en ik ken velen die 't recht niet hebben zulke karakterfouten te laken. Voorloopig hebben de moralisten dringender arbeid dan 't waarschuwen tegen *die* fout van prinses ERICA.

By deze gelegenheid dan had ze haar koets verlaten, en was van haar gevolg afgeraakt. Om de menigte te ontwyken, die — juichend, dankend en... lastig — op haar toedrong, was zy in 'n roeischuitje gesprongen, dat aan een steiger lag, en waarin 'n man zat te slapen of nagenoeg. 't Was zoo warm! Het was KLAAS VERLAAN, de «*Amstelhavenknecht.*»

De bons van den sprong deed hem ontwaken, en al de toeschouwers berstten in lachen uit om 't malle gezicht dat-i zette.

Er was waarlyk reden toe! Prinses ERICA droeg 'n vuurrood satynen kleed met 'n langen sleep dien zy echter — zooeven reeds by den brand zeker, of by de kraamvrouw of by de koeien — had opgeg...

— Opgegeid, noemde 't KLAAS VERLAAN vele jaren daarna, als-i de historie vertelde aan z'n kleinkinderen.

't Was de *pièce de résistance* van z'n ondervinding. Nu, sommigen hebben minder beleefd!

— Se sag er uit as 'n fonk, zeid-i, en ik docht werachtich dat er 'n ster in m'n jol was gefalle, so flamde ze!

Kom-aan, we zullen KLAAS VERLAAN 't woord geven, maar ik heb geen lust z'n spelling te volgen. De lezer zal wel ongeveer weten hoe de man moet gesproken hebben.

1152. — Zóó vlamde ze! Aan de armen droeg ze witte leeren handschoenen tot den schouder toe. Eén er van ligt nog altyd in 'n doosje by de Staten-overzetting. 't Lykt wel 'n kinderkousje. Want haar vingers waren klein, maar... kracht had ze daarin, kyk! En op 't hoofd 'n toren van poeier... net 'n grooten sneeuwbal! Maar 't gezichtje was lief, dat moet ik zeggen!

En ik was 'n beetje... bedonderd, omdat ze zoo glom. Ik wist waarachtig niet wat ik in m'n schuit had, en of ik moest vloeken of *siveplé*-spelen. Maar ze wachtte daar niet op, en voor ik recht wist hoe ik 't had, pakt ze me-n-'n-riem, en zet 'm flink tegen den wal, en zet af. Ik dacht dat ze buitelen zou by 't uithalen, want het ding zat wel half-blads in den modder, en 't zóóg. Maar zy liet 'm steken, en viel op den doft neer, en lachte. En daar dreven we!

Maar ik was kwaad as 'n spin, en zei — met 'n vloek, want ik vloekte nog in dien tyd — dat ik baas op m'n jol was.

En ze gooide haar pruik af, en dit mocht wel, want ze had eigen haar genoeg, en ze schudde het hoofd als 'n paard dat de wei ruikt. En ze sprong... kyk! Ik had nog nooit zoo iets gezien... van 'n vrouwmensch, weet jelui? Flink koppie-over!

Eerst was ik bang voor 'n ongeluk. Want, dacht ik, zwemmen kan ik niet, en als 't mensch koppie-onder gaat... wat zal ik doen? Maar 't hoefde niet, want *zy* zwom wel. Als 'n eend! Of liever als 'n paling, want ze kronkelde-n-onder m'n jol door, en schoot weer op aan de-n-andere zy... als 'n dobber, hoor! 't Speet me toch evel dat ik niet ook zoo thuis was in 't water, maar jelui weet, dat is by ons in Holland zoo de gewoonte niet. Zy was zeker uit 'n land waar de menschen niet zoo zindelyk zyn als by ons, en daarom alle dagen te-water moeten gaan.

Maar dat tot dááraan toe! De jol dreef tegen de Jachthaven, en zy was er ook. Ik hielp haar op den styger, en er stond veel volk te kyken. Dit beviel haar niet. Ze greep m'n py-jekker die in de jol lag, en sloeg zich 't ding om de schouders. Toen keek ze-'n-even rond, zag 'n open deur van een der jachthuisjes, en vloog er in. Net 'n wilde kat.

Ik pakte haar spullen by-elkaar, en wou haar die brengen. Maar ik durfde niet binnen-gaan, omdat het 't huisje was van m'nheer KOPPERLITH op de Keizersgracht, weet jelui? Die zou 't heel kwalyk hebben genomen, dat ik met zoo'n vreemd schepsel in z'n jachthuisje gekomen was. Want, dacht ik, dat je nu met my zoo familjaar omgaat, dat kàn — om den dukaat, weetje — maar... m'nheer KOPPERLITH woont op de Keizersgracht. Dàt scheen ze niet eens te weten. Hoor eens, kinderen, wat opvoeding en fatsoen aangaat... geen land boven Holland!

Maar... binnen wàs ze! En ik durfde 't bruggetje niet over, met haar satynen japon en al de andere japonnen, en die fluweelen tasch, en haar schoentjes, en haar witte pruik.

En daar stond ik!

De menschen van de brug riepen: «dat is 't huisje van m'nheer Kopperlith, denk er om!»

Ja, dacht ik, daar denk ik wèl om, maar wat zal ik doen? Juist begon ik me te bezinnen om de policie te roepen, toen m'n dochter Geert kwam aanloopen, jelui Geertje-meu, weetje, die ook al dood is...

Maar toen was ze-n-'n knappe jonge meid van zoo-wat achttien. En ze zei:

— Vader, laat 'r in òns huuske! Daar kan ze zich klaren.

Hieraan had ik ook wel gedacht, maar ik was bang voor de Directie van de jachthaven. 't Kon my m'n ontslag kosten, als ik rare dingen deed. Want de heeren houden niet van vreemdigheid in de huisjes.

Terwyl ik hierover zoo nadenk, krygt onze bruinvisch die me-n-al lang had staan te wenken om haar kleeren, onze Geertje-meu in 't oog. Ze vliegt 't huisjen uit, pakt Geert by den arm, en loopt met 'r heen.

Ik achterna met de plunje, dit begryp je! Geert bracht haar by moeder, en ik dacht: in godsnaam!

Maar... 'n rare dag wàs het! O, ik ben nog lang niet klaar! Weet jelui wat ik altyd zeg? Ik zeg altyd: niemand weet of z'n dag goed is, voor bedtyd!

1153. Zoo eindigde Solon Verlaan 't eerste hoofdstuk van z'n verhaal. Het tweede en laatste zal *ik* vertellen, of vanzelf laten spreken. We laten dus 't boschkatje voor 't oogenblik onder de hoede van de aanstaande Geertje-meu die op zich genomen had haar, of de zaak, te «klaren.» Nu, dit deed ze.

Op den ryweg langs den Amstel joelde het Volk maar altyd voort. Van-lieverlede verdwenen de koetsen der hooge

heerschappen. Ook de ruiters verveelden zich, en zochten vryer plaats dan die buurt op dat oogenblik aanbood. De menigte drong, zong, schreeuwde en dronk. Om zich schadeloos te stellen voor 't mislukte hardzeilen, begon men hier-en-daar zich te vermaken met het afsteken van vuurpylen, die den volgenden dag in de couranten tot getuigen werden geroepen van de ontzaggelyke liefde des Volks voor alle mogelyke prinsen en prinsessen.

Dit was onjuist. Het Volk houdt van vuurpylen, omdat ze sissen en glinsteren.

Ook zwermers — de Amsterdammers noemen ze «voetzoekers.» Wie kan my zeggen: waarom? — ook zwermers werden aangevoerd als bewyzen voor de zeer byzondere gehechtheid des Volks aan alle Souvereinen...

De Paltsgravin gelóófde het. Heusch!

Maar ze had ongelyk, precies als die kranten.

Want, lezer, de menigte houdt van voetzoekers, omdat ze sissen, en vuur spuwen, en 'n harden klap geven. Dàt is de zaak! Men kan er gerust alle grieksche wysgeeren op nalezen, op Solon na, die z'n heele wysheid heeft opgemaakt aan 't bedenken van de diepzinnige spreuk van zoo-even.

Ook de zevenklappers... klapten. Ze spraken en getuigden van dynastieke opwinding, en alle Souvereinen zaten met zevenvoudige gerustheid op hunne troonen...

Maar die Souvereinen waren wat voorbarig in die gerustheid. Want 'n zevenklapper maakt wel veel geraas, maar bewyst niets. Het volk steekt ze niet af om trouw te zweren, maar omdat die dingen zoo grappig heen-en-weer springen, en by elken sprong zoo'n knetterend geluid geven. Al zeggen nu hierover de grieksche wysgeeren geen woord — omdat ook zy nu uitgeput zijn na de inspanning hunner

opinie over de ware beteekenis van 'n voetzoeker — toch is het zoo!

Veracht me niet te zeer, lezer, als ik u betuig dat de ware vreugd die er te halen is uit vuurwerk, in 't afsteken — zèlf afsteken! — van zevenklappers en voetzoekers bestaat. Een «groot vuurwerk» is 'n ellendig ding, 'n menschonteerende foppery. Eigenlyk is 't 'n beleediging, 'n *laesio dignitatis generis humani!*

Om dit intezien behoeft men zich maar 'n oogenblik te verbeelden zoo'n vertooning bytewonen...

In eenzaamheid! Want als u iemand betrapt in de autopsie die ik voorsla, zyt ge in zyn opinie 'n reddeloos verloren mensch. Uwe vrouw kon echtscheiding aanvragen, en zou 't proces winnen voor elken rechter die verstand heeft van menschenwaarde.

Verbeeld u dan dat gy, in uw binnenkamer en alleen, 'n vuurwerk aanschouwt. Roep, zeg, mompel of fluister — ingods-naam zóó zacht dat gyzelf uw eenige hoorder zyt — fluister 't onvermydelyke: *hè...è...è...*

En houd u 'n spiegeltje voor!

Dan, lezer — al waart gy 'n verfoeielyke atheïst — ontsnapt u de verontwaardigd-religieuse verzuchting: God, myn God... hebt ge my dáártoe geschapen?

En by zoo'n gelegenheid voelt men — tenzy men onvatbaar werd voor èlke gewaarwording — yverzucht op de intelligentie van z'n paraplui of laarzentrekker!

Maar... voetzoekers, zevenklappers! Men staat er niet by met den open mond die by elke teeken-oefening den leerling wordt aangeprezen als de uitsluitende vertegenwoordiger van wèl geopenbaarde *bêtise!* Men is handig by 't aansteken. Er is gevaar als ze haperen. Men *werpt* ze! En... snel, snel...

éène seconde te laat: ze bersten in de hand! Allergevaarlykst!

Eens namelyk heeft de traditioneele «iemand» die de hoofdpersoon is van alle volks-akeligheden, zich door het te lang tusschen de vingers houden van 'n zwermer, het even traditioneele «groote ongeluk» op den... hals gehaald, dat... enz.

Och, hoe prettig is die angst. Hoe allerakeligst pleizierig!

Helaas, pret en gevaar zyn afgeschaft! De stedelyke Regeeringen verbieden zulke ruwe vermaken... om 't brandgevaar, sedert alle huizen met pannen gedekt zyn. In den tyd der stroodaken kon die vreeselyke losbandigheid oogluikend worden geduld. Maar nu?

En de andere gevaarpleizieren! Hoe menige juffer kwam thuis — byna zelfs kwam ze niet thuis — met 'n verbrande jurk! Gilde ze niet van de pret? En 'n jongen — altyd: «de jongen die ook overal met z'n neus by moet wezen» — had-i niet 'n volle lading in z'n gezicht gekregen? Was er niet gevaar geweest, dat z'n oogen 't gelag te betalen kregen van die onbescheiden neus?

En... 't mikken met zoo'n aangestoken voetzoeker! Dàt is wat ànders dan 'n *joujou de Normandie!*

Ik weet — en betreur het! — dat nog altyd hier-en-daar menschen worden gevonden die meenen zich te vermaken met schyfschieten, 't ouwevrouwigste pleizier dat men kan uitdenken, 'n naaischoolige parodie op ridderlyke wapenoefening. 't Is waarachtig niet dáármee, dat men op Scyros zou hebben uitgemaakt of ACHILLES 'n jongetje was, en of-i z'n opvoeding ontving in 't pensionaat van CHIRON!

Zündnadels en *Chassepots* zyn verachtelyke dingen. Ze spreken niet mee. De kogel die zich zoo onnoozel laat voortdryven uit de buis van die dingen, is eigenlyk te dwaas om in z'n

eentje de parabool te beschryven die de artilleristen van hem vorderen. Men zegt dat er projectilen zyn die hun weg vergaten, en zoo slaafs zich hielden aan de *routine* die ze meenamen uit den loop...

Sakkerloot, ziedaar 't geheim opgelost van de verregaande ongekwetstheid en welvarendheid van geslagen legers! Die menschlievende kogels zyn op-reis in den... *aether*, en willen *aërolith* spelen op deze of gene planeet, waar men nog dom genoeg is aan «aërolithen» en «aether» te gelooven.

De voetzoeker — hoeden af, lezer! — geeft den drommel van zoo'n bekrompen loops-opvatting. Hy heeft karakter, en volgt z'n eigen *senie*... zou jufvrouw PIETERSE zeggen. Hy leeft, en kiest z'n weg. Hy spuwt vuur, en deinst voor 't *recul* van z'n eigen strydlust. Hy kampt om 't verloren terrein te herwinnen, en wisselt van zwaartepunt, en wendt z'n grilligen loop, en kronkelt als 'n vliegende lintwurm. Hy schryft z'n naam in gloeiende krullen, en vecht tegen den luchtdruk, en sliert al duiklend voort, en vomeert arabesken. En waar-i was, keert-i weer, als iemand die nog wat te zeggen heeft. En waar-i niet was, komt-i aanrollen, blazend, blakend, brandend, schroeiend, sissend, schetterend... altyd verrassend door nieuw-uitgedachte huppeling, altyd verschrikkend door vreemdluimigen sprong, altyd boodschapper van 't onverwachte, maar altyd ook de drager eener nieuwe opwekking tot gillend pleizier.

En de zevenklappers! 't Is waar, ze vuurden niet zoo prettig, en gingen aanvankelyk bedaarder hun weg. Maar men was zekerder van z'n worp! En... éénmaal 'n openstaand venster ingekeild, werden zy wakker en roerig. Dan klapten zy, en sloegen en sprongen als toornige duiveltjes, voltigeerden links-rechts op-en-neer door de kamer, kris-kras-kruis op de tafel, tegen den spiegel, achter de schilderyen, tusschen de stoelen, onder bed en sofa. Ja, soms dansten ze — sarkastische demonen! — de kaars uit...

De ARCHIMEDES die de evolutien van 'n rechtgeaarden zevenklapper weet te berekenen, moet nog geboren worden. Dit spyt me niet erg, omdat ik voor ditmaal aan 't zeer byzonder effect van 'n eerste uitbersting genoeg heb. Ze had plaats naby WOUTER's linker wang, juist op 't oogenblik toen jufvrouw LAPS hem daarop een kus wilde geven: haar *Rubicon!*

Heel aangenaam zou 't WOUTER nog altyd niet geweest zyn, wanneer 't haar gelukt was die omineuse rivier overtesteken, maar 't blyft de vraag of-i daarna kracht, besef of afkeer genoeg zou hebben overgehouden, om zich te verzetten tegen finale verovering.

De geestige zevenklapper won hem den gevaarlyken tweestryd uit. Wat die prinses ERICA mikken kon!

Jufvrouw LAPS had haar zondige lip gebrand, en riep:

— Heere Krrristis, wat's dàt?

Heel veel anders viel er dan ook by die malle gelegenheid niet te vragen.

Wat het wàs?

Wèl... 'n brokstuk uit het «*Register der Handelingen en Besluiten*» van FANCY. Ze hield zich bezig met het verevenen van kansrekening, en de lezer wordt uitgenoodigd, als by 'n vuurwerk, te blazen: *hè...è...è!*

De leer der doel-einden, duidelyk gemaakt door 't achterste-voren zetten van omdatten en opdatten. Hossen! Arme, arme, arme, LAPS! *Mysterieus standbeeld in de* «Gekroonde Jeneverbes.» *Republikeinen in conflict met de Keizersgracht.* WOUTER *krygt 'n zusje.*

1155. FANCY is groot, en wy beginnen haar eenigszins te begrypen. Dit heeft ze op sommige andere godheden voor, want onbegrepen grootheid baat niet veel, en kon eigenlyk zonder schade gemist worden.

Ja, ze was groot, en... praktisch!

O, verrukkelyke teleologie van den romanschryver... juf-vrouw LAPS mocht haar «sinnigheid» niet krygen!

En dáárom was 't zoo warm dien dag! En dáárom had ze haar venster moeten opschuiven, wat anders 'n fatsoenlyk nederlandsch mensch — liever stikken! — niet doet. Dáárom bleef de hardzeilery in den steek! Dáárom verveelde zich Prinses ERICA! Dáárom beging ze weldadighedens tot tydverdryf! Dáárom kreeg ze lust in baden! Dáárom joelde al dat

volk — en zy mee! — met voetzoekers en sissers de stad in, Weesper- en Amstelstraten door, naar de Botermarkt...

Want op dit plein woonde de CAESARINE LAPS die 'n zevenklapper in 't gezicht moest krygen, juist toen ze bezig was met haar alleraardigst: *venit*, *tetigi*, en... «heere-krrristis wat is dat?»

Wat dit is, Jufvrouw LAPS? Wèl, 't is fantastische doeleinden-leer. Al die Koningen, prinsen, prinsessen — en zelfs de Paltsgravin met haar puistjes, *joujou* en hooge geboorte — zyn door 'n hooger Wezen in de stad gezonden op dien warmen dag, om u in de wielen te ryden. Het is uw plicht dit te gelooven... o geloofster!

Ze geloofde het niet! En ze kòn het niet gelooven, want ze wist er nog minder van, dan van al de andere dingen die ze voorgaf zonder bezwaar te slikken. Het onweer op Sinaï was door den «Heer» beschikt om de Joden aan 'n policie-reglement te helpen, maar die zevenklapper...

Ze vloog naar 't venster. WOUTER ook. Er bleek nu dat de bedoeling van den haar en hem onbekenden artillerist, niet boos geweest was. Niemand lette op de nieuwe toeschouwers. Bovendien, ook andere vensters raakten gaande-weg open en bezet, waardoor de aandacht van 't straatpubliek verdeeld werd. Er bleek uit niets, dat men zich om jufvrouw LAPS of haar gast meer bekommerde, dan om elk ander die toekeek. Zonder erg werd er rechts en links gebombardeerd, en onze beide heldjes konden in alle kalmte waarnemen wat er op de straat voorviel. Jufvrouw LAPS kwam de zeer gewenschte vergetenheid nog te-hulp, door 't licht uitteblazen — een voorzorg die door den zevenklapper schandelyk verzuimd was — en WOUTER vermaakte zich kinderlyk by 't aanzien van de pret. Hy vergat z'n buurvrouw en haar opdringende vriendelykheid, om te kyken naar 't gewoel der menigte. Het meedeelen der hieruit voortvloeiende opmerkingen,

werkte op hem ontnuchterend, en ook zy vond aanleiding zich wat eenvoudiger voortedoen dan ze gewoon was. Ze praatte ditmaal zonder «Heer» en liet de «genade» rusten. Zelfs scheen ze — voor 't oogenblik! — haar plannetjen optegeven. De nacht was nog lang, dacht ze misschien.

1156. Er zyn archaeologen die beweren dat het achtenswaardige «hossen» eenige tientallen jaren geleden te Rotterdam werd uitgevonden, en dat alzoo deze vooruitgang van veel jonger tyd dagteekent dan myn verhaal.

Ik heb tegen deze meening der archaeologen, twee zeer gewichtige bedenkingen in 't midden te brengen. Vooreerst hééft m'n verhaal geen dagteekening — de welberekende fout die my de vryheid verschaft naar hartelust rondtegrabbelen in den aard der dingen — en ten-tweede: het hossen is op weinig dagen na, zoo oud als de wereld. De welbekende Cherub die de voorvader is van alle deurwaarders, hoste ADAM en EVA 't Paradys uit. KAÏN hoste z'n broêr ABEL den dood in. De kinderen der «reuzen» hosten de kinderen Gods. God zelf hoste 't heele menschelyk geslacht — op acht man na — te-water. Israël hoste Kanaän, en wel op hoog bevel. Assyrie, Medie, Perzie, Syrie, Egypte, Arabie... alles hoste. Grieken en Romeinen hosten. Keizers en Koningen hosten de Volkeren. Volken hosten Koningen, Keizers, en elkander. Amerika host Europa. Europa host Indie dat... niet eens klagen mag, want het begòn!

Men ziet dus dat de roem der Rotterdamsche kermis in dit opzicht nog-al wurmstekig is, zoo-als meer roemen.

En... niets gemakkelyker dan de verklaring waaròm 't hossen zoo'n oude zaak is! Alles streeft naar uitbreiding, en by-mangel aan mogelykheid daartoe, naar verplaatsing. Wie geen kans ziet, zich grooter te maken dan-i is, tracht ànders

te worden dan-i is. En wie ook dit niet kan, poogt elders te wezen. By-gebrek aan groei of verbetering, meent men genot te vinden in verplaatsing. A zoekt de plaats intenemen van B, B van C, C van D, enz. Vanhier het eindeloos heen-en-weer dringen, dat — slechts middel eerst — weldra overgaat in doel. Wie aan elk individu die deel uitmaakt van 'n volksmenigte, vraagt waarom hy zich her-en-dèr beweegt, zou nooit 'n voldoend antwoord krygen. Ieder dringt en stuwt, òm te dringen, òm te stuwen, en hieruit wordt de algemeene beweging geboren, die evenmin eene op beredeneerde voorkeur gegronde oorzaak van bestaan heeft, als de onderlinge woeling der deelen die haar te-weegbrengt. Deze werking is zuiver dynamisch. Ook op geestelyk en staatkundig terrein... maar hieraan dacht WOUTER niet.

1157. — Gut, hoe gek toch, dat al die menschen daar zoo heen-en-weer dringen, zonder te weten waarom, zeide hy.

— Och, ze hebben pleizier in 't zingen en jolen, en in de voetzoekers... kyk, daar vliegt er weer een, paf!

Klik-klak! antwoordde 'n zevenklapper, die z'n domicilie koos tusschen 'n troep meisjes. Het gezelschap vloog met vermakelyken schrik uit elkaer. Voor wat anders waren die meiskes daar?

— Al dat volk is dronken, zei jufvrouw LAPS. Ik wou dat ze naar-huis gingen. Ik begin slaap te krygen... 't is twee uur in den nacht, weetje!

— Och, nog 'n oogenblikje! verzocht WOUTER. Ik heb heusch geen slaap!

Hy begon weer angstig te worden voor haar vriendschap, en hoopte onwillekeurig dat uitstel hem de bondgenootschap van 't onverwachte brengen zou.

— Ik ben maar zoo bang dat je kou vat aan 't venster.

Dàt is het maar! Want de nachtlucht, zieje, na zoo'n heeten dag...

Volgt: al de bekende burgerluîs-praatjes over nachtlucht, verkoudheid, rhumatiek en subietelyk dood-gaan. Ze hadden nu evenwel dit goede gevolg, dat WOUTER z'n jasje weer aankreeg, 'n verbetering van positie die hem straks zou tepas komen. O, die voorzienige FANCY!

— En zet ook je petjen op, m'n beste jongen. Ik wou niet voor alle wereldsch goed dat de nachtlucht je-n-in 't hoofd sloeg, want... dat doet-i soms. Kyk, daar vliegt er weer een!

«Amour à la plus belle,
Honneur au plus vaillant...

— Waarom zingen ze niet liever hollandsch? Wat hebben wy aan dat vreemde geseur? Begryp *jy* er wat van?

WOUTER wist iets van de historie, en vertelde wat-i kon van den «schoonen DUNOIS» die zoo byzonder veel Saraceenen doodsloeg, en ter belooning trouwen mocht met de dochter van: «*le comte son seigneur!*» Dat was toch pleizierig in ouden tyd! Maar, hoe beloonde men de ridders die al eens beloond waren? En kregen ze in die dagen nog ander tractement dan 'n bruid? En hoe maakten 't de *seigneurs* die geen dochter te begeven hadden? Welke seigneurs-dochter moest genoegen nemen met 'n ridder die maar 't meest Saraceenen had doodgeslagen, op één na?

Wat al moeielyke vragen!

1158. Juist begon hy z'n gastvrouw om wat inlichting over dit alles te verzoeken, toen beider aandacht werd getrokken door zeker roepen, schreeuwen en schelden, dat van andere stemming getuigde, dan de in-eensmeltende geluiden van 't

gejoel. Er was «ruzie.» In een der groepen werd niet meer gehost, maar gevochten. Men verstond duidelyk de by zulke gelegenheden gebruikelyke vloeken en verwenschingen.

Een verwarde kluw menschen, dichter op-elkaer gepakt dan de overigen, schoof en seulde heen-en-weer, al naarmate een der beide partyen aan de winnende hand was. Vreedzame hossers golfden zingende voorby de plek waar gevochten werd. De deelnemers aan den stryd werden van-lieverlede ter-zy gedrongen, en wel in de richting van een der vele kroegen die de buurt zoo aantrekkelyk maakten voor 'n publiek dat z'n verdriet over de mislukking der hardzeilery wou verzetten.

De twistenden, zelf gedrongen, drongen op hun beurt anderen. Men hoorde hier-en-daar gillen en om hulp roepen. De nooit ontbrekende zwangere vrouwen, en moeders met zuigelingen lieten haar angst niet onbetuigd.

Het gedrang werd byzonder sterk in zekeren hoek, waarin drie stroomen dood-liepen, en 'n vreeselyke botsing te-weeg brachten. Daar namelyk lag 'n zeer populaire herberg, die 't doelwit scheen eener hossende volksverhuizing uit de Amstelstraat. De tweede stroom vloeide uit de Utrechtsche straat op dezelfde kroeg toe. En de sterkste persing ging uit van den vechtenden troep die, op-zy geschoven door voorbytrekkende benden, almede in dezelfde engte gedreven werd.

By ondervinding van zeer jongen datum wist Wouter wat het beteekende, zich in zoo'n gedrang te bevinden. Wie op den grond raakte, werd vertreden. Wel was de kans hierop zoo byzonder gevaarlyk niet in den kern der samenpakking — 't vallen was onmogelyk — maar des te grooter aan den rand, waar kelders en holen zich gapend gereed toonden, alles inteslikken wat hun in de kaken werd gedrongen. Dáár kon men liggend vertrapt worden, in 't midden slechts staande gesmoord.

O zeker, die opstopping naby de herberg was gevaarlyker dan die van den vorigen avend in de Kalverstraat! Bovendien, daar werd niet gevochten! En hier...

— Krrristenzielen, riep jufvrouw LAPS, ik word er puur akelig van!

Dit scheen ook met WOUTER 't geval. Op-eens greep hy haar arm, en meende iets te zien, dat... iemand die...

— Heel goed, m'n jongen, houd jy me maar vast! 't Is daar, zoo zondig als ik hier sta — 't eedsformulier was zoo gek niet — 't is daar moord en doodslag in dien hoek!

WOUTER sprak niet. Ook had-i geen besef zich te verzetten tegen de overweldiging zyner... verleidster, of hoe moet het heeten? 't Scheen wel of Afrika voor 't caesarinnetjen open lag...

— Is 't niet of ze dol zyn? Houd jy je maar goed aan me vast, en denk maar dat ik jouw eigen KRISTIEN ben, heelemaal van jou!

Och, hy had juist heel wat anders te denken gekregen dan aan z'n «eigen KRISTIEN!» Jufvrouw LAPS was eenige graden minder gelukkig dan ze zich verbeeldde. Ze streelde hem, en hy liet haar begaan. Maar toch...

— Wees jy maar gerust... och lieve jesis, 't kind is er zoo ontsteld van! Aan jou zullen ze niet raken, zoolang je hier bent... by *my*, weetje!

Hy kneep haar in den arm, boven z'n kracht, en gaf geen ander blyk van leven. Overigens stond-i als versteend. En altyd die éene onverzettelyke blik, dat schynbaar wezenloos staren op één punt...

— Trek 't je niet zoo aan, m'n lieveling! Maar... akelig *is* 't! Zie je daar die meid wel, met 'r Noordhollandsche

kap? Ik wou niet graag in 'r plaats wezen? En jy?

— Zy is het... FEMKE! O God, o God, het is FEMKE!

En, LAPS van zich afslingerend, die hem weerhouden wilde, vloog hy den trap af, en stond weinig oogenblikken daarna in den diksten drom, vlak voor de herberg.

1159. Hoe hy zoo spoedig dáár kwam? Ei? En FANCY dan zyn... *fancy?*

Had ze niet ook gezorgd dat-i by-tyds z'n jasjen aanhad? Wat 'n gekke historie immers, als-i dat had achtergelaten, by jufvrouw LAPS! Hoe zoud-i zoo 'n onhuishoudelykheid hebben verantwoord by z'n moeder?

De zaak is dat-i, lichaamskracht borgend van z'n gemoed — en was *zy* dit niet? — zich als 'n razende door de menigte wist heenteslaan.

Maar... de plek bereikende die hy bereiken wilde, zag-i FEMKE niet. Wel den man met den bonten muts n 't schippershuis, die hem van-boven gezien had toegeschenen haar begeleider te wezen. Althans hy meende bemerkt te hebben dat ze, met *dien* man gearmd, uit de Amstelstraat gekomen was. En dit was ook zoo.

— Is hier geen meisje met 'n Noordhollandschen kap? vroeg hy zoo duidelyk de vreeselyke drukte toeliet.

De man, stuwend, vechtend, stompend tegen ieder-een — dit deed «ieder-een» ook, en WOUTER moest wel meedoen: 't was 'n gezelschap Kaïns op groote schaal! — de man kon niet antwoorden. Maar WOUTER bemerkte dat-i zich moeite gaf de herberg te bereiken, en maakte hieruit op, dat z'n dame daarin gevlucht was, of daar binnengedrongen.

Hy raadde juist. En, zich niet meer bekommerende om de

slagen en stompen die hy ontving, deelde hy daarvan juist genoeg uit, om weldra 't jeneverzaaltje te bereiken, waar de volte wel niet minder was dan buiten, maar er werd niet gevochten. Dit was iets!

Ziedaar, lezer, 't waar en onvervalscht relaas van de oorzaken die WOUTER, heel in 't begin van z'n loopbaan maakten tot 'n kroeg- en koffiihuislooper. Gister in «*Polen*» heden in «*de gekroonde jeneverbes*... daar gesmeten, hier vechtend, in beiden door 't een-of-ander geperst... 't is te veel!

Maar hy wàs er nu eenmaal, en keek rond naar FEMKE.

Hy meende haar te ontdekken heel achter in 't niet groote vertrek, op een tafeltje dat in 'n hoek stond. Zwygend, met styftoegeknepen lippen, de armen over elkaar geslagen, en met iets als uittarting in haar trekken, zag 't meisjen op de menigte neer. De kant van haar kap hing haar aan flarden in den nek — zy, zoo net altyd! — en, erger nog, WOUTER meende te bespeuren dat haar gezicht bebloed was, het lieve, lieve, lieve gezicht van FEMKE!

Uitgeput, had-i de kracht niet meer, tot haar te gaan. En dit behoefde ook niet. Ze stond daar ongemoeid en veilig op haar tafeltje. Hy riep, maar ze hoorde niet.

Met onderzoekende scherpte liet ze haar blikken dwalen over de aanwezenden. Toen haar oog dat van WOUTER ontmoette, kromp hy in-een: ze wilde hem niet kennen!

— O God, o god, zè veracht my, snikte hy. Dàt heb ik verdiend voor m'n lafheid by de HOLSMA's!

— Jongetje, gehuild wordt hier niet, zei de waardin. Als je huilen wilt, ga dan na je moeder!

Makkelyker gezegd dan gedaan. WOUTER kon geen voet verzetten in de volte. De aandrang by 't buffet waar-i stond, klemde hem tegen de jenever-toonbank. Het gelukte hem niet

eens, Femke gedurig in 't oog te houden, schoon ze boven allen bleef uitsteken. Tranen van wrevel en smart vloeiden hem over de wangen.

— Wat doe je dan in de drukte, zei 't jeneverwyf, as je d'r niet tegen ken? Heb je je bezeerd? Grienen wordt hier niet getapt. Zet 'r 'n borrel op, jongen, of ga heen!

Lust of niet, hy had heel graag 'n «borrel» besteld om z'n plaats te betalen. Maar — «daar-i thuis altyd alles kreeg wat-i noodig had» — hy bezat geen duit, en liep nu gevaar de deur te worden uitgeworpen wegens overmaat van matigheid. Doch ook dit kon niet, want de persing aan de deur bleef nog altyd even groot. Bovendien werd de aandacht der waardin afgeleid door de drukte van 't gevecht, dat al nader en nader kwam, en weldra dreigde de kroeg te kiezen tot «operatie-bazis» zoo-als dit genoemd wordt in 't *jargon* der krygskunde. De ware reden was dat ieder der strydenden in 't byzonder, zich aan de slagen zyner tegenparty wou onttrekken door in de kroeg te vluchten. De meeste «krygskundige evolutiën hebben van ouds-her geen anderen grond.

1160. Nog altyd stond het meisje met gekruiste armen op haar tafel. En nog altyd lag er dat spottende op haar gelaat, als-of ze zeggen wilde: wie durft?

Maar hierop sloeg Wouter geen acht, of liever hy zag daarin niets dan 'n verwyt aan hèm. Femke wilde hem niet kennen. Meer of iets anders voelde hy niet!

Och, hoe gaarne had-i de zolen van haar schoeisel gekust, in 't bywezen van al die menschen, om iets te verdienen van de vergiffenis, waarop-i wel geen aanspraak had — zoo meende hy — maar zonder welke hy niet leven kon!

— Femke! riep hy, maar zoo zacht dat z'n stem onmoge-

lyk tot haar kon doordringen. Immers, er mocht 'ns blyken dat ze hem niet wilde hooren ook, zy die zoo... wreed — nu ja, maar rechtvaardig toch — had blyk gegeven van haar onwil hem te zien! Hy durfde de proef niet nemen, en fluisterde meer dan-i riep:

— Femke! Femke!

Daar vertoonde zich aan de deur de man met den bonten muts en 't schippersbuis. Hoewel-i aanvankelyk niet behoorde tot de strydvoerende mogendheden, bleek er toch uit den gehavenden toestand zyner kleeren, dat-i ruimschoots gedeeld had in de bekende voorrechten der neutraliteit: hy was geranseld door beide partyen te-gelyk.

Of ook hy, tot eigen lyfsbehoud, zich trachtte te bergen in de kroeg, dan wel of-i zich zedelyk verplicht achtte z'n dame die vóór hem dat heiligdom bereikt had, niet in den steek te laten, was Wouter niet duidelyk. Er bestond 'n *tertium* dat hy niet raden kon, maar volkomen bekend is aan den alwetenden schryver die zich bereid verklaart den lezer deelgenoot te maken van 't geheim.

Hoe dit zy, de man wilde volstrekt binnen zyn, en verwaarloosde zelfs 't verevenen van de hem toegebrachte stooten en stompen, om zich vastteklemmen aan den deurpost. Twee, driemaal werd-i van z'n steunpunt afgerukt, want waar velen 'tzelfde begeeren, is 't verkrygen moeielyk. Toch bleek zyn wil sterker dan die van de anderen, omdat zy slechts betrekkelyke veiligheid zochten — en jenever misschien — terwyl hy werd aangespoord... nu ja, door 't nog altyd onbekende *tertium*.

Wouter hoopte hartelyk dat de man slagen zou. Dan immers, dacht-i, zou Femke niet zoo geheel alleen staan te-midden van dien razenden troep. Want... hy, hyzelf, wat kon-i doen? En al ware hy sterker geweest, wat hielp het: zy verachtte hem! Zou ze hem niet wegschoppen, zoo-als ze daar

straks dien dronken kwaejongen gedaan had, die de hand sloeg aan haar vries-bont voorschoot?

Op 'n oogenblik dat de schippersgezel zich weder vertoonde voor de geopende deurruimte, scheen het meisje haren redder in 't oog te krygen. Ze knikte hem vriendelyk toe, als om hem moed intespreken. Misschien ook wilde zy hem dank-zeggen voor z'n pogingen om tot haar doortedringen. Ook kon haar lachje worden opgevat als 'n verzekering dat zy ongedeerd was, en niet bevreesd. Inderdaad, ze stond daar als 'n godin der kalmte, of althans als 'n standbeeld dat vastberadenheid kon voorstellen. Die gekruiste armen getuigden van de meening dat er geen byzondere behoefte was aan voorbereiding tot het uitdeelen van den oorveeg dien haar zaamgeknepen lippen beloofden aan ieder die haar te na kwam.

En die glimlach! Over WOUTER's hoofd heen had de verrader z'n weg genomen naar de deur, en daar den schipper bereikt. Want de man knikte terug...

— *Hy* heeft haar zeker nooit verloochend, dacht ons Petrusje. 't Is toch wel wezenlyk waar, dat God rechtvaardig is, en alle zonden straft.

Op dit oogenblik kreeg het wyf dat de kroeg hield, den worstelenden schipper in 't oog. Er bleek dat-i 'n goede bekende was, want ze schreeuwde van achter de toonbank:

— Zoo, KLAAS, ben jy daar ook? Geen wind, hè?

En met huisheerlyk gezag gebood zy hem binnen te laten. Toen men niet spoedig genoeg gehoorzaamde, waagde zy zich 'n paar stappen buiten haar cel, smeet eenige struikelblokken op-zy, en maakte plaats voor... KLAAS VERLAAN, den Amstelhavenknecht, die nu niet ver van WOUTER, in de nabyheid van 't buffet te staan kwam.

— Nou, man, ze hebben je mooi beet gehad!

't Was de waarheid! Wel mocht onze brakwater-filosoof zeggen, dat niemand zeker van z'n dag is voor bedtyd! Dit had ook WOUTER ondervonden, en zy die daar nog altyd op haar tafeltje geblokkeerd stond in dien hoek.

— Heb-je-n-'n goeien dag gehad, vroeg 't wyf. Met de zeilery was 't miesserabel, hè?

KLAAS lei den vinger op den mond, en scheen haar iets te willen toefluisteren, dat de omstanders niet hooren mochten, iets zeer byzonders.

— 'n Glas klare?

Dit voorstel kon eigenlyk niet dan met verkrachting van alle gezonde systeembegrippen, gerangschikt worden in de klasse der zeer byzondere. 't. Wyf had dan ook ter-deeg misgeraden, en was niet gelukkiger toen ze 't onderzoek naar VERLAAN's wenschen voortzette:

— Skille?

Ook niet!

— Rooie dan?

KLAAS scheen dien nacht byzonder kieskeurig in 't bepalen van de soort der verversching die hy noodig had. Gedurig schudde hy 't hoofd, en deed moeite om met de waardin in vertrouwelyker gesprek te komen dan de drukte toeliet.

1161. «*Amour à la plus belle!*" galmde het buiten de deur, en eenige heesche keelen binnen de kroeg trachtten mee te zingen.

— Weg met die moffeliedjes! schreeuwde een gast. We benne-n-ommers hier allemaal Hollanders onder mekaer!

«*Wel ja, we benne Hollanders...*

«*En al is ons Prinssie...*

«*Sjt!*»

— *Ik* verkies nu te zingen: *al is ons Prinssie!* En wie niet meedoet...

De prinsman sloeg op z'n vry ongekleede borst. Zóó, denk ik, zoud-i ieder slaan die niet meezong: «*al is ons prinssie.*»

Misschien volgens de theorie van 't onbewuste meegaan — Wouter maakte weer bespiegelingen over «massa» — de meerderheid werd op eenmaal hollands- en zelfs Prinsgezind. Met het verschil tusschen patriottery en keezigheid nam men 't zoo nauw niet. Hoofdzaak scheen, dat men zich op eenmaal Hollander voelde, of goedvond zich zoo aantestellen. Het «*Prinssie*» liep behoorlyk van stapel. Een der gasten ging verder, en stelde 'n soort van toost in, op de zeer vervroegde en buitengewoon langdurigo ongelukzaligheid van «al die fransche flikkers!» Met andere woorden, hy wenschte ze zonder uitstel de bekende «eeuwige verdommenis» toe.

«*Hoerah!*»

— Ja, zieje, toen we nog Hollanders waren...

«*Ja, toen we nog Hollanders waren!*»

— En onder de Republiek...

«*Leve de Republiek!*»

— *Toen* had je-n-'ns 'n hardzeilery moeten zien! Maar nou!

«*Al is ons Prinssie!*» en: «*Leve de Republiek!*»

— Onder de Republiek waren alle menschen gelyk!

«*Allemaal gelyk!*»

— Zoo 'n Koning, zoo 'n Prins, al die tirannen...

«*Weg met tirannen!*»

— Ze benne geen haar beter als wy!

«*Dat 's waar! Ze benne geen haar beter!*»

— En ze zuigen 't arme Volk uit!

«*Ja, ze zuigen 't Volk uit!*»

— En weetje waarom? Omdat jeluî — om nou 'reis de gulle waarheid te zeggen — allemaal lamme... enz. bent!

«*Ja, ze benne-n-allemaal lamme...* enz.

— Jelui buigt je nek onder 't juk...

«*Juist!* «Ze» *buigen den nek onder 't juk!*»

— Als 'r 'n Koning komt, of 'n Keizer, of 'n Prins, dan slaat de-n-angst jelui in den buik, as senebladen!»

»*Ja, de-n-angst slaat* ze-*n-in den buik, als senebladen!*»

— En, als jelui kerels was...

«*Precies, as* ze *kerels wasse...*

— Dan zou jelui...

«*Ja, dan zouwen* ze...

— 'n Mensch is vry geboren...

«*We benne vry gebore!*»

— En 't hollandsch hart... wàt zeg je daar, vrouw GOOREMEST? 'n Dochter van... m'nheer...

Een allervreeselykst woord scheen den volksredenaar op de lippen te besterven. Hy werd bleek.

— 'n Dochter van... m'nheer...

— Wel zeker! Vraag jy 't maar aan VERLAAN.

De jenever-GRACCHUS wendde zich vragend tot den schipper. Deze knikte toestemmend.

— Is 't waarachtig waar, KLAAS? Wis en waarachtig? En waarom heeft ze zich dan zoo... angekleed as 'n... gemeene meid?

— Och, 't benne de spulle van m'n dochter GEERT, zieje. 't Is 'n rykeluîs-grap...

— Ah! Jongens... er uit, er uit! Moeder GOOREMEST wil slapen. 'n Mensch is niet van steen of yzer. Er uit, allemaal!

«*Weg met tirannen!*» *'n Mensch is vry geboren!*» «*Het hollandsch hart*... enz. *Alle menschen zyn gelyk*»

— Sjt! Er uit, zeg ik je, er uit! Die... jonge jufvrouw...

«*Wàt? Die meid? Wat zou ze?*»

«Sjt! Ze is de dochter van — maar mondje toe, hoorje! — van... m'nheer — hoe donder is 't mogelyk? — van m'nheer KOPPERLITH...

«*Op... de... kei...zers...gracht? M'nheer*... KOP...PER...LITH, *op de kei...zersgracht?*

— Ja, wis en bliksems! Er uit! Er uit!

«*Z'n... eigen dochter?*»

Als-of 'n behuwd-hoedanigheid de zaak minder verpletterend gemaakt had!

— Z'n bloed-eigen dochter, zeg ik je! Maar... mondje toe, dit begryp jelui! Er uit, er uit!

De hollandsche harten, onbuigzame republikeinen, onkreukbare karakters, vrygeboren menschen en nooit gebogen nekken, slopen als geranselde honden de kroeg uit.

Deze uitvinding bracht aan KLAAS VERLAAN meer «moffedukaten» op, dan-i gaarne verantwoordde aan z'n kleinkinderen. En tevens komt ze den lezer te-hulp by 't zoeken naar zeker *tertium*, dat den Amstelhavenknecht zoo koppig maakte in 't bestormen van de kroeg.

WOUTER begreep minder van de zaak dan ieder ander, omdat-i meende zooveel meer dan anderen te weten van 't meisje dat daar op de tafel stond. Toen-i den... gladgeschuurden duit zag, dien VERLAAN in de hand der kroeghoudster gedrukt had... en later 'n dergelyke manoeuvre met den Republikein...

KOPPERLITH? KOPPERLITH? Op de Keizersgracht? FEMKEN op de Keizersgracht? Maar juist by dien hoogen heer KOPPERLITH immers zou hy overmorgen...

Z'n hoofd dreigde te bersten. Als-i op dàt oogenblik...

Neen, denken kon-i niet. Misschien bleef hem nog eenig besef dat hyzelf WOUTERTJE PIETERSE was, maar zeker is 't niet. Voor-i hieromtrent tot 'n onherroepelyk eindbesluit was gekomen, werd-i met eenige anderen te-zamen, de deur uitgeworpen door KLAAS VERLAAN en den hollandschen Republikein.

Wel zeker! Hy was niet beter dan andere stervelingen, en moest dus plaats-maken voor de «bloed-eigen» dochter van m'nheer KOPPERLITH op de Keizersgracht.

1160. De volte op de straat was zeer gedund. WOUTER bleef in de buurt van de herberg die hem tot 'n tempel was geworden, om te zien waar z'n godinnetje belanden zou. De braking was aan 't bedaren. Nog altyd evenwel werd er vantyd tot-tyd iemand buiten de deur gezet, die belust op de vreemdheid van 't geval, nog 'n beetje blyven wou om 't wonder te zien. Men krygt niet elken dag 'n «bloed-eigen»

dochter van m'nheer KOPPERLITH te aanschouwen.

Sommigen dan wilden zich aansluiten by 't driemanschap: VERLAAN, Republikein en GOOREMEST, om mee-opgenomen te worden in aanspraak op de baten der veelbelovende ruwaardy. Maar ons triumviraat voelde zich sterk genoeg, en vond geen reden om 't aantal deelhebbers in de vermoedelyke vruchten van den arbeid, grooter te maken dan noodig was. Menig-een die mee-schreeuwde: «er uit! er uit!» ontving zelf 'n handtastelyke vermaning om 't voorbeeld by de les te voegen.

Eindelyk hield het uitwerpen van overbodige getuigen geheel op. Juist toen WOUTER zich verstouten wilde om door 'n spleet te gluren van de gordyn aan de glasdeur, werd deze geopend, en de Republikein trad er uit. Hy hoorde hoe VERLAAN hem nariep:

— Dáár ergens op 'n hoek in de Paardestraat, weetje! Kyk nu maar niet op 'n daaldertje... en klop ze maar flink op, en zeg aan den sleeper...

Het woord: «sleeper» — een nu verouderend amsterdamismus voor wagenverhuurder of huurkoetsier — gaf WOUTER 'n licht van betwistbare helderheid. Dat de Republikein 'n rytuig bestellen moest, was duidelyk, maar... FEMKEN in 'n koets of brommer? Of... al was 't maar in 'n sleê... *zy?*

Hy wachtte. Op bespieden van het inwendige der kroeg, was geen kans meer. Vrouw GOOREMEST had de blinden gesloten. Zou er nu 'n bruikbaar licht over de zaak opgaan uit die Paardestraat?

Na lang wachten kwam er 'n rytuig aanrollen. De Republikein sprong er uit. De deur van de kroeg werd geopend, en KLAAS VERLAAN vertoonde zich met z'n juffer KOPPERLITH op den dorpel...

— FEMKEN, *ik* ben hier! riep WOUTER, wild toeschietend,

ik ben hier! O God, o God, FEMKE, ga niet meê met die vreemde mannen!

— Wat bliksem is er dat nou weer voor een! schreeuwde VERLAAN, die WOUTER by den kraag pakte, en naar binnen trok. Wat mot jy? Wie ben jy? Wat wil jy?

— FEMKE, ga niet mee met die vreemde mannen. *Ik* zal je thuis brengen, ik, WOUTER!

— Die jongen is niet wys, zei Vrouw GOOREMEST, laat 'm los. Hy heeft hier al den heelen avend staan huilebalken als ,n kalf, en geen duit verteerd. Nou, dáárom niet... ik wil maar zeggen dat-i niet wys is.

WOUTER trachtte de hand van 't meisje te vatten, en bemerkte nu dat ze allerzonderlingst was toegetakeld. Van gelaat, hoofd, schouders en gestalte was niets te zien. Waarschynlyk had de gastvrye Vrouw GOOREMEST haar familiemantel voor dit doel afgestaan. Men doet zoo veel voor 'n bloed-eigendochter van m'nheer KOPPERLITH! Toch was de edelmoedigheid der economische jeneverprinses niet zóó ver gegaan, dat ze meer dan één kaarsje had aangelaten, na 't sluiten van de eigenlyke nering. Dat armzalige nachtpitje had juist even genoeg licht verspreid, om niet 'n tafel of stoel in-plaats van overtollige gasten buiten de deur te werpen. En nu...

Nu vlamde het zoo zonderling, en zoo onwillig, en zoo fantastisch! En ook zyzelf stond daar zoo vreemd! En zoo spookachtig trilden de omtrekken van die gestalte...

— *Bist du es*, ERICH?

— FEMKE, FEMKEN, ik smeek je om-godswil, ga niet met die vreemde mannen!

En, zich losworstelend uit den greep van VERLAAN, wierp hy zich voor haar neder, rukte den mantel open, greep hare hand, en bedekte die met tranen en kussen...

— Wat *ik* je zei, riep Vrouw GOOREMEST, de jongen is gek!

— FEMKE, nooit zal ik je weer verloochenen! Schop me, trap me, dood me, maar... ga niet mee met die vreemde mannen!

— *Licht!* riep 't meisje op zeer gebiedenden toon, en met vreemden tongval.

De Republikein nam 't smeerkaarsje van de toonbank, en hield het by de groep, zoodat de knielende gestalte van WOUTER nágenoeg zichtbaar werd. Het meisje staarde door 'n spleet van haar mantelkap op hem neer, en zweeg, en verroerde zich niet, en scheen natedenken, en trok de hand niet terug, die WOUTER aan z'n lippen geklemd hield...

VERLAAN maakte 'n beweging, als om den indringer wegterukken...

Maar zy, den vryen arm uitstrekkend boven WOUTER's hoofd, wees den schipper terug, en zeide:

— *Mein Bruder!*

— Ook alweer 'n bloed-eigen zoon dus van m'nheer KOPPERLITH, mompelde de Republikein. Wat die jongeluî 'n rare manier hebben om hun nachten doortebrengen!

De lezer begrypt dat-i deze oneerbiedige woorden niet luid worden liet. Al z'n hoorders wisten waar de «eigen» vader van die twee vagabondjes woonde, en dus: mondje-toe voor de Keizersgracht! Men had al byzonder ongemanierd moeten wezen — of geen Amsterdammer — om dit niet te begrypen.

Toen WOUTER weer tot bezinning kwam, stond-i op straat. De brommer was weggereden, met of zonder háár. Met of zonder die beide mannen. Dit wist-i niet. Maar 't bekommerde hem nu minder...

Zy had hem haar broeder genoemd, ernstig, plechtig, boekerig, kerksch... dit was hem genoeg!

— O, myn God, ik dank u, riep hy. Gy zyt goed en genadig en vergevensgezind... o myn God, ik dank u!

en:

— Gut, ik wist niet dat FEMKE zóó spreken kon! Ze moet het wel heel innig gemeend hebben, want... anders zou ze «broêr» hebben gezegd, zoo-als we gewoon zyn.

En hy nam zich voor, overmorgen schatryk te worden «in den handel.» Schatryk, en... Koning alweer, om meer nog, véél meer nog van FEMKE te worden, dan haar broer...

Jufvrouw LAPS had eer van de les! Maar dit wist WOUTER zelf niet, al voelde hy geheel anders dan gister nog.

Voor 't oogenblik was-i opgetogen met z'n nieuwen titel. Hoe toch kwam zy aan zoo'n schoon woord? Zoo verheven? Zoo bybelsch? Zy, zoo eenvoudig anders!

— Ik ben FEMKE's broeder! juichte z'n hart, en — hoe vermoeid ook — hy liep als op stelten, en verwonderde zich dat-i 't hoofd niet stootte aan de wolken.

Een hoofdstuk zonder aventuren, dat gerust kan worden overgeslagen door elken lezer dien 't om voortzetting der geschiedenis te doen is. Alleen op 't slot wordt de eentoonigheid eenigszins afgebroken door 't zonderling lotgeval van 'n kruiwagen, en 'n onbillyken droom, 't eenige wat de uitgeputte auteur ditmaal leveren kan.

1161. Sedert eeuwen vernemen wy uit boeken, dat we den morgenstond zoo byzonder schoon vinden. Een fransche verzemaker gaat zelfs zóó ver, dat-i de opgetogenheid over 't opgaan der zon, aanbeveelt als graadmeter van de «deugd.» WOUTER kende dit axioma niet, en veroorloofde zich dus met begrypelyke verdorvenheid, van heel andere vingers te droomen, dan de «roosverwige» van AURORA. Hy dacht aan de hand die hy gekust had, en... menschelyk gesproken, z'n «deugd» was er niet minder om.

Het gevoel dat hem doorstroomde, onttoog hem aan z'n omgeving. De volheid van z'n gemoed belette hem acht-te-slaan op de leegte der straten, iets wat hem anders byzonder had moeten treffen, zoowel door 't verschil met al de woeligheid van weinige oogenblikken geleden, als omdat-i nog

nooit op dat uur buiten'shuis geweest was. Egoïst als alle gelukkigen, kwam 't hem heel natuurlyk voor, dat al wat leven had, zich verborg en opsloot, om ruimte te maken voor zyn geestdrift. In zulke stemmingen bestaan er in 't Heelal slechts twee dingen: niemendal en... ik! De gansche schepping verliest, als 'n trouwende vrouw, haar naam by 't huwelyk met die ééne gewaarwording, met dat ééne gevoel: ze gaat er in op.

WOUTER's oogen dwaalden langs uithangborden, en naambordjes op de hoeken der straten. Z'n onverschillige blik las: «*Botermarkt*» en: «*hier gaat men uit porren.*» Ook kon-i te weten komen waar kousen te-koop waren, of wagens te-huur, en wie 'n smid was, of 'n timmerman, of... «in» 't een-of-ander...

Lieve god, wat doet er dat alles toe? Hy had FEMKE's hand gekust! Welk verstandig wezen kon 't in z'n hoofd krygen, dat er iets aan gelegen lag of men op die markt boter verkocht, of schoensmeer? Of die man «*uit porren*» ging, of «in» effecten was? Hoe mal toch, dat duizenden en duizenden op de wereld zich bleven aanstellen als-of er niets byzonders gebeurd was! Zelfs de straatsteenen lagen daar precies als naar gewoonte, en toch — wáár was het! — hy had FEMKE's vingertoppen gekust, en zy had hem «broeder» genoemd!

't Is wel jammer dat de wereld niet verging in dien zomernacht. HORATIUS had er 'n aardige illustratie by gewonnen voor z'n *fractus illabitur orbis.* Ik geloof waarlyk dat WOUTER by zoo'n cataclysme zou over-eind gebleven zyn, en — voor 't byna ondenkbaar geval dat-i notitie van de zaak genomen had — hoogstens gevraagd hebben: of *zy* zich bezeerd had?

Het kan den lezer die eenigzsins op de hoogte van z'n tyd is, bekend zyn dat de wereld niet verging, en dat er op dien vrydag-nacht naar oude gewoonte 'n zaterdag gevolgd

is, die ook alweer niet de laatste van z'n soort was.

Wouter vergaf aan de zon dat zy opging, aan de Botermarkt dat ze Botermarkt heette, aan den porder dat-i porde, aan den effectenman dat-i «in» effecten was, hy vergaf alles aan allen, omdat hy zich zoo gelukkig voelde.

Toch kostte het hem eenige moeite, overtuigd te blyven dat het gebeurde geen droom was. Dit noopte hem zich de geschiedenis der vyf laatste uren herhaaldelyk voortezeggen, om verzekerd te zyn dat nergens 'n gaping was, zoo-als die welke men gewoonlyk aantreft in gewrochten der verbeelding. De slotsom was bevredigend, maar toch... hoe jammer, niet waar, dat-i niet een van die vingers had kunnen meenemen — de pink was genoeg geweest, die lieve pink! — als tastbaar getuigenis van 't gebeurde. Femke mocht oppassen, als-i ooit weer haar hand aan z'n lippen voelde!

Doch neen, ook zonder zoo'n verslindende zorg voor 't bewaren van 'n tastbaar blyk... 't was wáár! Hy had haar hand gekust, zy had hem «broeder» genoemd. Geen onverschilligheid van zon, straatsteenen, porders of effectenluî, kon daaraan iets veranderen.

Ga je gang, zon! Rys of daal naar verkiezing, als je dan onvatbaar bent voor den triumf van 't allerheerlykste. Die ongevoeligheid zal niets veranderen aan het feit...

Maar... mocht-i dan eigenlyk dat feitje wel voor zoo héél belangryk houden? En waarom toch? Had niet, lang geleden reeds, diezelfde Femke hèm 'n kus gegeven, en geheel uit eigen beweging? En... die nieuwe broerschap? Eilieve, waarom zou dit nu op-eenmaal meer beduiden dan de oude betrekking van «vrindje» waarop hy altyd zoo had aangedrongen, en die hem nooit geweigerd was?

Hy begon te vreezen dat-i zich tevredener gevoeld had, dan-i redeneerender-wyze kon verantwoorden. Hierop rekende

hy zich de creditposten van z'n geluk voor — men bedenke dat-i «in den handel» geweest was, en er overmorgen weer in zou gaan — en trachtte hoog gewicht te hechten aan de erlangde vergiffenis voor 't verloochenen.

Nu ja, geen zwarigheidzoeker of dwarsdryver kon ontkennen dat-i op dit punt 'n wyde schrede was vooruit gegaan sedert gister, en zelfs sedert z'n indringen in de kroeg van Vrouw Gooremest. Nog geen vol uur geleden dreigde z'n gemoed te bezwyken onder Femke's verachting, en nu... nu...

Toch begon hy zich te kwellen met de vrees dat er eigenlyk weinig geschied was, dat hem recht gaf op de opgetogenheid die hy niet van zich zetten wilde. De onnoozele knaap wantrouwde z'n geluk, omdat hy 't niet begrypen kon.

1162. De oorzaak zal wel hierin gelegen hebben, dat-i slechts wist wat er geschied was, en verzuimde zich rekenschap te geven van den samenhang, zoowel der gebeurtenissen, als van z'n aandoeningen. Hy was als iemand die den oogenblikkelyken barometerstand waarneemt, en daarby verzuimt het voorafgaande in rekening te brengen. Een door styging bereikt standpunt, heeft 'n andere meteorologische beteekenis, dan datzelfde standpunt als resultaat van daling. Gebeurtenissen, aandoeningen en zelfs zedelykheid, zyn onderworpen aan de wet der traagheid. Wie zich toelegt op genezing van 'n fout, en ten-halve geslaagd is, staat hooger dan 'n ander die in gelyksoortige fout verviel, en daarin afdaalde tot hetzelfde peil. Wat by dezen gegronde reden geeft tot bezorgdheid, kan in den ander gelden als hoopvolle verbetering. Iets dergelyks bepaalt den graad van geluk en tegenspoed, of althans den indruk daarvan. En slechts met dien indruk hebben wy te doen. 't Was karakteristiek van Wouter, dat-i — niet tevreden met z'n veronderstelden rykdom — zich zooveel moeite gaf z'n kapitaal natetellen.

En de uitslag was niet volstrekt geruststellend. Hy wist de by-omstandigheden niet aan elkander te knoopen, die hem gelukkiger maakten dan hy verklaren kon, doch welker invloed duidelyk kan gemaakt worden voor ieder die niet zoo van naby in 't gebeurde betrokken is. Men ziet zichzelf niet, en geeft zich maar zeer gebrekkig rekenschap van den samenhang der gebeurtenissen en aandoeningen, die ons buitengewoon gevoelig maken voor zekere indrukken. In elk ander tydsgewricht van z'n leven, na àndere voorbereiding, op 'n àndere plaats, en te-midden van àndere omgeving, zou 't nachttooneeltjen in die vuile herberg, waarby WOUTER 'n hoofdrol speelde, hem veel minder sterk hebben aangegrepen. Tot zelfs de nawerking van FOCKINK's likeur — zoo ontzenuwend anders! — verhoogde het schynbaar of wezenlyk gewicht der zaak. Juist de uitputting die op zulke opwekkingen volgt, dwong hem tot buitengewone krachtsinspanning, toen-i zyn FEMKEN in gevaar meende te zien. En op-nieuw voelde hy zich vernietigd na 't ondergaan der blyken van haar verachting. Wie dáár niet bezweek, moest zéér veel veerkracht ontwikkelen, en deze ontwikkeling zelf was 'n oefening in kracht. Na FOCKINK, het dringen door die menigte! Na *die* inspanning weer, haar... glimlach aan 'n ander, hare verachting voor hèm! Toen had-i geschreid als 'n kinderachtig jongetje, hy die even te-voren zich dapper geweerd had als 'n man. En, nà deze reeks van *Rückschläge* en *défaillances* — ik zoek 'n goed hollandsch woord voor de hier bedoelde moedsmoorende ontkrachting — na dìt alles hield z'n gebogen ziel spankracht genoeg over, om hem wegteslingeren uit z'n donkeren schuilhoek, en neervallend voor FEMKE's voeten, haar te bezweren: «FEMKE, FEMKEN, *ik* ben WOUTER! Om godswil, ga met die vreemde mannen niet mee!»

Dàt was het! Dáárom voelde hy zich zoo gelukkig.

1163. Smart en geluk hangen meer af van wat we *zyn*, dan van wat ons *overkomt*. Als veroveraars die zich bukken onder de zeden van 't land dat ze schynen te beheerschen, nemen byna alle gebeurtenissen de kleur aan, van 't gemoed dat ze beroeren.

«Byna alle.» Want er zyn treurige uitzonderingen die ik nu voorbyga.

1164. Wouter had 'n recht veroverd — dat zoo velen zich aanmatigen zonder grond — hy mocht zichzelf voor iets aanzien. En — zonderling, maar 't is voldoende te verklaren uit het vorig nummer — zelfs het... kuiperytje van de oefenaarster had hem goed-gedaan.

Fancy schynt wel ter-deeg geweten te hebben wat ze deed of... toeliet. Nog zeer onlangs was haar pleeg-balling 'n kind, meer kind zelfs dan byna ieder die even ver als hy verwyderd was van 't uur zyner geboorte. Bovendien was-i, zeer kort geleden nog... 'n kind in *alle* beteekenissen van 't woord.

Doch zie, daar wierpen hem de omstandigheden den kerel in den weg, die hem zoo majestetisch verbood tabak te geven aan 'n «opvreter van Stad en Land.» Tot Wouter's groote verbazing voelde hy in zichzelf de kracht — en den lust zelfs — die waarschuwing te trotseeren. Zeker was geen der omstanders daarover zoo verrast als hy. Ze hadden dikwyls «brutale bliksems» gezien, en konden niet weten dat Wouter... nu ja, van 'n bliksem had hy iets, maar brutaal was-i niet. Toch had hy zich by die gelegenheid voorgedaan als 'n persoonlykheid, eenigszins als 'n persoon, jazelfs — op 'n beetje na! — als 'n wezenlyke man.

Kort daarop was deze onthulling gevolgd geworden door 'n beroep op z'n ridderlykheid. «Dieven, moordenaars, en... 'n vrouw in nood!» De gekste zotternyen die uit al die

boeken in z'n gemoed gezaaid waren, werden daar snel genoeg verwouterd, om terstond voor-den-dag te treden als iets schoons: hy durfde! Hy durfde, ja, maar... niet ómdat-i moed had, o neen! Het durven zèlf trok hem aan. God en die zeven planken weten, aan hoeveel ridders hy z'n woord zou gebroken hebben, wanneer-i niet was uitgetogen op den jammerkreet der belaagde onschuld. Dat-i gedurende z'n heldentocht geleden had aan ontmoediging, is waar, doch men bedenke dat jufvrouw LAPS hem slechts gebakken aardappelen voorzette, en geen enkelen moordenaar. Zoo'n onthaal werkt niet bezielend. Om WOUTER te verdenken van... terugtrekkende krygskunde, zou men hem z'n dame in werkelyk gevaar moeten getoond hebben. Hoe dit zy, de jongen, of 't kind van weinig tyds geleden, was ten-stryd getrokken als 'n man. En... jufvrouw LAPS — 'n volwassen persoon toch! — had hem als zoodanig niet versmaad. Integendeel. Er bleek al spoedig, dat-i haar welkomer was in z'n hoedanigheid van ridder, dan byv. de oude PENNEWIP zou geweest zyn, dien hy nooit had hooren beschuldigen van verregaande onvolwassenheid. Ook had zy verzekerd dat ze hem liever had dan STOFFEL, die toch nog altyd — waarheid bovenal! — 'n paar duim langer was dan hy.

Misschien waren deze opmerkingen voldoende om hem den moed te geven zich in vele opzichten «groot» te voelen. Maar toch zou er 'n gaping bestaan hebben in z'n aanspraken op volwassenheid, indien er niet meer geschied was. Z'n zonderlinge gastvrouw — hoe afschuwelyk ook vroeger in zyn oog — had de verdienste gehad, snaren aanteroeren, die lang na 't verlaten van haar woning, bleven doortrillen in z'n gemoed. Ze had hem geleerd dat-i man was, en — meer, of iets anders nog — een màn!

Dit werd hem toegeroepen door de wakker geschudde zinnen, die met z'n gekittelde ydelheid om den voorrang dongen in 't bevestigen van z'n mondigheid. 't Was zeker al iets

heel schoons — en niet elk protestantsch handelsjongetje gegeven! — te kunnen dienen als schild tegen dieven en moordenaars, maar... dat andere... o, lieve onbaatzuchtige edelmoedige LAPS! Had ze hem niet de mogelykheid aangetoond, dat hy — hy, WOUTER! — kon bemind worden als verloofde, als bruigom, als echtgenoot... méér nog dan dit: als de minnaar in 'n boek? Zeker, zeker, ook zóó had-i FEMKE lief, ook zóó — ànders ook, God weet het! — maar... ook zóó! Dit bewustzyn had de oefenaarster in hem opgewekt, zy die eerst zich beklaagde over z'n verregaande onleerzaamheid, en zoo spoedig reden had tot verdriet over den weg dien z'n pas opgedane wysheid al te haastig insloeg. Had ze niet als 'n Virgilische by, honig vergaerd voor 'n ander? Was 't niet 'n pynigend: *sic illae* — FEMKE! — *non mihi!*

Zóó althans vatte WOUTER de zaak op, al bracht-i 'r dan VIRGILIUS niet by te-pas. Er was geen twyfel aan, dat juf-vrouw LAPS hem, met den vinger als 't ware, gewezen had op 'n vroeger onbekende plek in z'n gemoed, en tevens dat deze ontdekking in-verband stond met z'n eerzucht zoowel, als met z'n begeerte om te weten, en het lot uittedagen. En over dit alles lag de gloed — we moeten oprecht zyn! — niet van z'n liefde voor FEMKE zoo-zeer, als van de ontwaakte zinnelykheid die hy natuurlyk met deze liefde verwarde... zoo-als meer gebeurt.

Van dit alles wist-i alweer zeer weinig. Gemakshalve bepaalde hy zich by den hoogmoed, die by z'n nieuwen rang paste naar-i meende. Als 'n jonge haan dien de kam zwelt, nam-i zich voor... o allerlei! Dit, o. a. dat-i nooit weer aan FEMKE vragen zou, of ze «maagd» was, en ook niet wat toch die BILDERDYK kon bedoeld hebben met het gekke woord: *wulpsch?* Hy wist het nu, o goden, zoo goed als BILDERDYK zelf, en begreep dat zulke praatjes tegen-over FEMKE niet passen zouden in den mond van 'n «man.»

Het door-eenhaspelen van z'n nieuwe ondervinding met z'n genegenheid voor 't meisje, die voor 't minst zeer hartelyk was...

Men bedenke dat-i weinig andere meïsjes had leeren kennen, en dat de onvoedzame dorheid van z'n huiselyken kring, hem voorbeschikte tot het gulzig inslikken van de eerste liefelykheid de beste.

... dit, en het licht dat jufvrouw LAPS zoo onvoorzichtig geworpen had op z'n aandoeningen, boezemden hem, ook jegens háár, 'n vriendschappelyk gevoel in. Om stipt eerlyk te zyn, had-i eigenlyk tot haar moeten terugkeeren, om te bedanken voor de promotie. Maar zóó ver ging z'n erkentelykheid niet. Het was al veel dat z'n afkeer veranderde in iets als medelyden, en wanneer-i had kunnen toegeven in de overbruischende mildheid van z'n hart... waarlyk, hy hád haar met genoegen z'n heelen broer STOFFEL afgestaan! Heel goedig nam-i zich voor, daaromtrent by de eerste gelegenheid te dienen van consideratiën en aanpryzend advies. Inderdaad, hy wou gaarne ieder-een gelukkig zien, en waarom dan háár niet, die hem zoo zelfopofferend den weg had gewezen tot wat hy aanzag voor z'n eigen geluk?

1165. Maar al wat niet FEMKE zelf was, hield hem slechts vluchtig bezig. Al z'n eerzuchtige plannen van... grover aard, weken beschaamd terug voor z'n besluit om haar lieftehebben, haar te dwingen tot liefde. De werelddeelen die van hem hun geluk wachtten...

Laat ze wachten! Voor zulke nietigheden had-i nu geen ruimte in z'n ziel. Hy dacht aan FEMKE, aan haar zachte mollige hand...

't Is waar ook! Nooit had hy die hand zóó gevoeld. Hy meende vroeger dat ze ruwer was, steviger...

Maar, eilieve, dan had-i vroeger verkeerd gemeend. Nu wist hy — ja, ja, ja, want gedroomd had-i niet! — nu wist hy dat de hand die zoo flink 'n zware ben met waschgoed van den grond wipte, fluweelig was als 't boordsel van HAMLET's mantel, waaraan-i zooveel gom had besteed om 't behoorlyk te doen glimmen.

En ook had-i zich vroeger vergist in FEMKE's stem. En in haar toon! Want zie, altyd zoud-i zich hebben voorgesteld dat zy, iets nauwkeurig willende zien in 't donker, zou gevraagd hebben naar... licht, o ja, maar anders uitgesproken, heel anders! Of liever, ze zou — zoo meende WOUTER in de dagen zyner onkunde — ze zou by zoo'n gelegenheid gezegd hebben:

— Wil jelui asjeblieft die kaars eens byhouden?

En de houding? De heele KLAAS VERLAAN — 'n man als 'n boom toch! — en z'n makker, stonden verbluft! Wat ze die rechterhand uitstrekte! En toch alweer... 'n droom was 't niet, al geleek het dan precies op 'n droom! By 't openslaan van den mantel had-i duidelyk den blauw-geruiten boezelaar gezien. Zoo-iets ziet men niet zoo helder in den slaap! Hy had de ruitjes kunnen tellen, als-i niet aan iets anders gedacht had... o, aan heel wat anders, en byna zelfs aan niets!

Neen, neen, gedroomd had-i niet! Maar toch... wat al raadsels!

Wat beteekenden die praatjes van den schipper, over m'nheer KOPPERLITH? Wat bewoog hem, zich met FEMKE te bemoeien, en haar te... verlagen tot 'n ander? Hoe wist-i zoo op-eenmaal dat gemeene wyf uit de kroeg aan z'n zy te krygen, en dien schreeuwer over menschenrecht? Waarom ging FEMKE, in-weerwil zyner bede, met die mannen mee? Of... zat zy alleen in dat rytuig? En waarom niet tevoet, gelyk kinder- en bleekmeisjes gewoon zyn? En waarheen? Kon zy op dat uur by de HOLSMA's te-recht? Of was

ze naar hare moeder gereden... die óók vreemd zou opzien, als Femke daar kwam aanrollen in 'n brommer! En uit welke fondsen zouden de «daaldertjes» betaald worden, waarover die schipper gesproken had met 'n voorname onachtzaamheid als-of 't maar duiten waren?

Och, wat al mysteriën! Maar hoofdzaak was en bleef dat hy haar vingers gekust had, en dat zy hem ten-aanhoore van drie personen allerplechtigst haar broeder noemde!

Dit stond vast als 'n rots. Al 't overige? By de eerste gelegenheid zoud-i haar vragen om inlichting, die ze hem niet weigeren zou... hèm, haar broêr... neen, broedèr. Zóó zei ze!

Wat overigens 't gevaar aanging — of liever... 't onbehagelyke — van haar weggaan met die mannen, hy telde het niet meer. Al waren er tien mannen met haar in dat rytuig geweest, by de minste onbehoorlykheid hoefde Femke slechts de rechterhand uittestrekken, en allen zouden gekropen hebben voor haar voet. Dit immers had hyzelf gezien, en dit zou hy, Wouter, ook doen — met byzonder veel genoegen waarlyk! — als-i maar zeker wist dat ze hem terstond zou opheffen, of althans de hand reiken tot 'n kus...

Zoo mymerend, doolde hy met lamme schreden — want hy voelde zich zeer vermoeid! — door de als uitgestorven straten der stad.

Na de Kalverstraat te hebben doorgeslenderd, bereikte hy den Dam. Daar stond 'n lange reeks van rytuigen, voor en naast het Paleis te wachten. De koetsiers zaten te dutten op den bok, en bleven hierdoor bewaard voor de zonde van 't verwenschen der hooge gasten, die zich blykbaar hadden voorgenomen 'n hollandsche zon te zien opgaan, doch wat laat voor den dag kwamen. Want de zon begon zich reeds te vertoonen, en er was noch prins noch prinses te zien.

Behalve eenige werklieden, wier dag wat vroeger dan die

van de anderen scheen te beginnen, stonden er geen toeschouwers om de «kleine steentjcs van 't Paleis.» En, gepraat werd er onder dat schamel publiekje niet. Op de deugdzaamheid van de omstanders wil ik niets afdingen, maar wel bleek er dat de verkwikkende morgenstond hen slaperig maakte. Misschien heeft de fransche verzemaker zich in die beide menschelyke zwakheden vergist, en de eene voor de andere genomen. Maat of rym zullen dit zoo vereischt hebben.

Ook WOUTER voelde slaperigheid. Gister nog zoud-i zich veel moeite hebben getroost om 'n wezenlyken Koning te zien te krygen — om te weten zeker, of ze geleken op MACBETH en *King* LEAR — maar nu... och, hy gaf er zoo weinig om.

Juist woud-i heengaan, toen de koetsiers zich oprichtten en in 't styve postuur zetten, dat hun door Heeren en Vrouwen schynt voorgeschreven tot verhooging der deftigheid. Ze sloten de armen aan 't lyf, als iemand die zichzelf 'n stoot met den elboog in de lenden geven wil, haalden de teugels op, en vertoonden zich zoo leelyk en voornaam als eenigszins mogelyk was. Een schoenmakers-jongen die de wereld scheen te kennen, maakte hieruit op: «dat *ze* nou wel gauw komme zouwe.»

Die «ze» waren Keizerlyke, Koninklyke en andere Hoogheden. Zoo'n schoenmakers-jongen steekt zulke waardigheden als bruine boonen op den elst van z'n tong.

De olykert had juist geraden. «Ze» kwamen inderdaad, en bestegen de meestal open wagens, die zoo snel wegreden, dat WOUTER 't gelaat van al de Majesteiten en Hoogheden niet kon te zien krygen. Slechts één bejaarde dame gaf op 't oogenblik van wegryden, den koetsier met haar zonnescherm 'n tikjen op den schouder, dat zooveel scheen te beduiden als: wacht even!

— Ze het wat vergeten, diagnoseerde 't Krispyntje.

Drie, vier «*Kavaliere*» vlogen 't paleis in, en schenen 'n

wedloop te houden om den achtergelaten *joujou de Normandie* te halen. Een hunner — de ongelukkige! — kon den ingang niet vinden. Vreemder is 't dat de anderen wèl wisten binnen te komen, omdat het achtste wereldwonder eigenlyk geen deur heeft, eene byzonderheid die zeer gevoegelyk voor negende wonder kan doorgaan, en dan ook een der hoofdgronden is van den rechtmatigen trots der Amsterdammers. Paleizen of Stadhuizen met 'n behoorlyken ingang kan men overal te zien krygen.

Twee ridders des Heiligen Roomschen Ryks betwistten elkander de eer van 't veroveren... nu ja, veroverd werd er niets, maar ze kwamen te-gelyk aanloopen met den *joujou*. Ze schenen 'n *compromis* te hebben gesloten, en klemden beiden juist even ver duim en wysvinger om 't gouden doosje, waarin 't kleinood bewaard werd. Beiden lachten en bogen by 't aanbieden, met gelyke *allerunterthänigste Pflichtschuldigkeit*. Onder beiden verdeelde de rechtvaardige Palatine haar tevredenheidswenk van den zevenden rang. Beiden klopte het hart met gelyke slagen, en wie op 'n goudschaaltje de zielsverrukking der twee eendrachtige heeren gewogen had...

Toch ontstond er later twist. In den jare O. H. tweeduizend zóóveel, procedeerden de naneven der twee ridders over de voorzitting in 'n demokratisch Kieskollegie. Ridder A zou, volgens de traditie, z'n wysvinger een millimeter verder onder de doos hebben uitgestrekt dan de helft, en dus grooter aandeel hebben gehad in...

Gekheid! riepen de afstammelingen van B. Onze voorvader heeft er ook den ringvinger aan geslagen! Ziedaar ònzen titel, ònze aanspraak! Welke onverlaat zou in deze demokratische eeuw, de rechten miskennen... enz.

— Zieje wel, dat ze puissies in d'r gezicht het! riep de schoenmakers-leerling.

't Was de waarheid! Koninklyk-Keizerlyke puisten! Menschelyke puisten! Dit had geen der poppen op WOUTER's printen. Al z'n gekleurde prinsen en prinsessen verheugden zich in gave gezichten, en 't viel hem zeer tegen, dat 'n dame die tot den stoet van Koningen en Keizers bleek te behooren, zoo bitter weinig op z'n printen geleek. Als *hy* haar gekleurd had, zou ze 'r beter uitzien, meende hy.

Hoe geheel anders was dit met... háár, met FEMKE! Zy had frisscher gelaat dan-i met al z'n vleeschkleur schilderen kon. En... 'n houding! Nu kwam hem op-eens voor den geest, aan welke figuur ze hem had doen denken, toen ze daar stond met half-opengeslagen mantel, by 't flikkerend kaarslicht: aan Koningin ELISABETH van Engeland... juist!

Maar... deze vrouw met haar puistjes? Gut, ze kon best 'n waschvrouw wezen, 'n allergewoonste waschvrouw, die nog slordig blauwde op den koop toe, en zoek-geraakte *mansetten* te vergoeden kreeg.

Het onaanzienlyk voorkomen der Paltsgravin, werkte zeer... burgerlyk op WOUTER's verbeelding, en 't kwam hem niet heel waardig voor, prinses te wezen, als men daarby puistjes in 't gezicht hebben kon, gelyk ieder ander. Hy beloofde zich vast en zeker, dat-i nooit FEMKE verlaten zou om-denwille van welke Majesteit ook.

Wel voelde hy eenige yverzucht op 'n zeer jong mensch die kort na 't wegryden der Paltsgravin, 'n opening in 't Paleis scheen gevonden te hebben, en naar buiten trad. Gelyk 'n deel der andere *Kavaliere* — de meesten torschten 'n witte pruik, met 'n staartjen in den nek — droeg hij eigen haar dat vry lang was, en hem los om de schouders slingerde. Z'n kleeding was 'n eenigszins fantastische variant op de uniform der adelborsten. De kleur van z'n buis was donkerblauw, met roode opslagen aan hals en mouwen, doch zonder 't minste goud, wat by de uitmonstering van al de

andere heeren zeer in 't oog viel. Ook droeg-i geen ridderorde, en scheen dus 'n zeer gedistingeerd persoon, al ware 't hierom alleen, dat-i minder dan alle anderen op 'n hansworst geleek. Op z'n hoofd had-i 'n zoogenaamd schotschmutsje, zoo-als ligt-matroosjes gaarne dragen. Twee *jockey's* brachten 'n schoon paard voor, dat door den een by den teugel werd gehouden, terwyl de ander den stygbeugel hield.

— Dat 's god-straf-me-n-'n jonker! zei 'n sjouwerman. Zes man 't grietje-want in, om dat vet in 't blok te klaren!

— Mot *hy* op dat paard? vroeg 'n oud-kavallerist, die 't in zyn vak gebracht had tot «oppasser» van ongetrouwde ouwe-heeren. Weetje wat ik zeg? Ik zeg: 'n zeeman op 'n paard, is 'n gruwel in Gods oog!

WOUTER was te onbedreven in de vakpedanterie dezer beide pronkstukken van mislu te soldaat- en zeemanschap, om hun spotterny te begrypen. Voor-i gereed was met het ontcyferen van dat «*vet in 't llok*» en dien «*gruwel*» sprong prins ERIK, den stygbeugel versmadend, op den goudvos. De toeschouwers schrikten van 't steigeren, en maakten zich gereed om wegtestuiven, zoodra 't wilde beest blyk mocht geven dat de «kleine steentjes» te nauw waren voor den stryd dien 't met z'n ruiter aanving. Het zette den kop in de borst, steigerde, schoot vooruit, en stond op-eens pal, zwenkte onverwacht, brieschte, schudde z'n manen, schopte, trachtte z'n ruiter over-kop te werpen... alles te-vergeefs. Of prins ERIK 'n gruwel in Gods oog was, weet ik niet, maar hy zat vast in 't zaal, dit is zeker!

— Dàt 'n zeeman? riep de oud-matroos — die in zyn tyd den welverdienden bynaam droeg van «lamstralige snertmalènger» — dàt 'n zeeman? 't Is de vraag of-i 't verschil kent tusschen 'n bezaan en 'n fok! Al die rykeluîs-zoontjes komen de kajuits-poort in! Ik en 'n ander kruipen door de kluisgaten, zieje! Dat 's 't ware!

En, als om 'n zegel te zetten op deze diepzinnige meening, verschikte hy z'n tabakspruim van rechts naar links.

— Hm, zei de kavalerist-kleereklopper, hy heeft meer 'n paard tusschen de pooten gehad! Anders... ik wil maar zeggen dat zoo'n pallas van anderhalf verrel, 'r heel mal by staat. Die vliegeprikker slingert het arme beest tegen de beenen. Hy moest dat ding opgespen.

Prins Erik gespte niets op. Hy vermaakte zich met temmen van z'n paard. Toen dit gelukt was, begon hy op zyn beurt het schoone dier te plagen, en kittelde het met de sporen, onder 't inhouden van den toom. Telkens gaf het blyk van goeden wil, maar scheen wat straf te-goed te hebben voor z'n moedwil van zoo-even. Eindelyk scheen de ruiter voldaan. Hy liet den vos, die niets liever wilde dan de nog altyd wegrollende rytuigen narennen, z'n zin, en schoot vooruit. De dunne gordel omstanders brak af, en op-eenmaal bevond zich de ruiter voor 'n kruiwagen, die de dubbele functie vervulde van voertuig en augurken-magazyn. Nog juist by-tyds hield de jonge ruiter z'n paard even in, maar toch... 't was te laat om te wyken. Op-eens liet hy den teugel schieten, en 't vlugge dier sprong welberaden over 't beletsel heen.

De weinige toeschouwers riepen: hé! en onze prinselyke adelborst joeg den stoet rytuigen na, die sedert eenige oogenblikken in de Kalverstraat verdwenen was.

Het schoenmakertje dat zich zoo op de hoogte toonde van hofzaken, beweerde dat «ze» den Diemermeer zouden doorryden, en van daar terugkeerend, al de buitensingels om, door de Haarlemmer poort weer naar 't Paleis.

Wouter verheugde zich hartelyk in z'n afkeer van de puistige Prinses. 't Was hem als 'n geschenk van 't lot, dat-i eens eindelyk iets had te zien gekregen uit 'n sfeer die van de zyne zoo hemelsbreed verschilde, en dat toch z'n begee-

righeid niet opwekte.

Met dat schoone paard was 't iets anders! Wat 'n sprong! En wat die jonge ruiter 'n lief gezicht had... precies HAMLET, vóór 't kleuren! Zoo'n paard zou hy ook wel eens bezitten, als-i maar op goeden voet bleef met FEMKE...

Dit scheen hem de eenige bron van alle geluk!

... als FEMKE hem maar lief had! En... zoo niet? Wel, dan verkoos-i niet eens 'n paard te hebben, geen ezel zelfs, en... niets! 't Was immers juist om door haar te worden bewonderd, dat-i z'n beest zulke sprongen wilde laten doen over kruiwagens, of... hooger dingen!

In afwachting van die gelukzaligheid te-paard, sukkelde hy voorloopig op z'n voeten verder, en raakte weldra in de buurt van FEMKE's huisje.

Hier zette hy zich op haar bleekveldjen in 't gras, en peinsde, en voelde zich overmand van vermoeienis, en viel in een slaap die meer onrustig dan verkwikkend was.

Hy droomde allerlei vreemde dingen, waarvan de hoofdzaak scheen, dat 'n jong meisje op 'n tafel stond, en zich vermaakte met het opwerpen en vangen van zware mannen in schippersdracht. Ze speelde er mee, of 't ballen waren...

— Laat ik haar nu goed aanzien, vermaande zich WOUTER. Straks rydt zy de lucht in... ze ziet niet op 'n daalder... en daarom... al is 't nu maar 'n droom...

En hy zàg. Hy staarde zoo scherp als men dat in 'n droom kan. En hy onderscheidde duidelyk de trekken van... de kleine SIETSKE HOLSMA!

Zéker was *zy* het! Want ze riep heel verstaanbaar: 'n «massa» is 'n heele troep, weetje!

En met zoo'n massa — die precies geleek op KLAAS VER-

LAAN en de zynen — kaatste zy...

— Dàt zal ik nu 'ns goed onthouden als ik wakker word, beloofde zich WOUTER. Men hoeft zulk volk maar tusschen duim en vinger in den nek te pakken, en 't gaat vanzelf. Ik zal 't opschryven, want zoo'n droom...

Van FEMKE geen woord, helaas! Zou men niet bevreesd worden inteslapen, als men bedenkt dat dit ons verleiden kan tot zoo'n valsheid?

Lezers die gesteld zyn op deftige poëzie, kunnen ook weer dit hoofdstuk overslaan. 't Is vol prozaïsch realismus, zich openbarend in de hydrogymnastische oefeningen van 'n castalische-fonteinnimf — tevens van beroep waschvrouw — *met 'n ridder in de luur, die 'n brief ontvangt uit den hemel:* mirakel!

1165. Toen WOUTER zich in 't gras zette met z'n rug tegen 'n boom, was z'n voornemen daar te blyven zitten wachten tot-i leven bespeuren zou in FEMKE's huisje. Al was 't dan hoogst onzeker of ze zich dáár bevond, toch immers zou hy dan *iets* vernemen. In-allen-geval kon haar moeder hem zeggen, zoo hoopte hy, of ze behouden was thuis gekomen, en of de wond in haar hals of gezicht van beteekenis was. Want bebloed wàs ze. Dit had-i duidelyk gezien.

Hy wist niet of zy, gedurende haar tydelyke functien by de HOLSMA's — 'n nicht? Hoe zat dàt in elkaer? — op de Kolveniers-burgwal sliep, of 's avends te-huis kwam by haar moeder. Maar hoe dit wezen mocht, *iets* zou hy nu zeker vernemen, als-i maar wachtte...

Helaas! Om hem over-eind te houden, waren drie stevige boomen niet te veel geweest, en hy had er maar één. Hy viel dan ook weldra om, en lag daar alleronfatsoenlykst. Z'n petje rolde in de sloot, en verdween langzaam maar zeker onder 't kroos.

De zeer enkele voorbyganger die hem bemerkte, meende dat daar 'n beschonkene lag, en was ruimschoots in de gelegenheid om bespiegelingen te maken over de al te vroege rypheid van zoo'n jong ventje. Een onderzoek naar de oorzaken van 't geval — hy kon ziek, gewond of dood wezen, niet waar? — lag niet in de zeden. Dat zyn politie-zaken. 't Was volgens die zeden al wel dat niemand hem leed deed.

Gelukkig was 't aantal voorbygangers, om 't vroege morgen-uur, nog zeer gering. Bovendien, hy lag niet zeer na aan 't pad dat door 't grasveldje kronkelde, en de meesten gingen voorby zonder hem te zien. Maar straks, als er gebleekt moest worden, zoud-i in den weg liggen, dit was zeker.

Z'n droomen bleven — als 't wakend leven zelf — 'n zonderling mengsel van schyn en werkelykheid. Een beetje waarheid, en veel bedrog... ziedaar alles! Om rechtvaardig te zyn jegens slaapdroomen, moet men erkennen dat ze maar beschikken kunnen over één soort van leugen. Gelyk sommige dichters en alle lasteraars, vinden zy niets uit, en maken zich maar schuldig aan wat fouten in de rangschikking. Personen, zaken en denkbeelden wisselen gedurig van rol, en leenen van elkander 't heterogeenste. WOUTER droomde precies als 'n ander in zyn geval zou gedaan hebben, d. i. onder den indruk van de gegevens die hem waren meegegeven in den slaap, en van den boomwortel waarop z'n lenden waren te-recht gekomen. Deze wortel speelde voor jufvrouw LAPS die hem pynlyk omhelsde, maar ze sprak daarby als oom SYBRAND over taal en kippehokken. Z'n moeder zag het aan, en geleek op Koningin ELISABETH die, volgens haar,

Amerika had gekocht, en betaald met háár geldje: honderd kromme *pietjes*. KLAAS VERLAAN droeg 'n fluweelen mantel, en zat schrylings op 'n gevleugelden kruiwagen vol augurken, waarmed-i heensprong over 'n dame vol puistjes en ridderorden. Daar kwam ook: «massa» — persoon geworden — met 'n pruim in den mond, en verklaarde dat-i GOOREMEST heette, en op de *Keizersgracht* woonde, waar-i «met God» in effecten deed. Een zevenklapper hield redevoeringen over menschenrecht, en beukte WOUTER in de ribben... dit was weer de schuld van dien wortel. Een vries-bont boezelaar zong: *honneur au plus vaillant*, en scheen daarmee broêr STOFFEL te bedoelen, die er naar luisterde, en met allerliefste bescheidenheid, 'n wolk van toegeworpen lauwerkransen opving op 'n yzeren leerlineaal.

Zoo ziet men hoe billyk het lot is. Wie roem te-kort komt in werkelykheid, krygt z'n deel in 'n anderen droom.

Maar, in-weerwil van 't vermoeiend geflikker dezer half-uitgewreven en bont door-een gemengde beelden zyner herinnering, behield ééne figuur vry standvastig hare trekken. Zy beheerschte elk tooneel dat aan WOUTER's verbeelding voorbyschoof. 't Was die van 't meisje dat op 'n tafel stond, en hare armen kruiste.

1166. — Lieve goeie god, jongen, hoe kom je dáár? Hoe kom jy daar?

Zoo sprak 'n stem, eerst op eenigen afstand, toen naderby, en weldra zelfs aan z'n oor. Hy had 'n flauw besef dat iemand bezig was hem opterichten.

— SIETSKE! mompelde de slapende.
— Ja, zoo heet ik! Maar hoe weet jy dat?
— SIETSKE... HOLSMA!
— Wel zeker! Maar wie heeft je dat gezegd? En hoe kom

je hier? Heel fatsoenlyk is 't niet! Ben je dronken? 't Is 'n groote schande voor zoo'n jong bloedje!

Ja, zeker was-i dronken. Maar 't was nog altyd van den slaap. En nog-eens sprak hy den naam van SIETSKEN uit.

— 't Kan me niet schelen dat je me by m'n voornaam noemt, maar... hoe kom je 'r aan? Heeft FEM je zoo wys gemaakt? 't Is 'n ware schand voor God, dat je hier zoo ligt als... 'n zwyn, dat zeg *ik* je! En zoo-even nog... geen uur geleden zat je d'r op als 'n banjer... 't is schande!

De persoon die aldus tot hem sprak, was by hem neergeknield. Ze richtte hem wat op, en hy viel wezenloos tegen haar aan, zoodat ze wel genoodzaakt was, hem weer in 't gras te leggen.

— Och, och, och, 'n waar schandaal! Zóó jong nog, en dan al zoo gruweloos aan 't... verpieteren!

De vrouw die zich met WOUTER bezig-hield, scheen te willen voortgaan met de niet ongewone fout, 'n beschonkene z'n schandelyken toestand te verwyten op 'n oogenblik dat-i onvatbaar is voor rede. Maar op-eens bedacht zy zich, en van toon veranderend:

— Och, lieve god, 't is waar ook, riep ze, hoe kan ik zoo praten! 't Kind is van 't paard gevallen, de stumpert! JEZIS-MARIA, wat ben ik 'n gemeen schepsel! Zeg, jonge-heer, ben je van je paard gevallen? Och, och, och, wat doe je-n-ook op zoo'n beest! En... waar is je skots-mussie? Het stond je zoo aardig! En je sabeltje? 't Rinkelde zoo! En nu al dood... JEZIS-MARIA! En je kleertjes? Och, lieve god, hy is dood, en... van z'n paard gevallen! Ben je dood?

— SIETSKE! mompelde WOUTER.

— Goed, goed, noem jy me gerust by m'n naam. Ik geef er niets om, want groots ben ik niet, als je me maar zeggen wilt of je dood bent! Och, och, och, MARIA-JOZEF, hy

is dood! Als FEMKE maar hier was!

Daar trilde iets in den zevenslaper: FEMKE!

— Was *zy* 't? FEMKE? Was 't niet SIETSKE?

— SIETSKE ben *ik*, zei... vrouw CLAUS.

Deze vreemde mededeeling was de moeite van 't oog-opslaan waard! Maar ze vielen weer toe, en hy tegen haar aan.

— Je mag me noemen zoo-als je wilt — gut, waarom niet. Ik ben waschvrouw — als je me maar zeggen wilt of je je bezeerd hebt, en of 't erg is? En waar is je geruite muts? 't Is schande van je moeder, dat ze je-n-op zoo'n beest zet... 'n ware schande! Zeker heb je armen en beenen gebroken? En je ribben? En misschien je nek, hè? Zeg 't maar! 't Is schande van je moeder! Zoo-even zag je 'r nog zoo snoepig uit... geen uur geleden! En nu... leg maar gerust tegen me-n-aan. Och, wat zal FEM er van zeggen! Ze zal desperaat wezen, en... ik ook!

WOUTER richtte zich 'n weinig op, en wreef zich de oogen uit.

— Zeg, wat is er aan je gebroken? Wil je, dat ik pater JANSEN laat roepen? Och, 't wurm kan niet spreken! Wat is er aan je stuk?

— Stuk? Gebroken? Aan my?

— Ja, stumpert, zeg 't maar!

WOUTER betastte zich. Toen z'n hand de plek bereikte, waar die boomwortel z'n plooien en knoesten had ingestempeld, nam z'n gelaat 'n vragende uitdrukking aan. Geheel overtuigd dat men hem niet buiten z'n weten had geradbraakt, was-i niet?

— Gebroken? Stuk? Ik?

— Wie anders?

— En... wie zou dat gedaan hebben?

— Wie? Wèl... jyzelf, stumpert!

— Ik?
— Wat doe je-n-op zoo'n beest!
— Op 'n beest? *Ik* op 'n beest?
— Weet je dan niet dat je d'r afgevallen bent?
— Ik? Van 'n beest gevallen? Van welk beest?
— Van 'n paard immers? Weet jyzelf dat niet? Ben je dan toch... misschien... een beetje... dronken ook?

— Ik? Dronken? Van 't paard gevallen? Ik?

En hy legde beide handen met wyd-uitgespreide vingers op de borst, als om met onomstootelyke zekerheid vasttestellen van welke ikheid hier de rede was:

— Ik? Ben *ik* dronken? Ben *ik* van 't paard gevallen?
— Wat ànders? Wie ànders?
— God, god, hoe is dàt mogelyk?

En nog-eens betastte hy z'n rib die 't cachet droeg van den boomwortel. Daarop greep-i Vrouw Claus by den arm, en schreeuwde, drukkend op elk woord:

— Je... zegt... dat... ik... van... 'n paard... ben... gevallen?
— Ja, schaap, dàt zeg ik! Houd je bedaard!

Nu sloeg Wouter de handen aan z'n hoofd, misschien begrypende dat dáár de ikheid woonde, die geraadpleegd worden moest. De slotsom zyner overwegingen schynt zonderling, maar is natuurlyk:

— Ik wou me graag 'ns wasschen!
— Wèl, dàt 's goed! riep Vrouw Claus verheugd. Zou er dan waarlyk niets aan je kapot zyn? En waar is je muts?
— Wasschen, ging Wouter peinzend voort, met heel koud water!
— Goed, jongen! Kom maar mee naar de pomp! Ben je zeker dat je loopen kunt? Heb je je beenen niet gebroken?

WOUTER betastte ze, en zei zonder de minste overyling:

— Ik... geloof... het... niet!

— En je ribben?

— Ook... niet?

— En je nek?

— N...e...e...n!

Om de goede vrouw gerust te stellen, schudde hy langzaam 't hoofd, maar hy had wel eenigen moed noodig om dit te beproeven. 't Mocht eens niet lukken!

— Kom dan mee naar de pomp! En... zeg eens, jongen, maar jok niet, ben je altemet niet... 'n beetje... dronken ook? Zeg de waarheid!

WOUTER stond langzaam op, bedacht zich vry lang, en zei, blykbaar na conscientieuse raadpleging van z'n herinneringen:

— Ik geloof het niet! Maar... ik wou me zoo graag wasschen in heel, heel, heel koud water... koud als ys!

1167. Vrouw CLAUS geleidde hem in en door haar huisje, naar 't erf daar-achter, waar 'n groote pomp stond.

— Kleed jy je maar gerust uit, m'n jongen! Niemand kan je hier zien. Maar... hoe kwam je 'r toe, my zoo op-eens by m'n voornaam te noemen? Niet dat ik 't kwalyk neem, gut né, maar...

Geheel wakker was onze slaper nog niet. Hy had tyd noodig, om z'n herinneringen te regelen, en 't werkelyk gebeurde te zuiveren van de laatste droomerige toevoegsels. Hy verzekerde daarom dat-i... hoofdpyn voelde, en niet zou kunnen spreken, voor-i zich behoorlyk gewasschen had. Vrouw CLAUS bemerkte dat-i te beschroomd was om zich te ontkleeden. Met kostbare naïveteit dacht zy te-dezer-zake in 't minst niet aan

zichzelf, en meende al heel veel gedaan te hebben om Wouter gerust te stellen, door 'n paar lakens over den rand van 'n latte-schutting te slaan, zoodat het erfje, op de zoldering na, vry wel naar 'n afgesloten kamer geleek.

— Zie zoo, m'n jongen, nu kan «geen mensch» je zien. Wie dáár overheen kykt, moet knap wezen!

Wouter wist niet hoe hy 't had. Gister nog zoud-i misschien zonder erg...

Ach, hy was zooveel ouder sedert gister! En 'n beetje wyzer ook! En dus... iets minder onnoozel ook! Of hoe anders moet het heeten, die schroom om zich te stellen op de laagte of hoogte van Vrouw Claus?

— Ja, ja, ik begryp best wat je mankeert, zei ze. Je hebt je leedjes niet tot je wil, dàt is het! Wat doe je-n-ook op zoo'n beest!

En ze pakte hem flink beet, en begon hem te ontdoen van z'n kleeren. Wouter liet haar begaan, als-of hy vyftien jaar jonger geweest was. 't Moest wel! Hy voelde zich vernietigd, en al wat in hem was, loste zich op in één uit afmatting berustend: in-gods-naam! De flauwe tegenstand dien hy nu-en-dan bood, werd door z'n baker opgevat als kinderlyken gril, en dáármee wist ze raad! 't Scheelde weinig of ze had er 'n «*suia suia*, *kindje*» by gezongen. Want — *honni soit qui mal y pense!* — zóó was haar indruk bij 't uitkleeden van den jongen ridder.

Toen zy gereed was, zette zy hem op 'n laag bankjen onder de pomp, en sloeg de hand aan den slinger. By de eerste druppels rilde hy, en weldra kletterde een breede waterstraal hem op hoofd en schouders. Van te-weerstellen was geen spraak. Hy kon zien noch spreken, en Vrouw Claus vatte z'n «*brrr!*» dat misschien beteekenen moest: «genoeg, genoeg!» als 'n betuiging van tevredenheid op.

— Ja, zieje, na zoo'n val stygt het bloed...
'n Pompslag!
— Brrr!
... naar je hoofd! En de kou van 't water...
'n Pompslag!
— Brrr!
... als je maar niet je nek gebroken hebt...
'n Pompslag!
— Brrr!
... want dan helpt het niemendal! En...
'n Pompslag!
— Brrr!
... als je ribben stuk zyn, ook niet! Zou je niet...
'n Pompslag!
— Brrr!
... denken, dat het nu genoeg is? Ik heb...
'n Pompslag!
— Brrr!
... pyn in m'n milt! Maar anders, ik...
'n Pompslag!
— Brrr!
... ik wil wel! Zoo lang als je maar...
'n Pompslag!
— Brrr!
... als je maar wilt!

Op-eens hield zy op, maar liet den slinger niet los, zeker om blyk te geven van goeden wil om terstond weer te beginnen, als de patient het verlangen mocht.

— Gut, ik heb vergeten je te vragen of je misschien liever hebt...

— Brrr!

... dat ik je boen met groene zeep? Zoo wascht zich onze Fem altyd, weetje? 't Vel glimt er zoo van! Je moet haar rug 'ns zien... 'n ware spiegel, kompleet 'n spiegel!

WOUTER wilde heusch iets zeggen, maar kon niet. Wàt zoud-i gezegd hebben? FEMKE's rug 'n spiegel!

— Ja, en haar voorhoofd ook? Heb je dat nooit opgemerkt? Nu, dat komt alleen van de groene zeep! Is je moeder niet gewoon je te wasschen met groene zeep? En dan... boenen, weetje, schuieren, schuren, flink! Maar ben jy gewoon 't zonder zeep te doen? Gut, dàt wil ik ook wel...

En ze maakte zich gereed om weer te beginnen. De vreeselyke slinger rees...

— Ik... geloof... heusch... dat het nu wel genoeg zal wezen, bibberde WOUTER.

En hy kreeg 'n gulp water in den mond, zoodat zy hem alweer niet verstaan kon.

— Groene zeep is ook goed voor peesknoopen...

Brrr!

... en rimmetiek! Als je maar van-binnen niet heelemaal stuk...

Het was niet zonder inspanning, dat WOUTER, koud, moe, beschaamd en gebiologeerd, het waagde zich en z'n bankje eventjes van onder den straal wegteschuiven. Dit sprak iets duidelyker, en bad om genade. Eigenlyk had-i gedurende de heele kunstbewerking niet anders gedaan, maar wat baatte het? Besef om optestaan, had-i niet. En bovendien... de goeie vrouw had z'n kleeren over 'n droogstok geslagen, die niet onder z'n bereik was, en hy, gaande-weg wakker geworden, begon schaamte te voelen over z'n volslagen gemis aan bedekking. Hy bleef onbewegelyk zitten, maakte zich zoo klein mogelyk, en verschool z'n kin tusschen de knieën. Ik denk dat ADAM in *Genesis* III ook zoo-iets gedaan heeft. Dit zal wel de oorzaak geweest zyn, waarom hy zoo moeielyk te vinden was.

— Wou je nog wat? vroeg z'n goedige Najade.

— Neen, neen, o neen! antwoordde hy snel, bevreesd

dat 'n nieuwe straal — de slinger rees al! — hem weer de spraak zou afsnyden. Neen, maar...

De onschuldige vrouw begreep niet wat hy wilde. En daar-i als 'n klompjen in-een gedoken zat:

— Heb je véél pyn? vroeg ze.

— Neen! Pyn juist niet, maar...

— Ben je misschien moe van 't ryden?

— Van 't ryden? Ja, ja, ik ben erg moe!

— Dàt is het! riep Vrouw Claus. En ik heb 't wurm in z'n slaap gestoord! Weetje wat we doen zullen? Je moet wat slapen... dat denk ik er van.

En met 'n onbeschroomdheid, waarvoor ik eerbied vorder van den lezer — zouden er zyn, die hiertoe te laag staan? — droogde zy Wouter af. Ze trok 'n beddelaken van de schutting, wikkelde hem — zoo opgevouwen als-i was — daarin, en droeg 'm weg als 'n pakje waschgoed.

Hy voelde dat ze hem neerlegde, en warm toedekte...

— Strek jy je beenen uit, m'n jongen, als ze maar... in-gods-naam niet gebroken zyn.

Wouter deed wat ze gelastte, en voelde 'n onbeschryfelyke gewaarwording van welbehagelykheid. Z'n lichamelyke aandoening steeg tot verrukking, toen z'n voedster de dekens naast hem «instoppende» de heerlyke woorden uitte:

— Ja, slaap maar, arm kind. Je ligt daar goed... dat's 't bedje, weetje, van onze Fem!

Op Femke's bed! Wèl mocht Vrouw Claus zeggen dat dit hem goed zou doen! Was 't niet jammer, dat-i de kracht niet had zich wakker te houden, om te blyven beseffen waar-i was? Hy beproefde dit... als kleine man en als ridder, maar helaas, hy bezweek als 'n mensch.

Doch... ook de slaap — nu van gezonder aard dan zoo-

even op dien boomwortel met wat gras er naast — werkte weldadig. Straks by 't wakker worden, zoud-i heel op z'n gemak aan Femke denken. Zoo had-i zich voorgenomen, toen-i Vrouw Claus hoorde wegsluipen tot halfweg de deur. Voor ze die geheel bereikt had, nam hy niets meer waar, zelfs z'n droomen niet.

Wel beschouwd, hy had tot-nog-toe niet te klagen over Fancy's leiding, al koos ze vreemde middelen om hem optevoeden tot mensch...

Want — onder ons, lezer! — dáárop eigenlyk scheen de zaak aangelegd!

1168. Toen-i zoo ongeveer tegen vier uren in den namiddag wakker werd, hoorde hy fluisterend spreken. Hy spande zich in, eerst om te weten waar-i was, toen om te begrypen hoe hy daar kwam, en daarna om te verstaan wat er gezegd werd.

Het scheen er op toegelegd, de zonderlinge verwarring die in z'n gemoed tusschen Femke en de kleine Sietske ontstaan was, op-nieuw te-weeg te brengen. Zeer duidelyk hoorde hy Vrouw Claus zeggen:

— Ja, Siet, maar... wat doet-i op zoo'n paard! Als *ik* z'n moeder was...

En hoe Sietske nog-al nuffig antwoordde:

— Nicht, ik denk dat z'n moeder er niets van weet. Herman heeft het ook eens gedaan, want, nicht, de jongens *zyn* zoo!

Dus: Sietske was dáár! En... Vrouw Claus was haar nicht, en heette ook Sietske! En... 't meisje dat op de tafel stond...

Och, op-eens voelde Wouter zich weer minder gelukkig!

Hy kon maar in 't geheel niet wys-worden, noch uit het gebeurde, noch uit z'n aandoeningen. Lichamelyk voelde hy zich welvarender dan ooit...

Nooit had-i zóó 'n bad ondergaan, en nooit zóó geslapen, na zóóveel spanning en vermoeienis!

... maar juist dit gaf hem volle ruimte om verdriet te voelen over de verwarring zyner denkbeelden. Was... dàt, dàt en... dàt, wáár, of was 't *niet* waar? Daarop moest orde gesteld worden! Straks misschien zou men hem komen vertellen dat-i op 't bed lag van KLAAS VERLAAN, of van de weduw GOOREMEST!

Neen! Zóó ver zou de helsche spokery niet gedreven worden! Hy lag wel inderdaad in FEMKE's kamertje, of in haar bed toch, want 'n byzondere kamer had ze zeker niet.

— Als ik nu 'n stuk uit het laken knipte, dacht hy, om morgen te kunnen zien en tasten, en zeker te zyn?

En hy bracht er *Samuel* 26 by te-pas, en droomde zich voor, hoe hy FEMKE zou bezweren dat-i haar spies en waterkruik niet had meegenomen om te dienen als getuigen tegen háár — 'n spies zag hy niet, maar 'n *Rebekka* stond er — doch alleen om zichzelf 't zwygen opteleggen, als-i later weer begon te vragen, te twyfelen, te ontkennen...

Wat overigens het beddelaken aangaat, waaruit hy, naar DAVID's voorbeeld, 'n slip snyden wilde... 't was eigenlyk jammer dat-i niet aan zeer fyn linnen gewoon was. Dit belette hem de poëzie te genieten van 't byzonder grove. Rein wàs dat lynwaad, als zy die daartusschen geslapen had! Maar WOUTER stond nog in lang niet hoog genoeg, om het schoone optemerken in 't geringe. Was-i niet nog kinderachtig verslingerd op fluweel, goud, satyn, en zulke voddery? Het zeer grove weefsel van die lakens was wel inderdaad nog altyd te grof voor z'n smaak, doch hierom alleen

wyl die smaak niet fyn genoeg was om de tegenstellend-fyne beteekenis der grofheid van dat weefsel te waardeeren. Gelyk zeker soort van boekemakers, zoud-i 'n prinses laten slapen op geborduurde zyde... waarom niet op paarlen, tusschen lakens van scherpgeslepen diamant? Hy wist nog niet dat men zich — behoudens alle deftigheid, en eerbied voor de grondwet — Koninklyk-Keizerlyke Hoogheden by-nacht, anders kan voorstellen, en dat eenmaal misschien 'n prinses zich te gering achten zou, om FEMKE's bedje te schudden.

Neen, neen, zóó ver was WOUTER niet! Toch keek hy met innig genoegen 't kamertje rond, en ademde den geur in, dien z'n verbeelding meedeelde aan alles wat-i zag. Al voelde hy zich dan niet in-staat den uit alles sprekenden eenvoud te stellen boven boekerige majesteit, toch was-i reeds genoeg gezuiverd van 't allergemeenste, om die eenvoudigheid hooger te schatten dan 't benauwd-burgerlyke waaraan-i gewoon was, en dat hem zoo kwelde. Aan paleizen — die hy nooit gezien had — bleef-i nog altyd de voorkeur geven boven 'n hut. Maar, te kiezen hebbende tusschen hutten en huizen... o, dan helde z'n smaak onvoorwaardelyk over naar de zyde van 't geringste.

En, alweer bedroog zich z'n smaak! Om nu niet te spreken van 't onrecht dat-i aandeed aan wat ik nu in één woord: «burgerlykheid» noem, door de achter- onder- boven- voorzy- en opkamertjes waarin dat maatschappelyk standpunt zich tot-nog-toe aan hem had geopenbaard, te verheffen tot *type* — hy zag, door vergelyking dáármee, de HOLSMA's voor ryk en voornaam aan — in veel wyder opzicht beging-i 'n fout. Noch hutten, noch grove beddelakens, noch achterkamers, noch paleizen, noch zelfs... de puistjes van 'n Palatine, bedingen — d. i. veroorzaken of weren — de POËZIE! Voor haar is dit alles gelyk. Zy zoekt en vindt haar voedsel in 't schynbaar geringe, niet meer — maar vooral niet minder ook! — dan in voornaamheid. Gelyk 'n godin — dit *is* ze, en... de

eenige! — alles overziend, alles waardeerend op juisten prys, alles vervormend naar háár beeld, alles behoudend, samen voegend en gebruikend voor háár doel, de ongelyksoortigste bestanddeelen overgietend met háár kleur, heft ze alles gelykmakend tot zich op, zonder aanzien van persoon, standpunt of omgeving. Dit is haar roeping, haar behoefte, haar *Wezen.*

1169. 't Was nog al wèl, dat WOUTER niet naar juweelen zocht in 't kamertje van de prinses zyner ziel. In-plaats hiervan, bemerkte hy dat er nog 'n slaapplaats was: 'n «bedstee.» Daar sliep zeker FEMKE's moeder. Tegen een der wanden van 't vertrek was 'n wyde gemetselde schoorsteen, alleraardigst gekleed in Delftsche ticheltjes. Ze stelden met hun allen de opwekking van LAZARUS voor, en de man met wien ik den lezer by 'n vorige gelegenheid in kennis bracht (*noot* op **140**) ontbrak niet. WOUTER voelde zich door dit staal van al te wonderbewyzend realismus minder gestuit, dan anders het geval zou geweest zyn, want... op die poppen had FEMKE's oog gerust. Dit denkbeeld adelde alles wat-i zag. Het kamertje was overigens gemeubeld met vier matte-stoelen, waarvan een voor 't bed stond, met z'n kleêren, netjès gerangschikt en blykbaar gereinigd, er op. Zelfs z'n ryglaarsjes waren gepoetst. Die goede Vrouw CLAUS!

In het midden der kamer stond 'n vierkante tafel, waarin 'n lade die openstond. Het ding kon niet anders, omdat het gaapte door overlading. De ons bekende wollen kousen staken boven den rand uit, en wachtten op herstelling, of misschien op terugzending naar den eigenaar... naar pater JANSEN? Daar was meer brei- en ook naaiwerk in die lade... goeie hemel, geestelyke onderbroeken misschien!

WOUTER sloot z'n oogen, en keerde zich gemelyk om. Wollen kousen... *va!* Maar die onderbroeken... hy zag geen kans ze te poëtizeeren! De schuld lag aan die broeken niet,

meende hy, maar aan den pastoor. Ik zeg dat de schuld aan hemzelf lag. Of er onderbroeken lagen in die uitgeschoven tafella, kan ik niet zeggen, doch zoo ja, dit zou voor WOUTER geen reden geweest zyn, zoo vies z'n oogen te sluiten. We willen hopen dat-i 't maar deed om 'n voorwendsel te hebben tot nadutten. Dit kon wel wezen, want al voelde hy zich hersteld van de vermoeienis, hy was nog niet bekomen van den slaap. Toch begreep hy dat er een eind komen moest aan z'n *Capua.* Niet zonder inspanning sloeg hy de oogen weder op, en zag nu iets dat hem veel liefelyker voorkwam. Aan den wand, by 't hoofden-eind zyner kribbe — meer was FEMKE's bedje niet — hing 'n crucifix met wy-watersbakje van zeer gewonen steen, doch waarop de bezitster hoogen prys scheen te stellen. Daaraan namelyk had zy de eenige versiering aangebracht, die van haar hand in 't gansche vertrek te vinden was. Het rustte tegen 'n vierkant schildje van haakwerk dat op 'n blad karton was gespannen. Blauw glanspapier gluurde vriendelyk door de symmetrische gaatjes.

— Daarmee zegende zy zich, dacht WOUTER, en onwillekeurig stak hy de hand in 't bakje...

Het was droog. Nu, om 't water was het ons protestantsch jongetje niet te doen. Hy wilde slechts z'n hand... wyden door aanraking met iets dat door háár voor heilig werd gehouden. Hy wist met dogmatische precisigheid — lieve god, op z'n katechisatie was-i de eerste in die zaken, en had er mooie pryzen mee behaald — dat Roomschen zeer dom zyn, en aan allerlei gekheid gelooven. Hierin namelyk ligt het verschil tusschen Katholieken en... andere menschen. Wel beschouwd, begreep hy dus zeer goed, dat zoo'n wywaterbakje niets helpt voor de zaligheid, en dat de lieden die aan zulke prullen gewicht hechten...

Maar FEMKE dan? Was ook zy zoo byzonder afschuwelyk papistisch dom... *zy?* Wel neen, ze was... FEMKE! Dit be-

teekende heel iets anders in WOUTER's oog. Aan z'n eigen afgodery met háár, dacht-i in 't geheel niet. Daarvan stond niets in z'n katechismus, en hy hoefde er dus niet op te letten.

Heel onprotestants sloot-i z'n vingers om den rand van 't schulpjen, en trachtte zich voortestellen dat ze daar háár vingers ontmoetten. Dat steenen ding was wel FEMKE niet, maar 't kwam hem te-hulp in 't aanschouwelyk vóór zich dagen van haar beeld, en alzoo...

— Wat is dàt?

Iets als 'n brief van zeer groot formaat, toegevouwen en dichtgegomd, viel van achter 't karton uit, en op z'n bed. WOUTER nam het op, en zocht — 'n oogenblik lang door naïveteit bewaard voor verbazing — naar 't adres... aan hèm, natuurlyk. Het steenen Jezusje had hem iets te zeggen, naar 't scheen. 'n Achtste kruiswoord? Of kwam de boodschap van... háár? Of van beiden te-gelyk?

Zóó was de eerste indruk van ons protestanterig vrydenkertje. Een adres stond niet op den brief, doch in-plaats daarvan, 'n datum van 'n maand of wat oud. Gelukkig dat WOUTER zich 'n oogenblik bezon, voor hy den omslag losbrak. Reeds was z'n onbescheiden vinger daartoe gereed, toen-i zich verweet dat het stuk onmogelyk aan hem kon gericht zyn. Immers, welke besteller had hem kunnen vinden in dàt domicilie? Hyzelf begreep ter-nauwer-nood waar-i was. Dit konden bovendien noch FEMKE weten — hy vergiste zich: ze wist het! — noch dat steenen poppetje.

Maar... 'n wonder? Gekheid! De «Heer» doet geen wonderen dan... op zeer grooten afstand, en... heel lang geleden. Dit is elk rechtschapen Protestant bekend.

Uit al deze beschouwingen vloeide rechtstreeks de slotsom voort, dat de geheimzinnige *dépêche* onmogelyk voor hem kon bestemd zyn...

Domme jongen! De brief was wel degelyk aan hem gericht! Met al z'n wonderhekel, was-i wel genoodzaakt den inhoud te zien, te begrypen, in zich optezuigen...

Bevend van aandoening, en met eerbied plaatste hy 't kostbaar stuk — ongeopend... maar gelezen en verstaan hàd-i 't! — op de oude plaats, en sprong 't bed uit.

Hy had den gesloten brief tegen 't licht gehouden, en zyn gekleurde OPHELIA herkend. Dàt beeldje bewaarde FEMKE in haar binnenste Heilige der Heiligen...

Nu eindelyk was-i wakker. Wie zou niet wakker worden na 't ontvangen van zóó'n brief uit den Hemel?

Nieuwe blyken der verdorvenheid van Vrouw CLAUS — *en van den auteur — in-zake:* aesthetica. *Een weerbarstige verloren zoon. Hoe 'n verkamerde, verpolitiekte, verhoofdartikelde Natie, den vreemdeling in den schoot valt. Verschyning van 'n muts en 'n* Sybille. *Geroepen, en... àls geroepen!* WOUTER *begint iets van de* «vier windstreken» *te zien.*

1170. Hy kleedde zich aan, en trad in het andere kamertje, waar-i z'n gastvrouw en de kleine SIETSKE meende aantetreffen. Maar er was niemand. Nu eerst bedacht hy dat-i, na de weinige woorden die hy verstaan had, geen verder gesprek had waargenomen. Het jonge meisje was zeker na 'n kort bezoek by haar «nicht» reeds weder vertrokken.

En Vrouw CLAUS zelf? Blykbaar had ook deze haar huisje verlaten, doch ze deed het niet, zonder 'n eigenaardig kenmerk achter te laten van haar ruw karakter, grove levensopvatting en gebrek aan opvoeding. Dat heeft men van de menschen die nooit verzen of romans lezen!

Verbeeld u, lezer, wat het onbeschaafde vrouwmensch zich veroorloofd had! Op 'n klein witwerks-tafeltje, waarby 'n stoel

stond aangeschoven als om uittenoodigen tot plaats-nemen, lagen twee boterammen van de ons bekende soort, op 'n ontbytbordje, en stonden mèt dat bordje op 'n alleronhebbelykst-groote kom koffi. Die koffi was nagenoeg koud, maar... overigens? Zouden niet sommige smakelooze realisten iets als gloed meenen te ontdekken in dien toestel? Hoe jammer, niet waar, dat zoo'n vrouw niet in 'r jeugd, door den bekenden: «domine die terstond bemerkte dat er wat *in* zat» gekuischt was met latynsche verzen! Zonder maat, rym, spondaeen of mythologie, schreeuwden die plompe boterammen:

— Tast toe, m'n jongen! Je moet honger hebben!

Zóó verstond WOUTER de alexandrynen van Vrouw CLAUS. En hy handelde naar z'n overtuiging, door ze te verslinden. Één mondvol meer, en 't was te veel geweest! Ook die lauwe koffi deed hem prozaïsch goed. Zoo'n namiddag-ontbyt...

't Is waar ook! Eigenlyk was 't plan geweest, dat-i zou ontbeten hebben by...

Hy ontstelde, en verviel — nu door honger noch slaap gekweld — in angst voor den afloop van z'n zonderlinge uithuizigheid. Het huis PIETERSE torende als 'n verzwelgende waterhoos voor z'n verbeelding op, en verdreef zelfs de behoefte aan opheldering van al de mysteriën die hem omstrikten.

Naar huis? Hy durfde niet!

Z'n moeder, STOFFEL, z'n zusters... zy allen vertoonden zich als Shakespearsche heksen met kromme nagels, en ongekamde slangen op het hoofd. Zelfs LEENTJE, z'n goedig advokaatjen anders, zou hem — als by gelegenheid der aardappelgeschiedenis — verraderlyk afvallen, en zeggen:

— Ja, maar... zieje, WOUTER, dat 's ook geen fatsoenlyke manier van doen! Déze keer moet ik heusch je moeder ge-

lyk geven. Weetje wat je doen moet? Vraag excuus, en zeg dat je 't nooit weer zult doen.

Och, och, Leentje, je weet niet wat je zegt, kind! Ik geef 't je-n-in driën, in zessen, in tienen, om na zóó heen-en-weer te zyn gegooid...

Een oogenblik dacht Wouter aan 't vierde tafereel van den *Verloren Zoon*... hm! Hy wist zeer goed dat de zaak niet zou uitloopen op vergiffenis en kalfsvleesch. «Vader — dit werd: «moeder» hier, maar 't variantje doet niet tot de zaak — moeder en Stoffel dan, ik heb gezondigd...

— Sakkerloot, ik hèb niet gezondigd! Niets... niemendal! Heb ik wat verkwist? M'n erfdeel? Geen duit! Heb ik wyn gestort? Geen drup!

De zuivere waarheid! Noch jufvrouw Laps, noch Vrouw Gooremest, wat dan ook overigens de grieven van deze beide dames tegen Wouter wezen konden, hadden 't recht hem aanteklagen van bovenmatige spilzucht. En... Vrouw Claus? Deze had hem, ongevraagd ongeweigerd immers, crediet gegeven voor koffi, boterammen en... dagverblyf, omdat de nacht nu eenmaal onherroepelyk voorby was geweest. Kon *hy* dit alles helpen? Was-i nu daarom... *prodigue*, of... *verloren* dan, als men zich houden wil aan den hollandschen tekst, die — volgens jufvrouw Pieterse — de eenig ware is?

Wouter vloekte nog-eens: sakkerloot! Verder durfde hy ditmaal niet gaan, hoewel-i zeer boos was. Hy kon niet wys worden uit al z'n zonden, en begreep toch dat er iets aan hem haperde, want... naar huis durfde hy niet.

Met wyde stappen liep hy de enge kamer op-en-neer, en sprak of dacht:

— Heb ik pleizier gehad? Neen! Heb ik gastmalen aangerecht met vier dames? Neen! Heb ik jachthonden laten rondloopen in de eetzaal? Neen! Heb ik al m'n goederen op

'n kameel gepakt? Neen! Heb ik 'n zwarten knecht gehad, die m'n paard hield? Ben ik er op gaan zitten? Weggereden...

Hier bleef-i steken! Van kameelen en hooggekleurde juffers was-i zuiver. Ook van jachthonden, wynkruiken en dien zwarten knecht, maar... 'n paard? En... ryden?

Vrouw Claus was toch niet gek, niet beschonken! Had zy hem op 'n paard gezien... ja of neen? Had-i op zoo'n beest gezeten... ja of neen? Zoo neen, dan was ook dat meisjen in de herberg niet Femke geweest! Dan was zy evenmin Sietske geweest! Dan was ook die kroeg geen kroeg geweest, die schipper geen schipper, Laps geen Laps, likeur geen likeur... dan was àlles schyn, verblinding, droom, goochelspel, waan, bedrog, razerny, dolheid! Dan was ook het standbeeld met gekruiste armen... o god, o god, zou ook dàt niets geweest zyn dan 'n sarrend spook?

Maar... dit was nu de vraag niet. De vraag was hoe hy 't moest aanleggen om zich weer te doen inlyven by den huize Pieterse, waartoe hy nu eenmaal van gods- en rechtswege behoorde...

Hy pluisde de kruimels van z'n bordjen, en riep, ditmaal niet zonder onbehoorlyk zeedyksch tusschenvoegsel:

— Ik wou — ....! — dat ik zoo'n kruimel was! Dan wist ik ten-minste waar ik heen moest!

En hy stak 't ding in z'n mond.

Dit is de eerste broodkruimel die zich beroemen kan, benyd te zyn geworden door 'n heertje van de Schepping.

— Naar... Amerika?

Het lachte hem wel toe. Wanneer-i maar in 't bezit was geweest van de fameuze honderd guldens, waarmee men — volgens z'n moeder — in dat land kan leven als 'n prins.

Doch, nader overlegd, ook die verbazende som zou hem niet geholpen hebben! Hy kon immers 't huisje van Vrouw CLAUS niet ongesloten overlaten aan de hebzucht der voorbygangers? God weet wie daar al zoo vermoord zouden worden, als voorbygaande booswichten 't leeg vonden, en onbewaakt! Mocht hy z'n post verlaten, hy die aanvankelyk was uitgetrokken — 't is waar ook, maar 't was hem ontgaan — tegen roovers? En, zonder nu juist aan moord of doodslag te denken, was 't geen medeplichtigheid aan heiligschennis, FEMKE's wywatersbakje — en wat daar achter stak! — blootttestellen aan den ongewyden blik van 'n nieuwsgierige?

— Neen, neen, riep-i, en hy nam de huisgoden tot getuigen, ik ga niet naar Amerika!

Bovendien, wat zoud-i daar doen zonder... háár? Dat de Weledele heer MOTTO vertrokken was in z'n eentje, was zyn zaak — ieder moet handelen naar z'n overtuiging! — maar... hy, WOUTER, 'n nieuw werelddeel betreden, zonder by 't aan-wal stappen, het neerteleggen voor háár voet... zonder tot háár te zeggen: trap er gerust op... daartoe juist heb ik 't expres veroverd voor jou... dat nooit!

Amerika zelf zou 'r geen vrede mee hebben! Wat is 'n ridder zonder dame? En welk werelddeel nam ooit genoegen met 'n zoo gebrekkig toegerusten veroveraar?

De zaak was nòg onmogelyker dan ze hem in-den-beginne toescheen. By nader inzien kon-i evenmin naar Amerika, als naar huis... hy had geen hoed, geen pet, geen muts! Verbysterd keek hy rond, en zag niets dat op 'n hoofddeksel geleek. Toch wel! Daar hing 'n Noordhollands-friesche kap op 'n mutsebol, maar...

De deur werd behoedzaam geopend, en 'n onzichtbare hand die om den rand boog, hield WOUTER 'n elegant mutsje voor... precies geschikt voor veroveraars, en jongelui die 't

worden willen. WOUTER sperde mond en oogen op, en stond daar als 'n verbaasde *Therm*...

1171. Wie zal eens eindelyk met kryt, griffel of penseel, iets nateekenen van m'n schetsjes? Zyn ze misschien niet goed genoeg voor de ideënryke beoefenaars van: *één heer met één hond*, *en één haas?*

Ben ik dan de eenige artist in ons verrot Holland?

Anathema!

In 't Buitenland achten zich de eerste kunstenaars zeer vereerd door 't illustreeren der vodden van de Dumasjes en VICTOR HUGO. De printjes die ze zulken knoeiers nakrabbelen, worden in òns land verkocht, en KAPPELMAN vindt ze byzonder mooi, en blaast zich op by 't snorken op: «vaderlandsche kunst» op: «*echt*-hollandsche School.»

Wat ik u geef, lezer, is... nu ja, modern-*hollandsch* misschien niet. Maar *echt* is het, en dit beteekent iets meer.

De echtheid van *uw* hollandisme kon wel eens, goed bekoken, slecht vertaalde echtheid wezen, kreupele namaak van allerlei leerjongens-werk aan gene zyde der grens. Bemerkt ge dan niet, dat Nederland — sedert eeuwen al! — gelyk 'n straatslet zich mooi maakt met de afgedragen plunje van... kamersletten? Dat het met gretigheid opslikt, wat elders werd uitgespuwd?

Onze teekenaars en schilders worden vriendelyk uitgenoodigd zich te onthouden van den waan dat ik behoefte heb aan hun hulp. Ik maakte de bovenstaande opmerking noch om hunnentwil, noch in myn belang.

Wat my betreft, men heeft me gewoon gemaakt m'n weg te vinden zònder ondersteuning. In-allen-geval zou ik my

wel wachten hulp te zoeken by lieden die blyk geven dat ze hun eigen roeping niet kennen. En zyzelf kunnen van myn wenk geen gebruik maken, juist omdat ze dien wenk hebben afgewacht. Artisten op kommando, op «vereerend verzoek» zyn wel misschien onbekwaam om kruienier te worden, maar zéker niet in den wieg gelegd voor kunstenaar.

Noch voor hen noch voor my alzoo, schryf ik dit nummer. 't Is 'n bydrage tot de kenmerken van: *decline and fall!*

Om-godswil, Nederlanders, landgenooten, zou er niet nog iets aan te doen zyn?

Wordt wáár. Dàt is de weg! Het wordt o. a. verzekerd door den zeer beroemden... *Mr Chose.* Gelooft ge 't nù?

1172. WOUTER's verbazing was gegrond. Hy staarde 't geheimzinnige mutsjen aan, en twyfelde weer of-i wakker was. Het aardig spookje scheen aan den rand van de deur te kleven, maar onbewegelyk was het niet. Verbysterd vroeg WOUTER, als-of hy te doen had met 'n levend voorwerp:

— Waar kom jy van-daan? Wat wil je van me?

't Was al wel dat-i niet, gelyk LUTHER den Duivel, 't onschuldig voorwerp iets naar den kop keilde. Z'n boterammen-bordje, byv. dat zeer geschikt was voor zoo'n worp.

Er was beweging in de deur, en ook 't mutsje trilde. Nogeens vroeg WOUTER vry onthutst — 't klonk inderdaad als: *vade retro!* — wat het wilde?

Als 't mutsje zelf geantwoord had, zoud-i 't op dit oogenblik niet vreemd gevonden hebben. In-plaats daarvan echter piepte een bevend stemmetje van achter de deur:

— Ben je nog heelemaal naakt, jonge-heer? Ik mag niet binnen komen. Hier is je mussie... neem maar aan... als

je de rechte bent, want dàt moet ik eerst weten.

Wouter bekeek zich. «Ik... naakt? Wel neen! En... de rechte? Ben ik de rechte?» Dit scheen-i niet te weten.

Hy liep naar de deur. De muts verdween, en de deur werd toegetrokken tot op 'n kier.

— Wie is daar? Wie ben je? snauwde hy.

— Ik ben 't *Stakkervrouwtje.* Ben je nog heelemaal naakt, jonge-heer? Ik breng je je mussie... as jy 't bent, de rechte!

Woedend rukte Wouter de deur open, en grimde de zonderlinge boodschapster aan...

't Was 'n heks! De gelykenis met een der Megaeren uit den Macbeth op z'n printen, was treffend.

Wat al overleg moet het Fancy gekost hebben om die vrouw te doen geboren worden op 't vereischte oogenblik, en haar tachtig jaar in 't leven te houden — in wèlk leven! — om dáár op haar post te zyn met 'n muts in de hand, juist toen hy om zoo'n kleedingstuk verlegen was. O, domme, ondankbare Wouter! Want:

— Wat motje? zeid-i zoo ruw mogelyk.

De arme mismaakte stumpert schrok drie waggelingen achter-uit.

— Is uwe nïet naakt meer? Wezenlyk niet?

— Heere-krrristis, wyf — de lapsische verbazings-terminologie had school gemaakt — wat wil je van me?

Ze bekeek Wouter van 't hoofd tot de voeten:

— Ze had gezegd dat je rooie lappies op je kraag had...

— Wàt op m'n kraag?

— Rooie lappies. En 'n sabeltje!

— 'n Sabeltje? Waar? Wat voor 'n sabeltje?

— En dat ze je-n-onder de pomp had gezet...

Dit klonk minder onzinnig. Onder de pomp was-i geweest! Maar wat er nu volgde, maakte WOUTER weer kriegel:

... en heelemaal naakt had uitgekleed... as 'n wurm. En dat ik niet moest binnengaan, omdat ze niet wist of je-n-al je kleertjes aan-had. Waar is je sabeltje?

Ze hield het mutsjen op haar rug, als om te betuigen dat ze 't niet zou afgeven voor ze dat sabeltje zag.

WOUTER wist niet wat-i zeggen zou, en begon weer te twyfelen aan z'n verstand. Na eenig zwygen:

— Wie bèn je?

— En wie ben *jy* dan, jonge-heer? Ben jy 't matroossie die van 't paard is gevallen? Je ziet er niet uit als 'n matroos, en ik geef je de muts niet! Vrouw CLAUS zou me...

De naam van z'n gastvrye bronnefee bracht WOUTER tot nadenken. Hy meende 'n gelegenheid te bespeuren eenig licht te doen opgaan over al de geheimenissen die dreigden hem krankzinnig te maken. Op-eens van toon veranderend, noodigde hy 't oude vrouwtjen uit, binnen te komen. Ze gaf hieraan aarzelend gehoor, maar bleef den muts aandrukken tegen den onderkant van haar bochel.

— Vertel me-n-eens, zei WOUTER zoo minzaam als hem mogelyk was, wat je hier komt doen, en wie je gezonden heeft? Wil je niet zitten, vrouwtje?

En hy schoof haar 'n stoel toe. Maar ze kon er geen gebruik van maken. Ze was te verdraaid van gestalte, en bovendien te klein, om zich ter-ruste te zetten op zoo gewone wys.

— Ja, zitten wil ik wel, maar dat doe-n-ik zoo op m'n eigen manier. Heb je niet 'n stoof voor me? Dat geeft me

Vrouw Claus ook altyd, als ik hier kom eten, want ik eet hier driemaal in de week. Daar staat er een...

Wouter volgde de richting van haar vinger, en zag 'n drietal stoven op 'n stapeltjen in den hoek staan. Hy vloog er heen, greep er een in de traditioneele vyf gaatjes, en zette den troon die z'n sybille zou dienen voor drievoet, achter haar neer. De handbeweging die nu tot plaats-nemen uitnoodigde, was waardig, vroom, bevallig, galant, d. i. één woord: ouwerwets-ridderlyk. Hoe ànders? Die vrouw spysde driemaal 's weeks in dat huisje. Die vrouw had Femke gezien. Die vrouw kende zyn Femke. Die vrouw was dus zoo leelyk niet, zoo krom niet, zoo oud niet, zoo heksig niet, zoo belachelyk niet, zoo afzichtelyk niet! Die vrouw zat daar waarlyk heel goed op haar stoofje. Wie er mee gespot had, was 'n gek. En ook hy ging nu zitten, en nam iets aan van de houding der notarissen, als ze zich 'n uitersten wil laten voorzeggen.

— Je komt dus van Vrouw Claus?

— Ik mot eerst weten wie je bent, jonge-heer.

— Wouter Pieterse.

— Dat kan me niks schelen. Ben jy de jonge-heer die van 't paard gevallen is? Dàt mot ik weten!

Wouter zag in, dat hy om iets te vernemen van Femke, wel genoodzaakt was zich de onderscheiding aantematigen van 'n nooit geleden ongeluk. En dus:

— Ja, ja, ja... o zeker, zeker! Ik ben van 't paard gevallen, wel... zesmaal!

— Zy wist maar van ééns! Maar... zesmaal, zeg je? Je was dus wel wezenlyk 'n beetje dronken?

— Ja, o ja, ik was dronken... heel erg!

— Zóó? vroeg de bes, nog altyd wantrouwend. Je was erg dronken, zeg je? En hoe komt het dan, dat je niet heelemaal naakt bent? Want ze zei dat ze je-n-onder de pomp...

— Ik heb me weer aangekleed.

Dit scheen de achterdochtige vrouw niet volstrekt onmogelyk te vinden. Maar op-eens:

— En je rooie lappies dan? Waar heb je die gelaten, hè?

Luk-raak antwoordde WOUTER dat «die dingen» — hy wist waarachtig niet wat ze bedoelde — in de sloot gevallen waren.

— Kom-aan, vleide hy zoo verteederend mogelyk, zeg my je boodschap maar! Ik ben heusch van 't paard gevallen, en erg dronken geweest! Gut, zoo erg! Je hebt er geen begrip van, hoe dronken ik geweest ben! Och, zeg me nu asjeblieft je boodschap!

Ze liet zich bewegen. Heel gelukkig. Hy was waarachtig in-staat geweest haar te streelen. Deze ramp werd hem uitgewonnen, want ze begon:

— Ik ben 't *Stakkervrouwtje*, weetje, en woon achter de planken, by den molen, en Vrouw CLAUS is eigenlyk 'n nicht van me...

O goden, alweer 'n nicht! Als WOUTER's liefde «bekroond» wordt, wat aan my staat...

Aan my, en aan... háár: FANCY, FEMKE, of hoe zou ze heeten? *Causaliteit*, misschien?

... nu, ik wil maar zeggen dat-i dan op-eenmaal in 'n zeer groote familie komen zou.

— Ja, 'n nicht, of... 'n tante misschien. Neen, ik ben háár tante. Als ik m'n broer was, kon ik haar oudtante wezen, of... 'r grootmoeder. En de kleine FEM is naar me genoemd, of... naar m'n overgrootmoeder eigenlyk, want in onze familie heeten we allemaal FEM of SIETSKE. En de mannen heeten SYBRAND of ERIK. Dit wist je zeker niet, hè?

— SYBRAND?

— Ja... of ERIK! Maar ik woon achter de planken...

Op-eens doorschoot WOUTER de gedachte — te vroeg was

't niet! — dat die vrouw krankzinnig was. En er was iets van aan. Maar niet alles wat zy zeide, gaf daarvan blyk. Integendeel, wie vertrouwd ware geweest met de oorzaken die hare indrukken benevelden, zou misschien tot de slotsom gekomen zyn dat haar verstand in sommige oogenblikken helderder was dan van menig ander. Niemand is volmaakt gek.

— Achter de planken? vraagde WOUTER.

— Ja, de planken van den molen. Want dáár woon ik, omdat het de molen is van m'n grootvader. Vraag maar aan alle menschen, of-i niet gebouwd is door ERIK HOLSMA... den *Stoereman?* Want zóó werd-i genoemd. Dàt was 'n kerel! Hy kon er wel zes aan, als jy! 't Is eigenlyk *myn* molen, maar ik geef er niet om, als ik maar slapen mag achter de planken...

Notaris WOUTER keek vragend.

... ja, omdat ik daar 'n vryertje wacht. Jy bent het niet, maar je lykt wel wat op hem. En als je wat stoerder was... want stoer was-i!

Zeker, die vrouw was krankzinnig!

... 'n vryertje, weetje! 'n Smuke jongen die alles neerslaat wat niet deugt. En *hy* krygt den molen van me... 't is 'n bovenkruier. Met paltrokken houd ik me niet op. En jy?

WOUTER werd verlegen. Wat had-i aan zoo'n gesprek? Te weinig ontwikkeld nog, om belang te stellen in de ziekte-geschiedenis der ziel van die vrouw, trachtte hy haar aandacht terug te brengen op de zaken die hem belang inboezemden:

— Ja, ja, 'n bovenkruier, beaamde hy, zonder te weten wat dat voor 'n ding was. En wat heeft Vrouw CLAUS je voor my opgedragen?

— Wel, ze had my geroepen, om met 'r mee te gaan

om in de Halsteeg 't mussie voor je te koopen, omdat je naakt was. 'n Mussie van fyn laken, en 'n rand van allerlei kleur, en 'n kwast van bonte wol. De *Stoereman* droeg nooit anders, want zie je, eigenlyk was-i 'n prins, en heette ERIK.

— En wat zei Vrouw CLAUS?

— Dat ik je 't mussie geven zou, maar niet binnen gaan, omdat je heelemaal naakt was. En zy had zooveel «wasschen» thuis te brengen. En ik moest je zeggen... als je wakker was... want, zei ze, je sliep...

De stumpert richtte zich aan de tafel op, en trachtte te zien wat daarop lag.

... als je niet sliep, moest ik je zeggen dat er... op de tafel in 't voorhuis... dat is hier, weetje?

— Ja, ja, dat is hier!

— Daar zou 'n boteram voor je staan, en die zou je eten, zei ze, als je... wakker was.

— Ja, zeker! Die zou ik eten...

— Als je wakker was!

Nog altyd trachtte zy den boteram te zien te krygen. WOUTER maakte 'n eind aan haar onderzoek, door de verzekering dat-i de bedoeling van Vrouw CLAUS volkomen begrepen, en zich reeds dien-overeenkomstig gedragen had. Ze hurkte weer neder.

— Als je wakker was, zei ze. Maar... anders moest ik niet binnen-gaan, om je naaktheid. *Hy* was ook naakt...

— Wie toch?

— Prins ERIK.

WOUTER haalde de schouders op.

— Wil je die geschiedenis hooren? vroeg ze.

— Neen, neen, dankje wel! En geef me 't mutsje maar, en ga nu maar heen.

Hy strekte de hand naar de muts uit, maar ze trok die

snel terug.

— Ben jy 't jongetje dat van 't paard viel?

— Wel zeker! Geef op, de muts!

— Dàt zal ik wel laten! riep ze. Niet voor ikzelf je van 't paard zie vallen. Ik moet het eerst met m'n eigen oogen zien. Denk... jy... dat... ik... mal... ben?

Hij wou haar 't begeerd voorwerp ontrooven, maar sneller dan-i verwachten kon, vloog ze de deur uit, en verdween.

Al weder moest Wouter zich afvragen of-i te doen had gehad met 'n verschyning?

1173. Hy werd moe van 't ongewone, en begon intezien dat ook 't eentoonig-banale z'n aangename zyde heeft. Met iets als heimwee voelde hy 't verlangen in zich opkomen, naar de huiselyke atmosfeer van verveling.

— In-godsnaam naar huis, zuchtte hy, met of zonder muts dan! En... ik zal de deur zoo goed mogelyk sluiten, want hier kan ik 't niet langer uithouden!

Juist was-i van plan dit heldenstuk uittevoeren, toen de deur op-nieuw geopend werd. Er trad iemand binnen. 't Was dokter's Kaatje. Wouter herkende haar niet, en begreep er niets van, toen ze hem zeide door Femke gezonden te zyn om te vernemen hoe hy zich bevond? Hy zag de boodschapster eenige oogenblikken vorschend aan. Eindelyk:

— Kom... jy... me... nu... hier... ook... voor... mal... houden?

— Gut, jonge-heer! Ik kom van Femke...

— Van... welke... Femke? Is... dat... misschien... weer... 'n grootmoeder van je, hè?

En met dreigend gebaar deed hy 'n stap vooruit.

— Ben... jy... de vryster... van... *Stoereman* den molenaar, hè?

Weer 'n stap vooruit. En KAATJE terug!

— Kom... jy... ook... hier... alweer... kyken... of ik... heelemaal... naakt... ben, hè?

— Och, jonge-heer, wat 'n praat!

— Wil jy... me... ook... van 't paard zien vallen... hè?

KAATJE was de deur uitgedrongen. Hy volgde haar met gebalde vuisten.

— Maar... jonge-heer, om-godswil, wat mankeert je?

— Wat... me... mankeert? Ik wil niet langer voor gek worden gehouden, dàt mankeert me! Versta je dàt?

Ze week jammerend terug, en noodigde hierdoor tot vervolgen uit. Z'n woede voedde zichzelf, en met afgemeten groote stappen — komiek om te zien, maar voor hem de maatslag zyner verwenschingen — drong hy voortdurend op haar toe. Ze legde rugwaarts den weg af, dien ze gekomen was, het padje door 't bleekveld.

— Och, lieve-jezis, als dokter maar kwam!

— Waar... zie... jy... me.., voor... aan?

— O god, o god...

— Wat... denk... je... van me? Denk... jy... ook... dat... ik... dronken... ben?

— Neen, neen, o neen... volstrekt niet!

— Of... gek?

— Bewaar-ons! Och, waar blyft dokter!

Twee gelykluidende kreten maakten 'n eind aan den zonderlingen wedloop. ATALANTE riep:

— Daar is-i, goddank!

MELEAGER:

— Daar is-i, goddank!

De een ontwaarde het koetsje van dokter Holsma, dat snel kwam aanrollen. De ander bespeurde dat twee jongetjes die in de sloot naar kikkerts vischten, z'n pet hadden opgehaald.

Wouter nam zonder omslag z'n eigendom terug. Kaatje vloog Holsma te-gemoet, en deed 'n jammerklagend relaas van haar wedervaren.

— Zou 't zóó erg wezen? zei de goede man.

Hy naderde ons leerling-menschje dat bezig was z'n petje te zuiveren van modder en kroos, en sprak hem aan.

Wouter zag verschrikt op.

— Zoo, m'n jongen, ben je daar? Wel, dat treft goed! Ik kom je vragen of je pleizier hebt van-daag by ons te komen eten? We wachten je allemaal, en van-avend gaan we misschien samen uit, als je lust hebt, ten-minste.

Dàt was de toon die vereischt werd!

Wouter berstte in tranen uit — de weerslag van z'n woede — en vloog den dokter om den hals.

— Asjeblieft, asjeblieft, m'nheer! Dat 's met-een goed voor m'n moeder!

Holsma wenkte Kaatje die — bang voor Wouter — op eerbiedigen afstand het tooneeltjen aanzag.

— Ga aan jufvrouw Pieterse zeggen dat de jonge-heer by my is, en den heelen avend blyft.

— Ja, riep Wouter haastig, en...

De geneesheer zag hem onderzoekend aan. Hy vreesde iets te bespeuren van de hem aangekondigde krankzinnigheid. Maar Wouter's oog spelde niets verdachts. En z'n woorden ook niet:

— M'nheer, mag ze 'r asjeblieft byzeggen...

— Welnu, m'n jongen, spreek op! Wat heb je-n-op je hart?

— Dat ik... by u ben geweest... den heelen, heelen, dag!

HOLSMA bedacht zich even.

— Wel zeker, zeid-i, den heelen dag!

— Van van-morgen... zeven uur af?

— Ja, van zeven uur af, herhaalde de dokter.

— Ik heb... by u ontbeten?

— Goed, de jonge-heer heeft by ons ontbeten. Wel zeker, hy heeft by ons ontbeten! Je kunt wel meeryden, KAATJE.

En WOUTER in 't koetsje leidende, gaf-i den koetsier last, optehouden voor 't huis PIETERSE, waar 't meisjen 'n boodschap had. Toen hy naast WOUTER plaats nam, greep deze zyn hand, en riep:

— Och, m'nheer, wat 'n geluk dat ik u zie!

— Vind je? 't Is toch... louter toeval. Vrouw CLAUS is...

— 'n Nicht? viel WOUTER haastig in.

— Ja, en 'n zeer brave vrouw, antwoordde HOLSMA met 'n eenvoudigheid waartoe WOUTER nog in lang niet zou instaat geweest zyn, wanneer ze *zyn* nicht geweest was.

— Ze is onze nicht, en ik kwam haar bezoeken. Dit doe ik alle weken... niet als dokter, maar als neef. Jy mag daar gerust komen, jongen! Je zult er geen kwaad leeren.

— M'nheer, riep WOUTER — en hy bloosde — ik houd zoo erg veel van FEMKE!

— Zóó? antwoordde HOLSMA droog. Ik ook.

De geneesheer, alle blyken van onderzoek zorgvuldig verbergende, sprak over onverschillige zaken, en bespeurde weldra dat z'n keukenmeid zich vergist had in de *diagnose*. Wel toonde zich WOUTER opgewonden en uitgeput te-gelyk, maar krankzinnig was-i niet. Integendeel. HOLSMA bemerkte

dat z'n ziel aan 't groeien was. En dit moest wel. FANCY scheen bezig de aarde om hem wegtegraven, hem te schudden en te geeselen, gelyk tuinluî gewoon zyn met vruchtboomen te handelen, die zy byzondere zorg waard-keuren, en willen noodzaken tot dracht. Dit noemen zy: «*de vier windstreken laten zien.*»

1174. Maar ons heen-en-weer geslingerd plantje was nog op-verre-na 't kompas niet rond geweest. Ik houd DIOGENES, met z'n: «*phuteuoo anthropon!*» voor een bluffer. Het is waarlyk zoo'n gemakkelyke taak niet, 'n mensch te poten, en onder de hoveniers die deze tak van nyverheid uitoefenen, zyn er waarlyk velen die meer behoefte aan kastyding hebben, dan hun plantsoen.

Wat DIOGENES aangaat, BAYLE beweert dat slechts moderne schryvers hem dien tekst in den mond leggen, en dat zoowel die woorden als de omstandigheden waarin ze zouden gesproken zyn, voor apocrief moeten gehouden worden. Mocht dit het geval niet zyn, dan komt het me vreemd — en jammer! — voor, dat er onder de omstanders op de Atheensche markt niemand was die den «wysgeer» te-recht wees met 'n hartig: *ouk anthropon*, *kune*. *kunon phuteueis!* En men had er kunnen byvoegen dat z'n vader niet ànders gedaan had.

De lezer herinnert zich misschien dat ik, voor jaren reeds, de vraag opperde: wàt toch zoovelen beweegt, kinderen te houden? (**438**) Men ziet wel dat DIOGENES m'n IDEËN niet gelezen heeft. Zoo zyn er meer, wat soms te betreuren is.

Omstandig relaas van de ontmoetingen des auteurs op Balmoral, *het buitenverblyf van Koningin* VICTORIA, *waar deze Vorstin gewoon is buitenlandsche beroemdhedens te onthalen.* FEMKE, *nog-eens* FEMKE, *en — na 'n roerende complainte over den dood van twee geniën — weer* FEMKE! *Alles opgeluisterd met teleologische opmerkingen over puistjes, vaderlandsliefde, karakter en verdere menschelyke zwakheden.*

1175. Het is my inderdaad onmogelyk, den lezer meetedeelen welken weg HOLSMA's koetsier moest inslaan, om van de Aschpoort den Kolveniers-burgwal te bereiken, en wel zóó dat-i de nog altyd verschrikte KAATJE kon afzetten by de PIETERSENS. Ook zonder me nu te beroepen op m'n volslagen gebrek aan lokaal-memorie — er is geen stad, vlek of dorp in de wereld, waar ik den weg weet — ga ik gebukt onder 'n onkunde die me byna geschikt maakt voor opgehemelde buitenlandsche beroemdheid.

De overlevering beweert dat de Pietersburg door HENGIST en HORSTAN geslecht is. Anderen zeggen dat ENEAS aan 't hoofd der trojaansche schuttery... neen, ik weet het niet. Ook in deze zaak alweder is de waarheidlievende lezer ge-

noodzaakt te wachten op exotisch licht. Uit hollandsche kranten vernam ik dezer dagen dat de onnavolgbare VICTOR HUGO wel eens van plan zou kunnen zyn de wereld te begunstigen met 'n nieuw werk. Dáárin misschien zal men de noodige opheldering vinden. En zoo neen, dan verwys ik naar de ryke bronnen van nederlandsche wysheid, die uit de monden sypelen van MAC-AULEY, PRESCOTT, STUART MILL, LOTHROP MOTLEY, en dergelyke beroemdhedens... allemaal *warranted* als WOUTER's verfdoosje. Ze zyn gedurende 't leessaizoen te bevragen in 't eerste hoofdstuk van m'n «*Specialiteiten*» — 'n hollandsch boekje maar — en, als 't mooi weer is, op 't *Huis-ten-Bosch*, het buitenplaatsje maar van 'n kunstminnende hollandsche koningin.

Ook HOLSMA's koetsier gaf blyk van exotische begaafdheid, en zelfs z'n paard. Het stomme dier — even als ik toch slechts in Holland geboren! — bleef met buitenlandsche scherpzinnigheid staan op 't juiste oogenblik om de keukenmeid gelegenheid te geven tot uitstappen by de PIETERSENS. Niet zonder angst schoof ze WOUTER's knieën voorby, en achtte zich gelukkig dat-i haar niet 'n beet meegaf tot afscheid.

WOUTER scheen te meenen dat nu 't oogenblik was aangebroken, om wat inlichtingen te geven en te ontvangen. Maar HOLSMA scheepte hem af. Hy toonde wel vriendelykheid, maar geen lust in vertrouwelyke mededeeling. Toen de jongen 'n verward verhaal begon van z'n ontmoetingen, viel hy hem in de rede:

— En... ik heb gehoord, je zult in den handel gaan?

— Ja, m'nheer... overmorgen!

— Nu, dat is zoo kwaad niet, als je maar in goede handen valt. Ze moeten je veel laten werken! Dat 's heel nuttig voor 'n jongen als jy...

En, als bevreesd dat WOUTER zich zou aanzien voor wat byzonders:

... nuttig voor ieder-een, voor àlle jongelui! Op jou jaren zyn ze allen hetzelfde, en hebben gelyke behoefte aan arbeid en inspanning. Alle jongens moeten veel werken, en meisjes ook, en... alle menschen!

WOUTER kende zichzelf niet, en kwam dus niet op de gedachte dat de dokter bezig-was hem 'n geneesmiddel integeven. Maar wel bespeurde hy dat de tyd van opheldering nog niet was aangebroken. Zonder nu juist te meenen dat HOLSMA hem die geven kon, was 't hem reeds 'n ontlasting geweest, iets te mogen verhalen van z'n wedervaren, al wist-i dan nog niet recht hoe hy den lapsischen aanval op z'n deugd zou overspringen, wat toch z'n ridderlyk plan was.

Nog-eens begon hy. Maar alweer brak de dokter z'n relaas af, door by de gebakken aardappels reeds, hem toetevoegen:

— Och, zulke dingetjes overkomen ieder-een. Er is niets vreemds in. Hoofdzaak voor 'n jong mensch — en voor oude menschen ook! — is dat ze veel arbeiden. Het schynt nog-al te waaien van-daag...

Hiermee moest WOUTER genoegen nemen. Dat er wind aan de lucht was, is de zuivere waarheid. Helaas... had het gister maar willen waaien! Dan immers was er behoorlyk gehardzeild op den Amstel. Dan zou niet het volk dat zich verveelde, uit jolige baldadigheid naar de Botermarkt gestroomd zyn, en daar...

Toch niet! Die ééne zevenklapper van prinses ERIKA kon niet gemist worden. Lezer, bedenk eens...

Neen, neen, 't was zeer wys van de Voorzienigheid, dat er gister geen zuchtjen aan de lucht was. Één graad atmosfeer-drukking minder, en 't venster van jufvrouw LAPS was gesloten geweest! De noodlottige gevolgen...

Alweer niet waar! De heele zaak was — dús of zóó afloopend — van weinig beteekenis.

Maar men ziet uit dit alles, dat de dogmatiek der doeleinden, de beoefening van de beteekenis-leer der *opdatten*, een allermoeielykst vak is.

Wanneer de rivieren niet werden warm gehouden door 'n dekkleed van ys, zegt zeker «*Natuurkundig Schoolboek*» zouden ze... bevriezen. Ziedaar in weinig woorden de karakteristiek der *teleologie!*

1176. — Houd je van schilderyen? vroeg HOLSMA by 't uitstappen.

— O, zeker, m'nheer!

— Wel, dan moet je-n-eens in de zykamer zien wat daar aan den wand hangt. Bekyk maar alles op je gemak...

De dokter opende de deur van die kamer, en noodigde WOUTER uit, binnen te treden. Hyzelf echter ging haastig den gang door, en den trap op die naar de huiskamer leidde, waarschynlyk met de bedoeling z'n gezin voortebereiden op de wyze waarop WOUTER moest ontvangen worden. Dáárom die verwyzing naar de zykamer.

Ons vrindje bekeek de schilderyen, maar genoot er weinig van. Tot het begrypen van goede stukken, ontbrak hem de noodige opleiding. En zelfs was-i te ongeoefend om zich te ergeren aan de leegte van denkbeelden die de anderen ternauwer-nood onderscheiden. By «*één heer met één hond en één haas*» zag-i 'n heer met 'n hond en 'n haas. Toch zou juist hy, beter dan menig ander, in-staat geweest zyn dien onnoozelen «heer» 'n geschiedenis toetedichten, en 't stuk overteschilderen met de kleuren van zyn fantasie, als-i maar even tyd had gehad. Maar op-eens treft hem 'n vrouwe-portret... 'n koningin, of 'n fee, of 'n toovergodin, of 'n burgemees-

tersdochter, of 'n dame uit 'n boek...

't Was FEMKE!

Maar in-plaats van den noordhollandschen kap, droeg zy 'n diadeem van glinsterende steenen, neen... 'n straalkrans, neen... 't was 'n kroon van sterren, of...

— Vader en moeder laten je roepen. 't Eten staat op tafel! Heb je geen pyn van je val?

Goeie goden, daar kwam nu ook de kleine SIETSKE hem plagen met z'n fabelachtig paard! Tegen háár kon-i toch niet opvliegen als tegen KAATJE! Bovendien, z'n olympische toorn was òp! Hy antwoordde vry bedaard dat-i niet gereden had, en dus...

— Zóó? Niet gereden? Niet op 'n paard gezeten? Wel zeker niet! Ik bedoel of je nog pyn hebt van je val op ons tafeltjen in 't koffihuis! Gut, hoe grappig! En als je geen pyn hebt, en... heelemaal wel bent, gaan we van avend samen uit... vader, moeder, WILLEM, HERMAN, jy, ik... allemaal! Naar de komedie, weetje?

Het vlugge ding gaf blyk dat zy de door haar vader voorgeschreven medicatie goed begrepen had. Ze verslikte 't fatale paard als 'n hapje suiker.

— Uitgaan? seurde WOUTER. Heel graag, maar... m'n moeder!

— Dat zal vader wel goed-maken. Bekommer je daar-over niet! Vader brengt altyd alles te-recht. Kom maar mee...

Nog in den gang, bleef WOUTER eensklaps staan. Hy wenkte SIETSKE terug, bracht haar in de zykamer voor 't portret, en vroeg:

— SIETSKE, wie is dat?

— Wel, 'n over- over- over-grootmoeder van ons.

— Maar 't lykt op...

— Op Femke? Wel zeker! Op my ook! We lyken allemaal op elkaar. Als Herman 'n kap opzet, kan je 'm niet van Fem onderscheiden. Kom nu mee, we mogen vader en moeder niet laten wachten.

En, hem by de hand nemende, trok ze hem den gang door, den trap op, en de eetkamer in, waar Wouter verwelkomd werd met de kalme vriendelykheid die door den dokter was voorgeschreven. Gedurende den maaltyd richtte men juist even genoeg het woord tot hem, om hem op z'n gemak te zetten, doch niet genoeg om voedsel te geven aan 't denkbeeld dat hy 't onderwerp was van byzondere oplettendheid. Toen Sietske, als om verschooning te vragen voor haar lang toeven in de zykamer, vertelde dat Wouter de gelykenis van dat oude portret met Femke had opgemerkt, zei Holsma nuchter:

— Ja, daarvan is wel iets aan, maar de kleine Fem is zoo mooi niet. Dat scheelt veel!

'n Droge *douche!*

Wouter had 'r nooit aan gedacht of Femke mooi of leelyk was. Hy meende alleen dat er gebrek aan... 't hoogste moest bestaan in alles wat niet op haar geleek. En dat «hoogste» openbaarde zich... in haar trekken niet, maar in de aandoeningen die hy vry eigendunkelyk aan die trekken vastknoopte. Toen-i op z'n laatst examen, die moeielyke «som» zoo correct oploste, was 't Femke — of iets vàn Femke — dat hem aanwees waar de verborgen knoop lag, en toen-i eenmaal gerekend had: *zeven maal negen is vier-en-vyftig*, had de genade van jufvrouw Laps z'n denkvermogen in den weg gezeten, als 'n zandkorl de radertjes van 'n fyn uurwerk. Z'n zoogenaamde liefde was vereenzelvigd met den lust tot weten, kennen en begrypen, en dáárom stuitte het hem — hem die onder aanroeping van Femke's naam, de eerste was geworden op Pennewip's school — iets te hooren verheffen

boven háár. Als de dokter maar eens 'n flink examen had doortestaan, meende hy, dan zoud-i wel ànders oordeelen over FEMKE's «mooiheid.» Heerlyk schoon wàs 't portret, o zeker! Maar lag niet juist hierin 'n reden om precies op háár te gelyken? En de diadeem, of wat was het? Wel, zoo'n ding zoud-i immers ook háár opzetten, zoodra hy...

Ja, wanneer?

Goed! Eéns zou die tyd komen. En dan kon ze tien diadeemen krygen voor een, schoon 't de vraag blyven zou of 'n heel firmament haar beter kleedde dan de Noordhollandsche kap?

Maar al deze overleggingen — nu-en-dan afgebroken door: «wil je wat saus, WOUTER?» of: «houd je van sjalotten by je vleesch?» — betraden de wereld niet. Ze bleven zich als kluizenaartjes opsluiten in 't celletje waar ze geboren werden, en broeiden daar, en gistten, en kookten...

— Veel peper is niet goed voor je, zei HOLSMA.

Och, juist was-i bezig met 'n sterk gekruid: ze heeft my broeder genoemd! En — zonderling niet, maar toch verrassend voor hem! — op-eens vond-i dat het woord: «broedèr» beter paste by diadeemen en sterrekransen, dan by 'n hoofdtooisel dat gedragen wordt door melkboerinnen ook. Beter by 'n portret, dan by 'n... dame met eelt in de handen. Want dàt had FEMKE, en *dame* was ze toch: de *zyne!* Ach, had ze maar liever: *broer* gezegd! Maar... dáárby zou weer die koninklyke Elisabeths-houding misstaan hebben. Zóó immers ook zou 't portret de hand uitstrekken, als 'n portret de hand uitstrekken kon. Kyk, zóó:

En WOUTER maakte 'n beweging, waarmed-i 'n schotel scheen aantewyzen.

— Sla? vroeg SIETSKE.

De verwarring die hieruit ontstond, werd weder goed-ge-

maakt door 'n paar eenvoudige woorden van de moeder, over 't weêr, in-verband met den uitgang van dien avend.

— 't Zal heel vol zyn op den weg, beste man. Ieder wil graag koningen en prinsen zien. 't Is waar ook, we hebben ons gastje nog niet gevraagd of-i lust in de zaak heeft? Ons plan is naar de komedie te gaan. Je wilt immers wel mee, mannetje?

't Antwoord laat zich raden. Wouter was verrukt. Hy was nooit in 'n schouwburg geweest, en verlangde vurig naar onechte zoons. Dat de voorstelling zou worden opgeluisterd door de tegenwoordigheid van 'n groep geliefde souvereinen, trof hem minder. Hy had tien koningen present gegeven voor één baron die volgens de regels van de kunst 'n meisje verleidt. «Zóó noemt men zulks» had Stoffel gezegd, en Wouter had zich deze terminologische bedrevenheid toegeëigend, niet zonder toejuiching van z'n eigen deugd. Want — dáár ging hem 'n licht op! — *hy* had zich met jufvrouw Laps niet gedragen als 'n slechte baron, volstrekt niet! Hy was gebleven op 't pad der deugd.... zoo noemt men zulks! En zy zou hem zeer dankbaar zyn... hèm!

Hem en dien zevenklapper zeker!

— We zullen de helft der souvereinen van Europa zien, zei Holsma, en dozynen candidaten, die misschien nooit...

Wouter kende dit woord weer niet anders dan in den zin van aanstaande dominees. Hy gaf halfluid z'n bevreemding te kennen, dat zulke personen de komedie bezochten...

— Wel neen, zei Sietske, 'n candidaat is iemand die... wat worden wil. Koning, by-voorbeeld.

Wouter voelde zich allercandidaatst.

Hierop vertelde Willem hem iets over witte kleeren, uit 't *Antiquitates Romanae*, dat hem niet het minste belang in-

boezemde op zichzelf, maar alweer de oude snaar deed trillen van verdriet over z'n gebrek aan kennis. Dit leidde zyne gedachten op z'n schooltyd — hy had toch waarlyk z'n best gedaan! — op z'n huis, op z'n gewone omgeving, en met angst herinnerde hy den dokter aan de verstoordheid zyner moeder over z'n lang uitblyven. HOLSMA beloofde hem, z'n familie te gaan gerust-stellen, nog voor 't vertrek naar de komedie, waartoe ruimschoots tyd was. Op hoog bevel namelyk zou de voorstelling twee uur later dan naar gewoonte beginnen. De souvereinen hadden dit aldus bepaald om de warmte. Ook hierin had zich de invloed der Palatine doen gelden. Ziehier waarom... alweer *teleologie!*

1176. Ik herinner me niet, of ik den schoenmakers-jongen die heel in de vroegte van dezen dag, zoo byzonder op de hoogte bleek van hofzaken, heb laten zeggen dat haar hooggeboren gezicht vol puistjes was. Zoo ja, dan heb ik òf hem gelasterd, of de Paltsgravin zelf. Haar gelaat — niet kleiner immers dan dat van andere lieden — kon, met het oog op de gemiddelde uitgebreidheid van 'n puistje, gevoegelyk plaats aanbieden tot het herbergen van 'n honderdtal. Daar zy nu slechts in 't bezit was van zeventien — de lezer ziet dat m'n gemis aan lokaal-geheugen ruimschoots wordt opgewogen door nauwkeurigheids-zin in cyfers — kon men niet dan met onhebbelyke verkrachting der waarheid beweren dat ze vòl puisten zat. Sedert vele jaren waren zeventien zwarte pleistertjes volkomen toereikend geweest, om even zooveel misstandjes omtewerken in zeventien wanhopige bydragen tot schoonheid.

Doch zie, onlangs had 'n kapper te Parys — een myner al te menigvuldige kollega's in genialiteit — 'n uitvinding gedaan, die haar *tour du monde* beginnen zou, en 't gezicht der Paltsgravin had gekozen tot punt van uitgang. Tot-nog-

toe had men zich barbaarschelyk vergenoegd met *mouches* van zwarte zy. Voortaan zou ieder die zich en z'n gezelschap achting toedroeg, zich moucheteeren met pleistertjes van groenigbruin fluweel. De uitvinder was van verrukking gestorven, en had op z'n doodbed nog even den tyd, z'n zoon — die ook terstond stierf van verrukking — deelgenoot te maken van 't geheim. Naar alle menschelyke berekeningen alzoo, zou de zaak den weg opgaan van 't grieksch-vuur en goedkoop voedsel...

De Duivel die 't menschelyk geslacht dezen poets dacht te spelen, had gerekend buiten de scherpzinnigheid der Paltsgravin, en den yver der diplomatie. De brave vrouw leefde nog niet op 't oogenblik toen 't recept van dat vuur verloren ging, en is dus voor die ramp niet aansprakelyk. Ook de duurte der levensmiddelen mag haar niet worden geweten, dewyl ieder inziet dat ze 't recht niet had, hoog- en welgeboren Staatslieden aan 't werk te zetten in zoo'n nietige *besogne*. Maar... die pleistertjes! Sedert lang had ze door de diplomatie de zwangerschap van dien ouden kapper doen bespieden, en toen de man *in extremis* meende alleen te zyn met z'n insgelyks stervenden zoon, ving 'n ambassadeur 't geheim op. Hy had z'n niet zeer lyvige persoonlykheid weten te verschuilen — waartoe de kleinte dient! — achter 'n medicynfleschje. Ook hyzelf had eenige moeite niet te sterven, maar de noodzakelykheid om z'n verheven gebiedster gelukkig te maken, noopte hem z'n al te doodelyke verrukkingen te beheerschen, en nog lang genoeg in 't leven te blyven om haar inzage te geven van 't ontdekte natuurgeheim. Daarop zakte hy, als 'n oudgrieksche zege-boodschapper, juichend in-een. Zyzelf echter bezweek niet. Immers, wat zou ze dan met 'r pleistertjes hebben uitgericht?

Juist heden avend — de laatste van WOUTER's korte windstreek-periode — moest de zaak voor 't eerst worden toegepast. Aan de hulde der Souvereinen was 't mensch gewoon.

De ware prikkel bestond ditmaal in de betoovering van 't Volk, *de ce pon beuble*, zoo-als ze 't *parterre* noemde in oogenblikken van goede digestie. Men zou juichen, aanbidden, flauw-vallen, by 't aanschouwen en genieten der nieuwmodische pleistertjes van groenig-bruin fluweel!

Maar, helaas, ook die pleistertjes — hoe volkomen overigens — deelden in-zoo-verre in het lot der aardsche dingen, dat ze één kwetsbaar punt aanboden. De Satan... neen, ik kan waarlyk niet zeggen wie er de hand in had, maar zeker is 't, dat de nieuwe *mouches* niet zoo goed als de oude, bestand waren tegen de warmte. Door 'n allergeheimzinnigste scheikundige ontleding der kleurstof, verwisselden de tinten van rol, zoodat de groenigheid bruin werd, en de bruinigheid groen. Had de oude kapper één seconde langer geleefd, noch 'n oogenblikje dóórgebaard... was er 'n tweede diplomaat van scherp gehoor tegenwoordig geweest by dat sterf-kraambed — plaats achter de beddekwast wàs er! — dan misschien... wie weet...

Maar dit was nu eenmaal zoo niet! De fluweel-pleistertjes konden niet tegen de warmte, en 't behoedmiddel tegen dat gebrek was ten-grave.

De opper-hofmetereoloog had verzekerd dat in den zomer de avend-uren van negen uur tot na middernacht, koeler waren dan van zeven tot elf. Het daarby heel nauwkeurig uitgerekend graadverschil — juist de paar graadjes die de pleisters noodig hadden! — was oorzaak dat onze gulle Palatine de hand van 'n... graafschap beloofde aan 's Keizers kamerdienaar, wanneer-i Z. M. kon wys-maken dat er 's avends voor negenen 'n heel ongezonde wind woei op de Leidsche-straat.

De kamerdienaar is behoorlyk met z'n graafschap getrouwd geraakt, en dit is de reden waarom dokter Holsma ruim den tyd had, Wouter's moeder te bezoeken voor 't aangaan van den schouwburg.

1177. Doch het vertragen van den aanvang der voorstelling was niet het eenig gevolg van deze waarachtige historie. Na HOLSMA's vertrek vernam WOUTER een-en-ander dat hem veel belang inboezemde, omdat FEMKE's naam daarby genoemd werd. Ook zy zou den schouwburg bezoeken.

Uit de gesprekken aan de theetafel, bleek hem dat de verhouding tusschen 't gezin dat hem zoo aanzienlyk was voorgekomen, en 't betrekkelyk arme bleekmeisje, allergemeenzaamst was. Mevrouw HOLSMA liet haar door SIETSKE uitnoodigen binnen te komen, maar zy antwoordde dat ze liever by den kleinen ERIK wilde blyven «met wien ze juist zoo prettig aan 't spelen was.»

«ERIK?» dacht WOUTER.

— Dit verwachtte ik wel, zei Mevrouw HOLSMA. Daarom ook was zy van-middag niet aan-tafel. Ze blyft liever by 't bedje van den kleinen jongen.

— Ook houdt ze niet van ons eten, riep SIETSKE. Ze klaagt dat we te lang aan-tafel zitten.

— De komedie zal haar ook niet bevallen, was de meening van WILLEM. Ze is 'n beste meid, maar staat wat styf op haar stuk, vindt u niet, mama?

— Ieder moet handelen naar z'n overtuiging, en mag handelen naar z'n smaak, zei de moeder. FEM is te braaf en te flink om haar in iets te dwingen...

— Dat zou ze ook niet laten doen! was hierop de algemeene opinie.

— Zeker niet! Gelukkig dat het niet noodig is. 't Blyft nog altyd de vraag, of ze van-avend komen wil. Ikzelf ging ook liever niet, maar... moet wel!

WOUTER bespeurde dat er 'n byzondere reden bestond, waarom de moeder «anders liever by den kleinen ERIK blyvende, die de mazelen had» ditmaal de familie vergezellen zou naar 't *Leidsche Plein*. Slechts 'n uurtje zou ze blyven,

werd er gezegd, en dan met Oom SYBRAND huiswaarts keeren om FEMKEN aftelossen in de kinderkamer. Het meisje zou dan met hem terugkomen. «Als ze wil» werd er telkens by gezegd, als-of men dit zeer twyfelachtig bleef vinden.

— Ik noem 't koppigheid! zei WILLEM. Ze wil ook geen behoorlyke japon aantrekken, en met ons op-en-neer gaan...

— Ja, antwoordde de moeder. 'n Dame wil ze nu eenmaal niet worden. Wat is er aan te doen?

— Koppigheid!

— Dat 's de vraag! Zy is zeer verstandig, en ziet misschien in dat de verhouding met haar moeder pynlyk worden zou, wanneer ze van stand verwisselde.

— En met tante SIET! riep HERMAN.

Dat is zeker 't *Stakkervrouwtje*, kommenteerde WOUTER zwygend. En: «'n zonderlinge familie!» dacht-i er by.

— Bovendien, ging de moeder voort, het veranderen van stand gaat zoo makkelyk niet! Hiertoe is meer noodig dan kleeren...

Ach ja, dacht WOUTER, men moet onder anderen ook weten wat sjalotten zyn, en hoe men zoo'n artisjok eet! Want over die twee voornaamheden was-i zoo-even gestruikeld.

... als onze FEM dit gewild had — of liever haar moeder, toen FEMKE nog 'n kind was — dan hadden we daarmee heel vroeg moeten beginnen. Maar nicht CLAUS zou haar zeker niet uit 'r handen hebben gegeven. Ze had er te veel hart toe. En nu heeft FEMKE te veel hart om te betreuren dat ze maar 'n bleekmeisjen is.

— Ze is... *intens* trotsch! zei WILLEM, niet zeer ontevreden dat-i dit mooie *adverbium* eens ter-dege plaatsen kon.

— Ja, ze is... heel trotsch, corrigeerde de moeder. Te trotsch om iets anders te willen zyn dan ze-n-is. Ze zou niet willen ruilen met 'n prinses...

Ruilen? Neen! dacht WOUTER. Maar... zelf prinses wezen, koningin, keizerin... en dat alles door hèm? Dit zou heel iets anders zyn! Hy vond het onderscheid... *intens*. En wanneer al die zaken geheel-en-al geregeld waren naar z'n zin, dan... nu ja, dàn mocht prinses FEMKE ruilen met 'n bleekmeisje! Want... wat geeft ware liefde om stand?

Zoo liet hy zich foppen door z'n nog altyd kinderachtigen en dus zeer onvolkomen hoogmoed. En daarom noemde ik z'n liefde: zoogenaamd. Hy moest nog veel groeien voor-i geheel-en-al de hoogte bereikte, waarop voorbygaande aandoeningen hem voor 'n oogenblik plaatsten.

— En, vroeg HERMAN, we zullen in den bak zitten van avend?

— Ja, de *loge* is... onteigend, antwoordde mevrouw HOLSMA lachend. Dit moet men over-hebben voor souvereinen. De heele Schouwburg-directie zakt van-avend naar 't *parterre* af, en misschien zelfs de burgemeester.

— Hy moet den Keizer ontvangen en binnenleiden...

— Ja, en wordt dan waarschynlyk uitgenoodigd, plaats te nemen in de keizerlyke loge...

— Dan kan-i Z. M. het stuk uitleggen... den *Floris!* En Z. M. kan er uit leeren wat de plichten zyn van Vorsten...

— En van Volkeren!

— En van dichters!

— En dat men nooit 'n souverein vermoorden mag!

— Deze maxime zal Z. M. heel aangenaam wezen! Ze is allergezondst voor koningen en keizers.

— Als-i de zaak maar goed vat!

— We willen hopen dat de dichter gezorgd heeft voor 'n duidelyke fransche vertaling!

— Als Z. M. maar weet waar-i moet bedanken met 'n knikje.

— Onze burgemeester zal hem wel waarschuwen.

— Zeker! «Sire, pas-op, dat gaat jou aan!» En dan moet

de Keizer zich houden als-of hy wat van 't stuk verstaat.

— Wat moet-i wel denken van onze dichters!

— En van onze vaderlandsliefde!

— En van ons karakter!

— Och, zulke hooggeplaatste personen zyn aan laagheid gewoon. Wat niet kruipt, komt niet tot hen.

— 't Moet hun zeer moeielyk vallen de mensheid te achten. Ze zien er altyd het leelykste van, en zyn wel genoodzaakt de rest daarnaar aftemeten.

— Zeker heeft men den Keizer wys-gemaakt dat die BILDERDYK 'n heele kerel is!

— Natuurlyk! De nederlandsche gewone of huis-bard, de amsterdamsche OSSIAN, de liereman by uitnemendheid!

En de heele familie berstte in lachen uit. WILLEM verhaalde iets van 'n romeinschen keizer die 't menschelyk geslacht één kop toewenschte, om het te kunnen onthoofden met één slag...

— 't Klinkt bar, zei Oom SYBRAND, die binnentredende de laatste woorden gehoord had. Maar als *boutade* is zoo'n uiting begrypelyk. De tyd nadert dat de Volkeren 'n gelyk lot zullen toewenschen aan de souvereinen, en met even weinig recht. Men kent elkaêr niet! Hovelingen en boekemakers stoken misverstand.

— Gaat de *Floris* door?

— Neen, goddank! De souvereinen zullen onthaald worden op de *Scylla* van ROTGANS, met 'n *Kloris en Roosje* achterna. Men zal hun vertellen dat het treurspel geheel-en-al geschoeid is op de leest der fransche «school.» Dus zal 't wel goed wezen! En... de *Kloris?* Wel, dat's 'n *idylle!* 'n Arkadisch-laaglandsche *bergerie!* VIRGILIUS in 't amsterdams vertaald! *O, Meliboee, deus nobis haec... fecit*, nu ja, 'n *Ekloge* met kuitgespen! In-plaats van den nieuw-jaarswensch krygen we 'n *harangue.* De elegante Thomasvaer zal God tot getuige roepen, dat het neerlandsch hart, vry van smart, de noodlotten tart,

en op straat, inderdaad, vurig slaat, voor elken vreemden potentaat. Die CALIGULA was zoo gek niet!

WOUTER begreep niet alles wat er gesproken werd. Maar wel, dat-i weer veel nieuws hoorde. En... *Scylla?* Zou dat 'n onechte dochter wezen? Of was het misschien de naam van de oude vrouw die in den achter-naherfst van haar leven door de goedigheid van 'n baron werd teruggebracht op 't pad der deugd? Zoo noemt men zulks.

Mevrouw HOLSMA gelastte de familie zich gereed te maken, om papa niet te laten wachten, als-i terugkeerde van z'n bezoek by de Pietersens. Dit geschiedde, zoodat men ruim by-tyds vertrekken kon naar 't gebouw waar «der kunsten god» in die dagen werd aangebeden met — zeer amsterdamsche — geestdrift. Het was 'n waar APOLLO's-welvaren, en dit is nòg zoo.

HOLSMA verzekerde WOUTER dat de zaak met z'n moeder «geheel in orde» was, en hy kon zich dus onbelemmerd overgeven aan 't hem wachtend genot. De hoogst-onechte *Scylla*... in de komedie zitten... morgen zich te kunnen herinneren dat-i in de komedie gezeten had... vreemde zaken bywonen — heel wat ànders nog dan artisjokken! — en... nu ja, al die keizers en koningen woud-i ook wel zien, maar de gehoopte onechtheid van SCYLLA bleef hem 't voornaamste.

Vreemd, niet waar, dat-i by al de verwachte heerlykheden, zoo weinig dacht aan de mogelykheid, over eenige uren FEMKEN in z'n nabyheid te zien?

Droeg WILLEM daarvan de schuld, dien-i by 't instygen in een der rytuigen had hooren mompelen:

— Wat my betreft, ik mag lyen dat ze wegblyft! Ik bedank er hartelyk voor, door studenten te worden gezien naast 'n boeredeern. Als ik groen word in September, zouden zy 't me inpeperen, dat is zeker!

WOUTER begreep noch dat «groen-worden» noch de daarby behoorende «peper.» Maar... boeredeern?

Hy wierp 't met z'n geweten op 'n accoordje, door zich zoöwel van vrees te onthouden als van hoop. En hy trachtte het verlangen naar SCYLLA's onechtheid te gebruiken ter aanvulling van de leegte die deze bestudeerde onverschilligheid open liet in z'n gemoed.

Helaas! Het was voor 't meisje wel de moeite waard geweest, in Vrouw KOPPERLITH's kroeg de hand uittestrekken als 'n koningin, om nu alweer verloochend te worden om-den-wille van... van wàt eigenlyk? FEMKE's kostuum was minder bespottelyk dan de modeplaatjes van den dag. Ware zy inderdaad gekleed geweest als boeredeerns gewoon zyn, die zich nog zotter opschikken dan 'n parysche modiste verzinnen kan... maar dit was 't geval niet. En hierin lag dan ook geenszins de reden van WILLEM's nuffigheid. FEMKE's schuld was zwaarder dan dit. Ze zag er uit als 'n meisje dat met hare handen den kost verdient. Ziedaar den gruwel die alle studenten ergeren zou!

En — heel in 't voorbygaan willen wy hopen — WOUTER voelde zich aangestoken door die kinderachtigheid. 't Was jammer, 't was verdrietig, 't was ondichterlyk en kleingeestig, maar — o, CALIGULA! — we zyn zoo! En wie ieder 't hoofd wou afslaan, die zich ooit schuldig maakte aan zoo'n... menschelykheid, zou veel te doen hebben. By volslagen wilden, waar koningen hun eigen hout hakken, vindt men weer andere fouten die even onpleizierig zyn.

Tekstverklaring van OVIDIUS, *door* WILLEM HOLSMA. Idem *door* ROTGANS *en den auteur. Conflict op 't Leidsche Plein, tusschen twee potentaten:* NAPOLEON I, *en* MINOS *van Creta.*

> Verdienste van 't succes met geestdrift aangebeên,
> Kweekt in 't armzalig koor, laaghartigheid alleen.

1177. Onder weg stelde zich WILLEM zooveel mogelyk op den voorgrond, door het leveren eener toelichting van 't stuk dat men straks zou te zien krygen. Dit kwam hem noodzakelyk voor: «omdat verzen zoo moeielyk te begrypen zyn, als men niet vooruit weet wat de dichter heeft willen zeggen.» Ik ben zoo vry, deze eigenaardigheid van de taal der goden — er ligt 'n «*Rotgans*» voor me — kostbaar te noemen.

Maar ook de pedante WILLEM kende SCYLLA niet anders dan uit z'n OVIDIUS — zonder onzen *Vecht*-zwaan zou ik 't mensch in 't geheel niet kennen — en dit verschafte hem gewenschte aanleiding om z'n relaas optesieren met citaten die wel eenige kans hadden begrepen te worden, omdat men door 't hotsen van den wagen niet hooren kon dat-i latyn

sprak. Ziehier iets van z'n verhaal... vry overgezet.

Minos was Koning van Creta, en boos op de Atheners omdat-i ze voor medeplichtig hield aan den moord op z'n zoon Androgeos. Oorlog dus. Met z'n leger op-weg naar den hoofdzetel des vyands, stuitte hy op 'n stad die in ééne richting minstens driehonderd-en-zestig aardbolgraden breed moet geweest zyn, want rechts en links was geen ruimte om voorby te trekken. Ze moest dus belegerd worden. Sommigen betwyfelen die uitgebreidheid, en beweren dat de krygskundige liefhebbery van die dagen voorschreef met pyl en boog op muren te schieten, al kon men er langs. Dit verschafte veel krygsroem, en gaf tevens aan den vyand gelegenheid ook van zyn kant 'n vesting te belegeren, waaruit de heugelyke kans geboren werd, overwinningen te behalen aan twee zyden te-gelyk. De traditie dezer wyze van oorlog-voeren, waarby krygslieden elkaer zoo lang mogelyk uit den weg loopen, is tot heden toe bewaard gebleven. Slechts enkele botterikken — Napoleon I, byv. — hielden zich niet met het beschieten van vestingen op, en de garnizoenen geven zich in zoo'n geval — behoudens krygs-eer natuurlyk — ongedeerd over, zonder andere heldendaden te hebben verricht dan 't beredeneeren der mogelykheid dat ze rotten en muizen zouden gegeten hebben... àls ze belegerd waren geworden.

De stad met welker omsingeling koning Minos zich vermaakte, was met-een 'n heel Ryk, heette Megara of Alkathoë, en werd geregeerd door zekeren Nisus, 'n allerbraafst man die aan den dood van Androgeos even weinig schuld had als de lezer en ik. Eigenlyk zou Minos — vooral in hoedanigheid van aanstaand zielerechter in de Onderwereld — billykheidshalve verplicht geweest zyn, de zaak wat grondiger te onderzoeken voor hy zoo onbesuisd het beleg sloeg voor Alkathoë. Maar men is niet volmaakt.

Koning Nisus was in 't bezit van twee byzonderheden. Hy had 'n indelicate dochter — de Scylla van 't stuk — en 'n

purper haartjen op z'n hoofd, òf één purper haartje, òf maar één haartjen, en dat was purper van kleur. De lezer mag kiezen tusschen deze drie mogelykheden die door WILLEM, ROTGANS en OVIDIUS onbeslist worden gelaten. Wie nu meenen wil dat deze vorst op dat eene haartje na, kaal was, heeft er vryheid toe. Ook is 't geoorloofd, zich den man voortestellen als prykende met 'n dikken haarbos van gewone kleur — spierwit kleedt antieke koningen het best — mits slechts dat eene purperen haartje... kort-om 't was 'n uniek en zeer kostbaar exemplaar. Dit was den onderdanen van koning NISUS — volgens de laatste volkstelling had hy er, hemzelf meegerekend, drie dozyn — zeer wel bekend. Stad en Ryk waren trotsch op dat haartje, meer dan trotsch: 't was 'n waarborg voor welvaart, 'n pand van de welwillendheid der goden, 'n *palladium*. Iets als onze Kieswet alzoo.

Maar... de indelicate dochter! Niemand was bedreven genoeg in verdorvenheid, om de verregaande ondeugd van haar gemoed te begrypen, laat staan te voorzien. Eilieve, wat baat 'n purperen Kieswet, als dochters die zich lieten geboren worden op de trappen van den troon... maar laat ons WILLEM's verhaal niet vooruit loopen.

Het haartje zou de stad beschermen. Dit hadden de goden beloofd, en goden liegen niet. Heel oppervlakkig geoordeeld, zou dus onze NISUS geen leger noodig gehad hebben, tegen welken vyand ook. Een flinke schildwacht op de kruin van z'n hoofd, moest voldoende geweest zyn. Maar dit scheen weer te stryden tegen aloude beginselen van krygskunde. Wel stond het vertrouwen dat de goden den Staat zouden beschermen onwrikbaar vast, maar... men mocht de goden te-hulp komen met militie, schuttery, landstorm, torpedo's, krygsliederen en naaldgeweren. Als ik 'n heidensche god was geweest, zou ik dit wantrouwen in de kracht myner bescherming heel kwalyk genomen hebben, en ik had ieder in den steek gelaten, die my 't werk uit de hand nemen wou. Ook in dit

opzicht alzoo heeft het christendom weldadige vruchten gedragen. In alle landen waar men door 't ware Geloof het recht verkreeg op God te vertrouwen, is de krygsdienst finaal afgeschaft, en de begrooting van «Oorlog» begrepen in 't budjet van «Eeredienst.» Dit is zuinig en rationeel.

Maar NISUS was 'n heiden, en had dus verkeerde begrippen over 't gebruik van theologie in krygskunde. De onnoozele stumpert zette z'n heele leger achter de wallen van z'n... Ryk, om zich daar te verschuilen voor de pylen van MINOS en al die Cretenzers.

De ondeugende SCYLLA nu was niet afkeerig van *das Militär*, en wandelde parmantig op den muur. Nog pro-eminenter vertoonde zich van zyn kant koning MINOS, en wel zóó dat de jonge prinses smoorlyk op hem verliefd werd. Niets natuurlyker. Z'n eerbiedwaardige ouderdom, z'n gebukte houding, z'n lange gryze baard, en misschien ook z'n aanstaande verheffing in de onderwereld — onze SCYLLA kende haar mythologie op 'r duimpje! — dit alles was wel in-staat het hart van 'n treurspelmaagd in gloed te zetten. Zoo waren de tooneelmeisjes in dien tyd. Men kon nooit te bejaard, te krom of te krygskundig wezen, als ze maar zeker waren dat haar liefde eenmaal zou noodig zyn tot het samenflansen van verzen, of echt-vaderlandsche treurspelen.

Zielkundig gesproken, bestond er voor SCYLLA nòg 'n reden om den ouden MINOS byzonder interessant te vinden. VENUS' dartel wicht heeft veel koorden op z'n boog. Ze had medelyden met hem. En hier was reden toe.

Met 'n heelen stoet soldaten — men had in dien tyd duizend krygslieden op één onderdaan: byzonderheid die 't regelen der conscriptie tot 'n moeilyk vak maakte! — met 'n groot leger dan, was de man van heel ver gekomen. Hy gaf zich de moeite Alkathoë te belegeren volgens alle regels van de kunst, en 't was háár bekend dat-i het strand ploegde.

dat purperen haartje! Arme MINOS!

Hy scheen alweer verzuimd te hebben, voor z'n oorlogsverklaring nauwkeurig te onderzoeken wie en wat er zou te bestryden wezen. Het schynt dat men in oude tyden vry los heenliep over de toebereidselen tot 'n oorlog. Volgens OVIDIUS was MINOS zelf zoo byzonder slordig niet, maar de goden hadden hem gestraft met 'n minister die op allerzonderlingste manier omhoog was gevallen, en den LOUVOIS spelen wilde om te worden aangezien voor iets wezenlyks. Hierom dan ook had-i alle onderzoek naar de voorgewende medeplichtigheid van NISUS aan ANDROGEOS' dood, weten te verydelen. De *casus belli* die hy zoo hoog-noodig had voor de zeer particuliere industrie van z'n ministerschap, mocht eens niet bestaan! Dit zou toch jammer wezen. Het zedelyk krygsbeginsel in die onbeschaafde dagen schynt geweest te zyn: eerst vechten, en dan vragen *waarom?* Zoo-iets zou thans niet kunnen gebeuren, omdat we parlementen hebben, die rekenschap vragen, en ook bovendien niet dulden zouden dat de *res publica* beheerd werd door zulk soort van ministers.

Doch zelfs deze onvolkomenheid in de ouwerwetsche manier van regeeren, werkte in SCYLLA's al te gevoelig hart ten-kwade mee. O goden, zuchtte zy, zou ik den man niet beminnen, die op z'n ouden dag zoo'n minister te torschen heeft? En zonder Parlement nog-al!

Het schepsel preekte zich voor, dat haar verliefdheid 'n ware deugd was. Zoo waren de meisjes in die dagen.

OVIDIUS knoopt aan dit alles eenige niet onbelangryke beschouwingen over liefde en artillerie, en wel bepaaldelyk over de vorderingen die 't gebruik van schietwapenen in onze dagen gemaakt heeft. Misschien ook, zegt-i, zou men genoodzaakt zyn, zekeren evenredigen achteruitgang te constateren, òf in de beminnelykheid van oude heeren, òf in de le[illegible] van 't vrouwelyk geslacht. Ziehier de gron-

den waarop hy, redelyk scherpzinnig voor 'n heiden — Ovidius was Hollander noch Christen — z'n stellingen bouwt. Er blykt dat Minos door Scylla kon gezien worden van naby genoeg om haar verliefd te maken, en tevens dat ze niet gedood of gewond werd door 'n kretenser pyl. Ook de voor Scylla zichtbare Minos werd niet geraakt door de scherpschutters uit de stad. Wat volgt hieruit? Dat in die dagen de schootvèrheid der liefde, die van 'n pyl uit den boog teboven ging. Welke grysaard, welke man, welke jongeling, zou heden-ten-dage kans zien 't hart eener maagd te treffen op meer dan *chassepot*-afstand?

Aan 'n beslissing waagt zich Ovidius niet. Hy stipt slechts aan, en laat den lezer kiezen. Ook den laaghartigen oorlog met Atjin gaat-i met stilzwygen voorby, en zegt alleen dat Scylla dood-eenvoudig besloot haar lieveling Minos krachtdadig te-hulp te komen, en wel door haar vaderstad te onttrekken aan de bescherming der goden. Om dit doel te bereiken, sluipt zy op de teenen in de slaapkamer haars vaders, en plukt hem — *heu facinus:* o gruwel... ja, 't wàs gemeen! — dat ééne kostbare haartjen uit, en: *progressa porta per medios hostes*, komt ze by Minos aan: *pervenit ad regem*, waar ze wezen wou met 'r haartje.

Minos was 'n *kreuzbraver Kerl* die, o. a. zelf kinderen had. Waarschynlyk dacht-i tevens aan z'n eigen haren, en aan 't malle figuur dat-i eenmaal maken zou als onkreukbaar zielerechter, wanneer-i nu die ondeugende dochter styfde in haar verkeerdheid. *Principiis obsta:* hy noemde haar kort-af 'n monster, en gebood...

— We zyn er, riep Mevrouw Holsma. Wat 'n drukte! Ik wou dat ik al weer goed en wel thuis zat by m'n kleinen Erik!

Sietske vertelde dat ze zoo benieuwd was naar 't uittrekken van dat eene haartje, en of men uit de verte zou kun-

nen zien dat het purper was?

— 't Staat er zoo, kind! *Crinis purpureus.* Houd je jurk wat by-een, om 't wagensmeer... *puelletje!*

1178. De familie nam de plaatsen in, die dezen avend achter in 't parterre bestemd waren voor de leden van den stedelyken raad, en hunne gezinnen. Ze kwam nagenoeg te zitten onder den rand der loge waar-in ze anders gewoon was de voorstellingen bytewonen.

Die loge was nog altyd leeg. De hooge, hoogere, hoogste, en byna-allerhoogste personen die haar dezen avend vullen zouden, waren nog niet verschenen, en WOUTER had dus ruim den tyd om te bekomen van den indruk dien de Schouwburgzaal op hem gemaakt had: dit was alzoo *de* Komedie, de ware!

Hy verslikte z'n teleurstelling over de blykbaar echte geboorte van SCYLLA, en keek nieuwsgierig rond. Z'n gedachten wiegden zich op 't gesuis dat hem omgaf. De toedrang was groot. Alles praatte en fluisterde. Men twistte over de plaatsen. Men schoof voorby elkaer heen. Men verschikte z'n kleeren. Men vertelde 't nieuwste nieuws van 't hof. Men voorspelde wie dààr zitten zou, wie 't eerst zou komen, wie plaats-nemen moest achter den Keizer, en wie achter den Koning. Men berekende waar de prinsen zouden zitten — die éêne ook, wiens vader herbergier was, en die zich zoo grappig kleedde — en wat de hooge heeren en dames zouden bestellen uit het buffet. Men psjstte om 'n stoof, en loofde fooien uit. Men leende elkaer het tooneelbriefje, en verzekerde dat de affiches die daar-boven vastgespeld lagen op den karmozyn-fluweelen rand van loges en balkon, gedrukt waren op satyn van zóóveel stuivers de el. Men beoordeelde ook het stuk, en zei dat het gekozen was...

— ROTGANS is 'n eerst dichter!

— Hm! Eigenlyk 'n tweede of... derde!

Onder ons, lezer, eenmaal aangeland in 't verzemakersgild, is dit alles zoo-wat hetzelfde.

— Hy is maar 'n dichter van den zevenden rang, zei 'n ander.

— Waarom dan 'n stuk van hèm? We hebben toch ànderen die... klinken als klokken!

— Zeker, zeker! BILDERDYK by-voorbeeld, 'n feniks!

— Waarom dan ROTGANS?

— Och... die vreemdelingen verstaan er toch niets van We kunnen laten spelen wat we willen.

— 't Is jammer van den *Floris*...

— Die was er expres voor gemaakt, en zou dus wel mooi geweest zyn.

— Ik hoor dat de acteurs te lui waren om hun rollen te te leeren.

— Neen, dàt was de oorzaak niet! Er zit heel iets anders achter. Onze BILDERDYK is 'n vaderlander...

— Van belang!

— 'n Hollander in z'n hart!

— 'n Echte!

— Zeker heeft-i in z'n stuk die vreemde kerels...

— Sjt!

... niet genoeg gevleid. Dit doet geen ware Hollander!

— Neen, dit doet geen Hollander... nooit!

— Sjt!

Alles stond op. Er was reden toe. Een lakei vertoonde zich op den achtergrond der konings-loge, om te zien of de kussens behoorlyk op de fauteuils lagen.

— Ze lyken wel mal! Optestaan voor 'n lakei, voor 'n mostertjongen!

Aldus spraken sommigen die precies 'tzelfde hadden ge-

daan, als de ons nu reeds eenigszins bekende zondebok: *ze.* WOUTER werd weer herinnerd aan de eigenaardigheden der «massa.» Ook maakte hy de opmerking dat men niet juist by de Pietersens hoeft te komen, om zich gestuit te voelen door dat eeuwig verschil tusschen indruk en uiting. Zou dit overal zoo wezen, dacht hy, en is dìt de bekwaamheid die ik my moet eigen maken om iets te worden in de wereld? Koningen van Afrika waren eigenlyk de heeren wier gesprekken hy beluisterde, niet, maar zeer aanzienlyke menschen toch. Daar waren dokters onder, geleerden, leden van den stadsraad, jazelfs groote kooplui... misschien wel m'nheer KOPPERLITH in eigen persoon. Met eenige tusschenpoozen, veroorzaakt door 't plaats-nemen van nieuw-aangekomenen, werden deze en dergelyke gesprekken voortgezet.

— Maar waarom dan juist iets van dien ROTGANS?

— Z'n boerekermis is heel aardig.

— Hoe kunt ge 't zeggen! 't Is 'n onfatsoenlyk stuk, vol gemeene woorden.

— Nu ja, maar... aardig toch!

— Dit weet ik niet. Ik heb 't nooit gelezen, omdat het zoo gemeen is. In poëzie gaat by my niets boven deftigheid, en wat niet deftig is...

— Och, wat geeft zoo'n Keizer daarom?

— Ik begryp heel goed waarom ze 'n stuk van ROTGANS spelen. Hy droeg altyd z'n stukken op aan een van de Huydekopers. Dàt is de zaak!

— Hy was van de familie.

— Juist! Misschien wil een van de schepens, als de Keizer 't stuk mooi vindt, hem zeggen: Sire, die... SCYLLA — of hoe heet de man? — die SCYLLA is 'n bloedneef van me, om uwe Majesteit te dienen.

— Gekheid! Wie zal grootsch wezen op de verwantschap met 'n man die komedies maakt?

— Hm... in Frankryk is dat anders, heel anders!

— Bovendien, ROTGANS was zoo'n minne man niet. Hy had 'n buitenplaats aan de Vecht.

— Dat moeten ze dan den Keizer er by zeggen.

— De hoofdzaak komt neer...

Weer 'n lakei. Alles vloog omhoog als duveltjes uit 'n *surprise*-doosje. En alles — op de zwygende HOLSMA's na — schimpte weer op de verdoemelyke karakterloosheid van «ze.»

... de hoofdzaak komt neer op de toespraak van Thomasvaer. Dit zeg *ik* maar!

— Daarin zal 'n echt-vaderlandsche geest heerschen, naar ik hoor.

— Ja... echt-vaderlandsch! 't Moet heel mooi zyn. De prefect van policie heeft 't gezegd. Er zyn drie gezworen translateurs by te-pas gekomen. Je begrypt dat men zich zooveel moeite niet geven zou voor 'n prul!

— Zeker niet! En de vertaling is naar Parys geweest. De minister heeft er eigenhandig op geschreven: *approuvé!*

— 't Is toch maar altyd 'n zekere waarheid, dat ze-n-in 't buitenland eerbied hebben voor onze letterkunde.

— O ja, en voor ons karakter!

— Er is geen beter volkskarakter dan 't hollandsche.

— En geen beter letterkunde! Die is... echt-nationaal.

— Dat zegt de *Préfet de Police* ook. Hy laat alles vertalen wat er uitkomt. Wat hem vooral bevalt, naar ik hoor, zyn onze alexandrynen...

— Nu ja, en 't karakter!

— Zeker, 't karakter ook. Maar de alexandrynen zyn even lang als die van RACINE, en dat 's juist het mooie. Ik ben zeer benieuwd naar de maat van *Thomasvaer*. Korte regels kan ik niet verdragen...

— Hm! BELLAMY's *Roosje* dan?

— Ja, en z'n: *Schoone maan*...

— En z'n: *'t Was nacht toen u uw moeder*...

— Mooi!

— En z'n: *Oproeping aan de Bataafsche jongelingen*, om den Engelschman te bestryden. Dat 's óók geen gekheid!

— En z'n toespraak: *aan de vaderlandsche meisjes*. Dáár zit pit in, hè? Weetje wat-i zegt? Hy zegt:

Indien ik ooit ontaarde
Van Vaderlandsche fierheid,
Dan moet gy, waardste FILLIS...

Weer kwam 'n lakei deze echt-vaderlandsche ontboezeming afbreken. De man inspecteerde ditmaal de kussens in de loge der Palatine die graag op 'r gemak zat. Als door 'n veer bewogen, stond het heele Publiek op. Die groene rok met gouden tressen...

— Och, 't is weer zoo'n dood-eter. 'k Wou dat de vent...

En teleurgesteld nam men weer plaats. De liefhebber van korte verzen waarin echt-vaderlandsche «pit» zat, liet zich niet van z'n stuk brengen:

Indien ik ooit ontaarde,
Dan moet gy my verachten,
Dan moet gy my vervloeken!

— Dat's táál, hè?

— Heel mooi, maar ik houd meer van alexandrynen. Ze zyn honderd percent deftiger, dunkt me.

1179. Het gegons werd gedurig sterker. De keeren dat het Publiek misleid werd door dezen of genen die de deur van een der loges opende — 'n foppery die telkens op 'n te-loor gaande eerbiedsbetuiging te staan kwam — waren niet meer te tellen. Men begon te morren, maar... zacht, zeer zacht, zoo zacht als maar gemord worden kan.

Wat onzen WOUTER aangaat, hy vond alles vreemd, maar tot behoorlyke ontleding zyner indrukken was-i niet in-staat.

Voor den tienden maal reeds sedert twee dagen, verdrongen de gebeurtenissen die hem overstelpten, de aandooningen van 'n oogenblik te-voren. Hy was er duizelig van. Tot zelfs de eigenaardige reuk der zaal, bracht het zyne by tot verdooving van z'n begrip. Zoo-even in 't rytuig nog, had-i zich ingespannen om iets te verstaan van WILLEM's vertellinkje, en ook de daarvan opgevangen indrukken waren nu reeds uitgewischt, of althans zeer vermengd met iets anders. Hy geleek op 't lang gebruikt leiblad van den schoolknaap, waarin de oude krassen 't later schrift onleesbaar maken, zonder baat voor eigen duidelykheid. Op 'n palimpsest dat ingewyd werd met catullische zangen, daarna dienst deed als afstandwyzer van germaans-romeinsche *castra*, vervolgens 'n spikspelder nieuw systeem van — nog-al oude — wysbegeerte op z'n rug droeg, en eindelyk tot ons kwam als lofzang op de H. Maagd, *gratiâ plena*. Er behoort veel geduld toe — en scheikunde — om al dat overpleisterd menschenwerk uit elkaer te houden. En wanneer nu, gelyk hier, 't behandeld palimpsest zelf 'n mensch is, 'n codex zooveel moeielyker te ontwarren dan elk ander geschrift...

«Der kunsten god aan 't Y...

Heel sterk in mythologie was WOUTER nog altyd niet. Maar hy begreep toch iets van dit opschrift der tooneelgordyn. «*Verdienste en Deugd.*» Wel zeker! Wanneer, byv. MINOS zich veroorloofd had, het haartjen aantenemen, dat hem door die leelyke SCYLLA gebracht werd, zouden Burgemeester en Wethouderen dat stuk van ROTGANS verboden hebben, in weerwil van z'n buitenplaats. Maar zoo-iets kon niet verwacht worden van iemand die verwant was aan de Huydekopers. En... LEENTJE's: *Onechte zoon?* Wel, de oude baron keert terug op 't pad der deugd... gelyk zulks genoemd wordt, en dát was de bedoeling van die twee versregels op 't scherm.

Maar, dacht hy, waarschynlyk heeft men al sedert vele jaren stukken opgevoerd, waarin «*Verdienste en Deugd*» aan-

geprezen, beloond, en dus: «gekweekt» worden. En dit zal men ook wel gedaan hebben in den tyd van SCYLLA. Vanwaar dan, dat zy niet geleerd had dat men nooit z'n vader 'n purper haartje moet uittrekken? Waarom zyn er nog altyd booze menschen, als ze toch in de komedie elken avend op hun gemak kunnen te weten komen hoe slecht het afloopt met ondeugendheid? WILLEM zei dat die SCYLLA om haar boos gedrag door de goden veranderd werd in 'n roofvogel...

Deze straf kwam WOUTER wat licht voor. Hy vond de betrekking van duif beter voor hun geschikt. Dan kon ze geplukt worden op háár beurt...

Zoo goed mogelyk luisterde hy naar de gesprekken om hem heen. De graad van belangrykheid der opmerkingen die hy hoorde maken, herinnerde hem eenigermate aan de godzaligheid van pater JANSEN, die hem zoo was tegen-gevallen. Al die voorname heeren zeiden òf gewone dingen, òf erger. Slechts de HOLSMA's spraken niet. Eens slechts hoorde hy Oom SYBRAND die naar 'n loge wees, iets zeggen, en 't kort gesprek dat daaruit voortvloeide:

— Ik denk dat ze dáár zitten zal... àls ze komt!

— 't Zou me leed doen, als ik m'n kleinen ERIK had alleen gelaten voor niemendal, antwoordde mevrouw HOLSMA.

— Nu, FEMKEN is vertrouwd!

— O ja! Maar 't drukt me dat ik hier zit terwyl m'n kind ziek is. Lang wacht ik niet op haar...

— 't Is de vraag of ze gelyk komt met de anderen. Ik hoorde zeggen dat ze veel luimen heeft, en die altyd involgt. Aan etikette stoort ze zich niet. 't Zit in 't bloed.

— Als ze 'r om tien uur niet is, ga ik heen. Héél veel belang stel ik niet in de zaak...

De beteekenis van dit gesprek hield WOUTER maar weder zeer kort bezig. Hy had ter-nauwernood tyd zich de vraag voorteleggen, wie toch wel de persoon wezen kon, die oor-

zaak scheen te zyn dat mevrouw HOLSMA tegen haar zin het ziekbed van den kleinen ERIK verlaten had.

Een groote beweging in de zaal, dwong tot aandacht. Men hoorde 'n oogenblik haastig schuifelen... alles rees op, en bleef ditmaal staan...

Een... Keizer of zoo-iets, betrad de konings-loge. WOUTER zag er weinig van. Hy hoorde fluisterend behandelen wat er geschiedde. Z. M. was haastig naar den voor hem bestemden fauteuil gestapt, niet zonder 'n paar stoelen omver te loopen die hem in den weg stonden...

Dit was de niet onpraktische gewoonte van zyne Keizerlyke Majesteit. *Vivat sequens!*

... hy had daarna 'n oogenblik — één oogenblik maar — in de zaal rondgezien, éven geknikt, als iemand die byna geen tyd heeft om te zeggen: «'t is wèl!» en daarna z'n fauteuil met 'n ruk schuins naar-achter gehaald. Hy liet zich daarin neervallen, en 't Publiek kon weer gaan zitten... nog niet voor goed.

Ook de andere loges werden nu als door 'n tooverslag gevuld. Men zag zonderlinge kostumes: de «*Wede Maaskamp en Zonen!*» Dames met lyven van drie duim, en 'n schoot van byna zooveel ellen. De boezems zweefden tusschen kin en *ceinture*. Kleine pofmouwtjes wisten zelf niet of ze dienen moesten tot bedekking van den bovenarm of van den schouder. Maar dit te-kort schieten werd eerlyk aangevuld door witte cabretleeren handschoenen, die van den pink tot den oksel reikten. Op 't hoofd droegen de dames tulbanden, *toques*, bloemtuinen... dáár was wat te plukken gevallen voor SCYLLA! Maar al wat er leelyks te zien was, werd overtroffen door de onuitstaanbare militaire kostumes van dien tyd. Wie die steeken en chakots gezien had, begreep terstond waarom de vyand altyd zoo verschrikt op den loop ging. Die aanhoudende vlucht ontstond uit schoonheidsgevoel.

De muziek speelde...

Daar wàs ze weer, de lyzige melodie van den dapperen Dunois...

Een vreeselyk geraas stoorde op-nieuw onzen Wouter in het toegeven aan de herinneringen die deze lamentable deun in hem opwekte. Ook immers gister avend op de straten was dat lied de tolk van... van... nu ja, van geestdrift niet, maar van de zucht toch om zich aantestellen als-of men byzonder verheugd was. En zelfs by vrouw Gooremest...

Debout... debout! werd er geroepen. Een der hardste schreeuwers was de man der korte verzen waarin zooveel echt-vaderlandsche «pit» zat. En alles schreeuwde mee: *debout!* Men moest opstaan voor den: *jeune et beau Dunois!*

Reeds was de muziek gevorderd tot de strofe: *de bénir ses exploits*, toen er met 'n bundel papier vry driftig werd getikt op den rand der koningsloge, op de plaats waar men berekenen kon dat de Keizer zat. De Holsma's, recht naarboven ziende, werden slechts een stuk van den zonderlingen hamer gewaar, waarmee Z. M. de maat sloeg...

De maat? 't Mocht wat! Het geklepper met dat pak documenten, in der haast saemgevouwen tot dirigeerstok, sloeg heel wat anders dan de maat! Ieder die in 't parterre zat, kon aan de angstige blikken die uit de loges naar den vreemdsoortigen kapelmeester werden geworpen, duidelyk bespeuren dat er iets haperde, schoon men van-beneden-af de oorzaak niet begrypen kon. Deze werd dan ook niet spoedig geraden, zelfs niet door de bewoners der hoogere sfeeren. Ook de Palatine, juist bezig haar lievelings-vyandin, de Hertogin-titulair van Groenland, heel hartelyk te verwelkomen in de tegen-over liggende loge, raakte in de war, wat anders de gewoonte dezer dame niet was. De koord van haar *joujou* krinkelde, en 't ding bleef levenloos hangen, als 'n geëxe-

cuteerde. Dit was hem in de hand der Palatine nog nooit overkomen!

De Keizer stond op, en tokkelde met z'n rol papier als 'n razende.

Een afgescheurd driehoekje schrift warrelde tegenzinnig omlaag. Wie 't opving, kon te weten komen dat er wat aan-de-hand was met Kykduin en 't *perfide Albion.*

Onze verstoorde tamboer stond op, en zette 'n gezicht als 'n isegrim. Een dame naast hem scheen genade te vragen, maar hy luisterde niet, en ranselde hoe langer hoe heftiger op 't fluweel der balustrade, zoodat het stof er uit vloog. Lakeien, koningen, kamerheeren, maarschalken, adjudanten, *aides de camp*, schoten toe. Maar Z. M. verkoos niet te zeggen wat hem zoo boos maakte. Hy verwaardigde zich alleen, den roffel 'n oogenblik aftebreken, om met z'n papieren trommelstok naar 't orkest te wyzen, en 't hoofd te schudden. Men had nu vryheid te raden wat dit beteekenen moest. De bevolking der voorste loges gaven den orkest-directeur te kennen, dat de schuld der stoornis aan hem scheen te liggen, en siste hem van alle kanten toe. De man schrok, en bleef als versteend staan, met z'n maatstok zuid-oost half-oost in de lucht, dat zooveel beduidt als heelemaal buiten-west. 'n Plotselinge stilte verving nu 't geraas, en liet verraderlyk toe dat men heel duidelyk 'n te laat ingehouden vaderlandsch nagalmpje te hooren kreeg. In den engelenbak namelyk — dezen avend bezet door fatsoenlyke burgers, want alle standen waren 'n graad of tien in waarde gedaald, omdat de markt van rang overvoerd was — in den engelenbak had 'n onverlaat zich de magere voldoening gegund: *al is ons prinssie* te zingen, wèl bedekt natuurlyk onder de noten van Koningin HORTENSE's prachtstuk.

Was *zy* de dame die om genade smeekte voor haar liedje? Misschien wel. Maar de lezer weet nu eenmaal, dat historische

juistheid my byzaak is, omdat ik my de verplichting oplet juister te zyn dan de HISTORIE. Ik heb noch met feiten noch met datums te maken, en tracht slecht *mogelyke indrukken* te schetsen, en menschen te teekenen.

De stoornis was pynlyk. Allerlei waardigheidbekleeders vlogen heen-en-weer als opgejaagde vleermuizen, en de arme orkest-directeur kommandeerde eindelyk in den angst van z'n hart: «*ou peut on etre mieux.*» De vaderlander uit den engelenbak maakte zich gereed de muziek toetelichten met de bekende romance van 'n «*sleepersknol... op hol*» toen er bleek dat Z. M. nog altyd niet voldaan was. 't Moest: «*veillons au salut de l'empire*» wezen! Dacht hy er aan, dat het huiselyke: «*waar kan men beter zyn*» bewaard moest blyven voor den terugtocht uit Rusland? Want by die gelegenheid is 't — o bloedig sarkasme! — gespeeld.

«*Veillons*» dus! Weer het knikje: 't is wèl! en weer liet hy zich vallen in z'n fauteuil, waar-i voortging zich te verdiepen in de vestingwerken by Huisduinen. Toen 't «*Veillons*» behoorlyk was afgespeeld, mochten al de vaderlanders weer gaan zitten. Nu eindelyk voor goed, goddank!

Het scherm ging op, en 't woord was aan ROTGANS:

> «Ja, MINOS, aan 't geschenk dat ik u heb gegeven,
> En uit de kerk geschaakt...

— Wàt? vroeg WOUTER. Uit de kerk? 't Purper haartjen uit de kerk? Ik meende...

— Sjt! zie WILLEM. Straks zullen we wel te weten komen wat dit beduidt. Misschien 'n *licentia poetica*, weetje.

Heel juist geraden. De treurspeldichter had den vreemdsoortigen *crinis purpureus* heel handig omgesmeed in 'n schild dat door SCYLLA geroofd wordt. Heel wel. Maar... uit de *kerk?*

> ... hangt NISUS' kroon en leven!»

— *Qu'est-ce qu'elle changte?* riep de Paltsgravin. *Il baraît que cela sera excessivemang larmoyang! Sa toilette est egzégraple! La bedite est attifée d'une magnière... et quelle langue, mong Dié, mong Dié, quelle langue! Ça m'égorssche les oreiglles!*

Onder al de aanwezige vreemdelingen had niemand minder te lyden van den klank der taal, dan die Keizer. Hy was by Kykduin, te Boulogne... te Dover... overal, behalve dáár en... op *St. Helena!*

Wouter luisterde als 'n vink. Niet omdat hy alles begreep, nog minder omdat alles hem schoon voorkwam, maar de geheele zaak was hem te vreemd om niet z'n aandacht volkomen in beslag te nemen. Z'n wangen rustten op beide vuisten, en z'n elbogen op de leuning der bank vóór hem. Wie met half geopenden mond deze houding nabootst, kan precies weten hoe nieuwsgierig hy was naar den afloop van Scylla's tocht in 't kamp van Koning Minos.

'n Schild in-plaats van 't haartje? dacht hy. Wie weet of niet de dichter, als-i toch aan 't verzinnen gaat, ook iets zegt van onechte zoons, en van het terugkeeren op 't pad der deugd, dat de menschen altyd met zooveel pleizier schynen te verlaten... zeker om het terugkeeren mogelyk te maken.

Voor deze sarcasme verklaart zich de auteur niet aansprakelyk. Wouter mag zeggen en denken wat-i wil. Ik wasch m'n handen in onschuld.

De tuchtelooze auteur — gebrek aan school! — *vertelt niets van 't purpren haartje, doch integendeel allerlei zaken die in 'n roman niet te-pas komen. Hy geleidt den lezer langs keizerlyken weg in de kommeny waar* LEENTJE *zout moet halen. Verzoeke vriendelyk dit gebrek aan zout niet meer dan driemaal in-verband te brengen met des auteurs schryfmanier.*

1180. Die arme ROTGANS! 't Was wèl de moeite waard 'n paarduizend verzen by elkaer te rymen, om zóó verwaarloosd te worden! Geen der toeschouwers was geroerd door de treurspellige bravigheid van MINOS, die de ontaarde juffer zoo flink op haar plaats zette. Men luisterde niet.

Er wordt beweerd dat NAPOLEON byzonder ingenomen was met het spel van *onzen* SNOEK en van *onze* WATTIER. Ik geloof er niets van. Indien werkelyk die beide artisten zoo hoog stonden als men zegt — *wie* beoordeelden hen? — dàn vooral was hy de man niet, om dit te beseffen. In de eerste plaats was zyn artistieke, litterarische en wysgeerige opleiding niet van dien aard, dat hy *d'emblée* in-staat zou geweest zyn, verdiensten van deze soort te waardeeren. Wanneer men nu hierby bedenkt dat de man onze taal niet verstond, en dat

het hollandsch 'n onaangenamen klank te-weegbrengt op 't verweekt oorvlies van 'n Zuidenaar, dan voelt men zich geneigd het vertelsel over NAPOLEON's ingenomenheid met hollandsche tooneelspeelkunst, te houden voor 'n... hollandsche ophemelary.

Wel was hyzelf artist, doch in zeer bekrompen zin van 't woord. PIUS VII had volkomen gelyk met z'n: *comico... commediante... tragico!* Hy «poseerde» waar 't in z'n kraam te-pas kwam, en wist TALMA te gebruiken om de houding te leeren van iemand die gekroond wordt. Maar juist dit bewyst dat hy geen besef had van kunst òm kunst. Hóóger in dit opzicht had hy gestaan, wanneer-i TALMA genoopt had naar hèm te komen zien, als 't model van 'n groot man. Er is iets komieks in deze verwisseling van rol, en de artist zou in z'n recht geweest zyn, hem by 't les-vragen te antwoorden: «laat my dan kronen, *my*, *myn* houding, *myn* gelaat, en de plooien van *myn* mantel, die 't *weten* zullen, halfbakken Sire, hoe ze zich hebben te gedragen by zoo'n gelegenheid.» Maar dit antwoordde TALMA niet, waaruit 'n menschenkenner kan opmaken dat hy evenmin geboren Koning was, als z'n Keizerlyke leerling 'n *ware* artist. Die twee beunhaasden om 't hardst in majesteit en kunstgevoel. Wie me begrypen wil, vrage zich af, of ooit 'n moeder aan 'n actrice zou verzoeken haar voortedoen hoe men z'n kind liefkoost?

NAPOLEON wàs artist, wel zeker! Maar hy was dit slechts van *beroep*. Hy was artist... op de poëzie na. Zóó noemt zich 'n schacheraar in oudheden — *voire* 'n fabrikant van oudheden! — *antiquaire*. By 't zien van elk voorwerp dat den naïven beoefenaar der *poëzie* van 't antiek in verrukking brengt, vraagt de man van zaken — in dit geval van zeer kleine zaken — «wat het geeft?» Of: «aan welken dwaas zou ik dit exemplaartje 't voordeeligst kunnen afzetten?»

Wanneer «onze» WATTIER den franschen potentaat zoo

goed bevallen was, had-i haar waarschynlyk marketentster by de *gardes d'honneur* gemaakt, met de taak om door declamatie, *pose* en mimiek, hollandsche jongelui optewekken tot frans-bataafsche geestdrift. Er blykt, dunkt me, dat-i haar talent hiertoe onvoldoende achtte, want het mensch is ambteloos gestorven. Waarschynlyk ook arm, want men kende haar talent toe, en ze was 'n Hollandsche. Ik weet van haar levensgeschiedenis niets, doch houd me verzekerd dat KAPPELMAN, om zich op de goedkoopste manier aftemaken van erkentelykheid en belooning, haar 'n paar dozyn onechte kinderen zal hebben aangewreven. Mocht dit het geval *niet* zyn, dan ben ik zoo vry hare verdiensten als kunstenares te betwyfelen. In 'n kleinsteedsch landjen als 't onze, steekt men niet uit zonder beklad te worden. Dit is nu eenmaal zoo.

Wat overigens NAPOLEON aangaat, zeer veel verder dan tot wat ruwe *mise en scène* ging de toepassing zyner tooneelbegaafdheid niet. Ik noem ze ruw, omdat het effect slechts berekend was naar het bevattingsvermogen van 't gemeen. Hy speelde niet voor kunst- en verdienste-kenners die aan 't gebruik van *binocles* gewoon zyn, maar werkte op de verbeelding der lagere klassen... op de meerderheid. En ook hierin toonde hy z'n menschenkennis, en voor-al z'n... rekengenie. Men slaagt niet in dit wereldje door 't behagen aan de besten! Och, er moet zooveel gelogen zyn om honderdduizend helden by elkaar te krygen die één weg op willen, en dan by-voorkeur den verkeerden!

1181. Van dit alles wist WOUTER niemendal. Met naïve verbazing trachtte hy de tirades van 't stuk te volgen. Ze bevielen hem niet, en byna klom z'n ontevredenheid op tot den moed zichzelf in-staat te achten tot het leveren van iets beters. Vooral trof hem de verregaande leegte aan denkbeelden. De aan OVIDIUS ontleende *handeling* van 't stuk mocht

dan in zekeren zin hoofdzaak zyn, tot het schetsen dáárvan waren geen tweeduizend regels noodig. Aan «gaan en komen» waren meer verzen besteed dan aan menschkundige ontwikkeling, of aan opmerkingen die de moeite van 't onthouden waard schenen. Zoó gaat het meer. Is dàt 'n dichter? vroeg WOUTER. Neen, m'n beste jongen, dat is een van de 1001 naschryvertjes van andere lieden, die evenmin dichters waren. ROTGANS werkte naar fransch model. Z'n arbeid had dus noodwendig 'n dubbele fout. Die van de — zeer gebrekkige! — modellen eerst, en daarna die van 't nawerken. Dit geldt van onze geheele tooneelletterkunde, en op zeer weinig uitzondering na, van onze litteratuur in 't algemeen. De uit luiheid voortkomende meening dat zekere «school» behoort gevolgd te worden, en dat men «kunstregels» moet in-acht nemen, bederft alles. Er zyn geen *kunstregels*. De ware artist teekent de Natuur na, *zoo als die zich aan hèm vertoont.* Wie hierin oprecht naar juistheid streeft, is kunstenaar. Maar de heeren vinden 't gemakkelyker 'n printje natetrekken, waarop 'n ander — óók al 'n nàteekenaar van nàteekenaars — getracht heeft iets aftebeelden. (250) Men kan even-min iets goeds voortbrengen door 't volgen van modellen, als zich voeden met de spys die 'n ander gegeten heeft. Kunstbesef werkt van-binnen naar buiten, en niet anders-om. Een kunst-produkt dat op andere kunstproducten gelykt, deugt niet. Wie hiervan meer weten wil, sla 't *Naschrift* by «*de Bruid daar-boven*» op, dat iets meer waard is dan de heele «*Brüid.*»

Maar we zyn met WOUTER in den schouwburg. Te-midden van al 't gerymel ontstond er op-nieuw zeker rumoer. Een der Majesteiten — die van Kykduin zeker — had zich verwaardigd 'n glas oranje-water te vragen, en de buffetjuffer was niet in 't bezit van zoo'n vreemden drank. Ze had punsch, chocolade, en zelfs — naar oud-amsterdamsche tooneel-traditie — *slemp*, maar: *eau de fleur d'orange?* Er werd met alle haast naar 'n apotheker gezonden, die 'n fleschjen *olie* mee-

gaf. Nieuwe opschudding. Als 'n vuurtje liep 't gerucht door de zaal, dat men Z. M. op iets liet... wachten. Ongehoord! En juist verhaalde de oude Koning MINOS in zeer smaakvolle bewoordingen aan 'n vertrouweling, dat-i verliefd was:

«een aangename brandt
Verspreidt haar vonken door uw Konings ingewandt...

«*De l'eau de fleur d'orange*, *que... diantre!*» riep 'n kamerheer, luid genoeg om verstaan te worden door de heele zaal. En MINOS — SNOEK of 'n ander dan — moest bemerken òf dat niemand belang-stelde in z'n liefdebuikpyn, òf dat men die genezen wou met oranjebloesem. Arme ROTGANS!

Een koekbakker in den engelenbak wilde z'n specialiteit te luchten hangen, en trachtte z'n buren begrypelyk te maken wat er bedoeld werd. Maar de policie, achter-af geplaatst, en niet op de hoogte van de zaak, greep hem by den kraag. Men bracht hem naar de wacht, waar de man voorloopig in arrest werd gehouden als beschuldigd van opruien tot 'n orangistische demonstratie. Dergelyk misverstand greep ook by anderen plaats. 't Woord: *Oranje...*

«Een aangename brandt
Verspreidt haar vonken door uw Konings ingewandt...

Dit verzekerde nu de gryze MINOS voor den derden keer, en gaf blyk maar niet te kunnen begrypen wat er toch haperde aan z'n Publiek, dat niet geroerd scheen door deze ontboezeming. De orkestmeester nam z'n dirigeerstok, en maakte zich gereed: *de veiller au salut de l'Empire.* Velen stonden op om by-de-hand te zyn tot snel wegloopen, en hun vaderlandsliefde ongeschonden thuis te brengen. Men haatte, men verwenschte, men vervloekte den vreemden tiran, o ja, maar... liefst op 'n afstand, en binnen'skamers. Zoo'n volksbeweging is allerliefst... in 'n boek. GRACCHUS, MUCIUS SCAEVOLA, HARMODIUS en ARISTOGITON, de beide BRUTUSSEN, jazelfs EHUD, die zoo loyaal den dikken koning EGLON 't zwaard in den buik steekt...

»Een aangename brandt
Verspreidt haar vonken door uw Konings ingewandt...

... nu ja, zoo iets laat zich aangenaam lezen in *Richteren III*, maar 'n deftig man laat zich niet in met gemeene oproerighedens. Ze zouden al zeer goed moeten gelukken, om iemand niet te staan te komen op z'n leven, en zelfs op z'n fatsoen.

De gearresteerde koekbakker schreeuwde als 'n bezetene. Het scheen dat-i de zuiverheid zyner bedoelingen wou begrypelyk maken aan twee italiaansche kommissarissen van policie, die evenmin als Napoleon zelf genoten hadden van de dichterlyke schoonheden in 't hollandsche stuk, en dus ook niet zeer bevoegd waren tot de waardeering van des koekbakkers hollandsche onschuld.

De keizer zelf scheen vergeten te hebben dat-i om oranjewater gevraagd had, en was zoo verdiept in den platten grond der vestingwerken te Huisduinen...

— *Qu'y a-t-il?* scheen hy, eindelyk opziende, te vragen aan de dame naast hem.

«Een aangename brandt
Verspreidt haar vonken door uw Konings ingewandt...

Dit antwoordde Minos. Wat de dame naast den keizer zei, weet ik niet. Toch scheen ze den tiran tevreden gesteld te hebben. Er werd gewenkt dat Minos mocht voortgaan, en na nog eenmaal den lichtelaaien gloed zyner ingewanden stuiptrekkend bezongen te hebben, leuterde de man door. Of er ten-laatste dien avend *eau de fleur d'orange* voor den dag gekomen is, zou ik niet met zekerheid durven zeggen. We willen 't hopen!

Wouter bemerkte dat de volwassen leden der familie Holsma by-voortduring niet den minsten acht sloegen op het stuk. Ze richtten hunne blikken naar de loges, doch blykbaar met andere bedoeling dan de meesten, of zelfs dan àlle anderen, die de hooge personaadjes alleen om de vreemdig-

heid aangaapten. Ook uit de afgebroken zinsneden die tusschen Oom SYBRAND met z'n broeder en zuster gewisseld werden, scheen te blyken dat hun aandacht werd tot zich getrokken door iets zeer byzonders.

— Als ze niet spoedig komt, ga ik heen, zei weder mevrouw HOLSMA.

— Misschien zit zy in de keizersloge, achter-af. Dan kunnen we haar van-hier niet zien.

— Men heeft my gezegd dat ze te Parys nooit 'n kwartier achter-een op dezelfde plaats blyft. Misschien komt ze straks dáár of dáár...

En met 'n bescheiden beweging van den uit z'n vuist opgestoken duim, wees HOLSMA 'n paar der zyloges aan.

— Ze komt soms in 't parterre ook.

— Langer dan nog vyf minuten wacht ik niet, zei mevrouw HOLSMA. M'n kleine ERIK is my meer waard dan duizend...

WOUTER meende te verstaan: «dan duizend nichten.» Ja, zóó zal 't ook wel geweest zyn. Want:

— Van den koning, voegde HOLSMA er by.

Maar waarom was die ééne nicht van den koning zoo belangwekkend? De loges zaten vol neven en nichten, de een nog meer opgepronkt dan de ander. Welke byzonderheid verhief juist die eene afwezige tot mededingster van den kleinen zieken ERIK, in aanspraak op belangstelling? Toen de tooneelspelers het derde bedryf hadden afgealexandrynd, was de zorgvuldige moeder niet langer te houden. Ze verliet de zaal met Oom SYBRAND, die weldra zou terugkeeren met FEMKE:

— Als ze wil! voegde hy er by, op 'n toon die twyfel te kennen gaf. Want, zeid-i, ze houdt niet van drukte.

WOUTER meende dit beter te weten.

———

1182. De oude MINOS is byzonder verliefd op ISMENE die zeer schoon en deugdzaam is. SCYLLA is byzonder verliefd op MINOS die zeer oud en eerwaardig is. ISMENE is byzonder verliefd op FOKUS die zeer heldhaftig is. En FOKUS is byzonder verliefd op ISMENE... dat's mogelyk. Maar hy spreekt haar zonderling toe, en wel juist op 'n oogenblik dat ze het in alle treurspelen onmisbaar voorstel doet, om voor haar beminde te sterven. Ik geloof gaarne dat FOKUS 'n held was, maar heel hoffelyk was de man niet:

«Weerhou die redenèn, prinses, die mij verveelen...

Wat is dàt? Een nieuw rumoer, en ditmaal weder in den engelenbak. Zou de oproerige koekbakker teruggekomen zyn? Aller oogen richtten zich opwaarts, maar men kon niet spoedig te weten komen wat er in dat hoog regioen voorviel. Eerst meende men dat er gevochten werd, maar dit scheen toch 't geval niet te zyn. Na eenig dringen en andere blyken van roering en onrust, werd de uniform van 'n policie-kommissaris zichtbaar, die blykbaar met vruchtelooze moeite iets wilde begrypelyk maken aan een paar mannen op de voorste bank. Het scheen dat ze van 'n ander gevoelen waren dan hy. Om z'n fransch of italiaansch te vertolken, greep de vertegenwoordiger van 't gezag die beide personen by den arm, en trachtte hun aan 't verstand te brengen dat ze niet zouden worden opgehangen, noch zelfs gearresteerd, maar dat ze hun plaatsen moesten ruimen.

«Weerhou die redenèn, prinses, die my verveelen...

— *Qu'y a-'t-il encore?* vroeg de keizer weer.

En toen een der kamerheeren hem op deze vraag geantwoord had, begon hy hartelyk te lachen. Er scheen iets nieuws geschied te zyn, dat byzonder in den smaak viel van de aanzienlykste bezoekers der zaal, want in alle loges stak men de hoofden by elkaer. Men fluisterde, en lachte, en staarde naar den engelenbak. Zelfs de keizer stond op, boog

zich over den rand zyner loge, en keek recht-uit naar boven. Maar zonder baat, want krom-zien kon hy niet, wat hem by deze gelegenheid wrevel en zelfs eenige verwondering op den hals haalde. Ook de bewoners der lagere sfeer in 't parterre, kregen voorloopig niets te zien dan de gebaren en de mimiek der personen die men verjagen wilde van hun welbetaalde plaatsen, en die zich hiertegen hardnekkig verzetten. Onze oude kennis, de Paltsgravin, gaf blyk meer van de zaak te begrypen, dan de onderste laag van 't gezelschap. Halverweeg uit haar loge buigend, telegrafeerde zy met iemand die in 't paradys nog altyd op den achtergrond scheen te blyven. Dáár alzoo moest zich 'n persoonlykheid bevinden van heel ander allooi dan de verdreven koekbakker. Het stuk van ROTGANS... och!

«Weerhou die redenèn, prinses, die my verveelen...

De Palatine groette met haar *joujou.* Wien of wie groette zy? Den koekbakker toch niet? Het scheen dat ze zich byzonder vermaakte. Met wyd uitgestrekten arm wees ze aan al haar buurtgenooten in aanzienlykheid, dat daarboven in die gemeene-volkskooi iets zeer byzonders te zien was. Arme ROTGANS! En arme acteur ook. De man zag van alle gepruikte en ongepruikte hoofden niets dan de kruin. Blyf eens *begeistert*... achter zoo'n Publiek! Nog-eens, en als sprak hy nu zeer in 't byzonder tot de Palatine:

«Weerhou die redenèn, prinses, die mij verveelen...

De Palatine gaf er niets om. Ze schaterde van lachen — ook de keizer had gelachen: het mocht dus! — en ze scheen maar niet tot bedaren te kunnen komen van pleizier.

Nu moest ik 'n dubbele pen hebben, om te vertellen wat Oom SYBRAND zeide, die, teruggekeerd was na mevrouw HOLSMA te hebben thuis-gebracht, en te-gelyker-tyd den uitroep van WOUTER behoorlyk weertegeven, die met open mond en ver-

draaiden hals zat te kyken naar het tooneel van den stryd.

— Waar is FEMKE? vroeg HOLSMA.

— Ze wil niet, zei Oom SYBRAND. Ik dacht het wel.

— O god, daar is ze! riep WOUTER.

— Wie?

— FEMKE, m'nheer! FEMKE, FEMKE... o god, dàt is nu wel wezenlyk FEMKE! En ze... vecht! Zie, dáár, daarboven, zie!

Hm... 't had er veel van! Maar vechten deed ze toch eigenlyk niet. Het meisje in den engelenbak had den policie-kommissaris by den kraag genomen, hem achteruit getrokken, was zoo goed mogelyk tusschen de bezitters der nauw-bezette voorbank heengedrongen, en liet zich daar neervallen op de twee halve schoten van de buurtjes die ze zoo onbarmhartig gescheiden had.

— 't Is FEMKE, m'nheer! O god, het is FEMKE! Als men haar maar geen leed doet!

Weer stond de keizer op, en weder staarde hy naar boven, en kreeg 't meisje met den noordhollandschen kap in 't oog, en knikte haar toe...

— Maar, m'nheer HOLSMA, het is FEMKE... *onze* FEMKE!

En de Paltsgravin groette het meisje nog-eens met den *joujou*, als om haar geluk te wenschen met de verovering van dat plaatsje...

— Maar, m'nheer, 't is FEMKE! riep de verbaasde WOUTER, die maar niet begrypen kon dat-i geen antwoord kreeg.

Ook HOLSMA en Oom SYBRAND waren verbaasd, doch niet als WOUTER die zich by 't hoofd greep om te voelen of-i wel ter-deeg wakker was?

— Nu, kinderen, zei eindelyk de dokter, je kunt straks

aan moeder vertellen dat we haar gezien hebben.

En, zich tot WOUTER keerende:

— Dat meisjen is 'n nicht van ons...

— O ja... FEMKE!

— Neen, ze heet anders, en...

— M'nheer, 't is FEMKE! Zou *ik* FEMKE niet kennen!

Ei, Petrusje! Dit klinkt reeds geheel anders dan: wie is die meid? Of... dan zelfs dàt niet!

Op-eens kreeg 't vreemdsoortig meisje dat haar groote blauwe oogen onbeschroomd door de zaal liet dwalen, onzen kleinen jongen in het oog. Ze bukte voor-over, staarde hem met aandacht en inspanning in 't gelaat, knikte vriendelyk, en wierp hem 'n kushand toe...

Zoo meende hy, en zoo wàs het. Maar 't geheel parterre was 't ditmaal al te zeer met hem eens. Ieder meende dat ze hemzelf, of allen meenden dat zy allen gegroet had. De deftige luî ergerden zich aan de verregaande onbeschaamdheid van zoo'n boeredeern — in hoofdsteden heet elk provinciaal 'n boer — en de meer vroolyk gestemden beantwoordden haar groet met spottende overdryving. Weldra echter werd er gesist. Uit de hoogere sfeeren kwam de tyding nederdalen dat 's konings nicht, prinses ERICA, een blyk willende geven van sympathie voor 't Nederlandsche Volk, zich kwam vertoonen in «nationaal kostuum» of wat by vreemdelingen daarvoor doorgaat.

— O god, geloof er niets van, m'nheer HOLSMA! Ik zeg u dat het FEMKEN is, verzekerde WOUTER met tranen in de oogen.

— Neen, m'n jongen, dat meisjen is FEMKE niet.

— Maar... ze heeft my gegroet!

— En de keizer háár. Je begrypt toch wel dat hy geen waschmeisje groeten zou?

Zeker! Dit was moeielyk te veronderstellen. Maar even vreemd kwam het WOUTER voor, dat die... prinses een nicht wezen zou van dokter HOLSMA. Op-nieuw meende hy te bemerken dat het meisje hem toewenkte, en dat ze haar lippen bewoog. Naar die beweging te oordeelen, kon ze best gezegd hebben: myn broeder! WOUTER hield het er voor, en lispte die woorden na, en drukte beide handen styf tegen de borst, als om 'n kostbaarheid te bewaren die zoo-even daarin was neergelegd.

In-weerwil zyner hoogachting voor dokter HOLSMA, was het hem onmogelyk diens verzekering te gelooven, dat het jonge meisje daar-boven eene andere was dan de door hem verloochende dochter van Vrouw CLAUS. Hy knoopte de voorvallen der laatste uren zoo goed mogelyk aan elkander, en meende te begrypen hoe hy door z'n drift die KAATJE had aanleiding gegeven tot 'n zonderling bericht van wedervaren. Men had hem voor krankzinnig aangezien, en wilde nu hem afleiden van 'n *idée fixe.* Daarom ook die uitnoodiging tot het bezoeken van den Schouwburg, en FEMKE's voorgewende weigering om meêtekomen met Oom SYBRAND, die van zyn kant op deze reeds lang afgesproken weigering had voorbereid. Zeker had de dokter haar den wenk gegeven, wanneer ze dan toch ook iets zien wilde van al die pracht en vreemdigheid, ergens anders plaats te nemen dan in 't parterre. Ze behoefde nu juist niet naast WOUTER te komen zitten, die haar verloochend had, en daaronder zoo leed! Misschien had men daar in die hoogste loge een plaats voor haar open-gehouden, en die commissaris van policie...

Maar... hoe durfde zy dien man zoo onzacht storen in de al te welwillende uitoefening zyner functie? En die groet van den keizer? En vanwaar wist HOLSMA dat hy haar verloochend had, en dat hare tegenwoordigheid z'n kalmte bedreigen kon?

— Och, m'nheer, laat haar maar hier zitten... ik zal heusch heel bedaard wezen! Ik ben zoo bang dat men haar kwaad zal doen, daar-boven onder al die ruwe menschen!

Holsma zag hem vorschend aan. Zou dan toch die Kaatje gelyk hebben gehad? Hy begon met Wouter niet verder tegen te spreken in z'n meening omtrent de identiteit der verschyning. By-toeval gebruikte hy 't woord: engelenbak, dat ook den niet amsterdamschen lezer nu zeer gewoon klinkt, omdat ik het reeds verscheiden malen gebruikt heb, doch Wouter geheel vreemd was.

— Juist, viel hy den dokter driftig in de rede. Juist: engelenbak! U ziet dus wel, m'nheer, dat het Femken is!

Ook deze conclusie klonk zonderling in Holsma's oor. Al te zonderling zelfs, om nu te laten bemerken dat hy er niets van begreep. En om Wouter te bewaren voor nòg meer opwinding, gaf hy toe.

— Wel zeker, jongen, dat zeg ik ook. Ik wou je maar 'n beetje plagen. Femke zit dáár, omdat ze... niet gaarne hier wil zitten. Ze meent dat... het zoo raar zou staan, omdat ze maar 'n waschmeisjen is. En dat wy ons schamen zouden over de verwantschap, zieje!

— O, m'nheer, niemand behoeft zich te schamen naast Femke te zitten. Zelfs de keizer niet! En... God niet!

Ei, Petrus!

— Ja, ja, suste Holsma. Precies! Zóó is het! Wie braaf en goed is, hoeft zich voor niemand wegtestoppen. Kyk nu maar verder naar 't stuk, m'n jongen.

Wouter wilde gehoorzamen, doch niet voor z'n oogen afscheid hadden genomen van de heerlyke verschyning. Nog eenmaal zag hy op. Zy wenkte hem toe, nam 'n takje met drie rozeknopjes van de borst, hield het eenige oogen-

blikken tusschen duim en voorvinger van de linkerhand, wees met de rechter op WOUTER, en liet het vallen. Het kwam -- niet te-recht, o goden, maar neêr toch! — op 'n dikken heer in WOUTER's buurt, die 't aangreep, en heel verwonderd keek. De man leek niets op rozeknopjes, en z'n verbaasd gezicht scheen te vragen: wat doe *ik* daarmee? Vóór-i evenwel zichzelf 'n bruikbaar antwoord op deze vraag geven kon, was WOUTER van z'n plaats gesprongen. Hy wipte langs en over 'n paar buren en banken, greep 't gulden vlies dat den valschen JASON zoo in verlegenheid bracht, en drukte het, opziende naar den engelenbak, aan z'n lippen. Overal elders dan te Amsterdam, zou 't Publiek geapplaudisseerd hebben. Hier deed het de Palatine, vooral toen prinses ERICA knikte: «dat zy 't juist zóó gemeend had!»

Dit was meer dan WOUTER's geschokt gestel verdragen kon. Nooit zou hyzelf zich 't verloochenen van FEMKE vergeven, maar nu had zy, de edelmoedige, de groote, de majestueuze, hem vergiffenis geschonken ten-aanzien van 't gansche Volk! O, dáárom wilde zy bóven zitten, zoo hóóg... in den engelenbak! Zy had de vlek van z'n ziel gewischt, z'n geschonden riddereer hersteld...

By deze gedachten die hem als bliksems door de ziel schoten, viel hy flauw. Was 't wonder?

HOLSMA nam hem mede naar zyn huis, en liet aan jufvrouw PIETERSE berichten dat de jonge-heer WOUTER...

— Zieje wel, STOFFEL, net wat ik gezegd heb! Ieder mag 't weten: het kind leseert effetief by dokter HOLSMA op de kolveniers-burgwal. TRUI, denk er aan dat LEENTJE morgen ochtend zout haalt in de kommeny, want... werachtig, hy leseert er!

Ariadnisme *met modern-burgerlyke verwikkeling. Treurzang over de hedendaagsche onbruikbaarheid van wonderen.* WOUTER *krygt les, en wordt* — als de lezer — *uitgenoodigd zich 'n tydje te spenen van romantiek.*

1183. Het is my zeer moeielyk te berekenen hoeveel myner lezers genoeg menschelyk gevoel hebben uitgeschud, om niet te schreien by de ongelukken van jufvrouw LAPS. Indien het medelyden dat ik voor haar inroep, gering is, wyt ik dit aan te groote geleerdheid. Het schynt wel of de belezen mensch onzer dagen, z'n gevoelighedens heeft opgemaakt aan mythologie, romantiek en bybelkennis. Hy heeft zich moê getreurd op 't legio modellen van verlatenheid, die ons sedert eeuwen geleverd zyn in profane en heilige Schriften. De tranen alzoo waarop jufvrouw LAPS 'n onmiskenbaar recht heeft, en die haar ook niet zouden geweigerd zyn door naïver toeschouwers of lezers, zyn de buit geworden van MEDEA, van FEDRA, van ASNATH de vrouwe Potifars, van ARIADNE op Naxos, en dergelyke persoonlykheden meer, waarvan er toch geen enkele by ons Lapsje halen kon in welbegrepen rampspoed. Ze

was, zy by-uitnemendheid, wat de romanschryvers gewoon zyn met sierlyke spraakwending: «de ongelukkigste der vrouwen» te noemen, en haar door WOUTER zoo schichtig verlaten boven- voor- onder- achter- insteekkamer, een ware tempel van verschillende smarten.

Het is geenszins m'n bedoeling, WOUTER boven JOSEF, THESEUS, JASON of HIPPOLYTUS te stellen. APOLLO beware my voor de by auteurs somwylen voorkomende apenliefde, die hen in hun helden altyd de «belangwekkendste der stervelingen» doet zien. De lezer zal erkennen dat ik genoeg moed en plichtbesef heb, om m'n jongetje nu-en-dan niet zeer malsch te behandelen. Neen, niet in WOUTER's verdienste zoek ik den maatstaf voor de wanhoop der verlatene. En ook zyzelf voedde haar verdriet niet uitsluitend met 'n droevig staren op de waarde van den verloren schat. De hem kwalificeerende benamingen die ze 't weggeloopen heil namurmureerde, getuigden eer van vinnige verstoordheid dan van byzondere waardeering. Er bestond iets geheel anders dat met volle recht haar verstoordheid stempelde tot wrevel, en zelfs tot woede. Met gepasten eerbied voor de smart van al die andere dames, meen ik te mogen in 't midden brengen dat geen enkele daaronder zoo'n gek figuur maakte tegen-over de respectieve verwanten van hare verlaters. Jufvrouw LAPS moest WOUTER verantwoorden aan z'n familie. Dàt was het!

De zonderlingste plannen gingen haar door het hoofd. Hoe zou 't zyn, als ze vertelde dat-i was «weggenomen» van voor de oogen des Volks, en opgevaren in 'n gloeiende diligence? Ze verwierp dit denkbeeld uit zeer gegronde vrees dat men haar niet gelooven zou. Onder alle wonderen zyn er maar weinig zoo ongeschikt tot dagelyksch gebruik als hemelvaarten. Zelfs Politie en Justitie gelooven er niet aan, dit zy gezegd zonder 't minste wantrouwen op de historische grondslagen der christelyke godsdienst, die zulke zaken niet missen kan zonder in elkaar te storten als 'n slecht gebouwd kaarten-

huis. Het zal den godsdienstigen lezer genoegen doen te ontwaren dat ik in dit opzicht geheel-en-al het gevoelen aankleef van den zeer heiligen Paulus. (I *Corinthen*, *XV*, vs 14.)

Dus: géén hemelvaart! dacht onze Ariadne, met bedroevend verstand. Maar... wat dan?

Ze begon met wachten of haar Theseusje misschien zou terugkeeren? Het was haar niet duidelyk geweest of hy in die kroeg geraakt, dan wel gebleven was onder de volksmenigte die er vóór stond. Misschien ook had deze of gene stroom van de joelende menigte hem meegevoerd. Hm... hoe vèr? 't Land uit? Naar... Amerika of 't peperland? Dit zou zoo kwaad niet wezen, vond ze, want eigenlyk was ze nu meer angstig voor z'n terugkeer by de zynen, dan begeerig naar z'n wederkomst by háár. De oorzaak is ligt te vatten. Wat zou Wouter vertellen aan z'n verwanten? Tot haar groote teleurstelling was z'n medeplichtigheid niet ver genoeg gegaan, om hem bescheidenheid inteboezemen in z'n eigen belang, en 't schepsel stond te laag om kiesheid te verwachten uit oorzaken van anderen aard.

Om by 't bybelsche te blyven, zon ze, na 't verwerpen van de gedemodeerde luchtvaart, op het aanwenden der egyptische methode van Asnath. Helaas, daarby is de naïveteit van Potifar onmisbaar, en ze had menschenkennis genoeg om te berekenen dat noch Stoffel, noch z'n moeder, noch zelfs een van Wouter's zusters, onnoozel genoeg wezen zouden om zich te laten vangen in 'n strik van zoo verouderd maaksel. Er zou blyken dat haar zeer bekend «Geloof» eer 'n wapen tégen haar zou opleveren, dan 'n schild waar-achter ze schuilen kon. Want, lezer, de achtbaarheid van de goddienery is wat versleten. Ze voorzag dat men meer vertrouwen stellen zou in Wouter's... kinderachtigheid, dan in haar gescherm met den «Heer» en hierin had zy alweer volkomen gelyk. De tyd nadert, dat men zeggen zal: ziedaar iemand die *niet* gelooft,

en toch 'n schelm is. Dit: «toch» zal veel beter op z'n plaats staan, dan waar wy 't zagen gebruiken als tegenstelling van betrekkelyke verdorvenheid en wèl gelooven. (V, *blz.* 192)

Uit spyt en woede beet onze martelares haar nagels af, en vervloekte al het volk dat daar onder haar vensters nog altyd nafeest vierde van 'n feest dat er niet geweest was. Ze vleide zich eenige oogenblikken met de hoop haar deserteur in 't oog te krygen, en nam zich voor, als 't lukte, hem *unguibus et rostris* in haar nest te slepen, niet om 't genoegen van z'n gezelschap nu, maar om te voorkomen dat-i naar z'n eigen huis ging, en daar meer vertelde dan haar aangenaam was. Doch ze slaagde er niet in, WOUTER te ontdekken, en vermoeid van staren schoof ze eindelyk haar venster toe, juist 'n oogenblik te vroeg om den wagen te zien wegryden, waarmee prinses ERICA zich liet brengen naar 't paleis op den Dam.

Schoon de morgenstond reeds lang was aangebroken, begreep onze LAPS dat het te vroeg was om reeds nu naar de Pietersens te gaan. En bovendien... wat zou ze daar zeggen? Dat haar riddertjen in 't holst van den nacht was weggeloopen? Waarheen? Waarom? Wie verzekerde haar dat niet reeds het heel schandaal door hemzelf was bekend gemaakt, en dat alzoo Vrouw ASNATH ditmaal visschen zou achter JOZEF's net? Och, hoe pynlyk!

Ze besloot... niet te besluiten, en de zaak nog 'n paar uurtjes overtelaten aan den «Heer». Met deze verzuchting besteeg ze haar maagdelyke koets, 't *frigidum lectum* waarover 'n latynsch dichter de eenzame PENELOPE laat klagen in den zevenden regel van haar brief aan ULYSSES. Als juffrouw LAPS latyn gesproken had, zou ze waarschynlyk ook zoo-iets gezegd hebben. De lezing van de twee regels die OVIDIUS laat voorafgaan, luidde nu in háár mond: «ik wou liever dat de kwae-jongen z'n nek had gebroken op de manier van hoogepriester ELI in I *Samuel*, *IV*. Maar de weldadige wonderen zyn de wereld uit. Die vervl...oekte zevenklapper!»

1184. En nu, gewillige Muze, leid ons terug naar den Pietersburg! Blaas my in wat daar geschiedde gedurende WOUTER's romantische omzwerving, en zorg dat myn taal niet al te ver sta beneden de waardigheid van 't onderwerp. Wy weten reeds, o CLIO, hoe de slootvoogdes haren spruit had zien uittrekken tot bescherming zyner geïmproviseerde dame, en hoe zy hem wel geen zegenbeden, heilwenschen of gewyden sjerp meegaf, maar 'n slaapmuts toch, en den bekenden sitsen nachtpon. Wy weten hoe Jonker STOFFEL, erfstadhouder van den familie-roem...

Kom-aan, laat ons liever de zaak heel eenvoudig behandelen. Die Muze kan wegblyven. Jufvrouw PIETERSE was den bewusten vrydag-avend naar bed gegaan als gewoonlyk. En de rest ook. Van akelige droomen is me niets gebleken. In m'n archieven vind ik geen spoor van angst over 't vreeselyk gevaar waaraan men WOUTER zoo onbedacht had blootgesteld, waarschynlyk omdat dit gevaar z'n verwanten onbekend was. Jufvrouw LAPS had waarlyk niet noodig gehad haar opzetje zoo fyn intekleeden, en 't overslaan van WOUTER's naam by 't oproepen van de ridders wier bescherming zy beweerde noodig te hebben, was 'n overbodige weelde van staatkundery. Dank zy de domheid der Pietersens, ze zou by veel grover behandeling van zaken, even goed haar doel bereikt hebben. De voornaamste aandoening die haar onbegrepen taktiekje te-weeg bracht, sproot voort uit den afkeer dien hare geheele persoonlykheid inboezemde, en volstrekt niet uit achterdocht omtrent haar byzonder plan. Aan zoo-iets werd by de Pietersens niet gedacht. De oorzaak hiervan lag volstrekt niet in zedelyke hoogte, maar geheel-en-al in laagte van verstandelyke ontwikkeling. Zekere lieden zouden omtrent *Mensch* en *Wereld* veel te leeren hebben, voor ze het standpunt bereiken van beredeneerd vertrouwen.

En ook van de geestige onwetendheid die men naïveteit noemt, was hier geen spraak. Dat de Pietersens voor wei-

nigen uit den weg behoefden te gaan in onkunde, moge waar zyn, maar geestig waren zy niet. Ze hadden in dit byzonder geval alleen hierom niets ergs gedacht, wyl ze gewoon waren in 't geheel niet te denken, en deelden dus de verdienste van 't vertrouwen met WOUTER's muts, die er ook geen kwaad in zag jufvrouw LAPS gezelschap te houden.

Om de onwaarde dezer soort van onschuld in 't licht te stellen, bedenke men dat het aantal deftige verleid-barons waarop de meisjes met smart zaten te wachten, zeer groot was. Sedert lang hadden zy zich tot snel begrypen gereed gemaakt, voor 't geval dat er eens eindelyk iemand mocht opdagen, die de goedheid had wat te doen te geven aan haar deugd. Met 'n tiende deel der krygskunde van jufvrouw LAPS zouden de Lovelaces kunnen volstaan, en juist hieraan had zy te danken dat men op háár pogingen zoo weinig acht sloeg. Een treurige verwringing van 't zieleleven stond het waarnemen en beoordeelen der psychologische verschynsels by anderen, in den weg. Zoo bemerkt de beschonkene niet dat z'n kameraad te veel gedronken heeft. Alle studie vordert matigheid, onthouding, economie van verstand en hart, en in zekeren zin *ascetisme*. De zeer moeielyke taak van zielontleding kan niet worden ten-uitvoer gebracht door iemand die z'n eigen ziel wegwerpt, d. i. het gereedschap waarmee hy arbeiden moet. Deze waarheid schynt zeer eenvoudig, en wordt toch door de meesten niet begrepen. Men moet hun uitdrukkelyk by-herhaling verzekeren — en dan nog vaak te-vergeefs — dat 'n dronken JAN STEEN niet schilderen kan, en dat 'n kunstenaar die voortbracht wat *hy* voortbracht, met inspanning moet *gewerkt* hebben. Arbeid nu is 't meest doorslaand blyk van moraliteit. Wie dit niet inziet, heeft te weinig gewerkt, en staat dus ook zedelyk niet zeer hoog.

Wil men in deze opmerking 'n voorloopig antwoord vinden op de poging die ik — door ervaring geleerd! — van m'n landgenooten te-gemoet zie, om *myn* arbeid te vereenzelvigen

met sommigen myner typen, *my* met STOFFEL en jufvrouw LAPS... het zy zoo! We weten nu eenmaal hoe 't Nederlandsch Publiek gewoon is z'n schulden te betalen. Ik las dezer dagen eenige Tydschriften, en ben treurig gestemd. Niet om-mynentwil, maar om 't land waar ik 't ongeluk had geboren te worden. De weerklank die tot my komt...

Doch we zyn by de Pietersens, en wel op den saturdagmorgen toen WOUTER zoo duchtig werd onder-handen genomen door de goeie Vrouw CLAUS. Ik zal trachten m'n stemming te overwinnen, en voortgaan zoo goed of kwaad dan als de bitterheid over kwaadaardige miskenning toelaat of veroorzaakt. Bovendien, ik acht me niet geroepen om verschipbreukte lettermannen aan wat opgang te helpen.

1185. — Ik begryp om al de wereld niet, waar de jongen zoo lang blyft? zei de moeder.

— Hy zal niet vroeg opgestaan wezen, en misschien laat ze hem by 't ontbyt 'n kapittel uit de Schrift lezen.

Aldus STOFFEL. En de familie berustte een half-uurtje, zonder veel inspanning.

— Wat zou je-n-'r van zeggen, als jyzelf er eens heenging? stelde eindelyk jufvrouw PIETERSE voor.

— 't Zal moeielyk gaan, moeder! Want... uwe weet, het is niet in den weg van m'n school.

Dit argument voor non-interventie was volkomen geldig. Men moet nooit iets doen dat niet op z'n weg ligt. Ziehier een der liefelyke kanten van 'n welbegrepen conservatismus. STOFFEL zelf wist niet hoe diep de zin was van z'n staatkundig grondbeginsel.

— Maar... als we dan LEENTJEN eens daarheen zonden, om te vragen waar de jongen blyft?

Dit werd goedgekeurd. LEENTJE ging, en kwam weldra terug met de boodschap dat «WOUTER waarschynlyk 'n wandelingetje maakte.»

Zóó namelyk had jufvrouw LAPS in den angst van haar hart gezegd. En 't was niet geheel-en-al onwaar. WOUTER was inderdaad na z'n vertrek uit haar woning, ter-deeg aan 't wandelen geraakt... de lezer weet het. Maar jufvrouw LAPS verzuimde er by te zeggen, waaròm hy 'n wandeling deed, en op welk uur? LEENTJE had geen erg er naar te vragen, omdat het vanzelf scheen te spreken dat-i niet was uitgetogen in 't holste van den nacht. En zóó ook werd de zaak door z'n moeder en zusters opgevat. Ze kwam dus eenvoudig neer op een van de zonderlinge gewoonten van WOUTER, waarover men zich zoo dikwyls te verwonderen had.

— Daar heb je 't weer! zei de moeder. De last die ik van dàt kind heb... kyk! 'n Ander maakt 'n kuiertje na den eten, niet waar? En hy... wat doet-i? Hy loopt rond in den vroegen morgen. Ik vraag jezelf nu, STOFFEL, of dat 'n manier van doen is?

— Né, moeder!

— En ons hier in angst te laten zitten!

— Ja, moeder!

— Zieje, 't is toch weer heel erg van hem. Hy moest begrypen dat we hier allemaal in doodelyke ongerustheid... god weet waar-i nu weer rondloopt!

— Zeker moeder! En nu is 't tyd voor m'n school. Dag, moeder!

STOFFEL vertrok. Van dien angst en die ongerustheid was geen woord waar. Deze klacht hoorde er zoo by, meende de familie, overigens niet de minste blyken gevende van bekommering over WOUTER's lot. Ook hier alweer speelden onkunde, onwetendheid en traagheid haar gewone rol. Het kòn immers zyn, dat den knaap 'n ongeluk overkomen was?

Z'n moeder vond het gemakkelyker hem te beschuldigen van onbehoorlyk gedrag, dan ernstig te onderzoeken waar-i beland was. En hierby bleef het tot dokter's KAATJE kwam. De lezer weet hoe HOLSMA z'n koetsier gelastte 'n oogenblik optehouden voor WOUTER's woning, ten einde dat meisje gelegenheid te geven tot uitstappen. Alles was haastig naar 't venster geloopen...

— Daar is-i, daar is-i! riep de heele familie om 't hardst, hy zit zoo-waar in dokter's koets!

Deze opmerking verdreef alle andere indrukken, en KAATJE's geruststellend taak viel byzonder licht. Eigenlyk had ze niets hoeven te zeggen. 't Kwam er niet meer op aan, waar WOUTER geweest was... *nu* reed hy in 'n koetsje. Wat wil men meer?

— By dokter ontbeten? Gut, mensch, wat zeg je! En... en... waarom heeft de koetsier z'n beeremuts niet op?

De verwonderde KAATJE beriep zich op 't saizoen, en vond de ontvangst die haar te-beurt viel, zeer zonderling. De verdenking die zy koesterde omtrent WOUTER's geestvermogens, ontving nieuw voedsel door de vreemde manier waarop haar boodschap beantwoord werd.

— En heeft-i wezenlyk by dokter ontbeten? Begryp eens, TRUI... ontbeten!

— J...a, jufvrouw, hy heeft by ons... ontbeten, o ja, zeker, m'nheer heeft het gezegd.

— By den dokter? En... ontbeten, zeg je? Op den Kolveniersburgwal?

— Wel zeker! Waar anders? Maar... wat zou dat?

— En... is-i wel fatsoenlyk geweest?

— Gut ja, jufvrouw, maar...

— En nu zit hy met den dokter in de koets?

— Wel zeker, jufvrouw! Maar...

— Hoor 'ns hier, vryster, ik zal jou eens wat zeggen. Hy is 'n zonderling kind, weetje...

— Ja, zuchtte KAATJE, volkomen overtuigd. Dàt weet ik!

— Zoo? Weetje 't? En weetje-n-ook waarom? Dàt zal *ik* je nu eens vertellen. Hy is zoo'n zonderling kind, omdat — ga jy even op-zy, PETRÒ, en jy ook MINE... TRUI kan blyven, maar kyk op je werk! — hy is zoo zonderling en dingsig, weetje, omdat ik, toen ik zwaar van 'm was...

— Gut, jufvrouw!

— Ja, vryster! Toen heb ik gedroomd van 'n kapel die 'n olifant voorttrok. Begryp je 't nu?

— O ja, ja, ja, precies, jufvrouw! Ik begryp 't nu heel best!

— Zie je? En daarom... doe de complimenten aan den dokter, en zeg dat ik wel laat bedanken. 't Is nu maar te hopen dat-i fatsoenlyk is... WOUTER meen ik. Gut, draagt de koetsier zoo'n muts alleen in den winter?

KAATJE maakte dat ze wegkwam. Ze nam zich voor, nooit van kapellen en olifanten te droomen. Zoo'n uitspatting van den geest kwam haar zeer gevaarlyk voor, want ze begon nu in allen ernst te meenen dat de heele familie gek was, en dat zy in WOUTER daarvan slechts 'n klein staaltje gezien had.

Toen, eenige uren later, de dokter zelf zich de moeite gaf jufvrouw PIETERSE gerust te stellen, kende de vreugd over WOUTER's verheffing geen grenzen. HOLSMA bestudeerde deze en andere zotternyen, en maakte van z'n opmerkingen gebruik by 't bepalen van den geestelyken leefregel dien hy WOUTER straks zou voorschryven, een *diëet* dat hy nog meende te moeten inkrimpen na 't voorgevallene in den Schouwburg.

Wat jufvrouw LAPS aangaat, ze wist niet, hoe goed alles buiten haar toedoen geschikt was. Ze hield zich den heelen dag bezig met onnoodig gepeins over de mogelykheid om 't

ding te redden, dat ze — wel eenigszins met verkrachting van den zin — hare «eer» noemde. Daar zy evenwel tot geen besluit kwam, bewaarden de gunstige goden haar voor 't nemen van maatregelen die juist anders-om zouden gewerkt hebben dan de eisch was. Ze deed niets, en door 'n byzondere welwillendheid van 't lot, was dit de beste party die ze kiezen kon. 't Spyt me voor sommige lezers, dat haar veroveringstocht niet tragischer afliep. Maar de moraliteit wint er by. Ik gis dat FANCY het gemeene schepsel de belangwekkende smart niet gunde, van de kastyding die zy verdiend had. 'n Paar dagen angst was voor haar *peccadille* volkomen genoeg. 't Spreekt vanzelf dat ze nog altyd bleef vreezen dat WOUTER haar aanklagen zou.

1186. WOUTER was inderdaad dien saturdag-nacht by de HOLSMA's gebleven. Den volgenden morgen vroeg nam de dokter hem by zich op de studeerkamer, en sprak hem vriendelyk toe. Hy moedigde den ontluikenden jongeling aan, hem zoo goed mogelyk te vertellen wat er in zyn gemoed omging, doch onthield zich zorgvuldig van alles wat WOUTER in de meening zou kunnen brengen dat hy *byzonder* was. Het spreekt overigens vanzelf, dat hy meer begreep dan WOUTER zeggen kon. Ook de niet zeer handig overgeslagen geschiedenis met de onnoozele verleidster, lag hem klaar voor oogen. Hy luisterde naar WOUTER's ontboezemingen, als iets zeer bekends, en stelde z'n onbegrensde eerzucht — of liever z'n voorbarige en overspannen zucht naar 't goede: z'n *Godzyn* — als 'n verschynsel voor, dat uit de levens-periode voortsproot, en... dat uit den weg moest worden geruimd. Ook WOUTER's liefde voor FEMKE behandelde hy als 'n zeer gewone zaak. Om aan al deze geringschatting de pynlykheid te ontnemen, haalde hy gedurig z'n eigen ondervinding aan, en verklaarde zichzelf schuldig aan de fouten die hy in WOUTER meende te moeten gispen, eene methode die aan veel ouders

en opvoeders onbekend schynt te zyn. Ook JEZUS heeft over 't hoofd gezien dat men zich bukken moet om te kunnen opheffen. Of werd hem die terugstootende heiligheid aangewreven door vervalschers? Meenden zy misschien dat de zondeloosachtigheid die hem zoo volstrekt onbevoegd maakte tot voorganger, 'n onmisbaar bestanddeel was zyner goddelyke natuur? Zagen zy niet in, dat de voorgewende verheffing tot méér dan *Mensch*, eene verlaging was beneden 't peil der Mensheid, die juist aan den specifisch-*menschelyken* stryd tegen afdwaling haar hoogheid te danken heeft? Dat ook hier alweder het onbruikbaar-*goddelyke* uitloopt op ongerymdheid, spreekt vanzelf.

HOLSMA, heel ongoddelyk, maar goedig en verstandig, zette zich niet op 'n voetstuk. Hy begon met de betuiging dat ook hy in z'n jeugd alles wat WOUTER hem meedeelde, ondervonden had en tevens dat hy dezelfde gemoeds-verschynselen in byna alle andere jonge-lieden waarnam. Ook trachtte hy de zaak terug te brengen op burgerlyk-praktisch terrein, met vermyding van allen prikkel tot geestvervoering. Het kwam hem voor, dat z'n patient aan zulke behandeling behoefte had, en hy volgde dus in zekeren zin de medicatie van Vrouw CLAUS. Of deze ontnuchtering ten-allen-tyde en voor ieder dienstig is, blyft de vraag. Ook paste de menschkundige HOLSMA ze slechts voorloopig toe, en misschien wel als proef om te weten of WOUTER tot hooger levens-opvatting in-staat was. Hy liet hem zyn gemoed uitstorten, en viel hem niet in de rede. WOUTER sprak dus vry slecht, want onafgebroken verhandelingen liggen niet in de natuur. Het gehakkel der voorstelling deed den ongeoefenden spreker bemerken dat z'n aandoeningen minder belangwekkend waren, dan hy gemeend had. Hy voelde lust zichzelf in de reden te vallen met de vraag: «is 't anders niet?" en begon nu te vreezen dat ook HOLSMA dit zeggen zou. Maar toen-i eindelyk scheen gereed te zyn, antwoordde deze vriendelyk:

— Zeker, zeker, m'n jongen, ik ken dat! In zulke stemming zou je overal willen zyn, alles willen regelen, beheerschen... alles *goed-maken*, niet waar? Je hebt 'n gevoel alsof je voor alles aansprakelyk was. Het hindert je dat er zooveel verkeerds is in de menschen, en dat zy... o ja, ja, ik ken dat zeer goed!

Maar, eilieve, denk eens na over de middelen die je tendienste staan. Hoe zou je het aanleggen om iets te verbeteren?

Wouter zweeg.

— Meen je dat àlle menschen slecht zyn? Dit moogt ge niet aannemen. Onder die menschen zyn er gewis velen die 't zelfde wenschen als gy. Waarom veranderen *zy* de wereld niet?

Wouter zweeg alweder. Juist de eenvoudigheid der vraag belemmerde hem. Maar Holsma drong op antwoord aan.

— Welnu? Kom-aan, ik zal je helpen. Geloof je dat *ik* 'n goed mensch ben?

— O ja, riep Wouter hartelyk.

— Ei? Nu, ik geloof 't ook. Ik zou me schamen als ik dit niet durfde zeggen. Waarom dan verander *ik* de wereld niet? Je spreekt zoo dikwyls van Afrika — omdat je dat land niet kent, m'n jongen! — welnu, ik die 'n goed mensch ben, heb nog altyd de slavenjachten niet afgeschaft. Waarom niet, denk je? Antwoord eens.

Wouter was volstrekt geen *debater*. 't Lag niet in z'n eerlyken aard, het geven van een stellig antwoord te weigeren uit vrees dat het straks zou kunnen gebruikt worden als stormram tegen de meening die hy verdedigen wou. Toch bleef hy weifelen. Men bedenke dat Holsma bezig was met 'n amputatie. Is 't wonder dat de patient het deel van z'n ziel dat afgezet worden moest, angstig terugtrok?

— Welnu, dan zal ik de zaak anders voorstellen. Je hoort immers wel dat aanhoudend geklop... luister! Dat is van 'n smedery hier-naast. Je begrypt wel dat me dit soms hindert?

— By ziekte?

— Ja, en als ik te denken heb. Ik wenschte die smedery verplaatst te zien... zóó... fluks... op-eens! Zeg me nu eens, waarom doe ik dat niet?

— Omdat... u niet kan, m'nheer.

— Juist! Dáárom ook heb ik tot heden toe niets veranderd aan al wat er verkeerd geschiedt in Afrika. En ook in Azië niet. En in Amerika niet. En in zeer veel landen niet. Maar gister-avend in de komedie, toen je onwel was — 't was er warm! — nam ik je mee, en ik heb je verzorgd en naar bed laten brengen. En ik heb je moeder laten geruststellen over je lang uitblyven. Dit alles was m'n plicht, niet waar?

— O, m'nheer...

— Geen dank, m'n jongen! 't Kwam me voor dat het m'n plicht was, en ik deed het: omdat het kòn. Wat *niet* kan, is m'n plicht niet. En daarom ook neem ik die smedery niet tusschen duim en vinger, om haar te verzetten naar 'n andere buurt. Om dezelfde reden bemoei ik my niet met Afrika. Onmogelyke plicht is géén plicht, en het jagen daarnaar staat het vervullen onzer werkelyke plichten in den weg. Heb je wel-eens op-school je les niet gekend?

— O, dikwyls! Maar in den laatsten tyd niet, omdat FEMKE...

— Laat FEMKE nu even rusten. Misschien zeg ik straks een woordje over haar. Toen je op-school je werk verzuimde, had je zeker aan wat anders dan je lessen gedacht, aan dingen die niet voor-de-hand lagen. Dit nu is de fout van veel jongelui, en — word er niet boos om: ik was ook zoo! — ze komt grootendeels voort uit luiheid. Het is gemakkelyker zich te *verbeelden* dat men zweeft boven 'n berg die heel in de verte ligt, dan in werkelykheid z'n voet optelichten om over 'n steentje te stappen. Onder de millioenen zaken die je zoudt willen doen, zyn er slechts weinigen

die je zoudt kùnnen doen. Bemoei je voorloopig alleen met die weinigen. Dàt is de weg om verder te komen. Vraag altyd jezelf af: «wat wordt er *op dit oogenblik* van my gevorderd?» en gebruik niet de ingenomenheid met het vermeend hoogere, als voorwendsel tot verwaarloozing van wat je lager toeschynt. Ge zyt ontevreden met je tegenwoordig standpunt? Wel, maak je 'n beter standpunt waard! Dit is de manier om het te bereiken, en de eenige goede manier. Vraag jezelf by elke gelegenheid af: wat is myn *naast-byliggende* plicht? Kun je me dit beloven?

WOUTER gaf er de hand op.

— En je wou zoo graag meer *weten?* Ik ook, m'n jongen! Doch... goed! Het ontbreekt je nu zeer in 't byzonder aan de schoolkennis, waarin jonge-lieden van uw leeftyd die in andere kringen werden opgevoed, je vooruit zyn. Dàt is ligt intehalen, en we zullen er op terugkomen, maar... 't is op dit oogenblik je naast-byliggende plicht niet. 't Beetje latyn dat onze WILLEM verstaat, en waar je zoo jaloersch op bent, is in 'n paar maanden geleerd, vooral wanneer je je zult geoefend hebben in 't *willen.* Wat zou 't nu helpen, nu? Wen je eerst het zweven af. Dan komt het latyn vanzelf, en 't grieksch ook, en al de andere zaakjes waartegen je nu zoo hoog opziet. Er zyn op dit oogenblik heel andere vyanden te verslaan, dan de ridders uit je romans. Minacht de moeielykheden niet, die je te bestryden hebt. Dit zou juist oorzaak kunnen worden van 'n treurige nederlaag. Je moet je denkvermogen leeren gebruiken naar je eigen wil, en de verbeelding knotten die je anders over 't hoofd groeien zou. Er zyn wysgeeren geweest, die beweerd hebben dat het leven 'n droom is. Wat ze daarmede eigenlyk bedoelden, is my niet helder. Die uitspraak zelf komt me droomerig voor. Misschien vergis ik my hierin, doch wel durf ik met zekerheid zeggen dat droomen geen leven is. Begryp je dit?

WOUTER knikte toestemmend.

— De ware verhevenheid, ging HOLSMA voort, is dat men doet wat men doen moet, zelfs 't geringe. Wat zou je zeggen van ridders die zich op den kop lieten slaan door vagabonden, omdat hun ridder-eer niet toeliet zulk kanalje tenonder te brengen? Zou je dit niet 'n onbruikbare ridderschap vinden? Je gaat nu in den handel? Kom my over 'n maand eens vertellen of je woord gehouden, en altyd je naast-byliggende plicht vervuld hebt? Dan zullen we verder zien, maar... dát eerst! Zal je 't doen?

— O zeker, zeker! Maar... m'nheer, mag ik u nu vragen naar...

— Naar FEMKE? Wel, dat is 'n best meisje, 'n heel braaf kind, en 'n nichtje van me.

— Maar hoe dan te begrypen wat zy daar kwam doen? En hoe ze...

— Die dame in de komedie was FEMKE niet. Dat was prinses ERICA. Wy wilden haar zien omdat haar voorouders aan de onzen verwant waren. Hierin is niets byzonders, kereltje!

— Een wezenlyke prinses?

— Ja, en FEM is 'n even wezenlyk waschmeisje. We willen hopen dat die ERICA even degelyk van karakter is als zy. Maar, jongen, hecht toch aan zulke dingen zoo'n gewicht niet. Men ziet dat afwyken van familie-vertakkingen dagelyks. Of, al *ziet* men het niet, het *is* zoo. Er moet een tyd geweest zyn dat ERICA's voorouders zich in beestevellen kleedden, en de mynen ook. De vraag is, of zy 't weet dat ze hier te-lande stamverwanten heeft? Dat *wy* 't weten... nu ja, m'n broer SYBRAND schept genoegen in 't opsporen der overeenstemming van schynbare tegenstellingen. Ook in taal... dit heb je gehoord by 't kippehok. Wel beschouwd is de wereld veel kleiner dan je meent: alles raakt elkaer! Wie weet of 't niet invloed heeft op de Geschiedenis, dat je morgen

by die heeren... hoe heeten ze ook?

— OUWETYD en KOPPERLITH, m'nheer.

... dat je by de heeren OUWETYD en KOPPERLITH den handel gaat leeren. Welnu, wereldhistorisch of niet, doe daar je naast-byliggende plicht! Dit is nu de ridderlyke taak die ik je opdraag... als je naar me luisteren wilt. Zal je 't doen?

— Heusch, m'nheer! Maar... FEMKE?

— Daar heb je 't al! Ze heeft niets met je naast-byliggende plicht te maken. De eenige dame die je voor 't oogenblik dienen moogt, is... nu, wie?

— De... handel?

— Juist! Wil je nu volstrekt iets van FEMKE weten... welnu, zy zegt ook dat je je niet met haar bemoeien moogt, en aan niets moet denken dan aan je werk...

— O, ik zàl, ik zàl!

— Nog wel tien jaren lang...

— Tien jaren? *Tien?*

— Ja, zóó zei ze, toen ik haar vertelde dat je nog zoo weinig wist, en zoo weinig kon...

— *Tien* jaren?

— Nu ja, zóó zei ze. Misschien acht, of... twaalf, want je begrypt wel dat men zoo-iets niet zoo héél nauwkeurig kan bepalen.

— *Tien* jaren?

— Zóó zei ze.

— Ik zàl!

— Heel goed, m'n jongen. 't Zal my genoegen doen, en... háár ook. Begin er dus spoedig mee, en dring je niet op, dat het zoo byzonder moeielyk is. Dit maakt zenuwachtig. Duizenden zyn voor tien jaar begonnen met wat u morgen te doen staat, en... ze leven nog! Je ziet dus wel dat het kàn. Bovendien, denk nu voorloopig maar alleen aan de eerste maand. Zoo breek je den tyd. Over 'n week of vyf wacht ik

je hier. Dan zullen we verder zien.

Na nog eenmaal beloofd te hebben dat-i «alle gekheid» uit z'n gedachten zetten zou, nam WOUTER voor dien dag afscheid. Maar hy bewaarde z'n rozeknopjes, al was 't hem niet helder of de vereering van deze reliek — het eenige wat hem uit de afgeloopen driedaagsche stormperiode overbleef — 'n prinses gold, of 'n bleekmeisjen, of beiden, of de kleine SIETSKE HOLSMA, of het portret uit de zykamer, of 'n ideaal dat hyzelf samen-tooverde door 't onwillekeurig ineensmelten van al deze beelden te-gelyk Om zyn aan HOLSMA gegeven woord gestand te doen, verbood hy zich alle onderzoek dienaangaande, en drong met heldhaftigheid z'n aandoeningen terug. Het blyft de vraag, of-i tot helderheid en zelfkennis zou geraakt zyn, wanneer hy hierin niet geslaagd was? Wie zegt ons of niet misschien de indrukken die hy meende te hebben opgevangen van buiten-af, de afspiegeling waren van z'n eigen gemoed? Om dezen twyfel begrypelyk te vinden, heeft men zich slechts aftevragen, of z'n fantazie werkeloos zou gebleven zyn, indien hy al die voorwerpen niet ontmoet had? Ik acht deze opmerking hierom niet zonder gewicht, wyl ik aan de gewaarwording die WOUTER beheerschte, nog altyd den naam van liefde niet geven durf. Dat een der meest karakteristieke kenmerken van het beminnen, de *zucht om goed te zyn* — **508** — hem niet ontbrak, is waar. Doch deze neiging had zich reeds veel vroeger in eigenaardige overdrevenheid by hem geopenbaard, waaruit dan ook, lang voor hy FEMKEN ontmoette, z'n overspannen eerzucht en de daarby behoorende hoogmoed waren voortgesproten.

Onder de aandoeningen die hy na 't gesprek met HOLSMA moest terugdringen, speelde de nieuwsgierigheid naar de oplossing der verschillende wyzen waarop FEMKE zich aan hem vertoond had, een zeer ondergeschikte rol. Dit schynt te vreemder omdat hy aan de door HOLSMA gegeven verklaring

geen geloof sloeg. Hy bleef er by dat het meisje in den schouwburg wel inderdaad de persoon was geweest die men tot-nog-toe FEMKE genoemd had, en schreef HOLSMA's verzekering òf aan dwaling toe, òf aan de zucht om hem tot kalmte te brengen. Hy beweerde meer van dat meisje te weten dan de dokter: HOLSMA had haar niet in die herberg gezien! Dat zy zich kon voordoen als prinses, kwam hem volstrekt niet vreemd voor. Het was eer te verwonderen, meende hy, dat zy de goedheid had, zich nu-en-dan te vertoonen als kindermeisje of als de dochter van 'n waschvrouw. Een prinses? Wel mogelyk! Waarom niet? Dat meisje op die tafel zou niet FEMKE geweest zyn? Ook niet die verschyning in den schouwburg? Heel natuurlyk! En geheel in overeenstemming met de hoogte waarop hy altyd het voorgewende bleekmeisje geplaatst had! Als dat niet FEMKE was, dan kon zeer goed het meisje dat hy tot nog toe FEMKE noemde, eens-vooral prinses wezen. Deze verandering was zoo groot niet, of liever... 't was er geen. Als 'n bliksem schoot hem nu ook de indruk door de ziel, die het schrikwekkend bellen van jufvrouw LAPS dien vrydag-avond op hem gemaakt had. Toen immers reeds vroeg hy zich af, of daar misschien prinses ERICA was, die kwam ruilen? Er bleek nu dat ze dit reeds voor-lang gedaan had! Dat er in dit alles iets geheimzinnigs lag, ontveinsde WOUTER zich niet, maar dit geheimzinnige kwam zoo juist over-een met z'n droomen en luchtbeelden, dat het hem meer bevredigde dan ooit nuchtere waarheid zou hebben kunnen doen. Hy was evenmin nieuwsgierig als de velen die na de lezing van *Genesis*, nu eens-vooral meenen te weten: «waar alles van-daan gekomen is." Voor zekere gemoederen draagt slechts de fabel het kenmerk der waarheid.

Gelyk de Mensheid in voorhistorische tyden, was WOUTER nog altyd ontvankelyk voor 't buitengewone, voor 't wonderbare, voor 't onmogelyke. Wie hem verzekerd had dat FEM-

KEN onderworpen was aan gewone aandoeningen, zou niet zoo zeker op geloof hebben kunnen rekenen, als de dichter die haar tot onderwerp had gekozen van de wildste fantazie. Wanneer hy haar had te spreken gekregen, zou er aan anderen gebleken zyn dat zyzelf in dit opzicht hooger stond, maar of 't hèm gebleken ware, blyft de vraag. Elke uiting van haar eenvoudig gezond verstand zou hy hebben opgenomen als neerbuiging om-zynentwil, als 'n poging om 'n taal te spreken die verstaanbaar was voor menschen. «Ze houdt zich zoo om my niet afteschrikken» zou hy dan gedacht hebben. In-hoeverre er by dit alles invloed werd uitgeoefend door de byna geheel uitgewischte herinnering aan de FANCY-verschyning, is moeielyk te bepalen. Wel was de indruk daarvan niet meer te herkennen, doch misschien deden zich nog altyd de gevolgen van dien indruk eenigszins gelden. Z'n geest was eenmaal zekeren weg opgestuwd, en in deze richting ging hy voort, al vergat hy dan het punt van uitgang. Ook deze byzonderheid is op de Geschiedenis des Menschdoms van volle toepassing. Wy werpen de fabels weg, waarmee ons Geslacht in z'n kindsheid werd vermaakt, wy schamen ons over 't geloof aan de spokery waarmee het werd bedrogen, maar... blyven gebukt gaan onder de gevolgen onzer onnoozelheid.

WOUTER vroeg niet meer: «zou *zy* het zusje wezen, dat ik zoek?» maar de behoefte aan ineensmelting met 'n wezen dat hy wilde toebehooren — in-verband altyd met z'n zucht naar kennis en stryd — bleef bestaan. En alweder werkte de onbewustheid van deze neiging bevredigend op z'n begeerte om de vele byzaken opgehelderd te zien, die hy niet begreep. In al het vreemde dat hem de laatste dagen overkomen was, vond hy evenzeer aanleiding om zich aftevragen: «Wat wàs er toch?" als om zich toeteroepen: «Zeker, zeker, zóó is het! Juist wat ik altyd meende!» Dat mysterieuse zelf was juist de voldoening die hy zocht... en dus nog altyd 'n blyk zyner

onrypheid. Zyn aandoeningen waren hem 'n bewogen water waarin de onvolwassen ziel de Nixen ziet spelen, die ze zien *wil*, hoe onbestemder van omtrek, hoe weifelender van lynen, hoe liever. Naar juister teekening, naar meer duidelykheid, haakt die ziel niet... er mocht eens blyken dat ze zich slechts gespiegeld had in de rimpeling van den door haarzelf in roering gebrachten vloed!

Was FEMKE géén prinses? Was prinses ERICA niet — uit weelde-liefhebbery dan — 'n waschmeisje? Eilieve, misschien ook was dat heerlyk standbeeld op die tafel, noch de een noch de ander... 'n derde verschyning dus! Drie? 't Is te weinig! Millioenen beelden van dien aard waren niet te veel om, samengevat in één totaal-gedachte, de begeerte te bevredigen van 'n gemoed dat, slechts ontluikend nog, niet FEMKE beminde, maar... de LIEFDE. Waarlyk, de knaap had nog veel te leeren, en waarschynlyk waren op deze behoefte de raadgevingen van zyn menschkundigen vriend gegrond. Het schynt wel dat HOLSMA inzag hoe WOUTER vóór alles moest kennismaken met het allerlaagste, om allengs opteklimmen tot de poëzie der Werkelykheid, die zooveel hooger staat dan droomery!

Hoe dit zy, even als hyzelf, dalen we voor eenigen tyd naar lagere sfeeren. Het hoofdkwartier der Mensheid is nu eenmaal gelyk-vloers. Vandaar gaan wy altyd uit, dáárheen keeren wy altyd terug. Het is al wel, wanneer we niet verleerd hebben van-tyd tot-tyd ons te vermeien in wat vlucht. Hopen wy dat de lust en de kracht ons niet begeven, die uitspanning te hervatten. Er bestaat dan tevens kans, nader kennis te maken met prinses ERICA. Misschien komen we daarby te weten dat aristocratie van verstand en hart niet uitsluitend behoeft gezocht te worden in de lagere standen. Reeds nu durf ik verzekeren dat ze wel degelyk «van de familie» was, en wel in veel hooger zin nog, dan oom SYBRAND weten kon.

Voor 't ons vergund is met haar kennis te maken, hebben we — precies weer als WOUTER zelf — vervelender dingen te behandelen. Zóó immers moet m'n geschiedenisje geschreven worden op-straffe van niet op 't leven te gelyken, wat 'n fout wezen zou, 'n groote fout... de gewone!

Ochtendmymering. Iets over de beschavende strekking van onkreukbare halsboorden. Non omnibus licet... *zonder de minste toespeling op Corinthe.*

1187. FANCY's luim had alzoo voor ditmaal uitgestormd. De serie van byzonderheden was afgeloopen, en de lezer wordt nogmaals uitdrukkelyk uitgenoodigd z'n verwachting te schoeien op de leest van 't dagelyksche.

De voor WOUTER zoo belangryke maandag-morgen brak voor hem vroeger aan, dan voor vele anderen. Niet omdat-i oostelyker woonde dan 't meerendeel zyner medemenschen, maar uit onrust. Hy had weinig of niet geslapen, en verliet z'n bedstee zoodra 't licht werd, drie volle uren alzoo voor-i zich had aantemelden op 't kantoor van de heeren OUWETYD & KOPPERLITH. Wat dit aangaat, kon dokter HOLSMA die zoo byzonder had aangedrongen op belangstelling in de plichten die onmiddellyk vóór hem lagen, met ter-zydestelling van utopiën en fantastische begeerten, volkomen tevreden zyn. Maar 't vroeg opstaan alleen, beduidt niet veel. Dit zag

WOUTER zelf in. Hy moest ook, en voor-al, zich uitsluitend *bezig-houden* met het dagelyksche. En juist deze plicht viel hem zoo moeielyk. Gelyk te verwachten was, voerde hy 'n zeer zwaren stryd tegen de byna onbedwingbare neiging tot afdwalen. En niemand is beter in-staat dit te begrypen dan de lezer die, na al 't vorige, wel evenveel moeite hebben zal als WOUTER zelf, om belang te stellen in 't kantoor van de heeren OUWETYD & KOPPERLITH.

— Zeker, zeker, dacht hy — nu-en-dan overluid — ik zal braaf oppassen, en ter-dege m'n best doen, en werken tot ik moê ben, en zorgen dat ieder tevreden over my is, maar... zou ik nu daarom niet eerst FEMKEN eens mogen spreken? Zou dàt nu oorzaak kunnen zyn dat ik m'n plicht verwaarloosde in den handel? Mag ik haar niet gaan zeggen dat ik weet waar ze m'n prent bewaart, en... wie zy eigenlyk is? En mag ik niet vragen aan Vrouw CLAUS, wie haar in 't hoofd gezet heeft dat ik op 'n paard reed? En dat ik 'n sabel op-zy had... 'n kleintje, zei ze. Nu, klein of groot, ik wou dat het waar was, maar... hoe komt ze 'r aan?

En... dat Stakkervrouwtje?

En... dat portret!

Ik wil en zàl denken aan m'n werk, alleen aan m'n werk, èn aan de heeren OUWETYD en KOPPERLITH. Straks ga ik naar hun kantoor, en zal daar mooi schryven, en goed rekenen, want... ik ken den heelen «*Strabbe*» en moeielyker dan van *Strabbe* zullen de sommen op zoo'n kantoor toch wel niet wezen, denk ik. En al was dit zoo, dan zal ik... neen, neen, moeielyker dan van *Strabbe* zyn de sommen op zoo'n kantoor zeker niet! Zouden nu zulke heeren zelf ook den heelen *Strabbe* doorgewerkt hebben? Wie heeft hen daartoe aangespoord, toen ze jong waren. Dat *ik* de eerste ben geworden by PENNEWIP, heb ik aan FEMKE te danken. Waarom toch zeide zy haar moeder, dat ik het knapste jongetje van de school was? Want dat was niet waar... o, in lang niet! Later... ja! Dat was

om haar pleizier te doen. En nu zegt dokter Holsma dat ik veel te weinig weet, en pas beginnen moet iets te leeren. En dat ik nog wel tien jaar lang aan niets mag denken dan aan m'n werk! Alle Grieken zullen vermoord zyn, voor ik 'n wezenlyke man ben. En... Femke zal trouwen met 'n matroos, of 'n timmerman, of... met 'n schipper die 'n bonte muts draagt, of... met 'n prins, als ze wil!

Die man scheen veel ontzag voor haar te hebben, en de ander ook. Och, hoe prachtig stond zy op die tafel! Wie zou gedacht hebben dat ze zoo... grootsch was! Maar... wat kwam zy eigenlyk uitvoeren in zoo'n drukte? Dat ze dapper was, wist ik wel, maar... zóó! En in de komedie! Ik begryp heel goed waarom de keizer haar groette. Hy vond het zeker aardig dat ze zoo durfde. In die heele *Scylla* was niets dat uit de verte halen kon by háár. Dit zal de keizer ook wel begrepen hebben.

Zoodra ik heelemaal groot ben — ik meen: als ik den handel versta, want daarop zal ik nu wezenlyk my aller-eerst toeleggen... dat zàl ik! — nu, later dan wil ik ook 'ns 'n treurspel maken, en zóó dat ook de keizer er naar luistert, hy, de prinsessen, en 't Volk, en allemaal! Ik zal er iets inbrengen van 'n geroofd schild, en... Femke zal het terugbrengen... zy, of ik, of... wy samen. Ja, zóó zal 't wezen, juist anders-om dan in *Scylla*. En ik wou m'n stuk wat minder laten rymen, want het klinkt als-of de menschen elkaer voor gek houden. En ik heb duidelyk gemerkt dat ze soms heel wat anders zeggen dan zy eigenlyk meenen, alleen om dat rym. En telkens wist ik wat er volgen zou, want als de een wat zei van z'n hart, vertelde terstond 'n ander iets over z'n smart. 'n Enkele keer hindert het niet, maar op-den-duur is 't heel vervelend. Dit zei dan ook die Focus: *weerhou die redenen, prinses, die my vervelen.* Ik geloof niet dat 'n grieksche held ooit zoo iets kan gezegd hebben, want al nam hy er geen genoegen meê dat z'n beminde voor hem sterven zou, dit was geen reden om haar zoo onvriendelyk toetespreken.

Misschien was 't om 't rym. Daarom zal ik niet rymen in m'n treurspel. Niet altyd, ten-minste. Als ik nu maar lang genoeg leef om zoo-iets te mogen beproeven, en als zy maar niet vóór dien tyd...

Sla neer dat oog dat my mezelf ontrooft,
My weglokt van de taak die op my rust.
Gy zweeft, en wenkt, en wyst op hooger doel,
En tracht my wegtestelen van m'n plicht...
Ik mag niet, FEMKE! Ik smeek u, vlucht niet heen
Omdat ik altyd nog myzelf niet ben,
En niet mag luistren naar uw stem. Ik moet
U ziende, blind zyn... doof als gy me roept,
En stom, als 't hart me berst van drang tot uiting.
Want, FEMKE, ik ben een kleine jongen nog,
Die leeren moet, en leeren, altyd leeren,
En leeren, leeren, leeren, leeren, leeren...

— Wat mankeert je, WOUTER? vroeg LAURENS. Zeg je versjes op?

— Hm... ja... zoo! Ik praatte met mezelf, antwoordde hy verlegen. Ik was opgestaan omdat het zoo warm was in 't bed, en... en... dáár sprak ik over!

LAURENS sliep alweer, en WOUTER voelde zich nog juist by-tyds gewaarschuwd dat-i weer bezig geweest was met het verbodene, met iets anders dan de naast-voorliggende werkelykheid. Zóó had de dokter gezegd!

En nog-eens dwaalden z'n gedachten af. Die vreeselyke jufvrouw LAPS! Nu, geen afwyking makkelyker te herstellen dan deze: hy waschte zich. En daarna, om goed te doen blyken zeker van de oprechtheid zyner schuldbelydenis, ging-i zitten bladeren in z'n *Strabbe*. Met dat boek bracht-i de paar uren door, die hem nog scheidden van 't ontbyt.

1188. Jufvrouw PIETERSE had het zeer druk met de wichtigheid van den dag, en was zeer mild in 't uitdeelen van

lessen omtrent de wyze waarop WOUTER zich zou te gedragen hebben in z'n nieuwe betrekking. Hy moest vooral heel fatsoenlyk wezen, en door z'n gedrag de heeren opwekken tot het besef der goede hoedanigheden van z'n moeder. Ook was 't niet kwaad hun meetedeelen dat-i by de HOLSMA's op den Kolveniers-burgwal gelogeerd had, en dat de schoenen van z'n vader...

— Ja, moeder, zei STOFFEL. En hy moet vooral precies op z'n tyd op 't kantoor wezen. Daar houden zulke menschen van.

— Juist! Altyd precies op je tyd, want daar houden ze van. En als ze je-n-iets vragen, dan moet je maar risseluut antwoorden, heel risseluut. En kyk niet telkens zoo scheefuit, dat verfrommelt je boordje, en dat stáát niet voor 'n jongen die al op 'n kantoor is.

Dat boordje — amsterdamismus voor: halskraag — had 'n groote rol gespeeld in de voorbereidingen tot de geschiedenis van dezen dag. De belangstellende lezer herinnert zich 't jukkraagje waaronder WOUTER gebukt ging, toen wy 't eerst kennis met hem maakten in de Hartestraat. Door 'n verdrietige gaping in m'n archief — daarvan zullen zich méér sporen vertoonen, helaas! — ben ik niet in-staat met juistheid al de overgangen te schetsen, die in dit opzicht de toenmalige periode scheidden van de tegenwoordige, doch wel weet ik dat de opstaande boordjes die WOUTER van-daag zouden begeleiden naar «den handel» een zeer voornaam bestanddeel uitmaakten der fondamenten van jufvrouw PIETERSEN's hoop. En ook WOUTER zelf dacht niet gering over deze verandering. De twee plankstyve linnen lappen die z'n wangen bedykten, maakten op hem 'n dubbelen indruk. Eerst en voornamelyk dien van 'n *toga virilis*. Vervolgens 'n paar roode streepen, die den weg wezen van z'n mondhoeken naar z'n ooren. Hy was er grootsch op, en reeds hierom alleen zoud-i zoo graag FEMKEN ontmoet hebben. Wie styf-overeindstaande halsboorden draagt, is geen kind, en niemand zou dit beter inzien dan

iemand die voor bleekmeisje fungeerde, en dus gewoon was met zulke onderscheidingsteekenen omtegaan. Maar dat deze roemryke blyken van volwassenheid 'n lastige keerzy hadden, is ook waar. WOUTER moest voortdurend recht-uit zien om z'n pronk niet te bederven, en hyzelf voelde dat dit hem 'n zot voorkomen gaf, en de neiging meedeelde om te spreken als STOFFEL. Het was juist dit gemaakte, dit onnatuurlyke, waarmed-i, volgens de nietgeheel onjuiste menschkundige berekening zyner moeder, de gunst moest winnen van z'n nieuwe chefs. Dus:

— Draai toch in-godsnaam je hoofd niet zoo telkens rechts en links. 'n Mensch moet vóór zich kyken. Je kunt er vast op aan, dat zulke heeren van deftigheid houden. Je moet je nu met je nieuwe boordjes — 't zyn ouwe van STOFFEL, maar dit doet er nu niet toe, wat zeg jy, TRUI? — je moet je niet aanstellen als 'n wilde.

Van wildheid was geen spraak, toen WOUTER 'n kwartiertje na deze laatste vermaning, allerbeschaafdst aanbelde aan zeker huis op de Keizersgracht, dat met den naam KOPPERLITH gemerkt was. Doch, helaas, 't scheen wel of reeds z'n eerste aanraking met die firma 'n misgreep wezen moest. Twee toegangen boden zich — niet zeer oprecht uitlokkend, maar bruikbaar toch — den bezoeker aan. Een dubbele glasdeur vertoonde zich op de laagte van de straat, doch daar naast gaf 'n «opgaande stoep» gelegenheid om doortedringen tot 'n soort van *bel-étage.* WOUTER, vol fatsoensbejag, vond den laatsten weg 't geschiktste, en met niet zeer flink gestrekte knieën besteeg hy de acht of tien trappen. Op 't bordes aangeland, trok hy zoo zacht mogelyk aan de bel: men mocht het eens hooren! Onwillekeurig, en byna met schrik, ontwaarde hy door 't venster der «zykamer» het gelaat van 'n bejaarde dame dat z'n figuurtje scheen te monsteren, zonder de geringste uitdrukking van welwillendheid. 't Scheen wel dat ze hem de stoep wou afkyken. WOUTER had er 'n pynlyk gevoel van, en maakte zich zoo klein mogelyk. 't Is niet

ieder gegeven, en vooral niet iemand die z'n eerste opstaande halsboorden torscht, zonder angst op de stoep te staan van 'n huis op de Keizersgracht! Met genoegen ware onze held hard weggeloopen, maar... wat dan? Bovendien, hy had geen militairen rang, en moest dus stààn blyven onder bereik van 't geschut uit die zykamer. Het... vrouwspersoon bleef hem aanzien met vinnigen blik, en scheen maar niet te kunnen verdragen dat er iemand aanklopte aan háár paleis. De martelende inspectie duurde lang, zóó lang dat WOUTER ernstig begon te denken, òf aan den aftocht, òf aan 't herhalen van z'n klinkende aanmelding. Maar ook tot deze beide uitersten was een moed noodig van heel andere soort dan-i misschien eenmaal hebben zou, doch gewis op dìt oogenblik evenmin had als de vereischte. Wat baatte hem nu HOLSMA's voorschrift om altyd flink z'n naastby-liggende plicht te doen? Wat viel er nu te leeren? Wat kon-i arbeiden op die stoep? In 's hemelsnaam: hy wachtte!

Lezers die omgegaan hebben met goden, keizers, prinsen en mannen *en place*, weten waarschynlyk dat iemand die zich respecteert, moeielyk te genaken is. De bewoners der amsterdamsche Keizersgracht respecteeren zich zeer, waarin ik dan ook 't heel eenig kenmerk vind, dat hen uit de verte op goden doet gelyken, zonder nu juist te beweeren dat ze zich aan den anderen kant te-buiten gaan aan humaniteit. Wat overigens dat respect aangaat, ze hebben eigenaardige manieren om ook anderen daarmee aantesteken, en wie niet op z'n hoede is, wordt er ziek van. Achtenswaardige oude schryvers die de *Natuurlyke Historie der Kleinstädterei* tot onderwerp hunner studiën kozen, verzekeren dat de dienstboden in bedoelden kring worden afgericht op 't inboezemen van ontzag aan bezoekers: ze laten de ongelukkigen die door 'n gram noodlot veroordeeld werden zich daaraan bloottestellen, zeer lang wachten op 't openen van de huisdeur. Het schynt dat de *ad hoc* dienstdoende keukenmeid, door een

tot de uiterste grenzen der mogelykheid gerekt dralen, den bezoeker in den waan moet brengen, òf dat het huis zoo byzonder groot is, òf dat ze zooveel te koken heeft, en dat haar bezigheden onafbrekelyk zyn. Bedoelde auteurs schryven dezen diepzinnigen gedragsregel op rekening van zekere jacht naar aanzienlykheid. God-bewaar-me dat ik die jacht loochenen zou, maar de aanzienlykheid draagt in myn mond 'n gansch anderen naam. Ze komt my — met het oog op de van dit woord in m'n vorigen bundel gegeven definitie — ploertig voor. En aan zulke ploertery is nu ons Woutertje voorloopig overgeleverd. Hy wachtte met heldhaftig geduld. Heel eindelyk werd de deur door 'n vry onoogelyk vrouwspersoon geopend, doch maar heel even, en niet verder dan volstrekt noodig was om Wouter toetesnauwen:

— Wat mòtje? Mot jy by mefvrôô weesse? Wa's je booschap? Je skelt *huis*, jonge! Ik ken niet f'r jou plissier den heelen dag de skel naloope. Waarom skel je *huis?*

By mevrouw? O neen, gewis niet! Wouter dacht niet aan mevrouwen. Maar: «je skelt *huis*»... wat is dàt?

— Of skel je *keuke?*

Deze tweede vraag gaf licht. Wouter bemerkte nu dat er twee belknoppen uit de deurpost staken, en dat ze onderscheiden waren door de benamingen «keuken» en «huis.» Wie groente, vleesch, boter of melk kwam brengen, moest zich melden door middel van de keukenbel. En alleen bezoekers die aanspraak konden maken op toegang tot het *salon* — 'n ding dat er in zekeren zin niet was, gelyk we zien zullen — mocht zich aanmatigen de zeer pretentieuse huisschel in beweging te brengen. Wouter die noch victualie kwam brengen, noch z'n opwachting maken wou aan «mevrouw» — zou *zy* 't wezen, die zoo onlieftallig door 't venster van de zykamer gegluurd had? — Wouter erkende stamelend dat-i zich vergist had, en niet wist waar-i wezen moest. Juist woud-i zeggen

dat-i... de jonge-heer PIETERSE was, toen de meid, die zich volstrekt niet nieuwsgierig toonde naar z'n identiteit, hem de deur voor den neus dichtsmeet.

Door m'n al te vurig dichterlyk genie heb ik me daar laten verlokken tot 'n overdryving die zeer te betreuren is. Herhaaldelyk sprak ik van 'n deur, en... die geopend. Een klein beetje maar, heel eventjes, zoo ongastvry mogelyk, maar geopend toch! Dit nu was de waarheid, maar... 'n deur? Vervloekte hyperbolen: 't was 'n halve! De huisdeur waarachter 'n rechtgeaard Amsterdammer z'n vrouw, z'n effecten en z'n schimmelig patriciaat verbergt, is halverhoogte in tweeën geknipt. De bezoeker moet eerst ter-dege gerecognosceerd zyn, voor men hem door 't openen der onderste helft, den toegang vry laat. De zeer letterlyk-*exclusieve* strekking dezer byzonderheid ligt alzoo voor-de-hand, en wordt duidelyker nog, wanneer men ze in-verband brengt met de hekjes en afsluitingen die elken voorbyganger schynen toeteroepen: *myn* huis, je komt er niet in! En nog zyn er gevoellooze bedillers die 't 'n Amsterdammer van zulk gehalte, kwalyk nemen dat-i by zóó'n benauwde levens-opvatting, in den regel 'n dom schepsel blyft! Die onbillykheid is niet uittestaan. Geen SOLON of STUART MILL zouden zich, onder 't genot van zulke bekrompen gemoedsvermogens, hebben kunnen opwerken tot de geniale hoogte, die ze, dat ze... ik weet niet verder. Maar dat Amsterdammers volkomen 't recht hebben zich dommer aantestellen dan anderen, is 'n waarheid waarvoor ik dit vel myner IDEËN te-pand, en hun gemeente-bestuur tot voorbeeld geef. In die stad wordt de Schouwburg... aan den meestbiedende verpacht! Dit staal zal wel genoeg zyn.

1189. En nog altyd spionneerde die leelyke dikke dame door 't venster van de zykamer. 't Kwam WOUTER voor, dat zy iets hem betreffende meedeelde aan iemand die in haar

gezelschap was. Een heer van minder dan middelbaren leeftyd, boog over haar heen naar 't venster, en wenkte Wouter met niet zeer vriendelyk gebaar, dat-i de stoep verlaten, en beneden aanschellen zou. Goddank, nu wist onze candidaat-handelsman ten-minste iets. Allerbeleefdst nam-i z'n hoed af, en schoof blootshoofds, eenigszins bukkend, dat dreigende venster voorby, en de stoep af. Inderdaad, beneden by de dubbele glasdeur was ook 'n bel, en daarnaast stond het woord: *magazyn*. Hier zal 't wezen, dacht hy. Kantoor en magazyn zal wel zoo omstreeks 'tzelfde zyn. En hy belde.

De persoon die belast was met het «naloopen» van deze schel, zou alweer zeer gevoegelyk kunnen doorgaan voor 'n curator of super-intendent van 't respect. Hy gaf Wouter veel tyd tot meditatie, vooral over den tekst hoe moeielyk het is integaan tot den huize Kopperlith. Of onze expectant-handelsridder behoorlyk gebruik maakte van de zoo gul aangeboden gelegenheid tot ontwikkeling van z'n denkvermogen, is te betwyfelen. Bovendien, hy werd gestoord. Men tikte — en op den klank af geoordeeld, eenigszins toornig — tegen 'n glasruit der zykamer. Wouter stapte een tred achter-uit, en zag naar boven. De m'nheer van zoo-even beduidde hem met driftige bewegingen, dat-i nog-eens moest aanbellen, en wat harder, Wouter bedankte door het afnemen van z'n hoed — had niet z'n moeder hem vóór alles fatsoenlykheid aangeprezen? — en hy waagde nu een harder trekje, dat nog altyd niet terstond door 't openen der deur gevolgd werd. 't Schynt dat de Cerberus van 't «magazyn» 'n zeer hoog denkbeeld koesterde van 't respect dat de heeren Ouwetyd en Kopperlith noodig hadden. De man overdreef z'n yver. Dit scheen zelfs de heer in de zykamer intezien, die alweer tikte en wenkte: »schel nòg-eens voor den drommel!» En wel met 'n uitdrukking als-of Wouter 't helpen kon. Deze voelde heel duidelyk hoe de ware fatsoenlykheid voorschreef, vergeving te vragen dat men hem zoolang wachten liet.

Intusschen gluurde hy door de glasdeur, en wierp nieuwsgierige blikken in 't «magazyn.» Het was een van die lokalen welker afmetingen men gewoon is uittedrukken door de dichterlyke vergelyking met 'n pypelâ. Eenigszins in afwyking van de bekende omschryving in de meetkunst, verheugde zich de hier bedoelde ruimte in de eigenschappen van lengte, breedte en... laagte. De breedte was met die van 't huis gelyk. De lengte werd aan de voorzy begrensd door de reeds bekende glas-deuren, die in haar poging om wat licht doortelaten, werden bygestaan door 't schuins hoekje venster dat z'n hypothenuse gemeen had met den stoep, en bovendien door 'n ander raampje dat aan de vóórzy van die stoep, aan de straat uitkwam. Het hokje dat door dit venstertje z'n licht ontving, heette «het kantoortje» in tegenstelling van 't «kantoor» dat we straks zullen te zien krygen. Wat overigens de laagte van 't magazyn aangaat, deze benaming is zoowel gegrond op de zeer geringe afmeting van den opstand, als op 't peil van den vloer. Een volwassen man kon met z'n opgeheven hand byna de zoldering bereiken, en de bodem lag 'n voet of drie beneden den beganen grond. Hy verhief zich niet verder boven de riolen die in de gracht uitliepen, dan juist voor de bewoners noodig was om niet te worden mee-weggespoeld met de vuiligheid. Wat de verlichting aangaat, men begrypt dat het weinige glaswerk aan de voorzy niet àl 't werk alleen kon doen. Ongeveer op één derde van de lengte hield het binnenkruipend licht op. Wie evenwel scherp van gezicht en rechtvaardig was, moest erkennen dat-i, heenborende door de duisternis van 't midden, vry duidelyk kon bemerken dat de bouwmeester gepoogd had ook aan den achterkant iets te laten binnendringen dat naar vermindering van duisternis geleek. Daar namelyk was door vriendelyke bemiddeling van 'n boven de zoldering van 't magazyn gelegen binnenplaatsje, iets te zien dat niet volstrekt zwart kon genoemd worden. Hoe de venstersoort heette, die dit wonder te-weeg bracht, weet ik niet recht. 'n Lantaarn, of

'n koekkoek, of zoo-iets. Er is altyd wat armoedigs in zulke bouwkunstige meesterstukken. Ze geven getuigenis van de bekrompenheid — in alle beteekenissen! — die ik aanroerde in **401**.

Voor-zoo-ver WOUTER's blikken in 't magazyn konden doordringen, bemerkte hy dat de langsche middelruimte was ingenomen door 'n breede tafel, waarop stapels lynwaad gerangschikt lagen. Ook rechts en links langs de muren waren zulke koopmanschappen opgestapeld, zoodat slechts 'n nauwe doorgang aan weerszyden van die lange tafel overbleef. Slechts aan 't vooreind, tusschen 't «kantoortjen» en de glasdeur, was eenige ruimte overgelaten, waar 'n meubel op schragen stond, dat hy later leerde kennen en waardeeren als «de paktafel.»

1190. Waarlyk, er begon kans te komen dat de deur tenlaatste zou geopend worden. Dat WOUTER eindelyk in een der gangetjes iemand naderen zag, zou wat veel beweerd zyn, en alweder aan sommige *critici* die op hun gemak gesteld zyn in polemiek, gelegenheid geven tot de bakerlyke aanklacht van overdryving. Neen, WOUTER zag niets in die duisternis, maar 't kwam hem voor dat de duisternis zelf zich begon te bewegen. Er schoof iets zwarts over den zwarten grond. En dat zwarte werd — zonder overyling altyd — wat bruiner en gryzer en lichter... waarachtig, er naderde een menschelyk wezen. Heel natuurlyk. GERRIT SLOOS kwam de deur openen, en beslofte reeds de ruimte naast de paktafel. Nog ééne seconde, en de slotbrug van het tooverkasteel zou worden opgehaald. Wat vreemds lag daarin? Voor u en my niets, lezer, maar WOUTER was aan 't versteenen geraakt, en stond op het punt vasttegroeien in z'n wachtstemming. Alle verwondering over de moeielykheid om doortedringen in dat heiligdom, was zoo volslagen geweken, dat hy, nu de deur eindelyk geopend werd, zich niet kon onthouden van

eenige verbazing over het tegendeel. 't Scheelde weinig of hy had aan GERRIT SLOOS gevraagd, of-i zich ook vergiste? In-plaats daarvan echter, nam-i — voor de hoeveelste maal reeds! — z'n hoedjen af, en GERRIT keek vragend tot hem op. WOUTER stotterde iets.

— Ben jy PIETERSE, de jonge-heer die hier op 't kantoor komen zou?

— J...a...a, m'nheer!

— Zoo? Je hoeft geen m'nheer tegen me te zeggen. Ik heet GERRIT... GERRIT SLOOS, weetje. Eigenlyk heet ik SCHLOSSMANN, maar och... wat heeft 'n mensch aan die moffekuren, niet waar? Daarom zeg ik maar SLOOS, en zoo teeken ik ook, want... ik ben de knecht, de kantoorknecht. Kom maar in...

WOUTER daalde de drie trappen af, die toegang verleenden naar het hol. En z'n eerste beweging toen-i naast de paktafel stond, was 'n onwillekeurige greep naar z'n neus. Want... de stank was onverdragelyk.

— O né, zei GERRIT, als antwoordende op dit welsprekend gebaar. Dat reukjen is niet van 't magazyn — ik zeg maar kelder, weetje, want zoo zeien we vroeger toen de ouwe-heer zelf nog meedeed — die lucht is van den kelder niet, maar van de riolen, weetje!

Zoo troost een edle ziel haar deelgenoot in 't lyden!

— O zoo, zei WOUTER, als-of deze opmerking de pestlucht veranderde in 'n geur, o... zoo!

— Ja, van de riolen. Daarom ook staat al dat goed daar tegen den muur op planken, zieje. Als 't den grond raakte, zou 't verrotten. Kom mee naar 't kantoor. Maar je komt veel te vroeg, want het is komkommertyd. Dan is er niet veel te doen, dit begryp je-n-ook wel. Maar hoor eens, je moet niet vóór schellen aan den kelder — de jonge-heeren zeggen: magazyn... fransche wind allemaal... 'n engelsche *notting*, weetje! — je moet het kantoor ingaan in de Velle-

straat. 'k Zal 't je wyzen. Voor van-daag komt het er niet op aan... je ziet, ik heb je open-gedaan...

Gelukkig!

... maar anders, weetje, wie op 't kantoor wezen moet, komt in door de Vellestraat. 't Is heel makkelyk te vinden... als je-n-'t eens weet. En daarom zal ik 't je wyzen. Kom maar mee. Maar zet je hoedjen op. Je hoeft tegen my zoo beleefd niet te wezen, want ik ben de knecht maar, weetje. De heeren komen straks, zoo tegen negenen. We zyn in den komkommertyd, moet je denken. En daarom heb je zoo lang gewacht voor ik je open-deed. Want ik zat in de keuken, en ik zei tegen de meid dat zy zou open-doen — in den bovengang weetje — want dat het zeker 'n nieuwe aschkarreman was, die nog niet wist waar-i schellen moest. Maar ze wou niet — 'n lui beest is ze! — en ik zei: 't gaat my niet aan, want we zyn in den komkommertyd, en dan wordt er zoo vroeg niet gescheld aan den kelder door iemand die de zaken kent. Dit zal jyzelf ook wel te zien krijgen, als je hier 'n tydje geweest bent. Weetje hoe lang ik hier al dien?

Wouter klaagde zich aan van verzuim. Hoe drommel kon-i zich veroorlooven niet te weten hoe lang Gerrit Sloos reeds in dienst was van Ouwetyd en Kopperlith? De booswicht stamelde vol schuldbesef dat-i 't niet wist.

— Nu, raad eens!

Elk ander zou 'n cyfer genoemd hebben. Wouter was te stipt, te vol geweten, om aan zeker getal jaren de voorkeur te geven boven 'n ander getal. Waarom *twintig?* Waarom *dertig?* Waarom meer of minder? Hy bleef er by dat-i 't «heusch» niet wist, en ook geen kans zag het te raden.

— Zoo? Nu, dan zal ik 't je zeggen. Met Pinkster was 't drie-en-veertig jaar. Wat zeg je dáárvan?

— Hè!

— Ja, 't is 'n lange tyd, niet waar? Als je 'r vóór staat, denk je dat het wat is. En als 't voorby is... weet je wat het dan is? Niemendal... 'n engelsche *notting*. Dat zal je zien, als je-n-'n ouwe kerel wordt, want nu ben je maar 'n jong borssie. 't Zal me benieuwen of je-n-'t zult kunnen vinden met WULLEKES, met m'nheer WULLEKES. Want tegen hem moet je «m'nheer» zeggen, schoon ik 'm gekend heb zoo kaal als 'n luis. Toen had-i geen nagels om met permissie... z'n neus te snuiten, en hy liep me na als 't horloge van 'n trekschipper, die 'n ouwe jufvrouw ziet aankomen. Maar nou... wind, wind, allemaal wind! En wat is 't? 'n Engelsche *notting*. En z'n vrouw — ook 'n gekkin van de bovenste plank! — praat altyd over prinsessen die ze-n-eens gezien heeft. Né, die WULLEKES... wie 'm kent, koopt 'm niet! Nou, je zal 't zelf zien en ondervinden, als je tyd van leven hebt. Ieder moet maar altyd z'n eigen weg gaan, en dat doe-n-ik dan ook. Maar die WULLEKES...

Kyk, hier is 't. Tusschen die olievaten moet je door — 't is hier altyd even smeerig, dat komt van 't lekken — maar eerst moet je door de stokvischbeukery, en als je dat doet, kom je vanzelf op 't kantoor.

Wanneer GERRIT SLOOS met dit «vanzelf» bedoelde: gemakkelyk, geleidelyk, zonder omslag, en wat men zou kunnen noemen: op 'n niet onprettige manier... 't zy zoo! Over den smaak valt niet te twisten. GERRIT zal 't maar gezegd hebben, zoo by-wyze van spreken.

Onder het luisteren naar al deze mededeelingen, had WOUTER den half- onderaardschen weg afgelegd, die van de Keizersgracht naar de dwarsstraat leidde, waar men den ingang te zoeken had tot het kantoor der heeren OUWETYD & KOPPERLITH. Hy prentte die stokvischbeukery en den gang naast het oliepakhuis diep in z'n geheugen, om zeker te zyn dat-i nooit weer zou worden overgeleverd aan de spitsroeden die hem zoo hadden gepynigd aan den voorkant van 't huis. Dat die

verheven stokvisch-industrie en 't oliepakhuis niets te maken hadden met de «zaak» waarin WOUTER leerling werd, zal de lezer wel begrypen. Er lag op dat terrein een servituut van doorgang, en de stokvischbeuker moest gedoogen dat er 'n ovaal bordje pronkte op de deurpost van z'n lokaal, met het opschrift: «*Ingang naar 't kantoor van* OUWETYD *en* KOPPERLITH.» Ook de olieman mocht den doortocht niet versperren, doch hy nam z'n verplichting zoo nauw op, dat men er gewoonlyk niet door kon zonder 'n paar smeervlekken meetenemen. Jufvrouw PIETERSE heeft daarover vaak gekeven, en ook WOUTER zelf vond het onaangenaam. Maar... had-i zich dan voorgesteld met de wereld in aanraking te kunnen komen, zònder bezoedeling? Beste jongen, dit gaat niet!

Wacht-oefeningen, als geschikte objectieven voor 'n fotografie-kastje. Nieuwe portretten. Hoestende intree in de handels-wereld. Multa tulit!

1191. By 't nalezen der laatste helft van 't vorig hoofdstuk, bemerk ik, een gedeelte van den weg die van de Vellestraat naar 't «kantoor» leidde, te hebben overgeslagen. Na 't voorbyworstelen van de glimmende olievaten, moest men den gang door, langs een achterhuis van 'n paar verdiepingen hoog, en eindelyk de binnenplaats over, waarop 't «kantoor uitzag.» De lezer die op nauwkeurigheid gesteld is — anderen zyn my onverschillig — wordt gewaarschuwd deze binnenplaats niet te verwarren met het plaatsje dat zoo edelmoedig wat licht meedeelde aan 't magazyn. Tusschen die beide «openluchtjes» in, lag 'n groot gedeelte van 't huis, dat lang, smal en hoog was. Na de ontdekkings-reis geleidde GERRIT onzen WOUTER naar 't kantoor, wees hem daar 'n tabouret aan, en gaf hem den raad te wachten tot «de heeren» zouden komen. En, zei de man:

— Dat zal nog wel 'n uurtje duren, want we zyn in den komkommertyd. En ik ga m'n kommetje koffi drinken in de keuken. 't Ga je goed!

Wouter dreef inderdaad de onbescheidenheid zoo ver, dat-i by den tabouret opklom, die hem aangewezen was. En hy peinsde.

De voorwerpen die z'n aandacht tot zich trokken, waren niet zeer geschikt om z'n stemming byzonder vroolyk te maken. Het uitzicht door de twee verweerde vensters op die binnenplaats en 't achterhuis, was — op 't verschil in warmtegraad na — nova-zemblisch:

Een eeuwig grauwe lucht hangt loodzwaar op de... wanden.
Hier houdt geen sterfling 't uit. Hier komt geen Noorman landen.
Geen andre plek op aard, hoe karig ook bedeeld,
Is zoo ellendig naakt, zoo arm aan groei en teelt!

Meent men dat Tollens ooit die schoone regels had kunnen schryven, als-i niet door z'n vader was «gedaan op 'n kantoor in verfwaren?» Waar anders ving z'n oog zùlke tinten op van iets droevigs, van 't enge, benepene, barre, kille? Meent men misschien dat er in 't hooge Noorden zelf iets te aanschouwen valt, dat in zielstremmenden invloed halen kan by zoo'n verblyf? De oude heer Tollens heeft wel geweten wat-i deed, en 't is waarlyk te verwonderen dat zyn zoo wèl op z'n plaats gezette zoon het aanzyn heeft gegeven aan prullen ook. Misschien werd-i bedorven door 'n bloempotjen op z'n binnenplaats.

Zoo verraderlyk handelde het lot omtrent Wouter niet. Geen enkel voorwerp trok zyn oogen tot zich, dat hem 'n voorwendsel aan de hand deed om iets anders te denken dan: «in den handel, in den handel, ik ben hier in den handel!»

Van-tyd tot-tyd verwaardigde zich een der dienstboden in de keuken, naast den onderaardschen gang die naar 't ma-

gazyn liep, eenig geruisch te maken. En telkens liet dan WOUTER zich afglyden van z'n krukjen, om al wat er zou binnentreden met de noodige beleefdheid te groeten. Maar er kwam niemand, en WOUTER besteeg z'n troontje weer. Toch zorgde hy z'n hoed in de hand te houden, om gereed te zyn tot het aannemen van 'n groetende positie, àls er eens eindelyk iemand te-voorschyn kwam in die onbehagelyke eenzaamheid. Op den greenen-houten vloer bemerkte hy indrukken van voetstappen. Dáár glinsterde de gepolyste moet van 'n rechts-om-keert-beschryvenden hak... hoe heette ook de man dien-i had hooren noemen by de HOLSMA's, de man die verschrikte by 't ontwaren van menschelyke voetstappen? Och, in *deze* wildernis...

Aan den wand hingen hier-en-daar bundels papieren, onder bescherming van kartonnen bladen die allerlei opschriften droegen, welke WOUTER verlegen maakten. Daar waren *Cognoscementen*, *Facturen*, *Vrachtbrieven*, en zelfs: *Diverse Nota's*. En die opschriften waren omgeven van 'n gekoperdrukten rand vol bloemen, en hoornen van overvloed, en allerlei krullen. Dat bywerk werd beheerscht door 'n piernaakten MERCURIUS die op wolken zat, en heel pedant neerkeek op de epigrafen en de weelderige arabesken aan den rand. De wolken waren gemerkt O & K *No.* zooveel.

— Dat is de god des Koophandels, dacht WOUTER. Zou nu zoo'n god ook begonnen zyn met leerlingetjen op 'n kantoor te worden? Hoe leî men het toch aan in 't oude Griekenland, om iets te worden in de wereld? Ja, ja, ik weet wel dat die fabelleer gekheid is, maar de luî die zulke geschiedenissen uitdachten, moeten zich toch 'n voorstelling gemaakt hebben van 't begin der zaken. Van wie had die MERCURIUS rekenen geleerd? Dáármee toch moet men aanvangen. Ik zal goed oppassen... *kapitaal staat tot kapitaal*, *gelyk interest tot interest*... *dàt geeft dàt*, *wat geeft dàt?* En dan vermenigvuldigen. En dan deelen met het voorste. En als er breuken zyn... lastig is 't,

nu ja, maar ik zoek den algemeenen noemer. Ja, ja, ik zal goed m'n best doen, zoo-als de dokter gezegd heeft...

Daar werd weer gestommeld in den gang. Misschien zette een der meiden 'n «luiwagen» buiten de keuken. Of ze smeet 'n «varken» de deur uit...

Wouter zette zich in postuur voor dien luiwagen, en voor dat varken, en voor de meid die er over baasde. Helaas, nog altyd kwam er niemand. Hy had nog niets «in den handel» verricht, nog geen enkele evenredigheid opgelost, geen noemer bruikbaar gemaakt voor 'n heel ristje breuken tegelyk, en toch... hy was vermoeid! De klok sloeg al of pas negen. «Reeds» voor iemand die sedert vyf uren worstelde met z'n gedachten. «Pas» negen uur, voor 'n werkmannetje dat zoo graag wou uitmunten, en nu al vóór 't aanvangen van den arbeid zich geknakt voelde door uitgeputheid. Wouter onderging hiervan den onbewusten indruk, en werd bitter verdrietig. Beheerscht door 't denkbeeld dat z'n voornaamste werk in rekenen zou bestaan, angstig dat-i niet voldoen zou — 't was niet te veronderstellen dat zulke aanzienlyke menschen zich zouden ophouden met makkelyke «sommen» — legde hy zichzelf 'n *tentamen* op, en werd weldra zoo suf, dat-i zich betrapte op: *zes maal acht is... drie en 'n kwart*, of... niemendal. «O god, o god, waar moet het heen, zuchtte hy, met... den handel!»

Elken keer dat een der beelden die 'n rol hadden gespeeld in de laatstverloopen dagen van z'n leven, zich aan zyn verbeelding vertoonde, joeg hy het driftig weg. Niet Laps alleen, noch Gooremest, noch de goede Vrouw Claus... hy bloosde en keek Mercurius aan, die... ook geen kleeren aan 't lyf had. Wèl! Gekleed of niet, hy wou er niet van weten. Hy zat daar niet op dat hooge stoeltjen om aan mythologie te denken, noch aan pudeur, noch aan dat bad by de put! Weg daarmee: hy moest in den handel! En, wel beschouwd, hy wàs er al in. Bevond hy zich niet op 't kantoor van de heeren

OUWETYD & KOPPERLITH? Zoud-i niet straks, dienzelfden dag nog, en binnen 'n kwartier misschien, gereed moeten zyn te antwoorden op de moeielykste vragen? Op vragen die den grooten STRABBE zelf in verlegenheid konden brengen? Och, waarom had FEMKE hem niet aangeraden de knapste te worden van de heele wereld? 't Was immers dan in één moeite doorgegaan? Dan zoud-i nu niet angstig behoeven te zyn, en niet beschroomd... noch tegen-over MERCURIUS, noch zelfs voor de vreeselyke heeren KOPPERLITH!

Ja, ja, FEMKE had méér van hem moeten vorderen! Haar eisch was kinderachtig. Wat had nu, wel beschouwd, haar advies hem gebaat? Hy was juist even iets, *iets* bekwamer maar dan Slachterskeesjen, en ieder weet toch dat dit niet voldoende is in de wereld, om god des Koophandels te worden, veel minder nog om 't te brengen tot «patroon» van 'n amsterdamsch «huis.» Dat FEMKE's bedoeling goed was geweest, wilde hy wel gelooven... o, zeker! En boos op haar was-i niet. Integendeel. Voor en met haar zoud-i gaarne...

Weg, weg, weg met FEMKE... *drie maal negen is zeven-en-dertig:* o god, daar is 't weer! Het was om gek te worden.

Juist! Zóó begint krankzinnigheid. 't Geneesmiddel voor iemand die de kwaal kent, is *orde* en *arbeid.* Men moet de denkbeelden die zoo overhoop liggen in 't gemoed, op hun plaats zetten, en dan aan 't werk gaan. Wie te vermoeid is tot denken, kan houtzagen. Dit herstelt, geloof me!

De velen echter die niet genoeg ontwikkeld zyn om zich reden te geven van de afschuwelyke ziekte die hen bedreigt — en dit was met WOUTER nog altyd het geval — hangen van 'n toeval af, waarop de leerlingen eener hoogere klasse van zelfkennis niet bouwen mogen. 't Verstand is 'n te kostelyke zaak om er «kruis of munt» mee te spelen, en wy zyn wel ter-dege verantwoordelyk voor 't huishoudelyk beheer van ons gemoed. Dit is geenszins een nieuwe waarheid.

Of zou men meenen dat er geen zin stak in de overdrachtelyke beteekenis van 't woord: talent? De «wysheid der volkeren» heeft sedert eeuwen reeds, de door JEZUS in de parabel genoemde geldsom weten overtezetten in: gaven van verstand en hart, zelfs zóó dat de letterlyke beteekenis van 't gebruikte beeld by de meesten is uitgesleten. Ieder weet dat het zwaartepunt van JEZUS' vermaning niet gelegen is in de hoegrootheid der toegekende som, maar uitsluitend in den daaraan ten-koste gelegden *arbeid*. En toch veroorlooven zich sommigen: *dom* te zyn, d. i. *niet te arbeiden!* Juist in dien arbeid zit het kapitaal dat men ten-laatste bezitten zal, geenszins in de som waarmede men z'n zaken opzette. Deze is voor allen nagenoeg gelyk, en heeft geen noemenswaardigen invloed op den eindelyken uitslag. Misschien zelfs is die invloed van omgekeerd-evenredige werking. Sommigen lyden *schade*, juist door de betrekkelyke *hoogte* der som waarmeê zy 't leven intraden, omdat die vermeende hoogte de hoofdzaak — d. i. *arbeid* — minder noodig scheen te maken. Ik beroep my ter aanvulling dezer denkbeelden, op **155**, **460**, **464**, slot **587** en op den aanhef van 't Hoofdstuk: *het Tableau* in *Millioenen-Studien.*

1192. Ja, 't was voor 'n ongedisciplineerd verstandjen om krankzinnig te worden. Gelukkig hoorde WOUTER 'n deur toeslaan, en daarop 't geluid van voetstappen. Maar 't was niet in het huis. Een oud heer vertoonde zich in 't gangetje naast het achterhuis, en betrad het plaatsje. De man naderde de achtervensters, gluurde even naar binnen, als om te zien wie daar al zoo vroeg op 't kantoor was, verdween door 'n glazen zydeur in den gang, en vertoonde zich weldra binnen de kamer.

't Spreekt vanzelf dat WOUTER 'n houding had aangenomen, die om vergeving scheen te smeeken voor z'n existentie. Och,

zoo onnoodig! Die oude, magere heer nam 't hem volstrekt niet kwalyk dat-i bestond, en zelfs niet dat-i dáár was.

— Houd je gemak, jonge-heer. Uwe-n-is zeker de jonge-heer PIETERSE? Ja, ja, ik weet er van. Heel goed! Wel, jonge-heer, zal uwe hier zoo op 't kantoor komen? Nu, dat is best! Houd je gemak... houd je gemak, en stoor je niet aan my. Ik ben de boekhouder...

WOUTER had gebukt en gebogen en geknikt, en zich voorgenomen, wanneer-i eens weer in den handel ging, z'n hoed op 't hoofd te houden... om dien te kunnen afnemen als er iemand binnen kwam, gelyk z'n moeder had voorgeschreven. Want hy voelde dat dit ontbrak aan z'n begroeting van den heer DIEPER. Die vriendelyke oude heer moest hem voor zeer lomp aanzien. En dit was-i niet, waarlyk niet! Hy had integendeel een gevoel van dankbaarheid aan den heer DIEPER, die hem zoo minzaam kwam verlossen uit z'n drukkende eenzaamheid. Om daarvan iets te doen blyken, bleef hy staan, zelfs toen de gulle boekhouder hem nòg-eens had toegevoegd: «houd je gemak, jonge-heer... ik ben de boekhouder.»

En alweer onderzocht WOUTER niet, of deze maatschappelyke-standbelydenis misschien beduidde: «ga nu maar zitten, *nu!* Straks als «de heeren» komen, is 't wat anders!» Deze zin kon door hem onmogelyk aan DIEPER's woorden gehecht worden, omdat in zyn oog, 'n boekhouder ter-nauwernood een minder verheven wezen was, dan de «patroon» zelf. Het verschil tusschen deze beide standpunten ontsnapte aan z'n waarnemingsvermogen, en hy zou dus — àls-i kon geroepen zyn tot schatting — hierin dezelfde fout gemaakt hebben als 'n kind dat verwonderd vraagt, waarom de wolken nooit voorbyschuiven achter de maan om?

De uitdrukking van DIEPER's gelaat was één doorgaande vriendelykheid. Hy verdween 'n oogenblik in de alkoof die

tegen-over de vensters wand vormde, en kwam weldra terug in boekhouders-uniform, d. i. in 'n gryzen langen jas die veel beleefd had, en met 'n zwart kalotjen op z'n witte haren. Want: «soms was er tocht op 't kantoor.» Zoo verzekerde hy aan WOUTER die 'n gebaar maakte als-of hy deze mededeeling met innige dankbaarheid aannam, en ze vergelden zou by de eerste gelegenheid...

Och, hy had zoo graag dien goeden ouden heer DIEPER 'n dienst gedaan. Hy stelde hem boven MERCURIUS, en vond dat-i op 'n engel geleek.

— Ja, het tocht hier soms. En er is niets op de wereld, waarvoor 'n mensch zoo moet oppassen, als tocht.

Dat WOUTER niet tegensprak, zal de lezer wel gelooven. Maar dit was niet genoeg, meende hy. Als 'n bliksem vloog hem de gedachte door de ziel, alle reten van vensters, deur en vloer dicht te plakken, om dien vriendelyken grysaard te helpen in den stryd tegen zoo'n vreeselyken vyand. Hoe was 't mogelyk, dat de man nog kans had gezien grys haar te krygen in zoo'n tochtige wereld? Moest-i niet voor zeer lang reeds — als zuigeling misschien — bezweken zyn? Er zyn taaie naturen, dit weet ik wel, maar wie drommel zou 't den ouden DIEPER hebben aangezien, dat-i daartoe behoorde? De man had in z'n voorkomen niets van 'n held, en vertoonde zich eer als 'n sukkelaar die zich zou laten omvèr- en wegwaaien door de minste luchtbeweging, dan als de perpetueele *triumphator* over al de kamer-orkanen waaraan-i sedert byna zeventig jaren was blootgesteld geweest, en waarvan-i de *spolia opima* in den vorm van «zinkings» in 't hoofd droeg. Want lezer, daarmee beloont de afgod «TOCHT» ieder die hem deemoedig vreest in onkunde en onnoozelheid. By gelegenheid zal ik eens uitleggen hoe die eeredienst in de wereld gekomen is.

«Deemoedig.» Dit woord bevalt me, en wanneer ik 't recht

had, de helden en heldinnen van m'n vertelling andere namen te geven, dan zy in werkelykheid gedragen hebben, zou ik my misschien laten verlokken aan dezen klank de gelegenheid te ontleenen, om den goeden boekhouder te kenschetsen met één pennestreek. Wie weet of ik hem niet: m'nheer DEEMOED gedoopt had. Maar ik zou dan 'n dubbele fout begaan hebben. Want hy heette DIEPER. En dit wàs-i ook.

1193. Na de korte verpoozing die 't binnentreden van den boekhouder onzen WOUTER bezorgd had, brak er weldra een nieuw saizoen aan van bedompte verveling. DIEPER had 'n yzeren kist geopend, waaruit hy eenige kantoorboeken nam, welke hy eenigszins rangschikte op 't vlakke middelstuk eener dubbele kantoorlessenaar «voor twee personen» ook wel genaamd: 'n *vis-à-vis*. Tegen-over de zyde waar nu de boekhouder plaats-nam, stond 'n gelid enkele lessenaars. En daartegen leunde WOUTER — geschied *is* 't! — telkens als-i 'n oogenblik vergat dat de boekhouder wel eens kon opkyken. Maar dit deed DIEPER niet. Hy debiteerde en crediteerde religieuzelyk, en sloeg geen acht op de dingen dezer wereld, die al of niet leunden tegen 'n anderen lessenaar dan den zynen.

Tusschen de alkoof en den eigenlyken kern van 't hoofdkwartier des handels, stond op tafelhoogte een beschotje, dat de grens aanwees tusschen vreemde bezoekers van 't kantoor, en de gelukkigen die er thuis-hoorden. Een daaraan met scharnieren bevestigde klep kon, opgeslagen, dienen tot operatie-bazis van geld-tellen, en vervulde thans in afhangende houding de niet overbodige functiën van afleider van WOUTER's verveling. Het ding werd in deze eervolle taak bygestaan door 'n ronde opening in een der hoeken, waarin een yzeren ring die bestemd was tot het vastklemmen van den rand der geldzakken. Gelukkig voor WOUTER, dat-i dit niet wist. Hy kon nu op z'n gemak zich vermoeien met de vraag: wat toch

de handelsbestemming was van dien ring en van dat gat? Heel eindelyk... goddank, er gebeurde iets: DIEPER nam 'n snuifje, en WOUTER stond als 'n paal.

— De heeren komen wat laat, jonge-heer...

Voor WOUTER nog tyd had te verzekeren dat-i daarom niet boos was op de heeren, en er volstrekt niet aan dacht hen te ontslaan uit de betrekking van patroons, lag de boekhouder al weer gebukt over z'n memoriaal.

Wel beschouwd was de toestand nog verdrietiger dan voor DIEPER's komst. Toen en nu verveelde hy zich, maar zoo-even deed-i niets dan dat. Thans had-i er nog de angst by, dat DIEPER merken zou hoe hy zich verveelde, want — en deze opmerking geef ik wèl voor nieuw — niemand verveelt zich zonder schaamte. Men wordt er niet graag op betrapt, waaruit misschien de gevolgtrekking kan gehaald worden, dat het niet geoorloofd is zich te vervelen. WOUTER, byv. had in dien tyd zich kunnen meester maken van wat gladheid in de vermenigvuldigings-tafel tot 20 × 20, of verder nog. Waarom niet? Maar aan zoo-iets dacht-i niet. Z'n eenige zorg was geen geluid te maken, om vooral m'nheer DIEPER niet te hinderen. Dit was nu — o HOLSMA! — z'n meest-nabyliggende plicht. Uit het volle besef hiervan hield hy den adem in, met het natuurlyk gevolg dat-i uitberstte in 'n hoestbui. Geen oneerbiediger ding dan de Natuur!

— 'n Beetje verkouwen, jonge-heer? Ja, ja, dat komt van de warmte. 'n Mensch moet zich wèl in-acht nemen by heet weer. In-eens kryg je 't beet, in-ééns!

't Was wel wat ondeugend van FANCY, dat ze de prikkeling in WOUTER's keel deed voortduren tot en na de binnenkomst van een der «heeren.» De arme jongen voelde zich genoodzaakt een zyner patroons den rug toetekeeren, om hem niet in 't gezicht te hoesten. Dit bedierf de voorstelling.

en bedolf WOUTER in een der afgrondjes van oogenblikkelyke wanhoop, waaraan 't leven zoo ryk is, doch die later blyken niet veel meer te zyn geweest dan 'n geringe oneffenheid op ons pad.

— Gmorge, DIEPER! had de binnentredende geroepen. Is WILKENS er nog niet?

— Dienaar, jonge-heer EUGÈNE, antwoordde de boekhouder. Neen, jonge-heer EUGÈNE, WILKENS is er nog niet. Misschien met stalen uit? Dit is de jonge-heer PIETERSE.

— Zoo?

WOUTER hoestte.

— Hy moet maar wachten tot POMPILE komt... of WILKENS...

WOUTER knikte, altyd doorhoestend, dat-i met het grootste geduld wachten zou op m'nheer POMPILE of m'nheer WILKENS.

— Neem 'n glaassie water, jonge-heer, vermaande de zachtmoedige DIEPER.

— Wel ja, laat 'm 'n glas water drinken, hervatte de jonge-heer EUGÈNE grootmoedig. Dáár staat water, en 'n glas ook.

Inderdaad! Naast de yzeren kist waarin 's nachts de «boeken» werden geborgen, stond in 'n donker hoekje op 'n stoof, een gele waterkaraf, waarby 'n glas met groezelig oranjebezinksel. WOUTER dronk 'n paar teugen, en behandelde de daartoe gebruikte gereedschappen met 'n eerbiedige teederheid, heldere karaffen en glazen waardig. Toen-i eindelyk had uitgehoest, zat de jonge-heer EUGÈNE met breed-uitgestrekte elbogen voor een der enkele lessenaars in 'n fransch romannetje te lezen. Dat DIEPER al weer op z'n boeken lag, spreekt vanzelf.

WOUTER stond nu by die geldkist en dien stoof, waarop-i netjes en zonder geruisch de kostbare voorwerpen weer had

neergezet. Zonder zich in 't minst te verroeren, wachtte hy op m'nheer POMPILE en op m'nheer WILKENS...

Sedert het aanbreken van den dageraad had-i niet ànders gedaan dan wachten, o FANCY! En gy, hardvochtige, gevoellooze, wreede, gy blaast hem niet in: loopt allemaal vierkant naar den weerlicht, met je handel?

Neen!

«Er moet veel leeds geleden zyn,
Er moet veel stryds gestreden zyn!»

Ik beweer niet dat juist altyd — gelyk KAMPHUYZEN zegt, misschien om 't rym slechts — het eind van dat alles: «vrede» wezen zal. Maar... zelfgevoel toch, en hoogmoed en de betrekkelyke kalmte die de belooning is van 't:

Multa tulit, fecitque puer, sudavit et alsit!

Mochten sommigen meenen dat de beide aangehaalde teksten te deftig zyn, te ernstig, te klassisch voor de *soort* van WOUTER's tegenspoedjes? Zy vergissen zich. De zwaarste beproevingen worden ons opgelegd door nietigheden. Zy overvallen ons dagelyks, telkens, aanhoudend, en vinden ons meest-al ongewapend. Bovendien, er wordt geen eer behaald in zulken stryd. MOZES en de «Heer» wisten 't wel. Ze plaagden Egypte niet met tygers, maar met sprinkhanen.

Kop en staart van dit hoofdstuk gaan WOUTER *aan*, *maar in 't midden veroorlooft zich de auteur 'n uitstap naar 't antwerpsch* «letterkundig» *Congres. Wie nooit 'n woordjen op z'n pas zei, werpe den eersten steen.*

1194. Dat WOUTER *leed*, is waar. Maar z'n *stryd* beduidde niet veel! We kunnen in het midden laten, of hy den moed bezat die tot wegloopen zou noodig geweest zyn. Zeker is het, dat hy de zielskracht had om te blyven, en de plicht te vervullen die 't naast voor de hand lag. Zóó had HOLSMA gezegd, en zóó zou 't wezen!

— Daar komt WILKENS, verwaardigde zich de jonge-heer EUGÈNE te zeggen, zonder de minste verandering van houding, en met zekere zuinigheid in het uitspreken der woorden, als-of er deuren- en venstergeld werd geheven van de articulatie.

Inderdaad, de heer WILKENS vertoonde zich op de binnenplaats. Hy liep zeer snel, als om blyk te geven van 'n diligentie die niet precies over-eenstemde met de klok. De klok zal vóór geweest zyn.

— Dienaar, m'nheer! Dag, DIEPER!

— Gmorge! Dat's de jonge PIETERSE.

— A-eh! wèèèèl zoo! A-ei, a-ei!

WILKENS was 'n oude gek. Z'n geheel leven was één veroveringstocht geweest naar deftigheid en gewicht. Daar-i 't op z'n ouden dag niet verder had gebracht dan tot kantoorbediende en handelsreiziger, kan de lezer narekenen hoeveel veldslagen de man moet verloren hebben. De voornaamste ammunitie die hem overbleef, bestond in 'n langgerekt: *ae* of *èèèè*, of zoo-iets. De menschen die hem van naby kenden, waren er niet zeer bevreesd voor, maar nog altyd zagen sommige boeren-winkeliers hoog op tegen iemand die zoo oneenvoudig spreken kon. En ook WOUTER...

— Jae, m'nheer, wat dunkt u? Zouden we met dat jonge mensch maer niet wachten op m'nheer POMPILE?

De jonge-heer EUGÈNE stootte een klank uit, die alles kon beteekenen wat men verkoos, zelfs: ja. En zóó scheen z'n antwoord te worden opgenomen door m'nheer WILKENS, die nu op zyn beurt in de alkoof verdween, en weldra weder voor den dag kwam, gehuld in 'n langen kantoorjas.

— Ik ben eens by de jufvrouwen Alders geweest, met diemetten, zeide hy, als om zich by z'n jongen patroon te verontschuldigen over z'n laat-komen.

Deze antwoordde weer zoo afgeknot mogelyk. Hy bromde iets dat juist even genoeg was om te kennen te geven: «ik heb gehoord wat je zei.» En daarop zette WILKENS zich aan den lessenaar naast EUGÈNE, waar-i de houding aannam van iemand die wat uitvoert. En hy deed inderdaad iets. Sedert eenige dagen reeds tobde hy met een *deficit* van drie stuivers in de «kleine kas» en pynigde zich met zoeken naar de oorzaak van die vreeselyke gaping.

— Maer, m'nheer, kan er ook misschien een brief zyn ge-

weest voor: huishouden?

— Wel mogelyk, antwoordde Eugène, op 'n toon van: «wat kan 't my schelen!» Ook lag er iets in van: «maak toch zoo'n wind niet met je oogendienende stiptheid!»

— Jae... maer...

Zoodra mogelyk zal ik my ontslagen rekenen van 't nabootsen der wilkensche deftigheid, voor-zoo-ver die zich openbaarde in z'n lymerige *ae*'s. De lezer zal wel nagenoeg weten hoe zich 'n verwaande kwast uitdrukt, die meermalen in den Haeg was geweest, en zich de mislukte moeite geeft in elke letter de beteekenis te leggen: ik ben een heer! De reden overigens dat hy, in tegenstelling van Dieper en den ouden Gerrit, het naast hem zittend individu niet aansprak met het praedicaat: «jonge-heer» lag hierin, dat Eugène reeds nagenoeg halfwassen was, toen Wilkens hem elf jaar geleden leerde kennen. Dieper en de knecht hadden dezen telg van den patroon, en zelfs den ouderen Pompile, als kind gekend. Toch zouden ook deze twee zich niet veroorloofd hebben iets aftedingen op 't volslagen heerschap van de beide ondergoden, indien niet de oude heer Kopperlith zelf hun die vryheid had in den mond gelegd. Deze namelyk was zeer fyn op maatschappelyke onderscheidingen — altyd slechts in toepassing op anderen, want zichzelf schatte hy 'n graad of zooveel te hoog — en noemde de jongelieden: «m'nheer Pompile en m'nheer Eugène» wanneer-i over hen tot Wilkens sprak. Doch, ook in zyn mond heetten ze, als vroeger: «jonge-heeren» als-i het woord richtte tot de oudere lyfstaffieren van den huize. Dat alles — op de knecht na — tegenover Wouter vol-op: «m'nheer» was, spreekt vanzelf. Of 't waar is, dat men geen twee heeren dienen kan, laat ik daar. Doch zeker is het, dat Wouter er vyf te-gelyk te bedienen en te eerbiedigen kreeg.

Wilkens becyferde de kolommetjes van z'n «kleine-kas»-boekje, en zeide:

— 't Is ienderdaed verbaezend!

Misschien zei hy dit *niet*. Ik stel het maar zoo, omdat ik naar aanleiding van z'n *eeta*'s, 'n paar nummers wil besteden aan de diepzinnige kwestie, of een auteur uitspraak en dialect van de personen die hy sprekende invoert, moet weergeven. Ik verneem dat men zich onlangs op het «letterkundig» congres te Antwerpen, met die vraag heeft bezig-gehouden. Ze zal dus waarschynlyk niet opgelost wezen, en in het lot deelen eener andere diepzinnigheid, waarover de heer Beets, naar ik uit 'n krant vernam, eene «*belangryke redevoering*» gehouden heeft. Indien dit waar is, verklaar ik den heer Beets voor den uitstekendsten redenaar ter-wereld. Cicero en Demosthenes zouden gewis geen kans hebben gezien iets «belangryks» te zeggen — zóó staat er! — over de vraag; «*of de regels van 'n vers al dan niet moeten beginnen met kapitaalletters.*» Wie zich over zoo 'n onderwerp in geestdrift zet, moet drift en geest te veel hebben. 't Is om jaloers te worden! En nog zyn er, die uitstrooien dat onze litteratuur, ons kunstgevoel, ons besef van Poezie aan 't rotten is, als 't Staatsbestuur en de zedelykheid. *Allons donc!*

1195. Over dialecten dan! En over 't al dan niet gebruiken van den volkstoon, of van zeer gemeenzame zegswyzen, *voire* zelfs van «onfatsoenlyke» uitdrukkingen. Voor 'n denkenden lezer, voor ware kunstenaars, zou m'n antwoord op de daaromtrent gestelde vragen, zeer kort kunnen zyn. Behoort men dat, dat, en dat te doen? Waar het te-pas komt: ja! En: zooveel noodig.

De vraag is onnoozel. Moet de artist 'n wynflesch in z'n schildery brengen? Een tafellamp? Een vlag? Waarom niet, indien er 'n flesch, 'n lamp of 'n vlag vereischt wordt?

Doch we zullen de vraag anders stellen. Behoort men in eene teekening de naden van 'n kleed te kunnen zien? Ja

of neen, naar-mate van de «manier» der uitvoering, en van den afstand waarop het kleed wordt verondersteld gezien te worden.

En nog anders: mogen de lappen op het gewaad van 'n bedelaar aanschouwelyk worden voorgesteld? Wel neen, nooit! De ware echte wèl-geconditioneerde bedelaar op 'n schildery dat zich respecteert, heeft 'n gedecatiseerden frak aan. De vuilnishaak van 'n wèl-opgevoeden vodderaper, is 'n scepter. De bak van den schoenpoetser wordt by zulke gelegenheid voorgesteld als 'n geëmailleerd juweelkistje. De ware Kunst is de onderdanige dienares van opgedrongen fatsoenlykhedens, en laat jufvrouw PIETERSE oraties houden in den trant van VAN DER PALM. Zóó is het!

Maar schrijvers die — als ik, byv. — van zulk Kunstfatsoen 't ware verstand niet hebben, verstouten zich soms een schoensmeerbak te teekenen als... 'n schoensmeerbak. En dit is hinderlyk voor sommigen, die 't gemakkelyker vinden zoo'n voorwerp te kopieeren naar 't model uit 'n *garde-meuble Louis XIV*. Het lykt dan wel niet op 't begeerde, maar... 't is *Louis XIV!* Zoo laat men op de kermissen in 'n kykkastjen aan boeren en boerinnen hun portret zien. NINON DE L'ENCLOS stelt GRIET voor, en SYMEN herkent zich — of herkent zich niet: dit doet er niet toe, als 't maar «mooi» is! — in BAYARD, TANCRED of STUART MILL.

1196. De uitdrukkingen die 'n auteur zyn personen in den mond legt, behooren *zooveel noodig* correct gekopieerd te zyn naar de *werkelykheid*. Wat beteekent hier het beding: *zooveel noodig?* Men doe het juist genoeg om den lezer in-staat te stellen — en te *dwingen* — zich te verplaatsen op het terrein der geschetste voorvallen, doch niet zóó veel, en voor-al niet zoo *lang*, dat het beoogd effect verloren gaat door overdreven herhaling. Het nabootsen van accent, dialect of idioom, van stand-

of ontwikkeling-aanduidende spreekmanier, zy den schryver een *hulpmiddel*, en mag hem nooit *doel* worden. Als hulpmiddel nu, kan hy volstaan met 'n wenk. En hierom, byv. brak ik op blz. 199, na KLAAS VERLAAN eenige woorden te hebben doen spreken in z'n eigen taal, de spelwyze af, die ik voor 'n oogenblik aan hem ontleende. Dáárop deed ik — voortgaande hèm het woord te laten, wat *zinbouw* en *inhoud* aangaat — gemakshalve m'n eigen taal volgen, *voor-zoo-ver die op 'n verhaal in den mond van* VERLAAN *toegepast worden kòn*, of liever *zoo ver myne bekwaamheid strekte*. Is dit duidelyk, of niet? Na 't aangeven van den grammaticalen sleutel waarin het meegedeelde gezet is, kan de artist zich van slaafs navolgen ontslagen achten. Dit zou zoowel voor hem als voor den lezer vermoeiend zyn, en heeft — een kinderachtig kunstje slechts — niets te maken met ware KUNST. De verandering *quantum sufficit* van *z* in *s*, van *v* in *f*, enz. in VERLAAN's relaas, kan zeer gevoegelyk worden opgedragen aan 'n leerling van de laagste klasse, of aan den lezer zelf worden overgelaten.

Indien de weinige berichten over het antwerpsch congres, die tot my kwamen, waarheid behelzen, zou de zeer eerwaarde SCHAEPMAN beweerd hebben dat de invoering der platte volkstaal in litteratuur, een door mij gekozen party was, 'n *idée fixe*, of iets dergelyks. Aan het letterlyk weergeven der by die gelegenheid gebezigde uitdrukking, wil ik niet gehouden zyn. Heeft de eerwaarde SCHAEPMAN dat of zoo-iets inderdaad gezegd, dan heeft de eerwaarde SCHAEPMAN iets anders gezegd dan de waarheid. Dewyl ik in hem geen opzettelyke leugen mag veronderstellen, wyt ik de vergissing aan z'n rechtgeloovigheid, die hem zal verboden hebben myn werken te lezen, wat ik hem dan ook niet aanraad. Hy mocht daarin eens stuiten op iets waars! Zonder dit onoverkomelyk bezwaar, had hy de ervaring kunnen opdoen, dat ik nu-en-dan wel eens 'n enkele bladzy geschreven heb, die — ook wat *taal* aangaat — nog-al fatsoenlyk is,

jazelfs deftig, en misschien verheven... als dit niet te veel gezegd is van 'n ongeloovige. Doch we zyn aan KLAAS VERLAAN... ook 'n eerwaardig persoon.

Myn tegenzin om langer dan gedurende een paar volzinnen, m'n spelling te regelen naar de uitspraak van dien man, spruit geenszins voort uit de meening dat hy slechter spreken zou, dan onze taalregelaars voorschryven en schryven. Integendeel. In correctheid van uitspraak staat VERLAAN met z'n *fonk*, *flam*, *se* en *sag*, boven professer DE VRIES. Niet die knecht spreekt deze woorden slecht uit, maar de professer spelt ze verkeerd. Ik zou durven aannemen dit te bewyzen, niet alleen op gronden van *wezenlyke* taalkennis, maar zelfs volgens de wetten van ållerlaagst-schoolmeesterlyk gehalte, waaraan onze officiëele voorgangers — zonder de minste consequentie evenwel! — voorgeven te gehoorzamen. Het lust my evenwel niet, dit nu aantetoonen. We zouden afdalen tot *spelling*, en de eigenlyke vraag is: wat de eischen der kunst zyn ten-opzichte van *uitdrukkingswyze*. Welnu, ik beroep my op **387—390.** De eerwaarde SCHAEPMAN zou zich 'n dwaling bespaard hebben, indien hy die nummers had geraadpleegd. We hadden hem daarvoor gaarne het versjen op DE RUYTER geschonken, dat-i waarschynlyk heeft opgerakeld uit de ter-zy geworpen dichtproeven van PENNEWIP's leerlingen. Ik heb niet genoeg minachting voor den «kunstsmaak» van die jongelui — we vernemen dat het met den mynen miserabel gesteld is! — om te vreezen dat ooit een hunner 't auteurschap van dat ding vindiceeren zal. De eerwaarde versjesmaker getrooste zich dus de grief, daarvan beticht te blyven tot z'n dood toe, en — wanneer 't hem gelukt zich onsterfelyk te rymen — nog 'n eeuwigheid daarna.

Er is iets, o eerwaarde SCHAEPMAN, dat lager staat dan 'n *f* voor 'n *v*, of 'n *s* voor 'n *z!* Het is mislukte deftigheid, verrekkend hoog-grypen, pretentieuze jacht op zeker soort van verhevenhedens «met God» die — al of niet in rympjes

dan — neerkomen op niemendal. Ik raad u — als aan zeer velen — *arbeid* aan! Geloof me, dáárin steekt de ware echte autenthieke eerwaardigheid! Dáárin, en niet in 't samenflansen van zinledige rympjes! Dáárin, en niet in 't meespreken over personen en zaken die gy niet kent... NAPOLEON III, byv. en myn werken.

Wat overigens de klacht aangaat over myn byzonder gebrek aan *gezuiverden kunstsmaak*... helaas, men is niet volmaakt! Als boete en ter zielsverbetering, zal ik uw rympjen op DE RUYTER van-buiten leeren. Dit zal meester PENNEWIP pleizier doen voor de renommee van z'n school.

Toch moet ik erkennen dat ik eenigszins verwonderd was de zeer gegronde aanmerking op m'n «kunstsmaak» te vernemen uit den mond van iemand die beroepshalve by voorkomende gelegenheid zich zou moeten laten roosteren voor de *heiligheid* van EZECHIËL IV, vers 12, *e.d.* Dit zou nu weer *myn* smaak niet gedoogen. *Suum cuique!*

1197. Er is my gebleken dat sommige «redenaars» op 't antwerpsch congres zich hebben schuldig gemaakt aan zekere verwarring van denkbeelden, die van zeer oude dagteekening is, en telkens op-nieuw 't hoofd opsteekt. Men schynt nog altyd niet te weten wat 'n *artist* is, en verwart hem gedurig met 'n katechizeermeester. Deze dwaling is wel zeer *nederlandsch*, zeer *schoolmeesterlyk*, zeer *theologisch*, en dus zeer ònärtistiek, maar... ze bestaat, en haar wortels groeien onzen tegenvoeters in de zolen. Dat ze ook op dat congres teeken van leven en bloei gegeven heeft, spreekt vanzelf. Dáár, byv. is de vraag geopperd, of men indruk maken zou op 't «Volk» wanneer men een slabbetje: «*simmezet*» noemt?

Neen, heeren, met 'n «*simmezet*» maakt men geen indruk op het «Volk.» Men maakt indruk door WAARHEID, onverschillig of ze al dan niet gehaald is uit het Woordenboek

der Neder... *landsche* taal. Of liever, de indruk die men teweeg brengt, hangt niet af van zùlke dingetjes. Gyzelf die zoo terugschrikt voor, *simmezet*, hadt gy ooit te klagen over bovenmatig succes der werken wanneer gy van *eene chemisette* spraakt? Waarom zou het pretens-leelyke zoo'n vreeselyk effect hebben op de zedelykheid, wanneer ge met het pretens-mooie geen enkele ziel uit de hel weet te halen?

Nog-eens, niet in zùlke zaken zoekt de artist z'n kracht. Niet over zùlke beuzelingen struikelt z'n talent. Niet aan zùlke onderzoekingen besteedt hy z'n gaven. 't Is zyn roeping niet — en vooral niet z'n begeerte — om optetreden als verkondiger van 'n dogma, als leeraar van schoolkennis. De maatschappy is overvol van ànderen, van niet-artisten, die geroepen en meer-of-min geschikt zyn tot het vervullen van zulke ondergeschikte taakjes. Gy die vreest dat de auteur wiens «bergtoppen door de wolken boren» verkeerde begrippen zal zaaien over de hoogte der bergen, over de substantie van 'n wolk, en over de ware beteekenis van 't woordeke: boren...

Genoeg! Leest eens in HUET's «*Litterarische Fantasien*» — 'n éénig prachtwerk in onze letterkunde — wat er, byv. aan *domine* KOETSVELD ontbreekt om 'n artist te zyn, en houdt op met uw vragen: «of men zóó of dùs invloed uitoefent op het «Volk?» Wanneer JAN STEEN zoo onwys ware geweest als gy, zouden wy een zeer groot kunstenaar minder hebben gehad, *een der grootsten*. Hy kon — om *iets* te noemen — 't satyn missen, en de juweelen, en 't scherp lichtverschil, dat zelfs 'n REMBRANDT noodig voorkwam, om 't budjet van z'n *gedachten* te onttrekken aan àl te nauwkeurige narekening.

Het zoeken naar *rechtstreeksche* leering in kunstproducten, bederft de *ware* leering die de kunst aanbiedt. Een beschonken vrouwspersoon van JAN STEEN, zit daar niet met wyd-

uitgestrekte knieën op den hoek eener herbergbank — zie, ze laat 'r kind vallen! — om te doceeren: o, gy vrouw, wees niet beschonken, en houd vooral je kinderen vast...

Ik geloof dat sommige vrouwen en moeders dit wel weten zonder Jan Steen!

... de kunstenaar levert 'n schets van de indrukken die hem de buitenwereld te aanschouwen gaf. Hy verlost van den drang om Moeder Natuur natestreven, onverschillig wat ze voortbrengt. En zyn moraal is: de oprechtheid van z'n streven. Zyn kracht: het samengrypen van 't heterogeene. Zyn triumf: de heerschappy over de brokkelige gegevens die hy rangschikt tot één geheel. Zyn loon...

Nu ja, daarover sprak ik reeds in den IIIn bundel. Sla dien eens op, lezer, en beoordeel dàn hoe zonderling het 'n artist moet voorkomen, wanneer-i verneemt dat honderde volwassen personen... congrediëeren, om uittemaken of 'n schryver mag spreken van «*simmezet.*» Zoo vraagt de rekruut of 't een Maarschalk vrystaat iets te doen, wat hèm verboden is door z'n korporaal.

Wie zich oefenen wil in 't beoordeelen van dergelyke zaken, wien het te doen is om *verwyding van gezichtshoek*, verzuime vooral niet die «*Litterarische Fantasiën*»... van-buiten te leeren, had ik byna gezegd. Nu ja, men doe het! Dit zou veel «belangryke redevoeringen» op congressen uitwinnen. *Gedachte* is alles, en daaraan is groot gebrek. Wie aandachtig leest, zal ze vinden in dat werk, waaraan *veel arbeid is tenkoste gelegd.* *) Dat kibbelen over de wyze van inkleeding, over

---

*) Dàt is kritiek! De heer Huët bepaalt zich niet tot de communicatie dat zeker stuk hem al of niet behaagt — onze meeste *critici* schynen te meenen dat Publiek nieuwsgierig is naar de maat van 't genoegen dat zy gesmaakt hebben — hy *behandelt* 'n schryver. Hoe eenvoudig het woord: «behandelen» klinken moge, slechts zeer weinigen weten het te doen, of erger nog: ze geven niet eenmaal blyk

'n *onderdeel* van den vorm, doet denken aan den bedelaar die 't vraagstuk opwerpt, of-i z'n goud in 'n beurs of in 'n porte-monnaie bergen... zou, als-i goud had. My dunkt, de man kon deze moeite sparen tot er iets te bergen wezen zal. En wanneer hy zóó ver gevorderd is, zal de keus hem ligt vallen. Misschien ook vergeet hy dan de heele kwestie, uit blydschap over z'n verrassende welvarendheid.

Zoekt — *door zeer vlytigen arbeid*, o kunst-adepten! — INHOUD machtig te worden. De VORM zal u toegeworpen worden.

---

van 't pogen, ze kennen den eisch niet. Onder de «*Litterarische Fantasiën*» zyn kunstjuweeltjes waarby 't overgroot deel der behandelde werken zeer diep wegzinkt, zóó zelfs dat men betreuren moet, HUËT's kritisch talent besteed te zien aan zaken die zooveel ingespannen studie geenszins verdienen. (Zie, byv. het stuk over den rymelaar POOT.)

Men verwarre myn zeer gunstig oordeel over dien arbeid — zonder toelichting heeft ze slechts de waarde van 'n mededeeling — geenszins met 'n oordeel over des heeren HUËT's *uitspraken*. Men kan in zeer veel meeningen zyn tegenvoeter wezen, en toch erkennen dat hy uitstekende modellen van *behandelingswyze* geleverd heeft. Dit slechts is hier m'n bedoeling, en ik noodig ieder die wat leeren wil, uit, deze bedoeling te toetsen aan de lectuur dier «*Fantasien.*» Het is 'n schande voor Nederland, dat men dien auteur niet zeer eerbiedig verzocht heeft het onderwys in «Letterkunde» aan een onzer hoogescholen op zich te nemen. Maar... hy is geen *doctor*, geloof ik? Hy mag wel *my* onderwyzen — ik erken dankbaar dat dit het geval geweest is — maar geen jongeluî. Des-te-erger voor die jongeluî. In-plaats daarvan wordt hun gedoceerd met hoeveel *o*'s of *e*'s men 'n woord mag lardeeren. *Prosit!*

Wat overigens de *meeningen* van den heer HUËT aangaat, moet ik vragen of wy ook hier soms met het *quandoque dormitare* te-doen hebben? Diezelfde BUSKEN HUËT heeft onlangs aan den heer VOSMAER, naar aanleiding van diens «*Vogels*» alle aanspraak op dichterlykheid ontzegd. Ik sta verbaasd over zoo'n... vergissing. Indien de heer VOSMAER geen dichter is, moet ik naar school. Ik, en... zeer velen! Bygelegenheid hoop ik hierop terug te komen. *Thesis:* «de werken van den dichter VOSMAER behooren tot de meest eerbiedwaardige, meest liefelyke verschynsels op 't gebied onzer letterkunde.»

(Bundel V, blz. **348**.) Meent echter niet dat het redeneeren òver dien vorm — en nog wel over de nietigste onderdeelen daarvan — op zichzelf beschouwd, 'n arbeid *is*. De rekruut van zoo-even wordt geen *krygsman* door z'n zotte vragen naar de plichten van 'n Maarschalk.

1198. Nu ik aan dat Congres ben, 'n enkel vriendelyk woordjen aan 't adres van domine BEETS. Om te bewyzen dat ik ongelyk had in myn oordeel over BILDERDYK — als *verzemaker*, als *dichter* en als *mensch* — heeft die volksvoorganger de goedheid gehad, het versje van KLAASJE VAN DER GRACHT optezeggen, dat ik zoo gul publiceerde in m'n eersten bundel. Concluanter kan het niet. De eerwaarde vader des veelbelovenden jongelings, laat z'n kollega in godskennis allervriendelykst bedanken voor de reclame, onder opmerking dat de geestproducten van z'n zoon de verbazende eigenaardigheid bezitten, dat ze — mits behoorlyk gegalmd en begeleid door kerkelyk oogverdraaien — zonder de minste schae voor den zin, 't achterste-voren kunnen worden opgedreund, waartoe hij zich voor 'n volgende gelegenheid aanbeveelt. Daarmee kan 't pleit voor BILDERDYK's dichterschap voldongen worden, tot mylen ver over de grenzen van 't mogelyke heen. Wie meer verlangt is... nurks.

Ik bèn zoo onopgevoed! Me dunkt, eene *wederlegging* van de door my gemaakte aanmerkingen, en van de daarop gebouwde slotsommen, ware wel zoo goed op haar plaats geweest, als 't opzeggen van een rympje. De heer BEETS moest *my* eens 't majestueuze lied hooren declameeren van de «*drie schuin tamboer*» die uit het oosten kwamen! En dat is nog niet eens 't àllerschoonste der modellen van *hokus-pokus*-poëzie die ik zoo indrukwekkend weet voortedragen. «Tusschen peer en kaas» maken die dingen een mirobolant effect. By gelegenheid houd ik my aanbevolen.

1199. En nu nog-eens terug naar volkstaal en Klaas Verlaan, den onschuldige die nooit versjes op De Ruyter maakte — zelfs in de wieg niet — en nooit zulke deuntjes opzei, zelfs niet als-i dronken was.

Ik heb een-en-ander aangevoerd over de betrekkelyke plicht van den artist, om *geheel* waar te zyn, ook in toon. Maar ik voegde er by: *voor zooveel noodig.* Het beroep op Paul Delaroche in **387—390** zal deze nadere bepaling wel duidelyk genoeg maken. Toch behoort hierby een andere opmerking. Een der zeer eenvoudige redenen waarom ik my niet langer dan 'n oogenblik inspande om ons — zeer onvolledig — letterschrift toetepassen op de eigenaardigheden van Verlaan's tong, keel, verhemelte en de van z'n omgeving overgenomen gewoonte, ligt o. a. ook hierin, dat ik niet gaarne den vernederenden schyn wil op my laden, als-of ik belangstelling tracht inteboezemen door *dialect.* Dit namelyk is een der jammerlykste kunstjes waartoe 'n schryver, *aux abois* van denkbeelden, z'n toevlucht neemt, een waar *testimonium paupertatis.* Wie niet straat- en stoep-arm is naar den geest, geeft van zùlk realisme juist even genoeg om te karakterizeeren, en geen letter meer. 't Is niet zeer eerwaard van den eerwaarden Schaepman, dat-i deze onderscheiding niet heeft willen leeren van dien schilder en my. Om de vergissing te kenschetsen, die hy ten-mynen-aanzien begaan heeft, zou ik ze kunnen vergelyken met de beweering dat het 'n *parti-pris* van Delaroche was, het slyk-schilderen intevoeren in de hedendaagsche fransche school. Ik geloof niet dat de man er ooit aan gedacht heeft. Het zou dus niet zeer eerwaardig zyn hem zoo 'n zotterny aantewryven. Waarom dan doet men het *my?* Is dit domheid? Is dit boosaardigheid? Is 't beide te-gelyk: neerlandisme?

De knoeihandel die heden-ten-dage met *dialect*-nabootsing gedreven wordt, schreit ten-hemel. Wanneer ik in 't bezit was van den zuiveren kunstsmaak, dien de eerwaarde Schaep-

MAN my zoò dapper en kunstsmakelyk ontzegt, zou ik bedroefd zyn over dat beunhazen met *ó* voor *o*, *oa* voor *a*, *ie* voor *ei*, *ij* of *y*, enz. Heel veel diepte steekt er niet in zulke producten. Men vertaalt 'n romannetje, en laat het nòg-eens overzetten door 'n boereknecht of 'n buitenman: klaar is 't kunstgewrocht! Ziehier te dezen aanzien een paar eenvoudige woorden, voorkomende in het tydschrift «*Onze Tolk*» en die naar myne meening, de aandacht ten-volle waard zyn:

«*Zou de opmerking vergund wezen, dat niet alleen de* uitspraak *maar ook de* keuze der woorden *en de* bouw der zinnen *de taal der stedelingen van die der landbewoners onderscheidt?*»

Ja, *onze Tolk*, die opmerking is vergund, en zy verdiende in dank te worden aangenomen. En ge hadt méér nog dan dat mogen zeggen. Lees voor: »stedelingen en landbewoners» stedelingen van verschillenden stand of bedryf, landbewoners uit verschillende gewesten en zelfs dorpen. Of, beter nog, breid de tegenstelling veel verder uit, en geef aan ieder individu 'n taal naar z'n karakter, temperament, standpunt, en zelfs naar z'n oogenblikkelyke stemming. Dit is moeielyk, zegt men. Zeker, de Kunst *is* moeielyk. Wie heeft ooit anders gezegd? Dat alles moet bestudeerd worden, begrepen, weergegeven. Hiervan, en niet van 't verschil in uitspraak der letters, sylben of woorden, hangt de karakteristiek af. Ik vleie my dat jufvrouw PIETERSE, jufvrouw PIETERSE blyven zou, d. i. zichzelf, al ondergingen haar praatjes de verlammende correctie van 'n *prote* uit de school van DE VRIES en TE WINKEL. En LAPS ook. En LEENTJEN ook. En VERLAAN ook. En de rest ook. En ikzelf ook. En het «diakenie-mannetje van HILDEBRAND ook. Dàt is schoon!

Summa summarum: het verschil in spelling is voor 't gansche menschelyke geslacht — op hééle kleine jongetjes en professers na — 'n byzaak. Al wat er ligt tusschen schoolknapen en hoogleeraren in, behoorde zich bezig te houden

met iets degelykers.

Met iets degelykers, ja, en dus ook niet met rympjes, eerwaarde BEETS en SCHAEPMAN! Voelt ge niet hoe gylieden, door nog altyd u aftegeven met dat geknutsel, den onnoozelen volkswaan in de hand werkt, dat 'n verzemaker 'n dichter is? Gy beiden hebt somwylen verzen gemaakt die iets minder zinneloos zyn dan de meeste bilderdyksche rympjes, maar eilieve, mag ik u herinneren aan de uitspraak van MARTIALIS:

«*Versus qui scribere potest disertos*,
Nec scribit, *Laberi*, *virum putabo.*»

die door meester PENNEWIP, in collaboratie met drie laureaat-leerlingen van z'n atelier, aldus in 't nederlands-olympisch zyn overgezet, dat de arme goden er ook wat aan hebben zouden:

Wie mooie versjes maken kan,
Maar liever campêche-hout raspt, of utrechtsche
theerandjes fabriceert, of niemendal doet, is 'n heele baas.

MARTIALIS zegt: *virum* d. i. 'n »man.» Men ziet dus dat de letterlyke overzetting 'n beetje geleden heeft onder de eerwaardige en onverbiddelyke eischen van 't rym. Een *man* dus! Juist, dàt 's 'n kerel! Tracht u die mannelykheid aantewennen. Misschien is het nog niet te laat. Legt u toe op iets wezenlyks. De Heer is lankmoedig. Na wat blyk van berouw van uwen kant, vergeeft hy misschien 't godsdienstig verslonsen van uw denkvermogen, en met eenige inspanning zou hy nog altyd — maar gyzelf moet meehelpen! -- u kunnen opleiden tot iets nuttigs, tot een-of-ander *inderdaad eerwaardig* ambacht.

En hiermede neem ik voor ditmaal afscheid van de heeren die my zoo heldenmoedig bestreden op 'n afstand, niet zonder betuiging myner erkentelykheid aan de edele kampvech-

ters die zich vereerden door 't opnemen myner party. Uit kiesheid hebben de couranten hun namen verzwegen. Ze staan in m'n hart gegrift, maer...

1200. Ei, zoo spreekt WILKENS. En wy nemen by dezen voor goed afscheid van z'n geblaet.

— Maar, m'nheer, zouden wy het jonge-mensch maar niet aan 't werk zetten? Misschien komt m'nheer POMPILE eerst na de koffi.

— Wel ja. Ga je gang!

WILKENS wenkte WOUTER tot zich, en na 'n paar gemaakte kuchjes:

— Ik zou je maar raden hier maar plaats te nemen. Leg je hoed maar weg...

Al deze *maren* hadden 'n beteekenis. De meegedeelde bevelen kregen daardoor den rang van zware verlossingen na moeielyke dracht. Het wegleggen van den hoed beviel WOUTER uitstekend. Hy voelde kramp in de vingers van 't vastklemmen. Zeker, als 't bekende spreekwoord waarheid zegt, had hy meer dan iemand kans geloopen 't heele land doortereizen, want uren lang stond-i met z'n hoofddeksel in de hand. Voor 't oogenblik echter bewoog hy zich niet verder dan tot den lessenaar nummer *drie*, tusschen WILKENS en 't venster.

— Ga maar zitten. En zeg my eens of je rekenen kunt? Wat men noemt: goed rekenen?

— Ja, m'nheer, riep WOUTER met ridderlyken moed, als 'n krygsman die den trom hoort. O ja, m'nheer!

Wat hy zich schrap zette tegen... STRABBE!

— Wel, wel! Tel dan al die postjes eens op: guldens,

stuivers en penningen. Zestien penningen maken 'n stuiver, zieje, en twintig stuivers 'n gulden. Dit weetje zeker wel?

— O ja, m'nheer.

— Zoo? Weetje dàt? Ei!

En WOUTER, de rekenheld, spande zich zóó in om z'n naast-byliggende plicht te doen, en om de teleurstelling te overwinnen over het derogeerende van 'n: «optellingssom» dat-i glad verkeerd telde. Geen enkele kolom sloot met de facitten van m'nheer WILKENS. Hy werd zeer verdrietig, en betrapte zich op heimwee naar... de twee gevestigde zaken op den *Zeedyk!*

Een heer stapte de binnenplaats over. 't Was m'nheer POMPILE, oudste zoon van den huize, procuratie-houder en mede-chef van de firma OUWETYD & KOPPERLITH.

De auteur vermaakt zich met meikevers. WOUTERS *rekenkunstige bekwaan-heid gewogen en te ligt bevonden. Z'n opleiding in 't vak van* MERKURIUS... *den bode der goden. Speldeprikken in 'n windblaas.*

1201. Indien de oude heer KOPPERLITH, die nog altyd op 'n boven-voorkamer bezig is met z'n ontbyt en de courant van den dag, doch dien we straks zullen zien verschynen... indien de jonge-heer POMPILE, die driftig, beredderend, jagend en als gejaagd, het kantoor binnenstuift, en 'n stuk of drie «dag»'s uitstoot, als-of 't beschuitkruimels waren, die hem prikkelden in de keel... indien de jonge-heer EUGÈNE die daar nog altyd over z'n romannetje gebukt zit, en in knotwilg-styl z'n: «*bsjoer* POMPILE!» laat glippen...

... indien àl de KOPPERLITH's, als daar zyn: de jonge-heer RODOMONT, en de jonge-heer FLODOARD, en de jonge-heer LEON...

... indien al die jonge-heeren... met den ouden heer er by, en vooral de dikke leelyke mevrouw uit de zykamer, en de majestueuze HERSILIA, en «de» jufvrouw...

Sakkerloot, lezer, m'n galery wordt te vol! Wat 'n arbeid, al die portretten afteteekenen! Toch zal ik 't beproeven. Maar eerst dit: indien zy m'n WOUTER-geschiedenis onder de oogen kregen, en lazen...

Maar ze lazen geen hollandsch. Nu dan, indien men hun 'n fransche vertaling van m'n werk voorlegde... zy allen zouden my om den hals vliegen uit dankbaarheid. Eigenlyk ben ik dus bly dat hun litterarische ontwikkeling by 't fransch is blyven staan, en dat de kans op vertaling myner werken in dat onwysgeerig idioom, allergeringst is. Bovendien, al die jonge en oude jonge-heeren zyn dood.

Ja, dankbaar zouden ze wezen, tot krankzinnigheid toe! De lezer is waarschynlyk begaafd met 'n buitengewone verbeeldingskracht. Ik ken hem het dubbele toe van de gemiddelde burgerlyke intelligentie. En toch betwyfel ik of hy instaat wezen zou, zich de aandoening voortestellen van 'n familie die, vele jaren na haar universeel overlyden, van 'n edelmoedigen schryver drie graden amsterdamsche hoogheid zoo maar klakkeloos present krygt. Want, al kost het m'n eigenliefde een zwaar offer, al loop ik gevaar den roem van stiptheid te verkleinen, waarop ik hoogen prys stel... de waarheid boven al: onze KOPPERLITH's woonden *niet* op de Keizersgracht, en patriciërs waren ze *niet*... ziedaar!

De oorzaak myner dwaling is niet moeielyk optegeven, maar 'n dwaling is het. Toen ik, 'n hoofdstuk of wat geleden, met jufvrouw LAPS pantoffelde langs den Amstel, in de buurt van de Jachthaven, daagde de oude-heer voor m'n schryversoogen op. Nooit zag ik 'n grysaard met deftiger voorkomen. Op z'n eenigszins te dikken buik na, vertoonde hy 't model van 'n genueschen *Doge*... uit 'n roman namelyk. Van 'n sterk geidealiseerden MARINO FALIERO... op 'n schildery. En ieder groette zoo deemoedig, en ieder fluisterde zoo piepend: «dat is m'nheer KOPPERLITH!» dat ik — al te oppervlakkige waarne-

mer op dat oogenblik — men bedenke dat m'n aandacht werd afgeleid door 't kyken naar prinses ERICA, die 'r lief uitzag — in 's hemelsnaam, ik vergiste my, en dacht: die man woont zeker op de Keizersgracht! Waar ànders? Voor 'n graaf of baron vertoonde hy een te fatsoenlyk voorkomen. Een ridder uit de middeleeuwen was-i niet, want met zoo'n zwaarlyvigheid bewoont men geen burgt op 'n rotspiek. Bovendien, z'n harnas was van zwart laken, heel fyn wel en glanzig, maar... laken toch. Een keizer, koning of prins kon hy ook niet wezen, want in-plaats van hem iets toeteschreeuwen, ging ieder verlegen voor hem uit den weg, en maakte plaats voor den buik dien-i voor zich uitdroeg als 'n marschkraampje. Wat ànders toch kon ik uit dit alles opmaken, dan dat-i op de Keizersgracht woonde? Tot overmaat van verontschuldiging, beroep ik my op het publiek in de kroeg van vrouw GOOREMEST. De lezer was er zelf by, en kan dus getuigen hoe al die bevoegde personen in myn dwaling deelden. KLAAS VERLAAN en z'n kornuiten waren of Amsterdammers van ouder tot ouder, of althans Noordhollanders, en wanneer zulke autoriteiten zich vergissen, mag men het den armen schryver die deze eer niet heeft, niet zoo heel erg ten-kwade duiden, dat hy in z'n rangbepaling 'n paar straten of grachten uit den koèrs dwaalt.

Hoe dit zy, 'n vergissing wàs het. En heel bedroefd ben ik er niet over, omdat ze my zoo-even de gelegenheid verschafte, zekeren oudheidskenner die m'n integriteit kwam aantasten, en meende my omvèr te gooien met 'n adresboek van 't jaar zooveel, de verheven uitdrukking naar 't hoofd te werpen:

«Indien de KOPPERLITH's niet woonden op de Keizersgracht, m'nheer... dan, m'nheer, dan... welnu, m'nheer, dan hadden ze verdiend te wonen op de Keizersgracht, m'nheer!»

En daarby blyft het! Verhuizen laat ik ze niet. Ik heb

alzoo in 't vervolg van m'n verhaal de ongewone verdienste, twee waarheden te-gelyk te verkondigen. Ze woonden er, en ze woonden er niet. Het kantoor «ging in» in de Vellestraat, of in 'n andere straat, of... in 't geheel geen straat, en dus «op» 'n gracht. En dat de heele familie 'n pronkstuk was van opgeblazen nietigheid, is ook waar.

«Dàt komt er niemendal op aan, hoor ik zingen door 'n peloton afgestorven zielen, als je maar ter-dege volhoudt dat we woonden op de Keizersgracht!»

Het is deze koorzang die my den moed geeft m'n topografische dwaling voltehouden, tegen den letterlyken tekst van dat adresboek in. Kom-aan, jonge-heer POMPILE, spreek, laat je hooren en bekyken door ieder die 'n abonnement kan betalen aan WOUTER's boekeman in de Hartestraat? En jy ook, jonge-heer EUGÈNE! En HERSILIA! En LEON! En RODOMONT! En FLODOARD! En de rest! Veroorloof me — of niet, naar verkiezing! — u 'n draadjen om den poot te strikken, u te laten vliegen, huppelen en dood-liggen als 'n meikever. Spreek, POMPILE! Ratel en snater, POMPILE, als toen je nog leefde, en al of niet woonde op die fameuze Keizersgracht!

1202. — Dag, DIEPER! Dag, WILKENS! Dag, EUGÈNE! Papa nog niet beneden? Hier zyn de brieven... een voor huishouden — van LEON, EUGÈNE! — waar is GERRIT? Zoo, is dat de jonge PIETERSE? Weet-i den weg in de stad? Ik heb veel boodschappen, weetje! KRIMP te Rotterdam vraagt twee wittegrondjes-driekleur — je weet wel, WILKENS, die *victoria-fancies* van *Crawfurth-Leeds* — maar hy wil dat oude krieuweltje met 'n oogjen... is 't er nog? Waar is GERRIT? Ik heb veel boodschappen. Hoe is 't met mama, EUGÈNE? Zou 't lukken, van-daag... ik meen de verhuizing? 't Saizoen gaat voorby, en ik wou zoo graag de HOCKER's en de PLEIER's en de KRUCKER's vragen op *Groenenhuize*. Die briefbesteller is 'n lap...

de vent wil altyd geld voor 'n borrel, als-i de brieven opstraat afgeeft, want... hy mag 't niet doen, dat weetje. Als 't gemerkt wordt, krygt-i z'n ontslag. Ik heb 'm 'n stuiver gegeven, denk er om, WILKENS, maar... zet dien stuiver op huishouden, want er is 'n brief van LEON ook. Dus... 't kan wel op huishouden: wat zeg jy, EUGÈNE? Zoo, ei, is dàt de jonge PIETERSE? Heb jy wat voor GERRIT vandaag, DIEPER? *Ik* heb veel boodschappen. WILKENS, je moet zoo goed wezen GERRIT hier te roepen, en zeg dat ik veel boodschappen heb, en... en... ziehier den brief van KRIMP. Die menschen vragen altyd wat er niet is, want... dat krieuweltjen met dat oogjen is er niet meer. Weetje wat we doen zullen. Als 't krieuweltje 'r niet meer is — met dat oogje, weetje? — dan zenden wy 't moesjen, of 't slangetjen, of dat patroontje met de blokjes... je weet wel, 't zyn de wittegrondjes-driekleur, *victoria-fancies* van *Crawfurth-Leeds*. Maar je zult zien dat KRIMP chicaneert, want... dat doet-i altyd. Roep GERRIT... ik heb zooveel boodschappen, weetje. Zoo, mannetje, ken jy goed den weg in de stad? Nu, dat's goed, want... ik heb altyd zooveel boodschappen. EUGÈNE, als papa komt, zeg dat ik by mama ben, met den brief van LEON, weetje. Want hy is geadresseerd aan mama. LEON adresseert altyd z'n brieven aan mama...

Zeker. Altyd aan mama. Ziehier de reden dezer byzonderheid. Op 't adres van een brief aan 'n gehuwde vrouw, is plaats voor twee weledelgeborenhedens. De briefbesteller kwam nu van-tyd tot-tyd te weten dat de op zekere wys ter-wereld gekomen echtgenoot van m'nheer KOPPERLITH, ook reeds als jonkvrouw zich had weten meester te maken van 'n geboorte die hemelsbreed afweek van de gewone. Dat het mensch NIEMENDAL heette vóór haar huwelyk, doet niet ter-zake. De postklerk te Tjanjor — daar werden die epistels uitgebroeid — was niet zeer bedreven in 't hollandsch, en had geen verstand van heraldiek. Hy kreeg te zien dat de jonge-heer LEON zóóveel

vierkante duimen noodig had om z'n mama te kwalificeeren, en dit slechts was de bedoeling van den jongen-heer LEON. Heel Tjanjor zou er verbaasd van staan, want: «postklerken zyn praterig» hoopte de kwast jufvrouw PIETERSE na.

Gedurende het rollen van den sneeuwval waarmee POMPILE z'n tegenwoordigheid had aangekondigd, liep hy gedurig heen-en-weer, en maakte — ook in zeer letterlyken zin — zooveel wind als maar eenigszins mogelyk was. Een oogenblik nadat-i met LEON's brief in de hand de kamer verlaten had, keerde hy terug:

— A-propos, EUGÈNE, ik hoop toch dat mama zal kunnen vertrekken van-daag. Ik zit anders *en peine*, zeer, zéér *en peine*, weetje... erg *en peine* met de HOCKER's en de PLEIER's en de KRUCKER's die ik allemaal geinviteerd heb op *Groenenhuize*. En... ik heb de kruiers gesproken. Weetje wat die FLIP zei? — Grof volk, zulke kruiers! — Hy vroeg of we mama niet het venster konden uithyschen? Dat vroeg-i! Lomp, hè? Maar... zieje, hy meende-n-in 'n leuningstoel, en... nu, ik hoop maar dat het lukt, want ik compromitteer me zoo allerverschrikkelykst voor de HOCKER's en de PLEIER's en de KRUCKER's. Dat is het maar, weetje!

En hierop verliet hy weder 't kantoor.

't Spreekt alweer vanzelf, dat onze WOUTER allerfatsoenlykst had staan toeluisteren. Na 't vertrek van m'nheer POMPILE, verdiepte hy zich op-nieuw in z'n optellingen. Och, hy wou zoo heel graag z'n naast-byliggend plichtje doen. Was 't *zyn* schuld dat-i zich zeer onbekwaam voelde, en telkens rekende: *drie en acht is vier-en-twintig*, of wat anders?

WILKENS ging naar 't magazyn, om de slangetjes uittezoeken, of de moesjes of de blokjes die 't huis KOPPERLITH den winkelier KRIMP zou trachten in den maag te stoppen, inplaats van 't verlangde krieuweltje met 'n oogje.

1203. «*Twee en zes is twaalf*, *en tien is twintig*...

't Begon weer te waaien. POMPILE stormde het kantoor in:

— Hè! Beroerd! Akelig! Heel beroerd! Verbeelje, DIEPER... zeg, EUGÈNE, hoor eens, 't wordt àl te erg! Weet jelui 't al van GERRIT? Hy is weer styf van de rhumatiek... hoe vind je dat? Hy kan geen boodschappen doen! En ik... ik had juist zooveel boodschappen. Op m'n woord van eer, ik heb wel tien boodschappen... ja, wel twaalf. Heb jy ook boodschappen, DIEPER? Wisseltjes? Accepten? Hè?

— Van-daag niet, jonge-heer. Maar morgen...

De boekhouder sloeg 'n kleine agenda op.

... morgen heb ik 'n wisseltjen in den jodenhoek, 'n smeerig dingetje.

— Zoo? Morgen? Nu, dat's goed. Weet je wat je doet, DIEPER? Zeg 't aan papa, dat je telkens wisseltjes hebt, en dat GERRIT altyd styf van rhumatiek is, en dat het zoo niet langer kàn, weetje? Zeg jy dat aan papa, DIEPER, want... ik heb zooveel boodschappen, ik heb erg veel boodschappen.

— Ja, jonge-heer POMPILE, ik zal 't aan m'nheer zeggen. En... hoe vaart de jonge-heer LEON?

Ei, ei, die slimme DIEPER! Hy durfde den ouden rhumatieken GERRIT niet aan. En ook de jonge-heer POMPILE, inweerwil van z'n vele boodschappen, zou dat meubel liever zien uit den weg zetten door 'n andere hand dan de zyne. GERRIT namelyk had relatiën met den ouden heer uit den vóórtyd, 'n *coprolithische* verwantschap die ontzien moest worden. En daarom sprong de omzichtige DIEPER zoo handig en belangstellend over op 't welvaren van den jongen-heer LEON.

— Heel wel, dankje, antwoordde POMPILE. Den heelen brief heb ik nog niet gelezen. Hy vertelt van tygers en slangen en

optochten en gouden wapens... o, allerlei! Mama is er dol bly mee, dat begryp je. Maar... hy is nog altyd surnumerair. Hy klaagt dat allerlei gemeen volk hem over 't hoofd springt...

— Dat is zeer hard voor iemand van... stand, zei DIEPER, met 'n treurigheid in z'n stem, die wel eenige verhooging van tractement waard was.

— Niet waar? Die vervloekte GERRIT met z'n rhumatiek! En ik heb juist zoo erg veel boodschappen! Zeg-eens, jy, PIETERSE — je heet immers PIETERSE? — je moet eens zoo goed wezen 'n paar boodschappen voor me te doen.

WOUTER stond marschvaardig, met z'n hoed in den hand, en 'n verheugd: «asjeblieft, m'nheer!» op de lippen. Verheugd? Ja, waarlyk! Want de opdracht die hy te-gemoet zag, was hem 'n verademing. De jonge-heer POMPILE nam plaats tegen-over DIEPER. Daar namelyk was de lessenaar van den «patroon.» Hy wenkte WOUTER tot zich.

— Je weet dus den weg in de stad? Heel goed! Dan moet je-n-eens zoo goed wezen... maar zeg, heb je-n- 'n zakboekje? Een portefeuille-n-of zoo-iets?

— N...e...e...n, m'nheer.

— Zoo? Heb je dàt niet? 'n Kantoorbediende moet 'n portefeuille hebben, om... iets in opteschryven, weetje? Anders vergeet je 't. Nu, voor van-daag moet je dan maar de boodschappen... onthouden, die ik je-n-opgeef. Je moet zoo goed wezen te gaan by m'nheer HOCKER, en daar doe je-n-'t compliment van my — van den jongen m'nheer KOPPERLITH, moet je zeggen, van m'nheer POMPILE, weetje? — en je vraagt, of de jufvrouwen PLEIER uit Frankfort — want die logeeren by m'nheer HOCKER, weetje? — of de jufvrouwen pleizier hebben van-middag met my en m'n vrouw — zeg jy maar: met de jonge mevrouw KOPPERLITH-HUDDEWITZ, dan weten ze-n 't wel — ja, vraag of de jufvrouwen PLEIER pleizier hebben met ons en de familie KRUCKER...

— Ben je mal, POMPILE? bromde EUGÈNE. De jongen weet

immers niet waar HOCKER woont.

— Ah... ja! Dat's waar! M'nheer HOCKER woont...

En WOUTER's handelswetenschap werd verrykt met de zeer nauwkeurige kennis van de plek waar m'nheer HOCKER woonde. Ook vernam-i, wat voor dien namiddag de plannen waren met de jufvrouwen PLEIER uit Frankfort, en hoe zy zich des-verkiezende zouden kunnen verheugen in 't gezelschap van mevrouw KOPPERLITH-HUDDEWITZ — ook wel genaamd: de jonge mevrouw — en de familie KRUCKER.

— En dan moet je zoo goed wezen in de kerkstraat by de Korte-krulle-dwarsstraat te gaan naar den stal van papa. Je vraagt maar naar den stal van m'nheer KOPPERLITH op de Keizersgracht, weetje, want... papa houdt rytuig, eigen rytuig. En daar zeg je-n-aan JAKOB — dat is de koetsier — daar zeg je...

Volgt: 'n boodschap aan JAKOB, die me glad ontschoten is.

— En dan moet je zoo goed wezen even naar jufvrouw LINS te gaan, in de Katoenstraat, en je doet het compliment van de jonge mevrouw KOPPERLITH — je moet zeggen: van mevrouw KOPPERLITH-HUDDEWITZ — en je zegt dat de jufvrouw zoo goed moet wezen om je het tapisserie-patroon te geven... 't is 'n liggende jachthond, kan je dit onthouden?

— J...a, m'nheer!

— Goed! 'n liggende jachthond, weetje? Nu, dat patroon moet ze je geven voor de jonge mevrouw KOPPERLITH, voor mevrouw KOPPERLITH-HUDDEWITZ, begrypje? En je vraagt den prys... den allernaasten prys, moet je zeggen. En dan ga je naar myn huis, en je schelt aan, en je zegt aan de meid dat je van my komt — van «m'nheer,» weetje? — en je doet het compliment, en je zegt...

— Maar POMPILE, hoe kan hy weten waar je huis is?

— Ah, ja! Ik woon op de Leliegracht... stille zy, weetje, waar de deftige huizen staan. 't Is 'n huis met opgaande

stoep, en ruiten van spiegelglas. Dáár moet je maar naar kyken, want... m'n ruiten zyn van spiegelglas. En je zegt aan de meid, dat je by jufvrouw LINS geweest bent, en dat je van my komt, en dat je de nieuwe kantoorbediende bent, en hoeveel dat patroon kost. En... als dan de jonge mevrouw den prys te hoog vindt — 't is 'n jachthond op 'n kussen, weetje? — dan breng je-n-'t weerom aan jufvrouw LINS, en je zegt dat het te duur is. En dan moet je zoo goed wezen eens te gaan by m'n schoenmaker. Hy woont in de Hallestraat, en daar doe je-n-'t compliment van my — van m'nheer KOPPERLITH van de Leliegracht, moet je maar zeggen — en zeggen dat-i zoo goed wezen moet, morgen ochtend negen uur de maat te komen nemen van 'n paar pantoffels. En dan ga je by m'nheer KRUCKER, en je doet het compliment van my, en je vraagt hoe de oude mevrouw vaart — want ze-n-is ziek, weetje, ze heeft het pootje... maar dat hoef jy niet te zeggen: je vraagt maar hoe ze vaart — en dan breng je daar 't antwoord van de jufvrouwen PLEIER uit Frankfort, die by de HOCKER's logeeren. Maar als nu de jufvrouwen PLEIER de invitatie hebben aangenomen, dan moet je zoo goed wezen even aanteloopen by m'nheer KRUIS op de Engelsche-kaai, en zeggen daar — maar je moet eerst het compliment van my doen — dat ik van-middag door zware hoofdpyn verhinderd ben, gebruik te maken van de uitnoodiging om met de familie te gaan room-eten op Lokhorst. Maar als nu de jufvrouwen PLEIER laten bedanken voor de invitatie...

— God-zegen-me, POMPILE, dat alles kan de jongen nooit onthouden!

— Niet waar? Juist wat ik zeg. Waarom heeft zoo'n jongmensch geen zakboekje? Net wat ik zeg? Je moet maken dat je-n-'n zakboekje krygt, om... alles opteschryven, weetje? Want... 'n kantoorbediende moet altyd 'n zakboekje hebben: wat zeg jy, DIEPER? Maar... zoo lang je nu nog geen zakboekje hebt, moet je maar... alles onthouden wat ik je ge-

zegd heb. Ga nu maar eerst die boodschappen doen. Dan kan ik je de anderen later zeggen. Want... als ik je te veel tegelyk opgeef, zou je ze maar vergeten — wat zeg jy, EUGÈNE? — omdat je geen zakboekje hebt, weetje?

Oef!

1204. WOUTER deed z'n boodschappen zoo goed mogelyk, en zeker allerbeleefdst. Al de meiden die hem de deur openden, vonden hem 'n fatsoenlyk jongetje. Dit was al iets. Tot m'n innigen spyt mag ik niet zeggen dat-i zich zeer gedrukt voelde door de zonderlinge manier waarop men over z'n gaven beschikte. Hyzelf kende die gaven niet, en voelde zich in 't minst niet vernederd. Bovendien, hy was verheugd de buitenlucht inteademen, en z'n leedjes eens te kunnen uitstrekken. 't Kwam hem voor dat z'n ruggegraad in slaap gevallen was, en dat 'n beetje beweging hem goed zou doen. Nog iets: hy voelde zich in functie, en zou er niet afkeerig van geweest zyn 'n bordjen om z'n hals te hangen, met het opschrift: «deze jongeling wandelt langs 's heeren straten, in dienst der firma OUWETYD en KOPPERLITH» en niet zonder eenige minachting zag-i neer op de velen die geen recht hadden op zoo'n bordje.

Toen-i, na allerlei andere bedryven, was aangeland op de Leliegracht — de hééle deftige zy! — en aangescheld had aan 't fameuze huis met spiegelglas, van veertien voet breed — het huis, meen ik — bespeurde hy terstond dat er door die ruiten heen gerecognosceerd werd, even-als 'n uur óf zooveel geleden op die andere stoep. Maar de dame die hem begluurde, had 'n aangenamer uiterlyk dan de «oude mevrouw» van de Keizersgracht. JULIE HUDDEWITZ, sedert eenige maanden slechts de echtgenoot van POMPILE, was 'n jong ding dat nog altyd niet diep genoeg was doorgedrongen in amsterdamsch fatsoen en in de hooge waardigheid van haar gemaal, om precies te weten wat 'n jongsten kantoorbediende niet toekomt. Ze liet WOUTER binnenkomen, en vergat

zich zoover in haar ongemanierdheid, dat ze niet alleen geheel eigenhandig den liggenden jachthond aannam, maar zelfs aan WOUTER de vraag richtte, hoe *hy* 't patroon vond? Een der oorzaken van haar wangedrag lag hierin dat haar vader — een Duitscher die «mooie slagen in koffi» gedaan had — zelf kantoorbediende geweest, en nog niet lang genoeg in Holland gevestigd was, om te weten dat men zich met zoo 'n wezen nergens anders inlaat dan op 't kantoor. In vreemde landen namelyk, beschouwt de «patroon» zich eerst dan van andere klei gekneed, wanneer de «bediende» door 'n huwelyk zich voor-goed laat inlyven in den niet-vleesch-ëtenden stand. Van dat oogenblik af heeft hyzelf zich z'n ontcasting te wyten. In Nederland echter neemt die uitsluiting lang voor 't huwelyk een aanvang, en eigenlyk reeds voor de geboorte. Voor 'n jongeling die daar de eerste levens-duisterheid aanschouwen mocht — verzemakers, die 't zoo nauw niet nemen met de waarheid, noemen 't licht! — bestaat kans om generaal te worden, zeeheld, planeet-ontdekker, wereldberoemd kunstenaar, vaandrager van den vaderlandschen roem... byna al wat men wil, maar deelgenoot in de firma OUWETYD & KOPPERLITH wordt-i niet! Men zou, om dat te beleven, z'n eigen kleinzoon moeten worden, want — dit erken ik — in 't derde geslacht gelukt het soms 'n handig aventurier zich te doen vergeven dat z'n overgrootvader de vreeselyke misdaad beging, iets anders te zyn dan «patroon.» Dit alles nu wist JULIE HUDDEWITZ wel, maar ze was er niet genoeg van doordrongen, en daarom boog zy zich op den gewichtigen maandag dien ik beschryf, zoo onvoorzichtig neder tot belangstelling in WOUTER's opinie over dien jachthond. Ik weet niet of zy ooit dochters ter-wereld bracht, maar zoo ja... deze zouden zich niet zoo ver vergeten hebben! Het verheven geslacht maakt plaats voor verhevener geslachten.

Wanneer WOUTER behoefte gevoeld had aan bemoediging by 't intreden van z'n nieuwe loopbaan, dan ware zy hem

waarschynlyk geleverd door die verregaande neerbuigendheid van mevrouw KOPPERLITH-HUDDEWITZ. Eene dame in 'n huis met spiegelglas, op de Leliegracht — heele deftige zy — had hèm z'n opinie gevraagd! Dit maakte hem dan ook zoo opgetogen dat-i op het punt stond een der zotste antwoorden te geven, die er konden bedacht worden. Maar ze kwam hem voor:

— Drie gulden, zestien? Vindje 't niet wat duur?

— O, mevrouw...

En hy hakkelde. Ik geloof dat-i zeggen wou: «mag ik 'n paar dubbeltjes van dien vreeselyken prys voor myn rekening nemen?" Maar hy bedacht nog by-tyds, dat-i van die paar dubbeltjes juist het allereerste niet bezat, en vergenoegde zich dus met de betuiging dat-i nog geen verstand had van borduurpatroontjes. 't Spreekt vanzelf dat-i zich ernstig voornam dien tak van wetenschap tot 'n onderwerp van byzondere studie te maken. Voorloopig bepaalde hy zich tot de vraag:

— Verkiest mevrouw, dat ik nog eens ga vragen by jufvrouw LINS...

— Wel zeker, ga jy nog eens vragen by jufvrouw LINS, of 't niet wat minder kan, by-voorbeeld voor... drie gulden twaalf? Of... als 't mogelyk is, voor drie gulden tien?

En met deze zielverheffende opdracht sukkelde WOUTER door den modder. Want het had zwaar geregend na al die hitte, en de straten zagen er amsterdamsch uit. Een regenscherm had-i niet, en hy versleet driemaal meer aan schoeisel en kleeren, dan de waarde der vier stuivers die hy inderdaad wist aftedingen in den tapisserie-winkel. Zóó religieus vervulde hy dien dag z'n naast-byliggende plicht, of wat de arme jongen daarvoor hield.

Jufvrouw LINS vroeg, na z'n vertrek aan haar adjudantjes:

— Wat hàd dat jongetje toch? 't Leek wel of-i me kussen of... vermoorden wou om die paar stuivers?

Toen hy na bericht te hebben gedaan van z'n zegevierend wedervaren, voor den tweeden keer den stoep van 't huis met spiegelglas afstapte, stond er 'n rytuig voor de deur. Dit won hem den tocht uit naar de Korte-krulledwarsstraat, want op last van de «jonge mevrouw» kwam de meid hem achterna roepen dat dit de *britschka* van m'nheer KOPPERLITH, en die koetsier de JAKOB was, aan wien hy 'n boodschap had. Hy stelde zich met aandoenlyke bescheidenheid voor, als de «nieuwe jongste bediende» en zei wat-i te zeggen had. Uit de *britschka* golfde een vleeschklomp, 'n reuzin, HERSILIA KOPPERLITH, de zwaarlyvige huwelyksvreugd van den Elsasser HEINRICH KALB, die te Amsterdam consul van z'n land was, en tevens chef van 'n handelshuis. Met andere woorden: de man «deed» in katoentjes. Maar heel in 't deftige, namelyk in katoentjes van Mühlhausen. Engelsche lappen van Manchester zyn minder aanzienlyk. En daarin toch slechts handelde met groote inspanning van ziel en geestkracht, de zeer verheven firma OUWETYD & KOPPERLITH. Het is den begaafden lezer misschien bekend dat de grootste mannen hun zwakke zyde hebben, en dat niemand zoo totaal wordt ondergedompeld in den Styx van kreupele voornaamheid, of er blyft 'n kwetsbare hiel waarop laaghartige vyanden hun pylen schieten. Die vervloekte manchestersche katoentjes! Ze maakten vlek op 't Kopperlithsche fatsoensschild, en eigenlyk op de heele Keizersgracht.

1205. Het is niet volkomen zeker of de OUWETYD's uit de wereldgeschiedenis verdwynen te-gelyk met een der menigvuldige vallen van Babylon, die telkens zoo aandoenlyk worden geprofeteerd in de Schrift, en wel met 'n leedvermaak als-of de «Heer» 'n byzonderen hekel aan die stad had, en of 't koelen van z'n wrevel hem buitengewone moeite kostte. Ook de oorsprong der KOPPERLITH's is moeielyk nategaan, en ik wraak elke inlichting die te dezer zake zou kunnen worden gegeven door 'n

grieksch lexicon. Van versteende vuiligheid is hier geen spraak, want de overgrootvader van den ouden heer was loopjongen by 'n bloemist, en oefende dus een te welriekend ambacht uit, om vat te geven aan etymologische pedanterie, tot het al te beteekenisvol vertalen van z'n naam. In de dagen van den tulpenhandel, was de zoon van den aspirant-tuinier 'n paar graden gestegen, zoo-al niet in geestelyk opzicht, dan toch in maatschappelyken rang. Eén geslacht daarna wist de vertegenwoordiger der familie zich te nestelen op de Keizersgracht, en wel in 'tzelfde huis waar we van-daag WOUTER hebben ingeleid. De tegenwoordige «oude-heer» erfde van z'n vader een handel in Oost-indische lynwaden, en trok zich uit de «zaken» terug, toen de amerikaansche katoen zich meester maakte van de markt, engelsche wevers en drukkers van 't fabrikaat. Het nader-schuiven van de bron bedierf 't monopolie waarvan onze groot-ouwelui byzondere liefhebbers waren, omdat het openstellen van concurrentie zekere inspanning noodzakelyk maakt, die niet kan gevorderd worden van 'n «man met fortuin, als de heer KOPPERLITH.» Zoo luidde DIEPER's plechtig advies. Het geschiedde in die dagen, dat de jonge-heer POMPILE werd aangesteld tot procuratie-houder en chef, doch altyd slechts voor-zoo-ver dien lappenhandel aanging, want het eigenlyk vermogen van den «ouden-heer» met het daaraan verknocht diepzinnig geknutsel «in» effecten, bleef onder diens byzondere hoede en behandeling, waarin-ie met verbazende zaakkennis werd bygestaan door den ouden DIEPER. Deze had hieraan op 't kantoor zekere wichtigheid te danken, die hy geenszins versmaadde, en z'n aanzien stond tot dat van WILKENS nagenoeg in rede, als 'n vod van papier tot 'n vod van katoen. Men weet nu eenmaal dat in onze eeuw papier vóórgaat.

Die «handel» in katoentjes — waarachtig, ze deden in *diemet*, *shirting* en *sheeting* ook! — heette te strekken tot 'n bezigheid voor de jonge-luî, want: «om-den-broode hoefden zy 't niet te doen! Waarlyk niet! Volstrekt niet! Papa was

zeer ryk, o zoo ryk!»

Aannemende dat het gesjacher met gedrukte katoentjes — en met de zoo diep-wetenschappelyke diemetten, waarin Wilkens 'n specialiteit was — moest strekken tot voedsel voor de ziel der jonge-heeren Pompile en Eugène, en vertrouwende dat deze beide zielen geen geeuwhonger leden, kan men concludeeren dat de twee onsterfelyke deelen der ikheid van die jonge-heeren zeer goedkoop in 't leven waren te houden. De ziel van 'n muis zou bezweken zyn by zoo'n diëet. Er is handel en... handel, dit wil ik wel gelooven. Maar de «mannen van zaken» worden beleefd verzocht, niet zeer boos te worden, als ik hier *coram populo* verklaar, dat hun «zaken» gewoonlyk niet boven de bevatting gaan van 'n heel klein jongetje. Godbewaarme dat ik Wouter's bekwaamheden overdryven zou, maar ik kan den lezer verzekeren dat er op 't kantoor van de heeren Ouwetyd & Kopperlith niets voorviel, dat niet allergevoegelykst had kunnen worden toevertrouwd aan zyn ontwikkeling en kennis, het schryven van 'n kort briefjen in gebroken engelsch misschien uitgezonderd. Ook eenige routine in de boekhouding zou hem ontbroken hebben, maar overigens? Och, zoo'n «handel» is zoo eenvoudig. Men koopt iets voor... zooveel, en verkoopt het voor 'n beetje meer, liefst voor den hoogsten prys die er [illegible]dingen is, getemperd [illegible] de zorg om van-daag nie[illegible] afteschrikken door 'n [illegible]haligheid, die hem al te dui[illegible] zou waarschuwen t[illegible]vilproces waaraan men hoo[illegible] hem morgen te onderw[illegible]. En zoo van den eenen dag op den ander. Dieper zit de zaak niet. Maar wàt moet men inslaan? Hiertoe wordt *kennis* vereischt, zal menig-een denken, en wie luisteren zou naar Wilkens, kon allicht op 't idee komen dat er eens 'n huis te-gronde was gegaan door 't bestellen van 'n «haarstreep-diemet» te veel, en 'n stuk of wat «dubbel-gebroken-streep» te weinig. Ook Pompile wist lange verhandelingen te houden over kennis van

«zaken» naar aanleiding van 'n witte-gronds-driekleur-krieuweltje. Die heeren zouden ons wel willen wys-maken dat hun «vak» bovenmenschelyke inspanning en studie vordert, en dat de arme wiens ziel haar bezigheid zocht buiten hun magazyn en kantoor, een zeer slecht figuur maken zou in de «zaken.» Zoodanige overschatting ontmoet men overal. Welnu, 't is kwakzalvery, lezer! Verstand van koffie, verstand van kurken, verstand van lappen en vodden... eilieve, ga eens na, wie *in 't laatste ressort* al die verbazende verstanden keuren en vonnissen moet? De verbruiker immers? Al de vakwysheid van den jongen-heer Pompile en van m'nheer Wilkens, moest ten-laatste, om beslissend te worden goed- of afgekeurd, te-berde komen by 'n dienstmaagd die 'n bont jak kocht, by 'n boeremeid die haar vryer 'n gekleurden halsdoek wou ten-geschenke geven. Zeker soort van opgeblazenheid mag wel wat slinken door deze opmerking. Nog-eens: er is handel en handel, maar de meeste beoefenaars van dergelyke speciaal-vakken staan waarschynlyk byzonder laag in ontwikkeling, en zéker is het dat zy tot de uitoefening van hun «vak» aan die ontwikkeling geen behoefte hebben. Wat is dat voor 'n levensdoel, zich te bekwamen in de behandeling van de vraag: of dienstmeiden zich dit jaar zullen opmooien met 'n ruitjen of met 'n streepje? Met 'n witte-grond-driekleur of 'n bruin palmpje? Of men de «dames» zal kunnen wys-maken dat de... echte [illegible]n-vervalschte zuivere parysche distinctie van 't saizoen — *[illegible]aute nouveauté*, heusch! — [illegible] openbaren zal in spinazie-[illegible]en, in rooie-koolpaars, in kaas-schimmelzilver, of in 'n ander wankleurtje, liefst zoo onnoemelyk mogelyk? Ik blyf vragen, by welke wysgeerige school de studenten in zulke wetenschappen zich moeten aanmelden tot het erlangen van den meestergraad?

———

«zaker
weltje.
hun «
en da
magaz
de «z
Welni
stand
ga ee
stande
Al de
heer
goed-
'n bor
den h
geblaz
Nog-e
naars
zonder
oefeni
hebbe
in de
jaar z
'n wi
«dame
verval
nouvea
in ro
wankl
by w
schap
meest

